

ŽATVA
EDÍCIA DOMÁCICH A CUDZÍCH AUTOROV

REDIGUJE
TIDO J. GAŠPAR

SVÄZOK XVI.
SÉRIA 2.

DEZSŐ KOSZTOLÁNYI
KRVAVÝ BÁSNÍK NERO

PRELOŽILA
ALŽBETA GÖLLNEROVÁ

1935

VYDALO NAKLADATEĽSTVO „BIBLIOTHEKA“,
ÚČASTINÁRSKA SPOLOČNOSŤ
V BRATISLAVE

VŠETKY PRÁVA VYHRADENÉ

COPYRIGHT BY NAKLADATEĽSTVO „BIBLIOTHEKA“ ÚČASTINÁRSKA
SPOLOČNOSŤ V BRATISLAVE. PRINTED IN CZECHOSLOVAKIA

„Inter ceteras disciplinas pueritiae tempore imbutus et musica, statim ut imperium adeptus est. Terpnum chitroendum, vigeutem tunc praeter alios, arcessiit diebusque continuis post caenam canenti in multam noctem assidens, paulatim et ipse mediari exercerique coepit, neque eorum quicquam omittere, quae generis eius artifice vel conservandae vocis causa vel augendae facitarent.“

Suetonius, Nero. 20.

„Ne tamen ludicrae tantum imperatoris artes notescerent, carminum quoque studium affectavit contractis quibus aliqua pagendi facultas necdum insignis, altate pares. Considere simul, et allatos, vel ibidem repertos versus connectere; atque ipsius verba, quoquo modo proplata, supplere: quod species ipsa carminum docet, non impetu et instinctu, nec ore uno fluens.“

Tacitus, Annales XIV. 16.

LIST THOMASA MANNA

Milý Kosztolányi,

pohnutý vstávam od Vášho rukopisu, od tohoto románu cisára a umelca, pretože ním ste vyplnili, ba prevýšili nádeje, ktoré sa pripínaly k Vášmu jemnému, silnému nadaniu od vydania noviel Magische Laterne. Váš vývoj sotva môže prekvapiť toho, kto sa teší už Vaším literárnym počiatkom. A preca rád by som povedal o Vašom Neronovi, že je to román, ktorý prekvapuje, s tým dodatkom, že tento výraz vo spojitosti s umeleckým dielom považujem za veľmi veľkú pochvalu. Znamená, že táto práca je viac ako výtvor vzdelania a úrovne národnej, alebo trebárs europskej, že má znamenie individuálnej odvahy, že pochádza zo smezej samoty, že sa dotýka našej duše silnou novosťou a s ľudskostou tak pravdivou, že až bolí. Toto je podstata a vliv básnictva. Všetko ostatné je akademické, aj vtedy, keď sa revolučne rozhadzuje.

Dali ste slobodnú a silnú, akoby netušenú knihu, v obvykle pokojnej forme. Obliekli ste do nepochybne dobre preštudovaného dobového rúcha, ktoré ani na chvíľu nepôsobí ako starožitnosť, lebo je ľahko a prirodzene nositeľné, obliekli ste — hovorím — historickými menami označené ľudské bytosti, ktorých vnútorná podstata vyviera z najhlbších hlbok ich svedomia. Vliali ste svoje závistivé a cudne pyšné vedomosti o umení a umeleckom živote do románu krvavého a boľavého diletantizmu, a tým ste prehľbili všetky hlbky a zádum-

čivosti, všetky hrôzy a smiešnosti života. Irónia a svedomie: splývajú v jedno a tvoria základ umenia. Nero je často divý, nespútaný, veľký v zúfalej mdlobe; ale ako postavu kladiem nad neho Senecu, tohoto majstrovský hladkého dvorana-básnika a sofistu, ktorý je preca skutočný mudrc, opravdu veľký literát, a ktorého posledné hodiny mnou tak otriasly, ako málo vecí v živote i v umení. Podobne je skvelý výjav, kde on a cisár si vzájomne predčítavajú svoje básne a vzájomne si luhajú. Ale táto scéna zrejme sa ani nedá pripodobiť k druhému prenikajúcemu smútku, ktorý je mi z celej práce najmilší, k tomu, kde Nero ako opravdu a ľudsky ranený v stupňujúcej sa zlosti a mukách márne sa snaží získať družnú dôveru Britannicovu, toho, ktorý sa zmocnil Milosti a Tajomstva, ktorý je básnik, a ktorý v tichom a cudzom sobectve svojej umeleckosti, ľahostajne odstrčí od seba bezmocne násilného cisára do záhuby. Áno, toto je dobré, toto je výborné, toto je majstrovské. A viac takýchto vecí je v románe, ktorého zvláštna intimita je citeľná nielen v duševnostiach, ale i v spoločenskom živote: viete vykúzliť celkom ľahkým pohybom bez každej námahy obrazy, výjavy zo života antického svetového mesta, ktoré sú veľmi zaujímavým posudkom spoločnosti.

Teší ma, milý Kosztolányi, že Vás môžem aj pred inými pozdraviť z príležitosti tejto Vašej peknej práce. Maďarskému menu, ktoré malo od Petöfiho a Aranya po Adyho a Zsigmonda Móricza toľko hlásateľov, priniesete novú česť a svoje mladé meno ešte hlbšie zapíšete do radu tých, ktorí znamenajú dnes duchovný a vzdelanostný život Europy.

Mníchov, 23. mája 1923.

Vám úprimne oddaný

Thomas Mann.

I.

SPA R A

Bolo počuť len ospanlivý hlas.

„Čerešne,“ opakoval neúnavne, „čerešne.“

Pouličný predavač, ktorý stál v svojej bûdke na ovocnom trhu, od rána darmo predával svoje čerešne.

Bola taká horúčosť, že aj tu, na Foru Cupidinu, na obľúbenom mieste paškrtníkov a labužníkov sa sotva našiel nejaký chodec. Ako by námestie celkom vymrelo.

Žoldnier, ktorý sa ta zatáral, pozrel sa na nahníté ovocie a mrzute kráčal ďalej. Po niekoľkých krokoch sa zastavil u blízkej bûdy, kde predávali medovú vodu, tam vyklopil medený peniaz a zdlhavo srkal osviežujúci nápoj.

Nebolo vidieť ani nosidlá.

Objavil sa chlapec a dievča, ktorí si zvolili túto spar-nú hodinu, aby si dali dostaveníčko. Chytili sa za ruky a zamilované sa objímajúc utekali v žiari. Utekali do opustenejších ulíc, v ktorých nikto nebdie.

Ked' aedil preskúmal ceny, predavač, starý otrok, ťahol si na zem. Díval sa na žlté pečivo, koláče, ktoré mu zostaly na krku. Potom zodvihol svoj unavený pohľad na pahorok, ktorý sa pred ním vztyčoval. Videl chrámy, Augustov a Bacchov, kasáreň telesnej stráže, niekoľko pohybujúcich sa vojakov, niekdajší Tiberiov dom, v ktorom býval teraz starý Claudius, a myslal na to, že jemu teraz iste nie je tak teplo. Darmo je, dobre sa vodí len cisárovi a žobrákom. Cisár odpočíva v chladnej dvo-rane, a zobráci zas pod palmami chrápajú s otvorenými ústami.

Tohoto leta Tíber opadol. Medzi strmými brehami rýchla hlinistá voda v skalnatom koryte sa pohadzovala horúčnate sem i tam. Horúčosť sa vždy stupňovala. Na pahorkoch sa vznášala hmla, ani vánok neosviežil vzduch. Niektoré priestranstvá s odpadkami a špinou zapáchaly ako lvie jamy.

Čokoľvek spôsobilo hluk, buď vrzgot kolesa, alebo zachripnutý brechot psa z diaľky, utopilo sa v tichu a časné odpoludnie sa stávalo ešte ospalejším.

II.

Z Á Z R A K

Hore, na Palatine, v ohni slnečných papršlekov sa žeravel cisársky palác.

V dormitoriu ležal starý cisár Claudius.

Jeho hrdlo bolo holé, vlasy mu padaly do čela. Zaspal aj on. V poslednom čase sa nedočkal ani konca obedu. Pri stole vypadlo mu sústo z ruky, oči sa mu zavrely. Chvíľočku žartovali s ním priatelia, hádzali po ňom oličami, datľami. Potom ho odniesli do ložnice.

Teraz sa prebúdzal.

Ústa sa mu leskly slinami od sladkých driemot. Bol to dobrý spánoček, povedal a rozhliadol sa. V izbe nebolo nikoho. Len mucha bzučala sem i tam.

Mucha prešla po ruke a sadla si mu na nos. Neodohnal ju. Mlaskajúc brblal čosi a pohyboval perami. Páčila sa mu táto drzá muška, ktorá naletela na cisárov noštek.

Pocítil, že je smädný.

„Hej!“ zavolal, „vody, dajte, vody,“ a zívol.

Čakal chvíľu trpezlive. Neprišli.

Potom hlasitejšie volal:

„Vody, dajte mi už vody!“

Nepohli sa ani teraz.

Sluhov nemal. Agrippina, jeho žena, zbavovala ho postupne v posledných rokoch vojska, pobočníkov, telesnej

stráže tak, že toho ani nepozoroval. Claudius sa smieril s novými pomerami. Sám sa ponevierał po paláci a ani neboli nespokojný. Zaoberal sa vždy len tým, čo videl. Jeho pamäť tak oslabla, že sa nepamätał na nič, čo minulo.

Ked' sa na jeho volanie nikto neobjavoval, zabudol, o čo žiadal. Díval sa na stenu, záclonu, podlahu. Myslel na paštiku a víno, na lybijské figy a bažanta, na kočiša a bič. Usmieval sa pre seba, dobromyseľne, ako to mal vo zvyku. Ked' ho znudilo i toto, a už mu neprišlo vôbec nič na um, vykríkol:

„Som smädný,“ spieval, „smädný.“

Vkročil mladý, vytiahly chlapec, sotva sedemnásťročný.

Jeho ružovú, jemnú tvár obklopovaly plavé vlasy, ktoré si česal do čela ako malý chlapček. Prišiel zvonku, zo slnečného svetla a vo tme marilo sa mu v očiach, nieslo kráčal, pretože bol aj krátkozraký. V jeho modrých očiach sedela snivá hmla.

„Vody si praješ?“ opytoval sa žmurkajúc.

„Vody, môj baránok,“ povedal a pozrel sa naň, „trocchu vody.“

Claudius si teraz všimol, že pred ním stojí jeho chovaneč, mladý knieža.

Tomu sa potešil.

V paláci mohol vlastne hovoriť len s ním, druhí ho ani nepočúvali. On však ľutoval starca, demonštroval svoju lásку k nemu, považoval za ušľachtile vzdorovať posmeškom, ktorými obklopovali využitkovaného starého človeka. Potom slýchaval od neho mnoho o historii Etruskov, o ktorej Claudius napísal kedysi knihu.

Cisár ho uchopil za ruku a posadil vedľa seba na lehátko. Chválil jeho vlasy, ktoré sú kučeravé a padajú v bohatých kaderách, jeho tógu, svaly ohmatal i jeho rameno, slušne, pretože cisár nemal rád chlapcov. Hovoril vôbec len o ňom, táral dve na tri, potáral všetko, čo sa mu v mozgu premlelo. Nasľuboval mu a vynášal ho do nebies.

Vtom sa objavila zpoza záclony cisárovna, ktorá ako

keby bola vždy a všade prítomná, objavila sa neočakávane v najrôznejších sieňach paláca. Zastala pred posteľou.

Agrippina bola i teraz krásna žena. Vysoká a mäkká. V jej očiach sa odrážaly sladké hriechy zašlých búrlivých rokov. Mala smelé, trochu mužské ústa. Jej tvár bola bledá.

„Tu ste?“ opyovala sa prekvapene a podráždene si prezrela obidvoch.

Claudius a Nero vedeli, čo to znamená. Cisárovna nerada videla, keď boli spolu. Tažko dosiahla, aby Claudius vydedil vlastného syna Britannica a prijal za svojho Nerona, a tie tri roky, ktoré od tých čias uplynuly, boli vyplnené samými bojmi. Britannicovi prívrženci sa organizovali. Agrippina sa obávala, že Claudius oľutoval svoj sľub a kedykoľvek ho zruší.

Za malú chvíľočku jej toto prelietlo myšľou. O čom mohli tí dvaja spolu hovoriť? Svojho syna poznala. Ten nemá smyslu pre moc, radšej leží v knihách.

Doba sa javila príhodnou. V paláci nebol nikto. Narcissus, oblúbený cisárov prepustenec, ktorý ustavične okolo neho obchádzal, odcestoval do Sinuissy, prívrženci opozície, Polybus, Felix, Posides, neboli tu. Nevypláca sa dlho meškať.

Pristúpila k nemu bližšie.

Claudius vyskočil. Poskakoval sem i tam, bol by sa rád niekde skryl.

Nero, ktorý si všimol jeho rozpakov, obrátil sa k telenej stráži, ktorá sprevádzala cisárovnu.

„Cisár si žiadal vody,“ povedal.

Jeden zo stráže sa už pohýňal, ale Agrippina mu pokývla.

„Ja sama ju donesiem,“ povedala.

V tekvičnej šupine doniesla vodu, ktorú podala svojmu mužovi.

Sotva sa Claudius dotkol ústami nápoja, natiahol sa celou dĺžkou po mramorovej podlahe.

„Čo to znamená?“ opyoval sa Nero.

„Nič,“ odpovedala Agrippina pokojne.

Nero sa pozrel na šupinu z tekvice, ktorá ležala na mramorovej dlážke. Potom sa zahľadel na svoju matku. S tichou hrôzou.

„Ved’ zomre,“ povedal.

„Nechaj ho,“ a chytila syna za ruku.

Ležiaci cisár nevstal. Jeho tlstý červený krk zbledol, ústa trhane lapaly vzduch. Vlasy mu zvlhlly potom.

Nero rozčulene sa nad ním naklonil, aby svojimi ramami zachytil jeho posledné vydýchnutie, dych, ktorý prestane, dušu, ktorá odletí.

„Ave!“ zakričal podľa obradov, „ave!“ zakričal ešte raz, ako niekomu, kto odchádza.

„Ave,“ povedala jeho matka posmešne.

Nero čakal ešte chvíľu. Potom pritisol obe ruky na tvár a chcel vybehnúť.

„Zostaneš tu,“ riekla matka, ktorá sa teraz vztýčila. Aj ona bola bledá ako mrtvola.

„Bol chorý?“ vypytoval sa Nero.

„Čo ja viem.“

„Myslím, že bol chorý,“ koktal chlapec, ako by hľadal omluvu k udalosti, ktorej bol svedkom.

Agrippina urobila opatrenia. Na chodbe bolo počuť jej hlas:

„Zatvoriť všetky dvere. Kde je Britannicus? Kde je Octavia? Kde sú?“

Všade chodili vojaci, všade cvendžaly šable. Octaviu, ktorá bola už rok Neronovou ženou, a kniežaťa Britannica, dala cisárovna odviest do jednej siene a tam ich dala zatvoriť.

Nero zostal v izbe.

Hľadel na smrť v jej jednoduchosti.

Telo sa viac nepohlo. Ako by sa bolo stotožnilo so zemou, so všetkým, čo ho obklopovalo, tvár snáď strachom zbledla, ucho sa podobalo mramoru, nos sa zahrotil, len vlasy, veľké šedivé vlasy, sa nezmenily, ako aj obočie, ktoré zlovestným kľudom a s ľahostajnosťou sa kle-nulo nad toľkým tajomstvom.

Dosiaľ nevidel zomret človeka. Len v knihách o tom čítal.

Díval sa na to ako na zázrak. Na jediný zázrak, ktorý je ešte menej pochopiteľný ako zrodenie.

Ani vtedy sa nepohol od neho, keď prichádzali pollinctori, ktorí ho umyli, natreli olejom a mastmi, obliekli do plátenej košeľe. Akýsi sochár nalial horúci vosk na studenú tvár. Urobil jeho posmrtnú masku.

V paláci šírily tmu vetvy ihličnatých stromov, vestibul naplnili cyprusmi. Lictori konali stráž so zlatou sekerou a prútmi, steny boli obtiahnuté čiernymi závesmi. Pracovali najschopnejší ľudia pohrebného spolku. Bedovanie sa ozývalo zo všetkých dverí, vzdychy, šepot. Modlily sa kňažky bohyne smrti, Venuše Libitiny.

Mŕtvy ležal na posteli.

„Čo naň tak hľadíš?“ okríkla ho matka. „Zomrel, koniec.“

Agrippina mocnou rukou ho chytila za ramená a dívala sa naň veľkýma očima:

„Ty budeš mať smútočnú reč.“

„Ja?“ vzdychol.

„Na foru.“

„Ale...“

„Seneca ju napíše.“

„Neviem rečniť.“

„Prednesieš. Povýšeným hlasom, pekne. Rozumieš?“

V deň pohrebu odniesli rakvu na forum. Tu na rostre Nero pohnute recitoval smútočnú reč. Čaty telesnej stráže tri razy defilovaly pred rakvou.

Päť tisíc vozov rozvírilo prach. Sprievod bol tak dlhý, že nebolo možné konca dohliadnuť. Kone rehotaly, peši sa potkýnali, oplakávačky nariekaly a do krvi rozdierala svoje tvári, prepustenci niesli vysoko vyzdvihnuté sochy a obrazy mŕtveho, herci napodobňovali jeho smrteľné chroptenie, a smútoční pieroti, obveselovatelia davu, predstavovali smrť, škúľajúc a šklabiac sa, takže okolo nich vybuchávali v hlučný smiech, a znely všetky hudobné nástroje, trúby, bubny, harfy a píšťale, mnoho,

mnoho tisíc pišťal, ktoré nesnesiteľným hlukom rozočvievaly vzduch. Potom kňazia kropili dav vodou, rozdávali na znak mieru olivové vetvy.

Cisára Claudia vyhlásili ihneď za boha.

III.

MLADÝ CISÁR

Na druhý deň dopoludnia sotva sa mladý knieža obliekol, počul krik na schodišti paláca. Vojaci sa hrnuli do dvorany, volali jeho meno. Nevedel jasne, čo to znamená. Ešte sa ani neprebral z včerajšieho údivu.

Celá skupina vysokých vojenských hodnostárov uchopila malého, plavého chlapčeka a odniesla ho ako nejaký predmet. Vonku vyhlásilo vojsko cisárom Lutia Domitia Nera, Claudiovho chovanca, ako oprávneného dediča trónu.

Práve tak ho doniesli nazpäť, ako ho boli odniesli.

Složili ho vo veľkej sieni, ktorej dosiaľ nevidel. Tu sa vystieral dlhý stôl po celej podlahe z mramora, kreslá stály vedľa seba, široké kreslá s vysokými operadlami, v ktorých sa sediaci takmer stratili. Matka zaviedla Nerona k jednomu kreslu. Sadol si, oprel si roztržite hlavu. Hral sa s mečom, ktorý mu pripjali teraz prvý raz a bol mu ľažký, nepohodlný.

V sieni ho očakávali vojvodcovia, generáli, ktorí pojednávali o situácii ríše.

Nero unavene si ich prezeral. Všetci temer boli šediví a plešiví, čas strávil ich telá, ktoré zhrubly vo vojenských starostiach. Ich tvári sú špatné a bez ducha. Vespasianus, ktorý mu sedí naproti, díva sa naň chvejúc sa úctou. Rufus predstiera, ako by veľmi premýšľal. Nos Scribonia Porcola je červený a chlpatý. Domitius Corbulo, ktorý je ináč Cassiov príbuzný, zdá sa ešte najmúdrejším. V jeho orlích očiach sa skrýva bdelosť a pozornosť. Burrus, veliteľ telesnej stráže, je stelesnením oddanej vernosti, poctivosti a priamosti, ktorá pokojne

ide za svojím cieľom. Len Pallas, štátny pokladník, je mladistvý. Hovorí vybrane a šušľavo, oblieka sa s trápnou eleganciou napodobňujúc šľachticov. Cíti, že sa vyšihol z otroctva.

Zasadanie senátu začalo. Suetonius Paulius rečnil v krátkych, ťažkopádnych vetách, používajúc takých obratov, aké počuť len od žoldnierov. Čo povedal, bolo nudné. Stále sa vracal k tomu, z čoho vychádzal a opakoval všetko, bez toho, že by bol skončil. V jeho slovách sa miešalo vojsko s loďstvom, vozy s útočným delom, obilie s ovsom a predčítoval číslice s voskovej tabulky, toľko čísel, že sa všetkým točila hlava. Dozvedeli sa, koľko stanov je v celej rímskej ríši i s provinciami, koľko žoldu vyplatila štátna pokladňa peším, jazdcom a námorníkom za posledných desať rokov.

Nero pozoroval chvíľu rečníka. Nepočúval ho, ale díval sa na jeho ústa, hlavu, postavu. Tento starý vojak mal na čele veľkú hnedú bradovicu, ktorá sa mu pri hovore pohybovala, a keď skrčil čelo, poskočila. Nero naklonil na bok svoju jemnú hlavu a oddal sa vlastným myšlienкам.

Nechcel uveriť, že tak hlboko zapôsobilo naň všetko, čo zažil v posledných dňoch. Čokoľvek robil, vrátily sa mu myšlienky, ktoré mu len vtedy daly pokoj, keď sa s nimi zapodieval. Znovu tiahol mu pred očima pohrebny sprievod vo svojej titanskej nádhore a objavil sa obraz, ako stojí nad davom na čele lodi a odrieckáva slová bolesti nad cudzím človekom, i Britannica, svojho nevlastného brata, videl jasne. Ten sa posadil hned pod ním, obrátil k nemu svoju tvár utrpením smrštenú a topiac sa v slzách, oplakával ochablým, omdleným vzlykom svojho otca, vlastného otca, ktorý ho však vydelen.

Cisár zakašlal a prehltol. V sieni bolo veľmi teplo. Ešte sa stále rečnilo a rečník hovoril teraz o spolupráci vojska a senátu, ale jeho slová sa pomiešaly v horúčosti s tými, ktoré hovorili k Neronovi v jeho duši. Na jeho tvári sa odrážala ľahostajnosť, v dlani rozmliaždil zív-

nutie. Ako cudzí sedel v tejto spoločnosti, a divil sa, že sa sem dostał. Nastúpenie na trón ho stihlo neočakávané, ani sa mu veľmi netešil. Zaoberal sa stále a stále Claudiom, ktorého smrť mu pripadala nesrozumiteľná a strašná. Kto vie, čo sa s ním stalo, a prečo? Jestli je toto možné, tak sa všetko vyvrátilo a on je sám na tejto zemi. Cisár, prvý človek, zomre len tak ako iný, hmyz a červy prežerú mu hlavu a založia si hniezdo v jeho lebke. Obzrel sa okolo seba, ale odpovedi nikde nenašiel. Cítil sa slabý v obruči mohutnejších síl. Teraz sa bál, že zamdlie. Zachytil sa o kreslo, v ktorom sedel ešte nedávno starý cisár.

V tejto chvíli dotkol sa niekto jeho nahého zápästia. Agrippina ho upozorňovala, aby vstal.

Nero videl, že rečník otvoriac náruč, obrátil sa k nemu:

„Cisáru!“

Striasol sa. Týmto slovom jeho rozumeli. Zahladil si vlasy, začervenal sa a povedal niečo.

Potom prijímal senátorov, ktorí mu odovzdávali listy, listiny o vnútornom stave provincií. Potom žiadali jeho podpisu. Musel sa mnohokrát podpísat.

Už sa zmrákalo, keď sa oslobodil a zostal s Agrippinou sám.

„Matka,“ prehovoril odrazu rozčulene a nezatvoril ústa, ako by chcel ešte niečo povedať, ale nemohol.

Agrippina sa pozrela naň pichlavým zakazujúcim pohladom.

„Chcel si sa na niečo opýtať?“

„Nie,“ povedal Nero ticho.

Potom sa pobral k Octavii.

Od tých čias sa nestretli: chcel sa s ňou rozprávať.

Jeho žena s uplakanýma očima chúnila sa v jednom kúte. Nero ju pohladil po tvári, ale ona sa odtiahla.

„Neboj sa ma,“ riekol Nero smutne a nevedel pokračovať.

Videl, že nemá kde ísť, všetky cesty sa pred ním zatvorily.

Tu ponáhľal sa do vzdialenej siene, v druhom rohu paláca.

Tu si sadol a cítil sa tak osamelý a zmocnilo sa ho také nešťastie, že si zúfal. Zápasilo v ňom podozrenie a hnev. Pomyšľal si i na otca, na vlastného otca, Cnaea Domitia, ktorého ani nepoznal a nikdy nevidel. Sotva vedel niečo o ňom. Bol vraj proconsulom v Sicilii, zomrel mladý, nikto nevie ako, keď jemu boly tri roky, potom jeho matka sa vydala za bohatého patricia. Z hľbokej prieplasti svojej siroby túžil po ňom a prial si pobožkať mu vzdialenosť ruky.

Obraz otcov sa opäť a opäť vracal, stále určitejšie, rozhodnejšie. Otec neboli ani cisár, ani nesmrteľný, ani boh. Akýže mohol byť? Nero si ho predstavoval dobrotivého, okolo úst s bolestnou vráskou. Na tvári iste mu sedela krotkosť a váhavosť, ako aj na jeho vlastnej tvári. A toto všetko pominulo bez stopy.

Tak ho to bolelo, že zatúžil ho vidieť.

„Otče,“ povedal, „úbohý otče,“ a spomenul si na udalosť, ktorá zo všetkých najviac naň zapôsobila.

Nepokojne chodil hore-dolu.

„Čo môžem robiť?“ opytoval sa cisár sám seba, pocitujúc na výške svojej moci, v tichu: závrat.

Pretože po hluku nastalo ticho.

Na túto otázku nedostal však odpovedi. Ani od seba, ani od iných.

Na prázdnom nebi objavil sa mesiac, napuchnutý a chorý, ako žalostná tvár pierotova a zaškľabil sa naň.

Blížila sa vetristá noc.

IV.

V Y C H O V Á V A T E L

Všetky príznaky i predpovedi chaldejských hadačov z hviezd prorokovaly, — že pre rímsku ríšu nastáva skvelá doba.

Nový vládca sa narodil v prvých chvíľach brieždenia, jeho čela sa dotkol najprv slnečný papršlek, i na trón

nastúpil v príhodnom čase, na poludnie, keď sa zlí duchovia, milovníci tmy a hmly, pred ľuďmi neodvážia ukazovať.

Tento chlapček prinášal v ruke mier. Chodil bez pása, na vojenskú prehliadku sa dostavil bosý. Potom cisár a senát robili si navzájom poklony. Cisár vrátil senátu starú pravomoc, senát ho zas pomenoval otcom vlasti. Nero sa tomu usmial. Titul odmietol zo skromnosti vhodnej pre jeho mladosť s odôvodnením, že najsikôr si ho musí zaslúžiť.

Najprv túžil po tom, aby Rím videl veľký. Predstavoval si ho ako nové Atény, mchutné, honosné a grécke, s voľnými námestiami a širokými ulicami. S týmto plánom sa mnoho zaoberal. Vyšiel so staviteľmi medzi biedne chatrče, do úzkych ulíc, tam vymeriaval, rokovaval, nakreslil si v predstave cestu, ktorú obklopí mramor a vavrín a ako budú sa mu aj Atéňania obdivovať. Čoskoro ho unavilo aj toto. Ako sa naklonil nad plány, náhle pocítil bezúčelnosť všetkých vecí.

Jeho bolesť trochu otupela. Ale miesto nej ho zachvátilo nové utrpenie, ešte nesnesiteľnejšie ako prvé a beztvárnejšie: nuda. Nemala ani začiatku, ani konca. Nedala sa temer ani uchopíť, nedalo sa ani vedieť, či je prítomná. Bolo to nič, ktoré nepretržite pálico. Zívajúc sa prebúdzal v jasné ráno a nebol schopný vstať. Keď už zučoval ležať a obliekol sa, zachvátila ho ospalosť, opäť zatúžil po posteli. Nič ho nezaujímalо.

Zvlášť odpoludnia boli preň hrozné. Stál sám vo vysokej stĺpovej sieni. Počúval hluk ľudí, díval sa na záhradu a nerozumel tomu. Trápily ho nervové bolesti v pol hlave, po ktorých nasledoval pocit hnusu. Takto končil deň.

„Zle sa cítim,“ hovoril Senecovi, básnikovi a filozofovi, ktorý ho vychovával od ôsmeho roku.

„Ach,“ vzdychol Seneca, „och,“ a žartovne potriasal hlavou, ako keď malé deti nariekajú a my im neveríme.

Filozof, ktorého postava bola dlhá a vyziabla, stál pred ním v šedivej tóge. Na jeho chudej tvári, žltej ako

syr, horely plamenné ruže suchotín. Odpoludnia dostával horúčky.

„Ale áno,“ povedal cisár vzdorovite, „veľmi trpím.“
„Prečo?“

„Neviem,“ odvetil spurne.

„Tak preto trpíš, pretože nevieš, čo ťa trápi. Keď poznáš príčinu, pochopíš ju a už tak neboli. Sme stvorení, aby sme trpeli, niet takého smútka, ktorý by bol neprirodzený a neznesiteľný.

„Myslíš?“

„Áno,“ povedal Seneca. „Aspoň všetko má svoj liek. Jestli si lačný, jedz. A keď si smädný, pi.“

„Ale prečo človek umiera?“ díval sa Nero pred seba zadumane.

„Kto?“ opytoval sa Seneca ohromene, pretože Nero dosiaľ, podľa matkinho zákazu, sa nezaoberal filozofiou.

„Claudius? Alebo kto?“

„Všetci. Starí a mladí. Ty a ja. Toto mi vysvetli.“

Seneca prišiel do rozpakov:

„V niečom,“ začal a prestal.

„Vidíš,“ povedal Nero a trpko sa zasmial.

„Si unavený.“

„Nie.“

Seneca premýšľal.

„Mal by si trochu odcestovať,“ povedal.

„Kam?“

„Niekam. Ďaleko. Veľmi ďaleko,“ a Seneca urobil rukou veľký kruh.

„Ani to nemôžem,“ vyhrkol Nero, strácajúc trpezlivosť a udrel na kreslo.

Ostro odvrával svojmu majstrovi a učiteľovi, ktorý, vidiac, že je cisár podráždený, približoval sa k nemu v shrbenej tóge a číhal na jeho slová.

Seneca prijal všetky námiety bez odporu. Na ústach boli ihneď pripravené ľahké slová, ako keby ešte stále hovoril s malým deckom, ktorého všetky vrtochy je ochotný splniť. Nebral vážne tohoto trpiaceho chlapca, odbavil ho niekoľkými slovmi. Chcel len písat tragédie

a básne, dlhé, skvelé vety, ktoré sú tvrdé a lesklé ako mramor, múdre výroky o živote a smrti, mladosti a starobe, ktoré obsahujú jeho životné skúsenosti, chcel večne písť a o to, čo stálo mimo týchto vecí, veľmi sa nestral. Veril iba v básnickú tvorbu a jeho presvedčenie, ktoré sa ustavičným premýšľaním a hľbaním celkom zvikkalo, vždycky sa klonilo k tomu, s kým hovoril a v nasledujúcej chvíľke už skvelejšie a jasnejšie vyjadril myšlienky svojho protivníka v debate.

Aj teraz myslieť len na svoju vilu, ktorú dostal od cisára a na to, koľko bude stáť výstavba vodometu. Ale ako sa pozrel ešte raz na cisára, spozoroval, že mu jeho slová neušavily. Cisár stál s hlavou vztyčenou a díval sa do vzduchu. Seneca sa obával, že v jednej mrzutej chvíľke stratí ešte jeho priazeň. Preto rozochvenie prebehlo jeho telom, ktoré zožieraly suchoty i myšlienky rovnomerne, a jeho pohaslé oči sa leskly viac než obvykle. V rozpakoch začal kašlať.

„Keby som mohol odísť,“ pokračoval Nero po dlhej prestávke, „ale len barbari si myslia, že môžu odísť. My nemôžeme odísť. Ani ztadeto, z paláca. Ani zinakiaľ. So sebou nosíme, pred čím utekáme. Bolesť uteká za nami.“

„Múdre hovoríš,“ poznamenal Seneca. „Práve preto bolesť musíš v sebe premôct.“

„Čím?“

„Bolestou. Horké sa nemôže sladkým liečiť. Len horkým.“

„Tomu nerozumiem.“

„Utrpenie pominie len utrpením,“ vysvetľoval Seneca. „Pozri sa, že tejto zimy padal sneh, mrzol som v izbe. Na chrbe mi vyskakovala husia koža. Akokoľvek som sa balil do vlnených šiat, stále som viac cítil zimu, motala sa okolo mňa a obhryzovala moju ruku ako vlk. Nemohol som ani písť. Vtom som začal hľadať príčinu, prečo vlastne trpím. A prišiel som na to, že príčina je nie okolo mňa, v izbe a zime, ale vo mne. Len preto mi bola zima, lebo som si prial, aby bolo teplo. Rozhodol som sa, že nechcem teplo, ale zimu. Sotva prebleskla

táto myšlienka mojím mozgom, ihneď sa mi zdalo, že izba nie je dosť studená. Odkopol som prikrývky, shodil som tunicu a zo dvora dal som priniesť trochu snehu, vyšuchal som si ním niekoľko ráz telo, vyklonil som sa a cez zuby som vdychoval ostrý, štiplavý zimný vzduch. Ver, alebo nie, odrazu mi začalo byť teplo a potom, keď som sa obliekol, necítil som viac zimy, mohol som aj pracovať a na jeden dúšok som napísal tri nové výstupy Thyesty.“

„Možno,“ povedal Nero s hanlivým úsmevom, „ale ako mám uplatňovať toto na sebe?“

„Prijmi utrpenie,“ odpovedal Seneca, „mysli si, že chceš trpeť.“

„Ja nechcem trpeť.“

„Sú takí, ktorí chcú trpeť, plakať, strádať a tvrdia o sebe, že sú šťastní. Nikdy si nežiadajú ničoho. Len čím viac bolesti a pokorenia. Toľko, koľko není ani na zemi, toľko, že sa nemôžu nikdy nasýtiť a takto sa v očakávaní vždy sklamú. Ale zato sídli v nich veľký pokoj.“

„Myslíš teraz na čiernonohých,“ povedal cisár podráždené, „na tých, ktorí sa nikdy nekúpu, na škamravých, ktorí sa neumývajú, na zavšívavených, ktorí sa nečešú, na smradlavých, ktorí bývajú pod zemou a šialene sa bijú do pŕs. Myslíš na revolucionárov, na nepriateľov rímskej ríše,“ a ani nepomenoval tých, ktorých myslel. „Po hŕdam nimi.“

„Ja,“ odpovedal Seneca, „som latinský básnik. Nenávidím ich, ktorí chcú zaviesť svet zpäť do doby barbariskej, hnuisia sa mi ich hlúpe povery. Nieto dosť krížov a sekier, aby s nimi skoncovaly. Verím v bohov. Zle si mi rozumel,“ pripojil, keď videl, že Nero neodpovedá, „povedal som len toľko, že bolest musíme bolestou premáhať.“

„Ale tým jej nezabrániš, keď nakupíš na ňu novú bolest,“ povedal Nero. „Nieto cesty, ktorá by z tohoto vyviedla.“

A ako by mu napadla záchranná myšlienka, ozval sa opäť:

„Nejakého kúzla by bolo treba.“

„Sú kúzelníci,“ riekoval Seneca, „ktorí vraj človeka celkom prerobia.“

„Nemyslím na toto.“

„Čítaj azda grécke tragédie. V týchto je smútok. Na krvácajúcu ranu čierny liek. Vraj aj písanie lieči. Teraz aj sám sa chystám niečo napísat. O tvojom vznešenom otcovi. Nebohého predstavím vo spoločnosti Jupiterovej a Marsovej.“

Svojich slov nemohol dokončiť, lebo cisár pod vlivom spomienok pozdvihol sa zo svojho kresla a bez rozlúčenia netrpezlive odišiel do druhej izby.

Seneca chvíľu čakal, potom odišiel.

Nikdy nevidel Nerona takého. Jeho milé ružové líca sa skrivily, pretínaly ich krivé vrásky a zlovestné ľahy. Musí veľmi trپet, myslil si Seneca. Cestou cítil, ako by bol chybil, a že lepšie by bolo bývalo mlčať. Rada vôbec nemala veľkej ceny.

Ked' došiel domov, vo dverách svojej vily ešte krútil hlavou. Nerozumel cisárovi, u ktorého znal od detstva každé mihnutie oka, a bol presvedčený, že cisár zostane vždy tým chlapčekom, ktorý schúlený pred ním počúva jeho výklady.

Zdá sa, že v mocných nie je možné nikdy sa vyznať.

V.

MUČIVÉ ZÁPASY

Cisár sa navečeral a ľahol si spať, aby sa ponoril do šťastlivého bezvedomia sna. Ihneď zaspal. Ale o niekoľko minút sa vytrhol zo spania.

„Nieto pre mňa lieku,“ pomyslil si, „ničoho.“

Okolo neho vládla noc. Mäkká a zamotová, čierna ako sadza. Nebola to taká noc ako ostatné, ale noc bez brehov a hraníc, do ktorej padne a rúti sa, rúti dolu. V poslednej dobe často mal tento pocit. Ked' sa prebudił, nevedel, kde je a jak dlho spal, či len chvíľu, či

celý rok. Predmety stratili svoje obrysy, blúdily v prázdnom priestore, okno pristúpilo k posteli, dvere sa vzdialili.

Vytieral si oči, ale stále sa mu krútila hlava.

Vonku bzučala jednoduchá hudba. Priliehala k tomuto tichu, že ju ani nebolo možné zbadať, len keď dlhšie dával pozor.

Ktosi hral na flautu.

Hudec bol asi nedaleko cisárskeho paláca. Asi nemohol spať ani teraz, a znova a znova začínať, tvrdošíjne, vytrvale, fanaticky, malú pieseň, ktorá obsahovala len niekoľko tónov.

Nero premýšľal, kto môže byť hráčom na flautu. Vyhliaadol zo stĺpovej siene. Nevidel nikoho. Hudec bol neviditeľný ako svrček.

Ráno dal vyhľadať hráča na flautu. Priviedli devätnásťročného Egyptana. Rodičov neznal. Ale pritom sa zdal blažený a spokojný. Vyslúchal ho pomocou tlmočníka.

„Ako sa voláš?“

„Eucaerus.“

„Si u vojenskej hudby?“

„Nie.“

„Prečo hráš na flautu?“

„Pretože je to dobré.“

„Kto ťa naučil?“

„Nikto.“

Druhého dňa, keď nemohol spať, opäť ho počul v noci.

„Aký je asi šťastný,“ pomysiel si.

Prevaľoval sa na perinách. Z jednoho snu, ktorý ho tlačil ako mura, padal do druhého. Potom, keď otvoril oči, oživly v púští tmy šedivé, veľmi dávno zažité veci.

Tackal sa v detstve po zabudnutých uliciach a izbách. Jeho milá a bláznivá teta Lepida bývala v starom dome, v ktorom boli úzke drevené schody a tmavé siene, na dvore vysoká tráva a podivné kvety, ktoré vyrástaly medzi zapadnutými kameňami a polámanými mramorovými doskami. Po smrti otcovej ho sem priviedli, u nej vyrastal.

Tu v dosť tmavej izbičke býval s tanečníkom, ktorý vystupoval v Circu Maximu.

Tento tanečník, vytiahly, chudý mladík, s dlhým hrdlom, vystávajúcimi lícnymi kostami, veľmi sa mu vtedy páčil, bol prvým človekom, ktorého považoval za ozaj zaujímavého a závidenia hodného muža, hoci ho jeho okolie veľmi necenilo. Jedol málo, aby nestučnel. A večer cvičil doma, v malej izbičke. Postavil sa na stoličky, liezol po povraze, a keď si myslal, že chlapček spí, začal tancovať. Nero, ktorý len predstieral, že spí, díval sa naň z postieľky s tlčúcim srdcom, pretože nevedel, aký to má smysel, a tajomstvo pečlive uschoval u seba. Čakal ho každý večer. Tanečník vznášal sa svojím ľahkým telom sem i tam, akoby vetrík vial a pri svetle kahančeka rysoval sa na stene v ohromnom zväčšení jeho pohyblivý, vrtošive sa kolembajúci tieň, obraz rúk a nôh.

Potom s ním žila aj iná zábavná postava, tanečníkov priateľ, holič. Hovoril o sebe, že je holič, ale nikdo nikdy ho nevidel vlasy strihať, holiť. Od rána do večera papuľoval. Dobromyselný blázon, napodobňoval kikiríkanie kohúta, bľakot kozy, sipot zmije. Vedel hovoriť aj z brucha, takže každého pomýlil. Bavil celý dom a Neronu mal veľmi rád. Brával ho na kolená, na ramená a utekal s ním dovnútra záhrady. Nero sa divil, ako jasne videl teraz jeho a tanečníka, obidvoch priateľov svojho detstva, na ktorých — ako si myslel — už dávno zabudol.

Už zase zaspal tvrdo. Chrápal od hojnej večere, hovoril zo sna. Prebudil sa na to, že kričí, zobudil ho vlastný hlas, hovoriaci zo spania, tlkot srdca, ktorý hučal v ušiach. Aká je to noc!

Posadil sa na posteli a vyhliadol, či sa už brieždi.

Ešte sa všade šírila tma, len hudec hral na flautu sladko, nevypovedateľne sladko. Nero klesol na vankúš. Stenal. Zuby mu škripely zvieracimi zvukmi, výkrikmi präčloveka, ktoré sa stišovaly v bedovanie. Keby vedel spievať, alebo aspoň kričať. Tak zakričať, aby ho každý

počul, i duchovia v podzemí a bohovia v nebi, a aby každý, kto spí, sa vyľakal a prišiel sem a počúval len jeho, nie cisára, ale toho, kto spieva, kričí, reve, počúval len silný hlas. Zmietal sa s umučeným čelom, čo má vlastne robiť, ako keby mal niečo nesmierne veľkého vykonáť.

Vtom odrazu vyskočil.

Dvaja otroci, ktorí strážili pod jeho spálňou, zapálili pochodne a odprevadili cisára do triclinia.

Zívol, a hoci sa večer najedol do sýtosti, pýtal si jest. V ústach cítil horkosť. Žiadal si sladkosti, aby si po dráždil chuť.

Kuchár prinášal na dlhých sklenených misách sladené ryby, ktorých ostny a kostičky boli z orechových štiepok, na striebornej mise pomarančové rezy topiace sa v mede, na zlatej misie rezy tekvice korenene škoricou a zázvorom, ktoré plávaly v slizkej sladkej pene. Nero tenkou trstinou poprehŕňal penu, potom tyčinku omrzle olízal suchým jazykom.

Nebol ani hladný, ani smädný, len jeho smysly sa vzrušovaly a blúznily, nemohol sa ničím nasýtiť. Musel aj mnoho piť. Vyprazdňoval jeden pohár za druhým. Všetko sa naň rútilo, čo stalo okolo neho. Cítil divú a surovú vôňu podušky z jašterčej kože a privoňal si chtivým nosom i k ružiam, ktoré stály na stole. Vzrusene, až mu tlklo srdce, a zabúdajúc na seba, sedel pri stole, sám a nenuďil sa. Ukolísaval sa z jednej nálady do druhej, díval sa na hru plameňa pochodní a ani nebalal, ako sa hodiny míňaly.

Pomaly sa brieždilo. Potom letný úsvit rozlieval všade fialovú záplavu, odrazu zalial cisársku zahradu a siene, kopce a Mesto.

„Chcem byť sám!“ zakričal a vošiel do pracovne.

„A jestli prídu?“

„Nevpustíte nikoho.“

„A ranní návštevníci? Ohlásila sa cisárovna Agripina.“

„Nie som tu.“

„Burrus?“

„Odišiel som.“

Dal zavreť dvere. Vbehol doprostred izby. Tak túžil po samote, že jej bežal v ústrety. Zvonku ešte počul niekoľko latinských slov. Zapchal si uši. Nemal rád túto tvrdú vojenskú reč. Po grécky chcel počuť, stále po grécky.

Chmurne počúval. Zdalo sa mu, že po čom túžil, ihned sa vyplní, cesta sa otvorí, rozuzlenie že už nemôže byť ďaleko. V mäkkej mlhovine, v žhavom kotúči pohybovaly sa okolo neho slová ešte bez tvaru, ktoré bude museť zajať a on pohybom zápasníka pustí sa s nimi do boja.

Nero sa bál ako dievča, dych sa mu zastavoval.

Všetko, čím doteraz trpel, v blízkej minulosti a keďsi dávno, prevalilo sa nad ním a divná, zachvátila ho dosiaľ neznáma predráždenosť. Triasol sa, oči sa mu naplnily slzami. Plakal z citlivosti i od vína a tieto dve opojenia sa sliali. Bolelo ho, bolelo tisícásobne, čím trpel a potom ho už nič viac nebolelo. Odrazu, ani sám nevedel ako, začal písat. Jedno za druhým skladal grécke riadky, hexametry, ktoré sa presne valili. Potom nedôverčivo prijímal, čo počul. Uvažoval, hodnotil, opravoval. Temný bôl, neopísateľne temný, ako vrah, ktorý sa pripravuje k osudnému činu, za ktorý — keď sa nepodarí — zaplatí životom.

Písal o Agamemnonovi, o kráľovi, ktorého zavraždí jeho žena Klytaimnestra. A o jeho synovi, Orestovi, ktorý oplakáva vodcu vracajúceho sa z boja, hrdinu, ktorý sa podobá bohom, mŕtvemu otca, ktorý sa zadíval na syna s krvavou, bledou tvárou, so smutným úsmevom okolo úst. Čo sa pred chvíľou ukazovalo v hmlách, už jasnelo, obal, ktorý dovoľoval len tušiť a našeptával, ktorý všetko zahaloval tajomstvom, začal sa rozplývať. Jeden za druhým poslušne skotúľaly sa prstence pary a bolo možno vidieť postavy v jasnom svetle a počuť zreteľne ich hlasy. Povolila aj Neronova tma. Hrôza ho štekliala, strach vzbudzoval v ňom príjemnú mdlobu a

rozkoš. Istota rástla každým okamžikom. Svieral v ruke to, čo chcel povedať. Len písat mu bolo treba, mnoho, mnoho a rýchle.

Odrazu zodvihol hlavu. Cítil, ako by bol hotový. Báseň sa rozvinula v celej svojej podstate. Odhodil rydlo, nové vzal do ruky, urobil opäť niekoľko ľahov. Skákal, ako dieťa, ktoré si hrá, postavil sa na kreslo, rozkladal rukami. Nevedel, čo má radostou robiť.

V sieni sa rozblesklo ostré svetlo. Už mu zostávalo len brúsenie. Ukončil aj toto nepochopiteľne rýchle. Kričal z plného hrdla.

„Je hotová, tu je, hotová,“ a ukázal na voskové tabuľky.

Pred palác priletel koč, vstúpil do neho. Naplnila ho nevysloviteľná radosť, pýcha a spokojnosť. Cválal mestom, pod ním utekala zem, nad ním nebo, pri ňom rady domov, ktoré ako by sa pohybovaly a žily, a kočiš musel biť kone, aby ešte rýchlejšie uháňaly dopredu, do toho neznámeho a neuchopiteľného života, ktorému sa dostalo smyslu. Jak sa dotkol prievalu jeho sviežich tvári a plavé vlasy mu poletovaly vo vetre, búrlive sa mu dmuly prisia, v ktorých tepala mladosť, neobmedzená budúcnosť, skrývajúca všetky možnosti.

Ked' sa vrátil domov, ešte pracoval. Prijal Burra a niekoľko patriciov. Nariadil, aby nasledujúceho dňa dostali vojací k obedu aj víno.

VI.

Z A Č I A T O Č N Í K

Jeho radosť sa vyvíjala pomaly. Už dostala tvar a mohol na ňu pozreť, mohol s ňou hospodáriť.

Ked' sa nasýtil tým, čomu sa tešil, a čím už si nepôsobil nové prekvapenia, považoval za potrebné, aby ho sdelil aj inému. Dal si zavolať Senecu.

Mudrc vstupoval s nepríjemnou spomienkou na poslednú debatu. Pozdravil ho obradne:

„Cisáru.“

Nero však pohovoril bezprostredne:

„Neoslovuj ma takto. Vieš, že týmto ma zahanbuješ. Ty si ma vychovával. Tebe môžem ďakovať za všetko, čo mám hodnotného.“

„Si milostivý.“

„Volaj ma synom. Lebo si môj otec.“

Potom šiel k nemu a pobozkal ho, ponížene, so synovskou úctou.

Seneca chcel pokračovať v prerusenom mudrovaní, ale Nero ho priateľsky prerusil:

„O čom si pracoval?“ opytoval sa. „O tom hovor.“

„Dokončil som tretie dejstvo Thyesta.“

„Zaujímavé,“ povedal cisár. „Veľmi zaujímavé. A podarilo sa?“

„Myslím, že áno.“

„Rád by som ho počul.“

„Tak ťa to zaujíma?“ divil sa Seneca, lebo niečo podobného cisár nikdy nežiadal.

„Veľmi.“

Seneca predstieral skromnosť zo zdvorilosti, ale potom predčítal.

Nero sa oprel o kreslo. Už pri prvom výstupe sa nudil. Nemohol dávať pozor na slová, na ozdobné a vzletné obraty, neboli schopný obrátiť k tomu svoju dušu a mrkajúc na balík rukopisu striehol, kedy ubudne listov. Seneca dlho čítal. Zatiaľ cisár so zatvorenýma očima so záujmom ponoreným do seba predriekaval si nehlasne svoju báseň a čakal, až dôjde naň rad.

Keď predčítanie sa už preca skončilo, Nero vstal. S predstieraným nadšením, prekypujúcim obdivom objal svojho majstra a potriasol mu ruku.

„Majstrovske dielo,“ hovoril, „niečo takéhoto si ešte nenapísal. Po každej stránke je dokonalé.“

Seneca bol ešte opojený svojimi slovami, unavil sa četbou, utieral si čelo, a díval sa blúznive pred seba ako ten, ktorý sa prebúdza zo sna. Veľkými slovami bol celkom omráčený. Sotva nachádzal zdvorilé, všedné slová, aby sa podakoval za najvyššie uznanie.

Cisár netrpezlive chodil sem i tam. Potom povedal:
„Aj ja,“ a tu poslúchal tlkot svojho srdca, „aj ja som napísal niečo. Elegiu.“

Seneca hned nepochopil.

„Ty?“ opytoval sa.

„Ja,“ odpovedal Nero bojácné, veľmi nepokojne. „Skúsil som, o Agamemnonovi.“

„Látka je ľažká. Skvelá úloha. Keby si azda, ale sa ľa ani neodvážim žiadať, aby si aj ty prečítal.“

„Teba by to nudilo.“

Seneca sa strojene ohradzoval.

„Nie,“ povedal cisár, „nemôžem ti prečítať. A na čo vlastne? Je dlhá. Veľmi dlhá. Ale len pod jednou podmienkou. Jestli slúbiš, že ma ihneď prerušíš, ak ľa budem nudíť.“

Nato Nero začal už čítať. Zarecitoval elegiu o Agamemnonovej smrti.

„Páči sa ti?“ opytoval sa chtive, keď dokončil.

„Veľmi.“

„Bud úprimný.“

„Som úprimný,“ povedal Seneca prílišne zvýšeným hlasom. „Hlavne začiatok.“

„Aj ja tak cítim. Začiatok. Ten sa podaril. A koniec?“

„Aj koniec je dobrý. S tým prirovnaním. O noci, ktorá sa bolesti podobá.“

„Áno,“ rieko Nero. „Aj mne sa páči.“

Seneca pošúchal si tvár, aby sotrel s nej ľahostajnosť, ktorá ako šedivá pavučina prilepila sa na ľu pod domom dlhej, pokulhávajúcej básne. Chcel, aby sa zardel a nadchol.

„Uspokojuje,“ pripojil Seneca, pretože musel niečo povedať, „uspokojuje, že už prvá báseň sa takto podarila.“

„Ozaj?“

„Podľa svojho spôsobu.“

„Nie je dlhá?“

„Nie. Kdeže. Čitateľa treba pripraviť, vkolísat do nálady.“

„Pretože ju môžem skrátiť,“ ponúkal sa cisár proti svojmu presvedčeniu, s predstieranou ochotou žiaka, lebo aby vynútil nové uznanie.

A striehol ako líška.

„Každý riadok básne nemôže byť dokonalý,“ hovoril jeho majster, „konečne riadky spoločne tvoria celok.“

„Teda nemám nič škrtat?“

„Najvýš z prostriedka.“

„Čo?“

„Hádam,“ koktal Seneca, ktorý vzal do ruky rukopis a so sbehlosťou odborníka ukázal na miesta, „odtiaľto.“

„Toto?“

„Nie,“ povedal Seneca, „aj toho by bola škoda. Tak by sme porušili stavbu. Potom tieto riadky majú skvelý spád.“

„Skvelé. ,Drahý otče... Šesť stop. ,Ktorý sostúpiš... Cezúra je uprostred tretieho taktu,“ vysvetľoval Nero, a začal báseň skandovať. „,Drahý otče, ktorý sostúpiš...“

Teraz už nechcel nič počuť.

Len sám seba, svoj hlas a svoju báseň, ktorú znova prečítał precitlivele, so slzami v očiach, s nalomeným hlasom, so smelou gestikuláciou, sprevádzajúc každé slovo, zahaľujúc celok do oblakov svojich citov.

Celý bol básňou naplnený. Tak, ako sa napĺňujeme sami sebou, bez toho, že by sme o tom vedeli, sme naplnení parou a dymom vlastnej krvi, ktorá nám zaťaží mozog, oslepuje nám oči. Veľmi sa obával, že sa báseň nezapáči ani iným, ani jemu samému. Preto slabšie časti prednášal s neobyčajným nadšením a jemnosťou, ako by nedokonalosť bola schválnosťou, celým telom sa účastnil recitácie a do omrzenia známy text, do ktorého vdusil utrpenia predlhých týždňov, verše, ktoré sa mu už museli zhnušiť, ako košeľa presiaknutá výparmi tela a zápacjom známeho potu, tieto verše pokúšal sa novým spôsobom obmieňať, aby vzbudil v iných to prekvapenie, ktoré pociťoval sám v trpkých bolestiach nešťastného počatia. Dychčala z neho hrozná túha. Nikdy, nikdy nepocítil takejto horúčky, takej triašky, on, ktorý sedel

na tróne, pán sveta, nepocítil ani predtým, ani potom, nikdy. Vyletel vysoko na krídlach svojich básní a tam hore mal závraty. Srdce mu tak silne bilo, že sotva počul svoj hlas. Ale ešte mal toľko sily, aby občas zaškúlil jedným okom na Senecu, ktorý sedel na nízkej stoličke s predstieranou pozornosťou a jeho tenké líškavé ústa opakovaly po ňom odznelé verše.

Ani teraz nepredniesol jedinej námietky. Stále kýval hlavou a súhlasil, aj pochválil to, lebo ono, azda viac, než mal. Ale jeho slová ako by boly protirečily očiam. Ako to Nero spozoroval, jachtal. Radšej sa díval na neho, než na rukopis. Už vedel, vedel zo všetkých najlepšie, že jeho učiteľ nepovažuje báseň za dobrú. Proti tomu sa úlisne bránil. Len jedným uchom počúval jeho uznanlivé slová, aby nevyvolal opravdový posudok. Chcel udržať, pokial sa dalo, neistotu pocitu, lebo ako sa mu zdalo, potom môže prísť len veľké nič. Bol nadutý, ostrý, nešetrný. Za jediné znamenie uznania bol by však dal všetko, bol by pobozkal aj črievice starého básnika.

Ktoré je toto znamenie, to sám nevedel. Predstavoval si nejakú veličiznú vrelost, ktorá by naň vyžiarila z dojatých vlhkých očí, s rozpáleného čela a pochopila by jeho bolest, ktorú ukryl do svojej básne.

Ale toto znamenie, ktoré očakával, znamenie rozhodné a rozhodujúce, sa opozdčovalo.

Ked' potom zarecitoval svoju báseň aj druhý raz, zachvátilo ho u posledného verša vzrušenie a pyšne hodil rukopis na stôl. Bol spokojný.

Začal hovoriť o inom.

VII.

OŠKLIVOST

Niekoľko dní žil v tomto bezvedomí, temer blažene. Vrátil sa mu dávny kľud. Mohol aj spať. Znovu a znovu prečítal svoju báseň, ktorá miernila jeho bolest. Ob-

zeral sa v nej, ako špatní ľudia, ktorí často skúmajú svoju tvár v zrkadle, ale len v polosere, večer. Zpočiatku sa bál svetla.

Potom po opojení, z ktorého sa prebudil, dostavil sa hnus. Zase chodil po sieni s boľavou hlavou, neodvážil sa ani pomysleť na svoju báseň.

Odrazu siahol po nej a vykŕikol zahanbením.

Ako duní každý riadok prázdnnotou! Myšlienka je otrepaná, prístavky len tak visia, barvy sú pomútené, nehodia sa k sebe, sú nudné. Zatriasol sa hlavne nudou. Vo všetkých záhyboch básne utajovala sa neznesiteľná, nepopísateľná, nevykričateľná nuda. Raz, keď mal horúčku, snívalo sa mu, že jie horúci piesok, ktorý mu vysál všetky sliny a potom škripel, zvučal mu medzi zubami. Teraz ho tlačila podobná mura. Obviňoval sa, že je hudliar a hlupák, nachádzal rozkoš v sprostej prázdnote básne, potom mučiac sa pustil sa do nej zas. Vynechal prostriedok, z čoho vznikla v básni medzera, začiatok dal na koniec a koniec na začiatok, preobracal riadky, z hexametrov urobil pentametry, potom zas uvedol všetko v pôvodný stav a začal písat od začiatku, bez viery priliepal, a báseň rástla, už bola desať ráz dlhšia, už dvacäť ráz, ako nejaká obluda, ktorá ho prerástla a hrozila mu, že ho prehltne. Umdlene sa zastavil. Teraz ju už nechcel ani prečítať. Nechal toho.

Vstal celkom bledý a myslel na Senecu.

„Zachráň ma,“ kričal zlomene, so zničenými nervami, „už ďalej nemôžem. Cítim, že je po mne.“

Seneca nechápal, o čom je reč. Vtedy videl, že Nero i teraz drží v ruke báseň a ukazuje na ňu. Sadol si k nemu.

„No, tichšie,“ povedal, dobrotivo sa usmievajúc.

Myslel si, že sa cisár už nestará o báseň a zabudol na ňu ako on.

„Je nepodarená,“ riekol Nero, „nepodarená, nepodarená.“

Seneca sa ešte stále usmieval.

„Ty sa usmievaš?“ opýtoval sa Nero vyčítavo.

„Tvoje líca sú ružové, oči mladé a žhavé. Biely obláčik zakryl slniečko.“

„Nie som spokojný,“ hovoril cisár zroneno.

„Poznám to,“ povedal Seneca. „Už dávno. Každý básnik je taký.“

„Aj ostatní?“

„Pravdaže,“ pripojil Seneca otcovsky. „Vlastne nie všetci, len dobrí básnici. Zlí, tí sú si istí. Tí sú vždy spokojní, pretože sú slepí. Dobrí však vidia ľažkosti, vedia, aký je rozdiel medzi tým, čo chceli a medzi tým, čo stvorili.“

„Ty ma len tešíš,“ bedákal Nero.

Seneca sa naň pozrel a videl, aký je začatý a násilnícky. Zvážnel a sľutoval sa nad ním.

„Nie,“ hovoril Seneca, „ty nepotrebuješ, aby som ťa tešil. Ozaj nie.“

„To je tak nepodarená?“

„Nie nepodarená, ale,“ čakal, „skvelá. Jednoducho skvelá.“

Nero šťastne a neveriac vravel:

„Môžem ti veriť?“

Seneca požiadal o báseň. So záujmom siahal po nej, ale keď ju vzal do ruky, mimovoľne urobil taký pohyb, ako keď niekto chytí odporného a vlhkého červa, ktorého musí pohladkať. Kdežto báseň bola bezvýznamná a pravidelná, plná mytologických obrazov, s vyzdobenými stopami. Mudrc vedel, že básni a jeho žiakovovi niet pomoci. Ale preča urobil niečo, navrhoval prvé znenie — tak bola preča lepšia — vyškrtol niekoľko riadkov, potom ju prečíitali spoločne. Obidvaja boli rovnako unesení. Cisár jásal radosťou.

„Mám pravdu?“ plesal Seneca.

„Áno.“

„Sľubuješ, že viac nebudeš malomyseľný?“

„Sľubujem,“ šepotal Nero zadýchčane. „Ale pochop, prečo som trpel. Ja viem, presvedčil som sa, že najlepšie a najcennejšie je: písat. Len to je hodnotné. Nič iného.

Vždy som len to chcel. Teraz sa priznám. A jestli nie je možné, alebo neviem, tak," a bezradne sa pozrel okolo seba, „čo môžem tu robiť.“

„Aký si skromný, cisáru,“ vravel Seneca, s nepatrnnou žiarlivosťou v myšlienke, ktorá zachváti každého spisovateľa, keď iní vychvaľujú jeho remeslo a vidí, že aj ostatní poznajú ich radosť.

„Nie, nie som skromný, ty,“ hovoril Senecovi dôverne, „minule, keď som ju dokončil, urobil som po koči prechádzku. Kone cválaly. Jak bolo všetko krásne a sviežé. Leto letelo so mnou. Ako keby som v plameňoch letel, vždy vyššie.“

„Si pravý básnik,“ riekol Seneca. „Len tí hovoria takto. Vidiš, napíš o tom.“

„O tom?“

„Aj o tom. O všetkom, čo si myslíš. A tak, hned za čerstva. Dieťa moje, pred tebou stojí nekonečná cesta: vývoj. Ved' si mladý! Pravé umenie patrí len starcom.“

Senecu bavilo, že na tróne sedí básníček a lichotilo jeho márnivosti, že tam hore striehnu na jeho slová. Otváraly sa pred ním nové perspektívy. Spojenie medzi ním a cisárom bolo skutočne so dňa na deň srdečnejšie, veselejšie, temer nerozlučiteľné. Potom prebúdzajúca vášeň Neronova zhatila jeho plány. Jako hybná sila riše opatrne chcel primať cisára k vľúdnosti a prívetivosti a vhodnejší spôsob sa nenaskytol, ktorý by bol liekom pre Nerona i jeho 90 milionov poddaných. Cisárovi Caligulovi a ostatným chýbalо azda len trocha tejto lásky. Nápad prišiel vhod. Seneca hodil o zem poslednú svoju pochybnosť, ktorú dosiaľ naprosto nemohol premiňať a hovoril cisárovi z Výšky, ako by sám sedel na tróne.

„Vskutku,“ hovoril Seneca, „nie si len básnik, ale si aj mûdry a dobre si volil. Teraz bude svet celkom tvoj. Mocní ho len riadia. Ale básnik ho celkom ovláda, ten mu vládne a drží svet na ramenách ako Atlas. Bez umenia je skutočnosť neúplná. Ani mudrc nie je tak úplný a šťastlivý ako básnik. Ten najskôr ešte predíde zlu. Ale básnik zlo premení kúzelne v dobré aj vtedy, keď sa už

bolo prihodilo. Osem rokov som žil vo vyhnanstve na Korzike, ďaleko od Mesta. Medzi holými skalami a ešte plešivejšími barbarmi. Moji druhovia boli moskyti a skalní orli. Iste by som bol zahynul, keby som nebol býval básnikom. V strašlivej samote zažmúril som však oči a tadiaľ som chodil, kadiaľ som chcel. Jestvuje len sen.“

„Len sen,“ šeptal Nero a obdivoval toho planúceho starca, ktorý horel suchotinami ako pochodeň.

„Vládni ľuďom,“ hovoril Seneca, „a básnictvom vládni sebe. Len ďalej. Vždy niečo nového, niečo nového, píš stále a stále. Nestarať sa o staré, to treba zanechať, upustiť tak, ako strom striasa suché listie.“

Nero ho vďačne počúval. Ako beznádejný chorý, ktorého zavádzajú.

„Nemám čítať?“ opytoval sa.

„Nie,“ odpovedal Seneca poľakane.

„Prečo?“

Seneca obával sa o svoje kúzlo. Nechcel, aby poznal väčších básnikov, ako bol sám.

„Vlastne,“ pripojil, „len málo.“

„Čo?“

Seneca stál s ustarostenou tvárou ako lekár, ktorého žiadajú o jedálny lístok.

„Homéra,“ hovoril, „a Alkaia. Snáď Pindara. Tyrtea nie. Toho ešte nečítaj.“

Konečne dostal svoj lekársky poplatok. Dve sto tisíc sestercií.

„Potom,“ vravel Seneca, „mal by si hlavne žiť. Ty ešte nepoznáš život, ktorý je prameňom všetkých skúseností. Mladosť vidí len povrch, kožu a kôru, čo je pod ňou, hľbku, ešte nie. Ztadeto, s výšky nemôžeš ju ani prehliadnuť. Mal by si trochu sostúpiť. Pozret všetko. Prehovoríme aj o tomto.“

„Áno,“ šepotal poslušne cisár. „Ved ma,“ povedal ako zo sna.

VIII.

LITERÁRNA ŠKOLA

Cisár mnoho pracoval. Aj v noci mal pri posteli pišátko a poznamenal si, čo mu napadlo. Napísal niekoľko básní. Medzi nimi aj idylu o Daphnovi a Chloi a ódu o Ďalekostrielajúcom Apollonovi. Pustil sa do tragédie, ktorá mu plynula so zázračnou ľahkosťou.

Bol sám so sebou spokojný. Za rok napísal toľko, že by z toho mohla byť malá knihovňa, na ktorú sa seba-vedome díval.

Svoj čas zadelil, aby nezostala ani minúta nevyužitá, aby ho všetko približovalo k veľkému, jedinému cieľu. Pustil sa do štúdia. Čítal, a niektorým básňam sa naučil aj nazepamäť, aby ich hudba sa mu vryla do duše a oplodnila ju. Seneca ho vzal po učení na prechádzku, ukázal mu všetko, upozornil ho na také veci, na ktoré dosiaľ nemyslel. Žiak sa zdal byť učenlivý.

Pozdejšie pokračoval sám podľa návodu svojho učiteľa.

S inženierami vyšiel do predmestia, kde sa pomaly a bez chuti pracovalo na usporiadanie mesta. Tu ich, po kiaľ sa radili, nechal, na nosítkach sa dal odniesť ďalej do špinavejších a krivších ulíc, v ktorých žili chudobní, natlačení a v neuveriteľnej biede.

V otvorenom kanáli tiekla špinavá tekutina a na ulici, kde honelníci bili svoje mulice medzi nízkymi ševcovskými dielňami a do zeme zapadnutými krčmami, na brehu jarku ležaly mrciny psov a mačiek. Do tvári ho udrel ukrutný zápach. Nádhera hynutia ho postrašila a ománila.

Nero, ktorý predtým sa stránil života a obracal sa k nemu s umelým záujmom, akoby z povinnosti, teraz zastavil svoje nosidlá.

Ludia vystrkovali hlavy z chatrčí, a ako by sa boly otvorily nad nimi nebesá, bojácné ich vtiahly.

Pozoroval ich. Nanútená úloha stala sa jeho druhou prirodzenosťou. Vzrušovali ho neznámi, ktorí nosili

v sebe cudzie poklady, ťažký život, trápila ho mučivá zvedavosť, čo sa môže v nich skrývať. Keď sa nejaký žobrák vtiahol do vrát, dlho sa za ním díval.

Pri jarku sedela starenka. Mačkala si napuchnutú a ranami pokrytú nohu. Nero sa na ňu pozrel a oslovil ju:

„Bolí ťa?“ opytoval sa jej s nepatrnným stínom dojatosti a so smelou zvedavosťou.

Stará žena pozrela sa naň hlúpo. Neodpovedala.

„Asi ťa noha veľmi bolí?“ povedal cisár hlasno, kolísajúc medzi sústrastou a ukrutnosťou; „chcela by si, aby ťa nebolela? A aby si mohla utekať? Ako keď si mala dvacať rokov? Čo?“

Žena neodpovedala ani na toto, po tvári jej tiekly slzy.

„Neplač,“ hovoril Nero s blýskajúcima očima, potmešile. „Aj ja mám takú nohu. Preto sa dávam nosiť,“ a vzdialil sa.

Už spravil niekoľko takýchto žartov. Nasledoval chodcov, ktorí ani netušili, že za nimi ide cisár, ak vtedy už nervózne zmizli. Inokedy chválil špatné dievčaťá, že sú krásne a pekným nahovoril, že sú ošklivé. Smial sa, že všetko pomýli.

Nero sa so záležitostmi štátu nezaoberal, ale zato ho mali za dobrého panovníka. V jeho ľahostajnosti videli miernosť a v nude dobrotu. Miesto neho vládla Agrippina, ktorá predtým vypočúvala zasadania senátu za záclonou, teraz však už verejne im predsedala; a všetko záviselo na nej a na jej milcovi Pallasovi. Oni dvaja rozhodovali.

Seneca na jednom zasadaní sa zmienil o tom, že by bolo dobré pritiahuť trochu k práci aj cisára, ktorý sa celý zahlbáva do svojich štúdií a navrhoval, aby ho zvolili consulom. Ale Nero aj potom len zriedka sa účastnil zasadania senátu.

Seneca šiel práve k nemu, aby mu robil pre toto výčtky. Nenašiel ho samotného. Jednal s dvoma podivnými osobami.

„Nepoznáš ich?“ hovoril Senecovi a ukázal na jedno-

ho z nich, ktorý stál pred ním neučesaný, špinavý, s uvoľneným remienkom črevica. „Zodicus,“ oznamoval jeho meno.

Seneca sa naň zadíval.

„Aj on je básnik,“ poznamenal cisár.

Zodicus — zavalitý, nízky chalan s plochým nosom a žmurkavými očami — díval sa na Senecu, ako pes na človeka, so strachom a beznádejnou úctou. Predtým mohol byť asi remeselníkom.

Majster ho samozrejme nepoznal, lebo takíto básnici po stoch behali po fore. Toto sú obyvatelia krčiem, darmožrúti, ktorí nikdy nemôžu vydávať knihy a svoje básne čítajú chodcom na ulici, kým ich neodoženú.

„Fannius,“ predstavoval Nero druhého, ktorý bol o niečo chudší, ale práve tak nízky a nosil ošúchanú tógu. Ledva sa odvážil vyliezť z pološera. „Tiež . . .“

„Básnik?“ opytoval sa Seneca ironicky.

„Áno,“ vysvetľoval Nero, „píše básne. Mnoho básní.“

Seneca si prezrel oboch trocha a pochopil situáciu. Zdalo sa, že sa už dávnejšie poznajú.

Títo dvaja hrobáriči rímskeho kanálu náhodou vliezli cisárovi do cesty. Pripchali sa k nemu ako k ostatným a Nero ich nepovažoval za odporných. Pôsobili dojmom skromných, nenáročných ľudí.

„Ani som nevedel,“ povedal Seneca rozpačite.

„Ach, sú to veľmi zvláštni chalani,“ riekol cisár. „Opravdu originálni.“

Seneca sa už teraz nedíval na nich tak prísne. Proti svojmu vkusu ich oslovil.

„Prečo mlčíte?“

Zodicus a Fannius sa dosiaľ v prítomnosti majstrovej ani neozvali. Aj teraz im hapkaly ústa.

„Nie takto,“ vravel im cisár, „tak ako inokedy, smeľe.“

Nato sa obidvaja papľuhovia rozohriali. Začali si navzájom nadávať a hrýzť sa, ozdobnou rečou krčiem, tou predmestskou literárnonou rečou, ktorej každé slovo upomína na záprdok.

„Počuješ?“ povedal Nero so smiechom.

„Už ich poznám,“ kývol Seneca.

„Hned poznáš aj viac. Uvidíš, čo stvárajú na ulici. Sú veľmi zábavní. Pod' s nami.“

Nero utekal dolu vrškom, uvoľniač sa od všetkého. Tíkla v ňom nesmrteľná mladost. Vykrikoval, vydával zvuky, ako by pochádzaly od iného človeka a bavil sa nimi. Seneca unavene bežal za ním. Zodicus a Fannius boli vopred.

Vzali so sebou len jednoho otroka, ktorý niesol pred nimi mosadzou vybíjanú uličnú lampu, aby im ukazoval cestu.

Po ceste šli roztržití chodci, unavení ľudia, ktorí sa vracali domov. Zodicus a Fannius začali tým, že každého ponížene a úctive pozdravili. Bohatí obchodníci, majitelia tovární na látky, alebo barvy, ochotne ďakovali na pozdrav. Potom, keď poodišli, zpomalili kroky, obrátili sa premýšľajúc, kto môžu byť títo dvaja neznámi. Márne pátrali vo svojej pamäti. Potom nedôverčivo šli ďalej.

„Nie je to zaujímavé?“ opytoval sa Nero, ktorému smiechom padaly slzy z očí. „Ani lútky: všetci ľudia sú takí. A teraz července,“ zavolal na Zodica.

Zodicus siahol do vrecka a vytiahol as. Prudko ním udrel o pätu patricia, okolo spechajúceho, ako by ho bol stratal. Patricij sa obzrel. Myslel, že sa mylil, ale uvidel u nôh peniaz, zodvihol ho a uschoval. Pokojne pokračoval v ceste zrejme sa nazdávajúc, že peniaz stratal z roztržnosti.

„Je to ešte zábavnejšie,“ povedal Nero, „keď sa celá rodina vracia domov. Otec, matka, dečko a pestúnska. Tí sa na cvengot peňazí plazia na zemi. Aj bohatí. A hodiny hľadajú. A všetci sa tešia.“

Nero sám sa toho účastnil. Rozohrial sa na toľko, že sa nevedel krotiť. Vážnej šľachtične, ktorá sa prechádzala so svojím starým mužom, hodil k nohám peniaz. Žena ho napomenula, Nero začal ju škádliť, a keď sa žena ďalej spierala, uštipol ju do brady a do prs. Jej

muž cisára vo tme zbil. Druhého dňa sa rozšírilo, že to bol senátor Julius Montanus.

Nero po tejto príhode vychádzal len preoblečený.

Herec Paris ho namaľoval a obliekol. Niekoľko razy za obyčajného vojaka s krátkym hrubým mečom, niekoľko razy za aedila, tribuna ľudu, alebo za hladujúceho tuláka.

Prvý večer obliekol si špinavú obšúchanú kabanicu a na hlavu si dal mastný, zapáchajúci kožený klobúk, aký nosili rímski kočiši v dáždi. Pľuval do prachu a klial.

Okolo Circa Maxima sa tlačil dav. Nero sa zamiešal do tohto zástupu. Zodicus strčil dva prsty do úst, tiahle zapískal do tmy, načo z drevených bút okolo cirku vychádzaly dievčatá ulice, Egyptanky, Grékyne a žalostne sa im ponúkaly. Zodicus si vybral staré dievča.

„Mačička moja,“ povedal, „zastaň na slovíčko.“

„Bohyňa,“ kričal za ňou Fannius, keď išla ďalej.

Nero a Seneca zostali v pozadí. Dievča sa vrátilo k Zodicovi.

„Čo chceš?“ opytovala sa ho, lebo nebola zvyknutá na takýchto lepších nápadníkov. Oslovovali ju len biední otroci.

O čomsi sa dohovárali. Nero pociťoval nepremoziteľné pokušenie a priskočil v obleku kočiša od majstra k dievčaťu.

„Drahá,“ spieval, ako to robieval Zodicus, „nikdy som nevidel tak krásnu ženu,“ a urobil pohyb, ktorému sa naučil od Fannia.

„Skvelo hovorí,“ šeptal Zodicus.

„A ako sa pohybuje,“ chválil ho Fannius.

Dievča pokrčilo ramenom:

„Neondej.“

„Neondiem,“ odpovedal Nero chvastavým a drzým tónom kočiša. „Páčiš sa mi.“

„Ideš?“

„Idem s tebou,“ povedal, „trebárs na koniec sveta.“

„A ktože si ty?“ rieklo dievča zachriplne.

„Či nevidíš, že máš čo robiť so správnym kočišom, či čo? Môj pán dnes zgebol. Teraz sa ponevieram.“

„Ty si nie kočiš.“

„Tak čo?“

„Niečo iného,“ povedalo dievča, odhadujúc ho očima.

„Vidíš, uhádla si,“ povedal Nero, „som čosi iného. Teraz ti poviem pravdu. Som cisár. Rímsky cisár.“

Seneca sa zdesil. Prekvapilo ho, že má takéto nápady. Čo vidí a povie, je ozaj bystré a pôvodné.

„Blázon si, kmotre,“ povedalo dievča, „nie rímsky cisár. Blázon si. A to veľký.“

„Správne,“ potvrdil Nero, „ale ty nie si tým, čím sa ukazuješ. Videl som ťa ráno. Ani nezapieraj. Bola si vo Vestinom chráme. Och, Vestina panna, kde si sa to dostala.“

Dievča sa rehotalo. Okolo nich sa shromaždili aj ostatní, ktorí obklopili žartovného a duchaplného kočiša. Priatelia Nerona odvliekli teraz ďalej, lebo situácia sa stala nebezpečnou, a z diaľky ostro pískali.

Tieto hýrenia končily v krčme. Básnici pili ľahavé kyslé víno, ktoré im vstúpilo do hlavy, potom na zemi zaspali. Seneca sa rozprával s Neronom. Potom sa k nim pripojil Paris.

Raz po predstavení priniesol so sebou zlatú bradu a trojzubec. Toho dňa hral Neptuna.

Nero, ktorý bol opitý na mol, požiadal o tieto veci. Na ulici si priložil zlatú bradu, vzal do ruky trojzubec a kráčal v ranných hmlách so Senecom ako boh mora.

Pod Palatinom sa stretol s hrbatým človekom.

Cisár sa postavil pred neho.

„Prečo si hrbatý?“ opytoval sa ho nemilosrdne.

Hrbatý zodvihol k nemu oči z pustej tmy svojho smútka, keď počul túto hrubú otázku, ktorú mu ešte nikto nepoložil. Pohŕdavo chcel ísť ďalej.

„Stoj!“ zareval naň tázateľ, „nikdy nebudť tak pyšný, priateľu, pýcha je ctnosťou hlupákov. Hľa, ja nie som hrbatý, a preca sa nenafukujem. Jestli chrbát človeku trochu vystupuje, tak je hrbatý. Veď to nie je tak veľká vec. Zajtrá si zlomím páternicu a môžem byť hrbatý ako ty. Chodť teda, ty úctyhodná ľava na púšti a už nenos tak vysoko svoj nos. Hrb je nesporne sličná vec.

Ale preca nie tak pekná, ako si ty myslíš. Konečne je to vec chuti.

Sotva sa držal na nohách. Seneca ho uchopil za rameno a podopieral ho. Nero stále hovoril, klesajúc na majstra.

„Ty,“ povedal Senecovi celkom napitý, „teraz mi prišlo niečo na um. Hlava ľudí sa podobá orechu. Ne-myslíš? Alebo vajcu. Bolo by ju treba rozbiť a pozreť sa, čo je v nej,“ a smial sa.

Aj Seneca sa smial.

„Potom mi napadlo aj niečo iného. Prečo je všetko tak, ako je. Prečo nie je nebo červené a hviezdy zelené? Prečo nie je more žlté? Prečo nevedia lvi lietať? A predovšetkým, prečo nerodia aj chlapi? Chlapi chlapov a ženy zas ženy?“

Chichotal sa, a ako otváral ústa, Seneca sa ho zľakol.

„Čo?“ opytoval sa cisár ešte raz sa zaškľabiac.

„Veľmi zaujímavé,“ odpovedal Seneca, „ale už si ľahni.“

Doma matne spomíнал Nero pod dojmom strašných zážitkov na mnohé popletené veci a nemohol sa dobre rozpamätať, kto hral pred chvíľou a kto teraz o tom rozjíma. Cítil príchuť nezdarov, všetko sa mu v hlave pomútalo, nenávidel sa. Všetko videl v hmlách.

Len to je isté, že od pretrpených rán mal stále ešte napuchnuté víčka a bolely ho: život zanechal na ňom svoju stopu.

Ale keď so sebou zúčtoval, zdalo sa mu, že je mu to všetko potrebné a s usilovnosťou literárneho začiatočníka si zopakoval, čo videl a prežil.

A druhého dňa začal znova.

IX.

KRÍDLA RASTÚ

„Lalagé.“

„Čo je, miláčku?“

„Už sa vrátil domov?“

„Ešte nie, miláčku.“

„Pozri sa zas, pestúnko.“

„Idem, miláčku.“

Lalagé, varovkyňa cisárovny Octavie vyšla spešne na chodbu, aby došla k cisárovmu bytu.

Chodba svojimi nesmiernymi klenbami, vlhkým a plesnivým vzduchom zaťahla jej na prsia. Ozveny nevľúdne hučaly a znásobnené menily sa do diaľky v bedovanie. Bola ešte tma. Plály len pochodne v rukách bdejúcich strážnikov, ale noc ani ony úplne nerozptylili. Za svetlou parou v hĺbke chodby bolo vidieť tajomné, potuteľné šero.

Octavia zostala zatiaľ sama. Malú, čiernu hlávku sklonila do dlaní. Mala štrnásť rokov. Pred troma rokmi sa vydala. Od tých čias žila v paláci, ani sa nemohla hnúť zpomedzi vysokých zasmušilých zdí. Drobna žena-dieťa, vo dne sa hrala s panenkami a večer sa bála.

Varovkyňa sa vrátila. Povedala, že je ešte stále nie doma. Octavia vzdychla.

„Nemiluje ma,“ povedala, „vidíš, nemiluje.“

„Mám ti niečo vypravovať?“ opytovala sa varovkyňa.

„Prečo ma nemiluje,“ hovorila Octavia, „o tom rozprávaj, prečo ma nemiluje? Som ošklivá? Som malá?“ a vstala.

Pravnučka Augustova, cisárovna, stála pred varovkyňou, aby ju prezrela. Bola, veru, drobná. Ale jemná a vznešená, svojimi dokonalými ľahmi upomínala na sochy.

„Krásna si, miláčku, veľmi krásna.“

Octavia sa rozplakala.

„Preča ma nemá rád. Čo mám robiť? Mám sa smiať? Hovorí, že som smutná. Mám rozprávať? Hovorí, že neviem rozprávať. Ani Britannica nikdy nevidím. Už je tomu rok, čo som sa nestretla s bratom. Čo je asi s ním?“

Varovkyňa ju tešila, bozkávala jej ruky.

Z prízemnej siene bolo rovno vidieť na stíporadie a na cisársku záhradu, ktorá sa zahalila do tmy. Dolu pri

vodomete medzi figovníky ozvala sa, ako každej noci, flauta.

„Počuješ?“ povedala varovkyňa.

„Zas hrá niekto na flautu.“

„Aký je veselý,“ riekla varovkyňa, spievajúc pieseň.

„Aký je smutný,“ vravela Octavia a aj ona si tíško pospevovala.

Sadly si do dvorany a počúvaly ako otrokyne zpoza mreží väznice, pieseň svobodných vtákov. Plakala flauta a s ňou každý strom a každý ker.

Octavia sa oprela ľakťami o stenu, jej dušu odplavovala pieseň svojimi vlnami ďaleko a videla plavú hlavu cisárovu, počula jeho slová. Mala ho stále radšej.

Len niekedy sa sišli, pri stole. Nero bol unavený a nervózny. Vyhýbal sa aj jej pohľadu. Znepokojovala ho táto plachá a ľakavá žienka, ktorá mala vždy studené ruky a nohy ako žaba, a oči vyplakané. Cítil, že mu prekáža vo voľnom pohybe.

Prehovorili práve len niekoľko slov: „cisárovna ... cisár ...“ Potom sa ponáhľal k priateľom a im si sťažoval, ako mu nerozumie, ako mu nemôže rozumieť toto dieťa. Čo môže vedieť o básnikovi.

Nočné výlety sa zvrhly. Nero jednej noci, v ktorej si ševcovskej búde, na konci predmestia, našiel podivného krivého trpaslíka, ktorý škúlil, bol blbý a bol tak oškľivý, že ho vzal so sebou a mal ho v paláci na retiazke pre zábavu svojich hostí. Volali ho Vanitiom. A Zodicus a Fannius vyvádzali každého večera. S Fabriciovho mosta hádzali psov a mačky do Tibera; tak revali, že spiaci sa prebúdzali zo spánku a noční strážnici vyšli pod vedením policajného tribuna na miesto v domnení, že tam niekoho vraždia.

Seneca často medzi nich nechodil. Hanbil sa za hlúpe kúsky, ale neodvážil sa ozvať. Na letné mesiace odišiel do Baií, aby v tamojšom teplom prameni liečil si lámku.

Cisár si vydýchol, keď na jeho rukopisoch nespočívaly viac ostré, šedivé oči majstrove, ktoré by pátraly po domnelych chybách, ako keby sa bol zbavil ľaživého po-

ručníkovania. Vrátila sa mu istota. Na hrudi nosil potom ako talisman kožu onoho hada, ktorý ho chcel v detstve, keď raz spal, zadusiť, a znova cítil, že je výnimočný, že všetko sa mu musí podaríť, do čoho sa len pustí. Voľne lietal v nesmiernych nebesách a bavil sa spomienkami na svoje niekdajšie pochybnosti a obavy. Písal ēste viac ako dosiaľ.

A v Senecovi videl žlčového, zlomyseľného starca, ktorý sa robil dôležitým, a ktorý píše svoje Listy o morálke pre mládež, ale ktorý je v živote nesmelý a nemravný, tárač a tekavý, nieto v ňom jedinej iskry z pravého básnika, nemudruje, ale odvažuje sa ozývať s divokostou a precitlivelosťou šialenstva. Zodicus a Fannius boli tejže mienky. Je iba rétor, rečník, ktorý svoje násilné dramatá vyzdobil barevnými ozdobami rečníctva, ale ledva je v nich obsahu. Aké je smiešne, že kedysi náletel tomuto žiarlivému bláznovi. Smial sa tomu.

„Mládež má pravdu,“ kričal víťazne, „nie chorľaví starí, vám verím, priatelia,“ hovoril a obrátil sa k mladíkom, ktorí popíjali v cisárskej záhrade nejaký sladký ťafový nápoj.

Boli to väčšinou básnici. Mladíci, ktorí písali, so zahalenou minulosťou, pokútni pisárikovia, ktorí ēste nikdy nedostali ceny, ale využili Senecovej neprítomnosti a nahrnuli sa k dvoru.

Cisár ich príliš necenil. Ich tvorby neznał. Ani sa o ňu nezaujímal. Ale zdalo sa mu, že niektorí sú požehnaní jemnou schopnosťou posudzovať s umeleckým smyslom.

Básnikov dopravoval Zodicus a Fannius po desiatich, po dvaciatičich. Títo sa už pohybovali tu celkom ako doma, chovali sa ako vodcovia v tábore mladých, bývali v paláci, vo dne v noci sa povaľovali okolo cisára. Zodicus sa umyl, učesal, jeho črievice sväzovala strieborná spona. Fannius nosil cisárove odložené tógy.

„Tebe verím,“ pokračoval cisár. „Zodicus, ktorý si pred chvíľou plakal, keď si počul báseň o Ďalekostreľnom Apollonovi, a tebe, milý priateľu, Fannie, ktorý si minule omdlel pod dojmom mojej básne.“

Všetci ohovárali starých a vychvaľovali mladých. Nero, ktorý stál na tribune medzi lampami a reťazmi z kvetov, trochu uklonil kučeravú tučniacu hlavu.

Lýru, ktorou sprevádzal svoje básne, vzal do ruky a s ľahkým úklonom, ako to videl od umelcov, odišiel.

A pontifex maximus obetoval koncom leta na Capitoliu Jupiterovi: Neronovu báseň o Agamemnonovej smrti, ktorú vryli do zlatej doštičky, a cisárovu prvú bradu, ktorú si dal Nero odstrihnúť a ponúkol ju najvyššiemu bohu v púzdre vykladanom perlami.

X.

TRAJA BÁSNICI V PARNO M KÚPELI

Seneca sa vrátil do Mesta len v jeseni.

Už bol niekoľko dní v Ríme, ale pozvania od cisára nedostal. Nevedel, ako si to má vyložiť. Čakal, zlostil sa, reptal.

Času však využíval a dokončil drama o Thyestovi.

Zavčasu ráno zašiel do parného kúpeľa, aby pokračoval v liečení, ktoré začal v Baiách. Chodil opierajúc sa o palicu, lebo bolest ho občas rezala v údoch. Prešiel po Argiletu, kde boly vedľa seba kníhkupectvá, vystavujúce literárne novinky, potom zamieril na forum. U patricijských domov tiesnili sa klienti a čakali, aby sa dvere otvorili a vpustili ich k rannému pozdravu. Bolo nádherné ráno. Slnce obklopovalo ružovožltým vencom Alkibiadovu sochu na fore, ktoré zostało večne krásne, a povesilo zlatý plášt na statnú postavu Marsyovu. Pomaly sa námestie zaľudňovalo.

Noční opilci tackali sa ešte domov vo väčších menších skupinách a občas zastal niektorý z nich pri kanále a vydávil sa do neho. Pokutní advokáti s tupými nosmi postávali na svojom mieste nedaleko slnečných hodín a živo sa pohybovali. Došli aj okúňači, tí, ktorí celý deň nerobia nič, ale do pozdných nočných hodín nezmiznú s fora a je záhadou, z čoho žijú. Potom prišli ostatní,

ktorí dodávali tomuto námestiu barvu a život, dohadzovači, sprostredkovatelia, všeobecne známi úžerníci, obchodníci, ktorí ospanlivo otvárali obchody. Dieťa z ulice predávalo pred sochou vlčice sirky. Peňazomenci, podlúdnici a bankári, zavalití Rimania, alebo chudí Židia, usadili sa pod klenbami u kamenných lavíc a hlasno trkotali.

Vzduch začínať hučať známym hlukom. Vône a zápachy sa dohadovaly, vôňa zrelých jabĺk a fíg s výparý rybieho trhu, pomiešanými s rozpačitými parami voňavkárskych obchodov. Seneca zabudnúc na seba, počúval hluk, vysiakol do seba mnohé polovičaté vône tohto požehnaného jesenného rána, ktoré bolo bolestné a šťastné a pocítil krásu pomíjajúceho života.

Ale vtom sa začal ponáhľať, pretože zaznieval zvon parného kúpeľa, ktorý oznamoval otvorenie brány, a bolo ho počuť až sem.

Ako kráčal pri Castorovom chráme, odrazu zastal ako zarytý.

Pozrel sa na stenu jednoho domu. Tu medzi rôzne písacke, ktorými rímske múry boli vždy preplnené, pri nových zákonomach vrytých do medených doštičiek a pri zprávach o voľných izbách, medzi oplzlé poznámky a obrázky napísal ktosi červenou kriedou tento distichon:

„Nero, slúchaj, čo za krik? Rehocú bohovia sa v nebesiach,
Rímu tvojmu sa smejú, veršotepec mizerný.“

Na tvári Senecovej sa objavil zarazený úsmev. Potom zvážnel a karhavo kýval hlavou. Ako by sa opytoval sám seba:

„Ale, to už sme tak ďaleko?“

Tri mesiace neboli v Meste. S ľuďmi sa nestýkal, nemal ani poňatia o tom, čo sa vlastne stalo. Vedeli už aj iní? Ale ako sa to mohlo dostať von? Považoval to za nepochopiteľné.

Nerona mal ľud vlastne rád. Dal každému hojne chleba, dane dal snížiť, postaral sa o gladiátorské hry. Aj

schudobnelym patriciom dal vymerať ročnú rentu. Každému sa zdalo, že po Caligulovi a Claudiovi dostał sa na trón dobrý panovník. Vedľaj na fore rozprávali, že mladý cisár nechcel podpísať rozsudok smrti ani pre dvoch zbojníkov, a keď mu ho predložili, vzdychol, keby radšej nevedel písat. Nespokojenec sa neobjavoval nikde. Tých niekoľko republikánsky cítiacich rodín, ktoré ešte zachovaly spomienky na staré časy, sa oddalo, alebo žilo na venkove. Seneca sa divil. Zrýchli kroky, aby sa dostał medzi ľudí a mohol hovoriť s priateľmi.

Vrátnik, ktorý stál u brány parného kúpeľa v šatoch marhulkovej barvy, vpustil ho, potom bežal k nemu šatniar, ktorý mu odobral tógu.

Černošský chlapec mu vtísol do ruky Acta diurna, úradný deník, ktorý Seneca s chtivým záujmom začal čítať. Cisárovna Agrippina prijíma dnes štyroch senátorov. O Neronovi ani slova. Zápisnica zasadania rady. Mnoho sňatkov, ale viac rozvodov. Bitka na Campu Martiu medzi dvoma panákmi pre známu prostitútku. Divadelné klebety o Paridovi a konečne veľký článok o Zodicovi, slávnom básnikovi. Senecovi vypadly noviny.

Nesmierny lomoz hučal okolo neho. Ľudí sa kúpalo asi tri tisíce. Bolo počuť striekanie kohútikov a spŕch, člapkanie vody, sipot pary dusenej a vrčiacej v trubiciach. Ďaleko, kdesi vysoko znely flaughty. Hral domáci orchester parných kúpeľov. Začal sa ranný koncert.

Úzkymi chodbami, ktoré pretínały budovu krížom-krážom, behali služovia, zamestnanci kúpeľov, ktorí niesli v rukách barevné tuniky, šatstvo hostí, alebo do jedálne horúce misky, poháry. V kuchyni už horel oheň, kuchári varili a piekli.

„Nepraješ si nič?“ opytoval sa sluha, ktorý odpreval Senecu do obliekárne.

„Nie,“ kývol roztržite.

Cukrár ponúkal v jeho blízkosti zákusky.

Seneca sa vyzliekol, potom nahý išiel do kúpeľa, opierajúc sa o palicu.

Hľadal synovca Lucana, o ktorom vedel, že v túto dobu sa tu kúpava, a ostatných, od ktorých mohol očakávať nejaké objasnenie.

V prvej sieni, ktorá nemala stropu, a nad ktorou sa klenulo ranné nebo, bol studený bazén s tmavozelenou vodou, v ktorej sa kúpaly mladé telá. Tu plávali závodníci, pripravujúci sa na dostihy, kĺzali pod vodou s otvorenýma očima a len občas vystrčili zpod vln kučeravé hlavy, na chvíľočku, aby vsiakli vzduch do ohromných plúc. Ako vyskočili z bazénu a sadli si, kvapkala s nich voda v perlách, a podobali sa pličúcim, ktorým s tvári padajú slzy. Rétor sa dlho díval na ne okúzlený, ale svojich priateľov medzi nimi nenašiel.

Cez polokruhovitú sieň dostal sa do letného kúpeľa. Vo vaniach dávali lenivci vode laskať svoje ochablé údy a na drevených laviciach maséri a vykleštení otroci, treli naolejaných hostí drsnými rukavicami. Lucanus bol už, ako sa zdá, hotový aj s týmto. Seneca nahliadol do horúcej komory, do potiarne. Pre mraky pary nevidel nič. Nahí ľudia kašlali, smiali sa, kričali, ale nedalo sa rozpoznať, čo. Konečne vyliezol na poschodie a v jednom kúte odpočívárne ich našiel.

Lucanus sa už vykúpal. Rozprával sa pri lehátkach, majúc rozstrapatené čierne vlasy a šarlátový plášť, s Menecratom, so spevákom a s Latinom, svojím obdivovateľom. Toto nadšené a dotieravé decko, ktoré premrhalo celý otcov majetok a teraz biedi v podkroví, dvořilo vždy slávnym básnikom.

„Literatúra,“ zakričal Seneca žartovne a s milou úctou a pozdravil celú spoločnosť.

Lucanus ponáhľal sa mu naproti. Pobozkal svojho strýca dvakrát na ústa.

Seneca sa ho prvý onoho času ujal. On objavil jeho neobyčajné nadanie ešte v dobe, keď bol zázračným deckom, keď študoval v Aténach, a on ho dal doviest do Ríma, ku dvoru, kde si získal cisárovej priazne a dôvery. Čoskoro sa stal kvestorom. Svojimi básňami a prednáškami, ktoré mal v divadle, rázom si podmanil

literatúru a ženy. Lucana považovali za najväčšieho žijúceho spisovateľa. Nedávno dostal literárnu cenu za básne o Orpheovi. Kričalo z neho nesmierne sebavedomie.

„Že ťa už raz vidím,“ riekoł Lucanus a ešte pobozkal Senecu.

Bol to krásny muž. Narodil sa v Andaluzii, v Cordube, a v jeho žilách, ako v Senecových, pádila horúca, sparná španielska krv. Jeho kučeravú hlavu pripravovali holiči hodiny, nehty si dal leštiť a spotreboval toľko voňaviek a krémov, že sa ustavične vznášala okolo neho voňavá hmla.

„Nebudem vás vyrušovať,“ povedal Seneca, ktorý sa po schodoch zadýchčal a ľahol si na posteľ, „len pokračujte.“ Vzal si z kúpeľnej knižnice knihu, ktorá ležala vedľa neho a rozrezal ju.

Lucanus, ktorý sa v debate rozohnil, obrátil sa k Menecratovi a Latinovi:

„Aj včera som ho prezeral, ale od niekoľkých riadkov som sa nedostal. Dnes sa už nedá čítať.“

„Dúfam, že nehovoríte o mne,“ ozval sa Seneca.

S úsmevom mu odpovedali:

„Kdeže, o Vergiliovi.“

„Ach, tvoj koníček,“ vravel Seneca usmievajúc sa zatvoril oči.

„Nemám pravdu?“ hovoril prchko Lucanus.

„Každá jeho písma je mŕtva. Drnkotajúce verše, úradná štáttna poezia bez ducha. Už sa opotreboval. Dnes sa však ešte neopovážia priznať.“

„Snáď štvrtý spev stojí za niečo,“ prehodil Latinus hlasom úctivosťou rozochvelým.

„O Didoninej láske?“ opýtoval sa Lucanus.

„A Bucolicy,“ pripojil Menecrates. „Potom on to bol, ktorý napísal: ‚Vlna mäkšia ako sen‘. To je pekné.“

„Je v tom niečo idylického, cudného a prostodušného,“ robil sa dôležitým Latinus.

„Ako starecký panic,“ hovoril Lucanus. „Bezzubý starc, ktorý sa červenie, na tvári má jamky od smiechu,

ktorý šušle a do úst si vstrčí malíček. Fuj, ako ho ne-návidím.“

„Mne sa páčia jeho riadky o mesiaci,“ povedal Latinus.

„Pravdaže, mesiac miloval veľmi,“ odpovedal Lucanus, „ochrancu zlodejov. Vedľ bol literárnym zlodejom.“

„Tajomný básnik,“ dobieran si ho Menecrates.

„Vieš, čo je jeho tajomstvo, Menecrates? To, že nemá jediného pôvodného riadku. Vždy niekoho napodobňuje. Prečítaj si Aristotela, Demosthena, Xenophonta, Lucretia, Sophokla, Euripida, Pindara, Thucydida, Theophrasta, Theokrita, hlavne tohoto, a potom uvidíš, čo pred tebou utahuje.“

„Vraj pracoval vždy v noci,“ chvastal sa svojou informovanosťou Latinus.

„Ako lupiči,“ blčal Lucanus.

„O čo je hodnotnejší Horatius,“ miernil sa Latinus.
„To je aspoň muž.“

„Áno,“ povedal Lucanus, „to je muž. Studený malomeštiak. Bol nízky a zavalitý. Mal krátke dych. Aj jeho básne rýchle strácajú dych, ako ich pán. Nemôžu utekáť. Potom nemá vôbec barvy. Nič nevidel. Vraj stále ho bolely oči. Jeho lýra, jestli sa smiem takto vyjadriť, je karpavá.“

Latinus sa smial, Menecrates šiel k holičovi dať sa oholiť.

Potom Lucanus jediným pohybom ruky sa zbavil krásnej duše, ktorá javila vlastnosti kliešťa obecného a ponáhľal sa k Senecovmu lehátku.

„Čo nového?“ opytoval sa Seneca, rozčúlene a chvatne.

„Nechcel som pred týmito,“ šeptal Lucanus. „Zajtra cestujem.“

„Domov?“

Domov bol pre týchto dvoch Španielov stále v Hispánií, v Ríme sa cítili len cudzincami, hostmi alebo víťaznými dobyvateľmi.

„Do Corduby?“ opytoval sa Seneca ešte raz.

Lucanus neodpovedal.

„Tak kam?“

„Do Gallie. Alebo inde. Kdekoľvek. Poslali ma do vyhnanstva.“

„Prečo?“

„Prečo?“ opýtoval sa aj Lucanus. „Cisár.“

„To nie je možné,“ povedal Seneca udivene.

„Dal ma k sebe zavolať. Bol stručný. Zakázal mi, aby som kdekoľvek vystupoval. Vieš, pre Orpheu. Lebo aj on sa účastnil súťaže, potom videl, aký úspech som mal s Pharsaliou, ktorú som prečítal v divadle. Ani sa nedočkal konca. Ušiel s výhovorkou, že musí ísť na zasadanie rady. Nemohol vydržať. Už som vtedy tušil.“

„Keby som tu bol býval,“ povedal Seneca, „to sa nemôže stať.“

„To je jedno,“ mávol Lucanus rukou. „Aj tak chcem pracovať. Mne je to jedno.“

Nedaleko nich, o niekoľko postelí ďalej, ležal akýsi mladík. Hlavu mal obviazanú studeným obkladom. Otvoril oči, vytrel si ich a rozhliadol sa. Obklad složil s hlavy. Teraz vstal.

Lucanus a Seneca uklonili sa mu úctive a priateľsky, pretože poznali v ňom Britannica, vydeleného syna cisára Claudia.

Bol to bledý, chudý mladík, bez fúzov a brady, zasnený a milý, pôsobil kúzelnou vznešenosťou mlčania. Skromne, s bezprostrednou vrelosťou pristúpil k obidvom básnikom a objal ich.

Mal zlý deň. Britannicus trpel zrádnikom, predošlého dňa prežil záchvat, ktorý trval niekoľko hodín. V takejto dobe týždne ho bolela hlava.

Verejným veciam bol vzdialený, žil utiahnute. Vyhybal sa ľuďom a rečiam už z ohľadu na mladšiu sestru Octaviu, ktorá je cisárovou ženou.

Prijímal každé opomenutie a poníženie trpežlive, temer s nemou radosťou. Ale literárnym priateľom nemohol odolať. Aj on písal.

Vytvoril dosiaľ niekoľko kratších básní, o ktorých sám nevedel, ako sa zrodily. Vznikly temer proti jeho

vôli, v dňoch utrpenia, keď už nevedel ani plakať a oddal sa smútku, ktorý ho ukolísaval nad udýchanými a zvučiacimi priepastími. Na tieto básne si nespomenul nikdy. Usmial sa, keď mu ich priatelia pripomenuli a povzbudzovali, aby opäť písal a prednášal ich len v úzkom kruhu. V takúto chvíľu odpočívala občas jeho tenká detská ruka na zlatej lýre, sotva slyšiteľne zabrnkol na strunu a zaspieval svojím zlatým hlasom, lebo vedel príjemne a prirodzene spievať.

Lucanus hovoril o jeho básnickom diele so vzrušeným nadšením. Nazýval ho básnikom budúcnosti. Seneca sa mu obdivoval.

Títo traja básnici pozreli sa na seba ako rovní.

„Oňom sme hovorili,“ povedal Lucanus.

Britannicus vedel, o kom sa rozprávali.

„Teraz už nemusí zakazovať,“ hovoril Lucanus k Britannicovi, „aby si ho nenazýval rudobradým. Predstav si, ohňobradák si dal ostrihať bradu, dal si ju holičovi ufiknúť a obetoval ju v púzdre najvyššiemu bohu. Ale ubohého Jupitera oklamal. Lebo k červeným chlpom pripojil aj báseň, svoju báseň, ktorú dal vyryť na zlatú doštičku. Že sa nebojí hnev bohov. A včera bola búrka. Jupiter blýskal, ako odpoved' shadzoval hrom, protestoval, báseň považoval za neprijateľnú.“

Seneca opatrne sa smial.

„Pravdaže,“ pokračoval Lucanus, „Jupiter je odborný znalec literatúry. Neptun by púšťal na zem dážď, aby s doštičky smysl úbohé rýmy rúhajúce sa bohom.“

Britannicus poslúchal. Na ústach mal kúzlo mlčania.

„Povedz mi, prosím ťa,“ povedal Lucanus Senecovi, „celkom sa už zbláznil tento nešťastník?“

„Zdá sa,“ povedal Seneca. „Stále vyrába básne. Mne ich ustavične predčituje.“

„Ale keby mal aspoň trošku nadania,“ hovoril Lucanus. „Niečo takého som ešte nevidel. Každý kočiš, otrok a brechajúci barbar má väčšiu fantáziu. To je priamo zázrak. Skvelým nadaním zakrýva svoju neschopnosť. Je vzdelaný a učený, ale tým nebezpečnejší.“

U neho vystupujú vždy len bohovia. Nižšie sa nespustí. Nič nevie pomenovať. Keď ho hryzie v bruchu, hovorí, že ho navštívil boh hryzenia v bruchu. No, ja jeho básne doporučujem Mephitovi a Cloacine, o ktorej viete, čoho je bohyňou.

Lucanus blčal. Nenávidel aj so Senecom prežvýkanú rímsku mytológiu, ľažkopádnu rímsku tradíciu, škrabošku a parukňu. Obaja boli v tomto meste španielskymi aristokratmi, svieži a smelí, pôvodní a diví.

„Barbar, ktorý sa zalieča,“ sršal ďalej Lucanus, „ktorý mravčí aj po grécky. Počuli ste jeho báseň?“ — „Drahý otče, ktorý sletíš do lona pustého Hadu...“ — a tu začal recitovať báseň, hlasno ako hrmotný herec, s posmešnou precitlivosťou, potom nosovým hlasom.

„Je o Agamemnonovej smrti,“ vpichol Seneca, „ale rozumie tým otca, vlastného otca — Domitia Aenobarba. Vyložil ju aj na Capitol.“

„Ubohý proconsul,“ povedal Lucanus, „syn ho chcel presláviť.“ „Drahý otče, ktorý sostúpiš...“ Lutujem ťa, proconsule s vodnatielkou, v pustom lone Hadu. Menovite v drápoch básnika, ktorý hanobí tvoj hrob. Vrešťajúca blbina. Slová, ako by boly posliepané shnitym lepom, alebo splesneným nácestom.

„Ale vy neznáte ostatné,“ šeptal Seneca veľmi opatrne. „Táto ešte ujde. Ale báseň o Apollovi, a o Daphnovi a Chloi. V tých už niet hodnoty. Také mravčajúce nič. Keď si to uvážim, celá tá vec nie je ani tak zábavná,“ a tu sa mu zachmurila tvár, „to je strašlivé.“

„Áno,“ pripojil Lucanus, „to je nadprirodzené a hrozné. Slabúch sa silí. Viete, čím je? Pravého básnika pobozkala na čelo Musa. Jemu sa to nepošťastilo. Tu si to rozmyslel. Nero pobozkal na čele Musu. Znásilnil ju.

Britannicus, ktorý počas celého rozhovora nepovedal ani slova, poznamenal s odpúšťajúcou miernosťou:

„Nechajte ho, je slabý básnik.“

Lucanus znova otváral ústa, aby prehovoril.

Ale Seneca ho náhle zaťahal za okraj plášťa.

„Mlč,“ šeptal.

„Čo je?“

„Pozri sa,“ a ukázal na vzdialenú postel.

Na lehátku ležala podozrivá osoba, ktorej si dosiaľ nevšímlí. Bola zakrytá až po vrch hlavy pokrývkou a chrápala.

„Nejaký opilec,“ povedal Lucanus. „Je opity. Vidíš, že spí.“

Dávali pozor.

V tichu silne, nápadne silne sa rozliehalo chrápanie.

„Dávajte pozor,“ vravel Seneca svojim priateľom, „už viac ani slova.“

Lucanus mávol rukou a odišiel s Britannicom do obliekarne. Za nimi šiel Seneca.

Ale skôr než odišiel, ešte sa poohliadol po posteli.

„Kto to môže byť,“ zamyslel sa.

XI.

B R A T I A

Spiaci ešte dlho chrápal. Neodvážil sa vykuknúť zpod pokrývky. Ked' už potom nič nepočul a cítil sa v bezpečnosti, vyskočil.

Bol to Zodicus.

Rýchle sa obliekol, šaty iba na seba nahádzal.

Ihned bežal do cisárskeho paláca.

Nero mu hltal slová z úst.

„Seneca, Lucanus, Britannicus,“ mlel Zodicus.

Pri tomto mene sa Nero zarazil.

„Britannicus?“ opytoval sa a vrhol sa na toto meno.

Dal si zopakovať, čo hovoril.

„Len toľko? Nič viac. On sa teda neposmieval.“

„Nie,“ dosvedčoval Zodicus.

„Tak len toľko,“ dychčal Nero. „A takto. Ani sa neusmieval. Ďakujem.“

„Takto od slova do slova,“ horlive dosvedčoval Zodicus a napodobňoval Britannicov hlas, ako keby vlk sa pokúšal bľačať, — „nechajte ho, je slabý básnik.“

„Už som počul,“ prerusil ho Nero a zrudol hnevom.
Na to, čo Britannicus povedal, zabudol hned, hoci mu poriadne rozbúrilo krv a zobudilo všetky jeho vášne. Zostaly z neho len podozrenie a bolest, neistý pocit, od ktorého mal závrat. Teraz ani nepochopil, čo to znamená, že je slabým básnikom. Nemal poňatia, prečo povedal jeho nevlastný brat tento výrok, čo ho k tomu primälo. Vyhľadával nejakú príčinu, aby si ho vysvetlil: azda ho bolelo, že ho pomíjal, alebo ho bolí minulosť, alebo tajne túži po jeho tróne. Všetko je možné.

Čo má robiť?

Lucanus pôjde do vyhnanstva. Ten je odbavený.

O Senecu sa nestaral, poznal ho dôkladne, vedel, že je taký, nesklamal sa v ňom. Na kývnutie rukou začne inakšie hovoriť a všetko zapre.

Britannicus bol dôležitý. Chcel ho vidieť.

S bratom sa zriedka stretával. Britannicus žil ako odsúdenec za dozoru prísnych vychovávateľov, ktorých volil a prísne kontroloval dvor. So samým kniežatkom dosiaľ nemal nič, okrem toho, že pred rokmi v horúčke detskej hádky pomenoval ho „rudobradým“. Nero mu to odpustil, a Britannicus ho odprosil. V circu sa objavil v detskej tóge s červeným okrajom na znamenie, že uznáva vládu brata, ktorý pri tejto príležitosti sa obliekol do víťazného rúcha, do bielej mužskej tógy a s úsmevom stál pri červenajúcom sa chlapčekovi. Ináče cisárovi dvorskí udavači podávali presné zprávy o každom jeho kroku. Neoznámili nič podozrelého.

Vedel, že jeho brat sa duševne zrútil a že jeho sklonky ho pudily k umeniu a všetok jeho čas zabralo, že písal a učil sa spievať a hrať na lýre. To počul časťejšie.

Seneca ho upozornil na Britannicove nové básne, ktoré si vtedy vyžiadal a dal zarecítovať. Nevidel v nich nič zvláštneho. Básne boli veľmi krátke, pre recitáciu sa nehodily, boli temer nepochopiteľné.

Teraz však, že ich znova prezrel, zbledol. Ich hodobnosť, ktorá vymršťovala slová ako ťahký vánok, po-

važoval za nedostižiteľnú. Zdalo sa, že sa deje niečo veľmi prirodzeného a samozrejmého, čo je však preca zázrakom. Pisateľ básní, ako by bol zajaľ priezračný vzduch, alebo ako by jeho vrtošivou hrou boly ztrnuly ustavične sa meniace vlny. Chcel tomu prísť na kľb, ale nemohol. Chcel vniknúť do neho. Cestu mu zatarasila akási stena.

Britannica zaviedli k nemu na poludnie.

Nero sedel na tróne. Tak ho prijal. Na hlave so zlatým vencom. Chcel sa javiť mocným. Mal na sebe zlatom pretkávaný háv.

„Cisáru,“ pozdravil ho Britannicus a poklonil sa po zem.

Nero sa zarazil. Od tej doby, čo ho nevidel, schudol o polovicu. Zdá sa, že ho choroba zožiera. Kožu má ako pergamen. Temer je hodný poľutovania.

Rýchle si pomyslel:

„Chudák, tento nebude tu dlho,“ a blažene si ohmatával zdravé, tlstnúce telo.

Potom ukázal na kreslo. Britannicus si sadol.

„Čo chceš?“ opytoval sa Britannicus, už prirodzene, po bratsky.

Nero nemohol odpovedať... Len naň hľadel. A na jeho ústach visela tá istá otázka:

„Čo chceš ty odo mňa?“

A dívali sa dlho na seba. Cisár a básnik.

Nero chvíľočku váhal. Prehľtol hnev a rozhodol sa, že sa ani nedotkne toho, o čom chcel hovoriť. Z látky svojho vzruchu vyrezal ozdobné, barevné vety. Vedel aj on predstierat. Vedľ patril k umelcom.

„Chcem,“ koktal ešte stále na končari moci, „aby nás spojovalo staré priateľstvo. A miluj cisára, ktorý s láskou hľadí na teba. Nech prestane nedorozumenie, ktoré nás oddeluje, zabudnime na minulosť a na detský hnev. Rád ťa vidím Britannicus pri svojom dvore.“

„Ach.“

„Nie takto. Hovor inakšie. Vidíš, ja hovorím úprimne. Chcem byť spravodlivý.“

„Áno.“

„My dvaja musíme spoločne postupovať,“ rieko Nero. „Mám s tebou veľké plány do budúcnosti. Questorská alebo consulská hodnosť je pre teba pripravená, aby si mohol svoje skvelé nadanie uplatňovať v prospech ríše. Chceš azda provinciu? Stačí jediné slovo. Bythiniu. Alebo na príklad Syriu.“

„Nie.“

Nero cítil, že falošne začal. Príliš vysoko. Preto so stúpil nižšie. Začal novou nôhou, aby vzťah urobil bezprostrednejším. Úlohu vedel zamieňať každú chvíľu bez poruchy, hovoril plynne v každej tónine.

„Brat môj,“ povedal s teplejším odtieňom, ale zdržanlivo, „milý brat, nevidím rád, že sa odťahuješ. Claudius bol naším spoločným otcom. Aj tvoj, aj môj. Tvoj podľa krvi, môj podľa srdca. Mal nás obidvoch rád. Mal by si byť pamäťlivý toho, čím si povinný jemu i mne. Neschvaľujem teda, že žiješ samotársky a nežiadaš si podielu zo slávy práce. V niektorých prípadoch je skromnosť neskromnosťou.“

„Som chorý.“

„Viem,“ a zastal.

Nero v detstve videl raz, keď na ľudovej slávnosti dostal Britannicus záchvat, na čo shromaždenie ihneď rozpustili, pretože záchvat považovali za zlé znamenie. Tvár mu vtedy zmodrala, kŕče mu nafúkly krk, jazyk sa mu topil v pene.

Zrádnik ho prenasledoval, „božská choroba“, „svätý neduh“, ktorý Rímania nazývali Herkulovou nemocou, a chorého, ktorý ſou trpel, volali prekliatym a jasnovidcom, nešťastným a šťastlivým. Ani cisár ho teraz neľutoval. Ba skôr mu trocha závidel. Pokladal ho za zaujímavého.

Potom pokračoval:

„Ale preto by si ma preca nemusel opustiť. Nikdy ťa nevidím na závodoch, slávnostach a gladiátorských hráčov.“

„Nemám času.“

„Rozumiem ti, ty píšeš. Zaoberáš sa literatúrou. Ach, umenie je dlhé, a život krátky, hovorí Hippokrates, grécky lekár, ktorý z tohoto dôvodu prehlasuje aj nesmrteľných básnikov za smrteľných. Aj sám to cítim. Veru, musíme sa ponáhlať. Čítať som tvoje básne. Niektoré verše ma uchvátily, očarovaly. Máš, Britannicus, zázračné nadanie, originálne a sviežé. Myšlienka je jasná, forma, späť stôp dokonalý. Je zaujímavé, že aj ty máš radšej daktyl a anapest, než trochej a jamb. Práve ako ja. Vždy hovoríš, že jamb je hračkou pre dieťa. Ale máme niečo spoločného aj v smýšľaní, v názore na umenie. Aj ty si napísal básňu o Apollonovi ako ja. Potom, tá druhá, v asklepiadickej strofe trochu upomína na Agamemnonov začiatok. Prirodzene je celkom iná. Ale preča. Ako keby sme boli aj v básnení príbuznými. Nemyslíš?“

„Pravdaže.“

„Tak som ti rozumel,“ hovoril Nero, „že pohýdaš verejným životom, politikou. Azda máš pravdu. Čo vytvoria ľudia, vojvodcovia a cisári, rýchle pominie, víťazné oblúky sa zrútia a zabudnú ich. Homér umrel pred tisícimi rokmi, Sappho pred šesť sto, Aischylos nežije štyri sto rokov, ale viac vedia o nich aj dnes, ako o Caesarovi alebo Augustovi.“

„Áno.“

„To musíme uchopiť, čo myslíme a cítíme a nie, čo máme. Aj ja tak robím. Písem drama o Niobe. Lucanus ma chcel predbehnúť. Predstav si, niekde počul o mojom pláne a ukradol mi ho. Nato som ho dal zavolať. Nie ako cisár, ale ako jeho druh-literát. Vysvetlil som mu, že rímske právo chráni súkromný majetok a prísne trestá aj toho, kto ukradne as alebo deravý kotál, aj v ríši ducha musíme chrániť hodnotu, ktorá je vzácnejšia, ako všetko zlato a pravé perly. Trochu mrmlal, fučal, ale na koniec uznal, že mám pravdu. Úprimne rečeno, inokedy sa oň veľmi nestarám, ale vieš, predmet sa príliš hodí pre mňa. Tantalova dcéra, s vírnatou túhou zdelenou po otcovi, je najšťastlivejšou matkou s rozosmiatymi deťmi, na ktorú sú závistiví bohovia žiarliví

a potrestajú ju. Drama má dobrý rozbeh. Pracujem na ňom denne. Píšem ho po latinsky, aby mu porozumel aj obecný ľud. To je márne, niekedy musia aj veľkí umelci urobiť ústupok. Všetko som do neho vložil, čo som len mohol. Niobe skamenie neskoršie, na otvorenom javisku. Strnie bolesťou. Celé dejstvo je jediné bedovanie. O deti okradená matka vykríkne ako príroda. Narieka ako bralá vo víchriči. Unavujem ďa? Teba viac zaujíma lyrické básnictvo.“

„Nie, kdeže.“

„Konečne, v tom si majstrom. Drama je aj pre mňa nová, cudzia pôda. Dráždi a priťahuje, ale preca pieseň zostane mojou večnou láskou, óda a epigram. Počul som, že krásne spievaš a hráš na lýru. Mňa učí hre na lýre Terpnus, prvotriedny grécky majster, denne ma unavuje. Kŕče dostávam do prstov a z nehtov mi krváca. To je jedno, nič nie je zadarmo. Predvčerom som složil peknú pesničku, so sprievodom lýry. Predniesol by som ti ju, keby ďa veľmi zaujímala. Ale nechajme toho. Inokedy. Teraz sa len poznávajme, Britannicus. My by sme sa mali sdružiť. Obidvaja píšeme, mohli by sme si byť veľmi na prospěch. Spolu by sme brúsili svoje básne. Ty si posledne nenapísal nič?“

„Nič.“

„Ľutujem, lebo ma veľmi zaujíma všetko, čo je twoje. Ale na záhradnú slávnosť musíš iste prísť. Bude to akýsi literárny večierok. Len pre znalcov. V uzavrenej spoločnosti. Básnici a spisovatelia prednášajú ako obyčajne. Nesmieš chybet.“

Nero vstal s trónu. Zlatý veniec mu bol nepohodlný. Položil ho na stôl. Plášt hodil na zem. Hovoril celkom jednoducho, iba v tunike:

„Nerozumej mi zle. Zaistím ti v programe dobré miesto. Prvé alebo posledné. Jak si praješ. Jestli chceš, nebudem ani spievať. Nechcem ďa odtisnúť do pozadia, vrhnúť na teba tieň. Ako mi nerozumiete vy všetci, ktorí ste okolo mňa. Veď som sa nemohol pred tebou ani prejniť podľa svojho srdca. Nemáš ani poňatia, čím som a

hlavne, čím budem. Únavné cvičenie, denná práca robia ma pokorným a viem, aká nekonečná je cesta k dokonálosti, túžim vo svojej krehkosti po venci ako ty. Mám chyby. V každom sú chyby. Musím sa ešte vyvýjať, to je možné. Každý umelec je zpočiatku nedokonalý. Ach, keby si videl, čo je vo mne, zamiloval by sis mňa i moje básne, ktorým nemôžeš porozumieť bez znalosti môjho života. Sú to titanské rozmery a chrčiace hrôzy. A moje pochybnosti, Britannicus. Sú ako hnijúce rany Ľva na africkom slnci. Sú hľuzami poliatymi žltou omáčkou hnisu, živým vencom červov. A preca hovorím ticho ako druhí. Cisár vysoko stojí nad tými, ktorým vládne. Ale v umení niet hraníc. Tu sme všetci rovnakí, všetci sme básnici. Ja i ty.“

Britannicus sa nerozhodne pohol. Ale nepovedal nič. Nemo sa naň díval.

Nero začal byť nervózny. Krv sa mu nahrnula do hlavy. Hnusne sa zasmial.

Cítil, že mu letí pôda zpod nôh. Priblížil sa k bratovi. Dva dychy temer splynuly.

Potom cisár s duseným vzrušením len toľko povedal:
„Prečo ma nenávidíš?“

Britannicus užasol:

„To nie je pravda.“

„Tak ma nemáš rád.“

„Mýliš sa.“

„Ale áno: ty sa iným cítiš. Cítiš, že som celkom iný, odchýlny! Aj moje básne sú iné. Také, že im ani porozumieť nemôžeš. Ani si ich azda nevážiš.“

„Sotva ich znám.“

„Ved každý ich recituje,“ povedal Nero urazene.

„Nechodím medzi ľudí.“

„Nečítal si ani Agamemnona?“

„Rozpovedali mi ho raz.“

„Si pyšný. To je tvoja chyba. Si veľmi pyšný a nadutý. Myslíš si, že sa vo mne skrývajú zlomyseľné plány proti tebe. Možno, že si myslíš, že nehovorím úprimne. Alebo, že ťa nepovažujem za básnika. To nie je tak.“

Moje srdce je čisté. Neskrývam žiadnu podlosť. Ja ľa
mám rád. Ty ma nemáš rád. Nie som zlý! Ty si zlý.“

„To je možné.“

„Prečo nehovoríš? Jestli ma nenávidíš, povedz, po-
vedz mi do očú. Teraz môžeš. Prisahám, nič sa ti ne-
stane. Saturnalie, saturnalie,“ kričal Nero, ako kňaz na
fore, keď natiahnuc ruky oznamuje začiatok sviatku,
pri ktorom otroci sa oblečú do šiat svojich pánov a vo-
ľne ich môžu urážať. „Tak si zahrajme saturnalie,“ a za-
čal spievať nejakú výstrednú sviatočnú pieseň.

Britannicus sa divil.

„Nazvi ma rudobradým,“ povedal Nero, „alebo ohňo-
hlavým ako kedysi, alebo mi trhaj ušný lalôčok, vypláz
na mňa jazyk. Dnes som dobrej vôle. Len nebud' potu-
teľný. Toto ticho nesnesiem ďalej,“ a zapchal si uši.

Behal nervózne po miestnosti. Jeho tučné čelo sa poti-
lo. Zastal.

„Ty skrývaš nejaké tajomstvo,“ povedal náhle.

„Žiadne.“

„Tak prečo si tak tajný?“

„Mlčím.“

„Mlčíš?“ hovoril cisár posmešne. „Zamlčuješ niečo. Vy
traja. Poznám vás. Seneca, Lucanus a ty. Vždy ste
spolu, pečení-varení a tajne, v noci šeptáte, pečiate niečo,
za mojím chrbotom dávate si znamenia, ktorým len sami
rozumiete. Viem, dúchate jednu kašu. Vyhýbate sa pra-
vému slovu a hovoríte povykrúcané, prehnane, škúľaví
mudrci. Hľa, podobáte sa aj sebe. Teraz vidím. Všetci
traja. V pohľade máte niečo neobyčajne spoločného.“

„Nerozumiem.“

„Verím. Ty si na príklad zdanlive veľmi kľudný, ale
preca stále trpíš. Mal si mnohé bolesti. Čo ja viem, ne-
dosiahol si toho, čoho si chcel, si aj chorý, ako hovoríš,
trochu som ľa prísne strážil, zo štátneho záujmu, ale
preto sa tváriš, ľstive, ako by si sa tomu tešil. Alebo
možné, že sa opravdu tešíš. Si hrdinom utrpenia ako tí
dobrí vtáci, ktorí kľačia pred modlami pod zemou. Vieš,
na koho narážam. Čo to je?“

„Toto?“

„Ano, toto. Jestli ťa bolí niečo, tak krič, revaj, vrieskaj, alebo aspoň hovor. Hovor dlho, stále, stále. Nie je lepsie hovoriť? Človeku sa uľahčí. Ale ty len nemý čakáš. Za každým tvojím slovom stojí toľko mlčania, že keď ho vypovieš a napíšeš, zväčší sa jeho váha, stojí toľko ticha, že uvedieš ním každého do rozpakov. Aj v tvojich básňach som to pozoroval. Každé tvoje slovo vystupuje akoby z veže mlčania, blede a významne, že každého pomýli. Ako to robíš?“

„Nijako,“ jachtal Britannicus, „totiž nejako.“

„Povedal som, že máš nejaké tajomstvo. Čarodejnú lešť alebo poveru, ktorú znás len ty. A azda tvoji druhovia. Achaiovia vyrábali grécky oheň, ktorý nezhasiťne horel aj vo vode, pod vlnami. Iným nezradili spôsob miešania, a teraz ho márne hľadáme. Tyrské nachové látky nevie už teraz nikto napodobňovať. Dnes je nach tak vysinelý a šedý ako nezrelé čerešne. Prezrad spôsob, ktorý znás, prezrad kúzlo slov.“

„Neznám ho,“ povedal Britannicus a udivene pohodil plecom.

„Ty zaiste mnoho trpíš. Seneca vravel, že veľkí básnici mnoho trpia, bolest vnikne do nich, všiakne sa do ich krvi, a potom nejakou záhadnou, nám neznámou, cestou vychádza z ich básní. Tomuto som nerozumel. Potom aj o tom hovoril, že títo básnici vlastne milujú utrpenie. Temer si ho prajú. Lebo svet uvidíme len skrze utrpenie. Kto netrpí, je slepý. Ten nevie písat. Povedz, je dobré trpet?“

„Dobré,“ odpovedal Britannicus a spešne pripojil, „zlé.“

„Dobré i zlé? Zase hovoríš hádanky. Zdá sa, že chceš so mnou žartovať. Aj ja som trpel. Aj teraz trpím. Ako nikto iný. Ale nechcem trpet a nevidím, načo je všetko. Ved by som prijal toho aj viac, len keby som vedel, čo mám s tým robiť. Nauč ma tomu. Pozri sa, kľaknem si pred tebou, skučiac prileziem ti k nohám, ako zviera. Smiluj sa nado mnou, brat môj, pomôž mi.“

Brat bol teraz dojatý. Zodvihol ho jemne.

„Všetko je moje,“ kričal Nero zlostne bez seba a dupal. „Aj to, čo nejestvuje.“

Britannicus ako by bol potriasal hlavou. Myslel si:

„Nie, to je moje. Čo nejestvuje, to je všetko moje. Nič, to nie je twoje. Twoje je len všetko.“

Bolo ticho. Teraz opäť hľadela na cisára stena, ktorú cítil v Britannicových básniach.

„Čo mám robiť?“ trhal sa v novom záchvate zlosti. „Si podvodník, darebák a vydierač. Chceš trón?“ a ukázal naň. „Dám ti, nepotrebujem ho. Len to mi daj, čoho žiadam. Lebo si v mojich rukách, biednik. Viem, čo si povedal o mne. Všetko viem,“ a tu reval. „Povedal si, že . . .“ čosi zamlel, že ani sám, ani Britannicus tomu nerozumel.

Ani teraz nechcel vypovedať.

Potom náhle zmäkol:

„Odpustím ti. Všetko odpustím. Bola to nerozvážnosť. Hľúpost. Všakže? Prečo nehovoríš?“

Britannicus sa ho zľakol. Cítil nejasné bolenie hlavy, ako pred záchvatmi, keď mu srdce začína bláznit a opúšťa ho vedomie. Biely sa zahľadel na Nerona s roztržitosťou mlčania, s pohľadom, ktorý čaruje. Neodpovedal. Jeho hypnotická nemota odzbrojila cisára, ktorý v rudom záchvate zlosti zbledol, zmiernil sa.

Tak hľadeli na seba dlho.

Nero sa díval na prepadnutého následníka trónu, ktorému vzal všetko, čo sa dalo, korunu, šťastie, díval sa na chlapca, ktorý nechcel nič a postavil sa mu na odpor, ktorý chce všetko, trpiaceho, ktorý sa zmieta v horšej biede než vyhnanstve, básnika, božského poslucháča, hovorného nemého, ktorý unaveným pohybom oprel sa o kreslo a je stále väčší, nesrozumiteľnejší, tajomnejší, čím viac ho okrádajú, tým je bohatší. Keby chcel niečo, tak by bolo možné dopchať sa do jeho blízkosti. Ale takto je neuchopiteľný ako vietor.

V cisárskej zahrade slnce zapadlo. Niekoľko papršľekov preniklo korunami stromov a čarowným svetlom

obklopovaly Britanicovu hlavu, ktorý so vznešenosťou záhrobia sa vynoroval z pošmurnej siene. Na jeho čele blýskal sa zlatý veniec, ktorý sa nedal strhnúť.

Nero sa chvíľu naň díval a trpel ho. Potom prísne pred neho predstúpil. Celkom zakryl prúdiace svetlo.

Tu Britanicova tvár celkom sčernela. Ako by zhasla a zanikla.

Zakryl ho tieň, ktorý vrhol naň cisár.

XII.

LEKÁRI PRI POSTELI CHORÉHO

Nero sišiel do záhrady.

Pobýval tu za súmraku, pri vodomete, ktorý rozprášoval do vzduchu studený, biely vodný prach a svojím hlukom prebúdzal sny v dušiach precitlivelých.

Ztadeto videl na svah Esquilina, kde nedávno sa rozprestieral cintorín chudobných, zanedbaný, neusporiadany hrobitov otrokov s otvorenými hromadnými hrobmi, ktoré v teplých dňoch zamorily vzduch celého Ríma. Pretože malária skosila nesmierne životov a oltáre postavené bohyni Horúčky nič nepomáhaly, Maecenas sa rozhadol, že z cintorína dá urobiť verejné sady. Teraz sa tu hraly veselé deti, vrhaly s krikom trojhraným míčom a diskom a dievčatká sa hraly v krovinách na schovávačku.

Prsti len prospelo, že stáročia ležela úhorom. Generácie, jedna za druhou, hnojily pôdu, preto rástly tam bujné kre a kvetiny. Zahradníci nestačili ich hubiť. Na zemi ležaly tučné úponky, povojníky vyliezly na stĺpy, popínavé rastliny svojimi kalichy a zvony drzo sa odvážily na údy mramorových bohov. Z korún stromov kývalo bohatstvo zašlých životov, a v tráve menily sa barvy, rubínová, ametystová, topasová.

Predvečerom vôňa bola ťažká, že ľudia, ktorí tam pobývali, dostávali závrat. Ľalie otravovaly svojimi mastnými, temer ľudskými výpary vzduch. V tejto do-

be videli na pahorku povier aj čarodejnice. Chodily sem kúzelnice, ktoré bosé, vo vyhrnutých čiernych šatoch vyhľadávaly opustené hroby, obetovaly capiu krv, dlhými nehtami vyhrabávaly jamy a hľadaly vzácný čarovník, z ktorého kedysi varili čarodejný nápoj. Myrty a palmy strážily ticho. Niektorá ruža svietila ako večná červená lampa. Cisár klesol na kreslo. Hľadel na túto nádheru a poslúchal vodu ako vždy, keď sa chystal pracovať, aby načerpal inspirácie z rytmického hluku vln a privykal ucho hudbe. Ale dnes mu práca nešla. Bol omámený a mal horúčku. Nič mu neprichádzalo na um. Hrdinov nevidel a nepočul, videl len Britannicovu tvár, počul len Britannicov hlas.

Ani sám sa nevedel vyrovnať s tým, čo sa odohralo medzi nimi včera hore v dvorane. Je isté, že takto ešte s človekom nezápasil. Ešte stále sa dohadoval a chystal sa odpovedať neviditeľnému protivníkovi, urobil niekoľko pohybov, aby ho odzbrojil. Triasol sa na celom tele, trebárs sa už ani nepamätal, čo mu brat hovoril.

Večeral bez chuti a po večeri poslal preč učiteľa hry na lýre, Terpna, pretože bol unavený.

Terpnus sa hlásil aj druhého dňa márne. Starý Grék, ktorý bol ustavične opitý a len vtedy vytrezvel, keď siahol po lýre, radil cisárovi, aby sa napil trochu vína, lebo mu víno vráti silu. Odvolával sa na svoj príklad. On pije, veru, od rána do večera a len vínu môže ďakovať, že hrá a že z každého prstu mu žiari hudba. Nero to skúsil, ale nepomáhalo mu. Celkom stratil chuť k práci a jeho stav sa nezlepšil, ale zhoršil.

Jedného dňa prišiel potom na to, že je vlastne chorý, ťažko chorý, čo ho tým viac prekvapilo, pretože dosiaľ mu nebolo nikdy nič a jeho organizmus výborne snášal všetky útrapy. Nevedel, na koho sa má obrátiť. V bohov neveril, vo spoločnosti urážal priateľov duchaplnými narážkami. Práve tak neveril spoluvinníkom bohov, lekárom. Síce na počiatku svojej vlády otvoril na Erquiline lekársku univerzitu, a Andromacha, nasledovníka Hippokratovho, menoval dvorným lekárom, ktorý svo-

jimi žiakmi, kandidátmi lekárstva, prezeral chorých Mesta, ale to všetko považoval len za smiešne čáry-máry.

Sami lekári bojovali medzi sebou. Methodisti, ktorí príčiny neduhov hľadali v škodlivých šťavách, a liečili ich dietou, teplou alebo studenou vodou, nenávideli novej školy, ktorá pod vedením attalského Athenaea, rodom zo Sicilie, hlásala, že všetko je duša a že sa predovšetkým musí duša ošetriť, potom sa zotaví aj telo. Títo, ktorých nazývali pneumatikmi, považovali methodistov za čarodejníkov. Nero sa obidvom stranám smial.

Kedže jeho stav bol už neznesiteľný, obrátil sa preča k novšej škole, v ktorej videl znovuzrodenie starých čarodejníckych nauk.

Pre čarodejníkov nastaly úpadkom republiky zlé časy. Z Etrurie a Thessalie vypudili na tisíce kúzelníkov, ktorí spôsobili, že obilie dostalo snet, že sa budovy po hly s miesta, privábili dokonca pomocou Hekaty na zem aj mesiac. Cisár Caligula sa potom smieril s kňazmi, obnovil právomoc haruspexov a augurov a do lekárskej vedy vradil opäť čarodejstvo. Nero ich tiež nechal na pokoji. V Ríme žilo na stá kúzelných lekárov Egyptanov, Peršanov, Grékov, ktorí parami uspávali, aby chorý vo sне poznal od Aesculapa tajomstvo uzdravenia a liečili dotykom rúk a čarovnými slovmi.

Nero si myslel, že je posadlý zlým duchom. Ležal na posteli a svíjal sa mukami. Nemohol myslieť na nič iného, len na to, čo sa v sieni dialo. Jeho telo sa zachvievalo kŕčmi.

„Nemám zrádnika?“ opytoval sa maga Simona, egyptského lekára, ktorý bol najvyšším kňazom Isidiným a znal všetky tajomstvá papyrov, sväté knihy babylonské, asyrské a arabské. „Často ako by som mal závrat, jazyk sa mi pení,“ a ukazoval ho podráždene.

Magus sa naň pozrel. Neronova tvár bola tučná, oči mal lesklé. Nepovažoval ho za chorého zrádnika.

Ale hlavu mu veľmi ohmatával. Podľa jeho presvedčenia sa v nej ubytoval zlý duch, ktorý ho nenechá spať a myslieť, len ešte nevedel, v ktorom oddelení. Naj-

mä šestnáste a sedemnáste sa mu zdalo podozrelé. Hlava sa delí podľa egyptskej lekárskej vedy na dvaatricať oddelení.

„Oči ti otvorí Ptah, ústa Šakši,“ odriekaval mag tisícročné zaklinadlo. „Isis znivočí zhubný zárodok. Cítiš?“

„Áno,“ povedal Nero, „ale stále mám ešte zlé myšlienky.“

„Tak rýchle vypľuj na zem. Všetko prejde. Slinami odídu zlé myšlienky. Teraz je ti lepšie?“

„O niečo.“

Neronov stav sa o málo zlepšoval.

Mag Simon dal mu položiť na prsia suchý bravský hnoj, ktorý v Egypte ctili ako svätý a verili, že uľahčuje na duši.

Akýsi perský kúzelník tušil v cisárovi Ahriamanových duchov a pri modlení aj videl, ako vyletel z neho dosť veľký drak.

Balbullis, efezský lekár, dal mu žuvať listy z hlôžky, aby mu čistily krv.

Nero všetko svedomite plnil. Ale, keď jedného dňa bol veľmi nekľudný, preca dal zavolať pneumatika Athenaea.

Vstúpil usmievavý, jemný Grék s veľkou bradou. Dobrotive sa poklonil. Potom mu úsmev zmizol s tvári. Potom sa hrozne narovnal.

„Zostaň kľudný,“ riekol.

Cisár len stál, ako by ho boli ochromili.

„Nemôžeš sa ani pohnúť,“ pokračoval lekár. „Si strnulý. Ako skala.“

Potom ho posadil na stolec. Ukazovák mu strčil prosto pred oko.

„Čo je to?“ opytoval sa lekár.

„Prst.“

„Nie. To je meč.“

„Meč,“ bľabotal cisár.

„Pozri sa, akú má ostrú čepel,“ a priložil mu prst k čelu, na čo cisár vykríkol.

Athenaeus chytíl cisára za ruku.

„Vidíš ma?“

„Vidím!“

Žltou šatkou ho zakryl.

„Teraz vidíš?“

„Nevidím.“

Poodišiel do šerého pozadia. Tam ohnivou kriedou na-kreslil na stenu ľudskú postavu.

„Kto to je?“ opytoval sa lekár.

„Človek.“

„Pozri sa naň dobre. Čo cítiš?“

„Človek sa na mňa díva.“

„Teraz človek prichádza k tebe. Vraví ti, aby si bol kľudný. Si kľudnejší?“

„Áno.“

„Toto slovo,“ a pošeptal mu ho do ucha: „smrť, „nemôžeš viac vypovedať. Miesto toho budeš vravet,“ aj to mu pošeptal do ucha, „život.“

„Áno.“

„Čo urobí koniec života? Odpovedz.“

Po malej prestávke povedal cisár:

„Život.“

Nero zostal chvíľku upútaný, bez vôle a poslušne sa oddával lekárovi, ktorý mu kreslil nad hlavou široké, veľké oblúky. Ale chorý sa začal znepokojovať. Lekár hustejšie opisoval nad ním kúzelné znamenia a na napnutej tvári, menovite okolo obočia, cukaly mu svaly. Bol to pre nich obidvoch mučivý zápas. Lekár ho ešte raz zasiahol mohutne a svojou tvrdou vôľou, ktorej doteraz nemohol nikto odolať, spútal chorého ako vlka, takže chvíľu sa nemohol ani pohnúť. Nero sa stále viac namáhal, aby sa vyslobodil, rozväzoval struny vôle a uzly sily, ktorými ho lekár sviazal, dvíhal ramená a narovnával hlavu. Athenaeus nechcel uveriť, ale musel uznať, že má čo činiť s veľkou silou, s takou, s akou sa ešte nikdy nestretol, a zbledol sám, ako by jeho boli zmagnetizovali. Kolísal a klesol zpäť.

„Nemôžem,“ vravel Athenaeus zlostne, „nemôžem,“ a uvoľnil chorého, ktorého únavnou prácou spútal.

A Nero vyskočil a ukazujúc na postavu kričal už pri sebe:

„Britannicus.“

„Ktože?“ opýtoval sa lekár.

„Ten obraz, ktorý sa na mňa díva.“

„Mlč,“ povedal Athenaeus.

Prísne smraštil čelo. Chytil ho za ruku a uložil do posteľ.

„Dýchaj hlboko nosom. Zadrž dych. Počítaj do siedmich. Teraz vypust vzduch. Pomaly, veľmi pomaly. Ústami.“

Kým bol lekár pri ňom, Nero sa akosi ovládal. Ale potom mu bolo tým horšie. Athenaeus považoval preto za potrebné, aby kúzlo žiarilo aj vtedy na neho, keď bude vzdialený, a dal urobiť malé doštičky, na ktorých boli barevné upokojujúce, mierniace, posilňujúce výroky.

Na prvej napísali barvami kľudu, modrou a žltou:

Som veľmi kľudný.

Cisár, ktorý ležal na znak, musel sa na ňu pozrieť.

Pozdejšie ukázali mu otroci novú doštičku, na ktorú chorý opäť chvíľu hľadel.

Červené a modré písmená tvorily grécku vetu. Svetilly naň barvy moci:

Moja je všetka sila.

Pozdejšie fialové a žlté písmená vyžiarovaly kúzlo krásy:

Apollon sa na mňa usmieva.

Potom pomarančová barva sa striedala so zelenou vzbudzujúc veselosť:

Prekrásne spievam.

Konečne nasledovaly červené písmená, samy, bez striedania.

Isté, pevné, neodolateľné vnukanie:

Som veľký básnik.

Cisár sa na ne chtivo díval. Potom podľa nariadenia, mnohokrát, ticho, opakoval text:

„Som veľký básnik.“

Ked' otrok chcel doštičku odtiahnuť, zahriakol ho:

„Nechaj ešte.“

A čítal, opakoval:

„Som veľký básnik.“

Toto liečenie malo väčší úspech ako predošlé, ale len chvílkove. O tom, aby písal alebo spieval, nemohlo byť ešte ani reči. Liečenie ho robilo poverčivým. Po tomto všetko, čo videl, znamenalo čosi. Ked' kýchol, otroci bežali sa pozreť na slnečné hodiny, či už minulo poludnie, lebo kýchnutie predpoludním veštilo dobré, popoludní znamenalo zlé. Nikdy neodišiel z domu, jestli sa mu tóga zachytila o kreslo, alebo ked' sa potkol o prah. Raz zrána prostovlasý bežal do Castorovho chrámu, tam pošeptal niečo do ucha drevenej modly, potom vybehol z chrámu a striehol, čo povie ten, ktorého prvého pred kostolom stretne a v jeho slovách úfal najst' odpoved'. Bál sa mačky, ale tým viac mal rád včely, mravce a ľvov, ktorých považoval za zvieratá so zvlášť dobrým pôsobením, a dal si k posteli postaviť mramorového ľva. Mnohosť znamení ho pomiatla. Už ani sám nevedel, čo má robiť, a čo hovoríť. Poverčivými kúskami privádzal na seba stále nové nešťastia, ku ktorým cítil neodolateľné nutkanie a potom musel vykonávať činy, ktoré odvádzaly od neho nešťastie: musel pobožkať špinavý kamenn, alebo navidomoči všetkých musel si kľaknúť pred psom, aby sa vyhol osudu.

„Zanechám toho,“ vykladá dvornému lekárovi Andromachovi z Kréty, slávnemu methodistovi, „pretože mi to viac škodí než osoží. S tebou hovorím otvorene. Niečo spútava vo mne pieseň. O tom je reč. Nevypustí mi z pŕs hlas a zotročuje aj básnictvo. Vyslobod' ma.“

„Vec je jednoduchá,“ odpovedal Andromachus, „všetko je jedálny poriadok,“ lebo on prisahal na jedálny poriadok. „Čo je človek? Máso a krv. Tým si, čo zješ. Ked' zmeníš jedálny poriadok a budeš žiť podľa pred-

pisu, tak urobím ťa, čím chcem. Šťastným a božským umelcom, ktorým si bol.“

„Som suchý,“ sťažoval si cisár, „suchý a žhavý. Šťavy mi neprúdia, ako by maly. Zožiera ma neplodná bolest, slzy mi nikdy nevyhrknú z očú. Hlas mi nezvučí, je slabý. Počuješ, ako mrvavčí? Nemôžem spievať a plakať. Moje city odnejakej doby vyschly. Vráť mi ich.“

„Dávaj teda pozor a riad sa mojimi radami. Zdrž sa ovocia, lebo kazí hlas. Jablko hlas zdrsňuje. Nejedz ho viacej. Hruška dusí prsia, ktorých spevák veľmi potrebuje. Nechaj ju na tanieri. Marhuľky ani za svet. Od marhuliek naplní sa srdce slzami a nebudeš môcť viac cítiť. Málo jedz fíg, gdulí, dyní a datlí. Lebo sladký mok ti zahustí krv. Budeš sa príliš dobre cítiť a nevytvoríš zas nič.“

Nero plnil predpisy. Ale zanedlho povedal:

„Som tučný,“ a plieskal sa po vyhublom bruchu, „chcem byť chudý,“ a mysel na Britannica.

Cisár časom stučnel, čo ho iste zohavilo, lebo postavu mal podprostrednú a končistý bachorček kolísal sa žalostne medzi detskými nožičkami ako brucho obťažkaných žien.

Rozhodli sa pre odtučňovaciu kúru. Cisár s radosťou prijímal všetky jej muká a dodržoval ich svedomite. Jedlá, ktoré mal rád, ani nedovolil priniesť na stôl, niekoľko dní nejedol nič, len večer vypil hlt horúcej vody. A keď sa účastnil hostiny, hned po jedle perom šteklil hltan, aby dávil. Dávidlo mal stále v kalichu na stole a po každom súste sa trochu napil. Lekár neskoršie predpísal aj prejímadlo. Pripravovali ho egyptskí kňazia podľa vzoru ibisov a bocianov, ktorí sa čistili dlhými zobákmami.

Nero úspešne chudol. Teraz si však sťažoval svojmu lekárovi, že sa mu telo tratí a hrud' vpadáva. Andromachus mu preto dával klásť skaly na prsia, aby vytlačily z neho hlas. Takto musel ležať denne tri hodiny.

Predvečerom sa hlásil Terpnus, ktorý ho odborne zväčoval do tajov umenia.

„Si veľmi bledý,“ povedal majster, „jedz niečo.“
„Nie. Začnime.“

Nero by nebol jedol ani za nič. Muká mu padaly rozkošou v nádeji na úspech. Ale mihalnice sa mu skoro slepily.

„Azda si trochu pospi,“ vravel Terpnus, ktorý videl, že cisár zaspí po stojačky.

„Nie,“ povedal, „ešte sa naučme tejto piesni,“ a vypil hlt horúcej vody. „Ked' zaspím, zobud' ma.“

„Cisáru.“

„Ale iste. A ked' sa pomýlim, udri ma cez nehty, zbi ma. Rozumieš? Tým bičom.“

„Nebude toho treba.“

„Postupujem?“ opýtoval sa Terpna a pozrel sa naň vyčerpane.

„Iste, ale tátó pieseň ešte stále neide. Malík nie je pružný. A hlas je tiež nie hladký. Vezmi lýru. Pevnejšie. Opakuj po mne.“

Terpnus začal hrať.

Nero tuhým prstom tlkol do lýry. Odrazu ju pustil.

„Kto je to?“ opýtoval sa zakolísavši.

Hľadel na jeden bod vo vzduchu.

Terpnus, ktorý videl, že v miestnosti nieto nikoho, kývol, že sa mylí.

Nero teraz určite hovoril:

„To si ty? Stoj rovno. Neodvracaj hlavu.“

Potom prosebne pokračoval:

„Prečo nehovoríš? Chceš, aby som sa z tvojho mlčania zbláznil. Poznám ťa. Vyzdvihni teda z tmy svoju chudú tváričku. Ved' ťa vidím aj takto.“

Lutujúcim hlasom pokračoval:

„Je mi ťa ľuto. Si celkom malý. Mohol by som ťa zdáliť.“

Terpnus sa zľakol a vypil za krčah vína. Cisára zavedol do jeho izby a nechal ho samotného.

Nero len stál pri posteli. Záporne krútil hlavou:

„Si tieň, nič. Ty nie si nič. Ja som mocný.“

Otroci bdeli pred dvermi. Neronov hlas sa zlomil.

„Keby si bol silnejší,“ vravel pláčúc, „ako Herakles. Ale si slabý. Neviem si s tebou rady.“

Nastala dlhá prestávka. Potom pokračoval:

„Prečo spievaš stále?“

Klesol na zem a stenal. Vlasy mu strachom vstávaly hore. Lebo ho znova uvidel.

„Britannicus,“ reval, „milujem ťa. Len ty ma nemáš rád.“

Bolo počutie, že na zemi niečo hľadá. Kdesi uchopil misu a celou silou vrhol ju o stenu.

„Ty mršina,“ chrčal, „mršina.“

Chvíľu sa nič nepohlo. Zatíhol i spev. Cisár vstal, dal priniesť lampy. Ale nechcel spať. Lahol si na posteľ, vypil dávidlo a čakal účinok.

Dvaja otroci držali jeho spotenú hlavu.

Pozdejšie si dal naklásť kamene na prsia, zpod ktorých ťažko sa vydieraly vzdychy a zlomený dych. Stisol zuby. Jeho tvár bola teraz bledá ako mrtvola. Bola plná utrpenia a dojímala. Jeho unavené oči boly plné blúznenia a horúčky.

Takto bdel.

XIII.

V R A Ž D A

Jak dlho je možno trpeť? Len tak dlho, kým vydržíme. Potom, keď nás utrpenie prerastie, zničí samé seba. Kto sa zúfale mučí a nemá kvapky nádeje, vie, že ako sa bolest stane neznesiteľnou, prestane, zmení sa v čosi iného. Nikto nemôže viac trpeť, ako koško znesie jediný človek.

Nero sa mučil do rana. Potom mu bolo naraz lepšie. Nemysiel viac na mučivú hrôzu, ktorú neboli schopný zdolať, nevyvracal svoju hanbu, od ktorej očakával liečenie, ale svoju pozornosť uprel na niečo iného.

Sadol si na posteli. Prišla mu na um stareňka, ktorú mu ukázali počas výletov v kúte krčmy, Locusta, ktorá

z trávy a bobulí pripravovala tuhý jed s okamžitým účinkom, a tam ho tajne predávala. Od tých čias mnohí zahynuli od jej odvaru a ju za to uväznili.

Obliekol sa za tmavého úsvitu, keď ešte všetci spali. Dal si zavolať tribuna Julia Pollia, nariadil mu, aby babu travičku poslal do jej chatrče, a aby tam naň čakala. Ešte vydal niekoľko pokynov. Dal objednať slávnostný obed, na ktorý pozval úradné osoby, senátorov, vojakov, aj básnikov a Britannica.

Nato zmizol. Rozjasnilo sa jasné pokojné ráno. Všetkého sa zmocnila zádumčivosť a únava, že ľudia odpočívali a usmievali sa. Vo viniciach strapce ponáhľaly sa dozreť, vsakovaly poslednú horúčosť, a v ružových bobuliach, ktoré prenikaly sparné papršleky, bolo možno vidieť vlažné víno, roniaci sa sladký mok. Kde len oko dohliadlo, neukazoval sa ani jediný obláčik. Celý kraj vyjadroval nemé víťazstvo jesene.

Nero sa pešo ponáhľal na predmestie a kráčal už kričkami ulicami. Poznal tu každý kameň, každý dom, lebo kedysi v týchto končinách plynul jeho život. Tu chcel zabudnúť na to, čo nevedel vykričať, sem utekal pred všetkým tým, čo videl tam, v spálni a chcel lásku, mnoho mnoho lásky. Vtedy videl vo svojich snoch Rím Aténami a seba veľkým, slávnym básnikom. Od tých čias zostalo všetko pri starom. Ulice sú také ako dávno predtým a ani on sa nezmenil.

Marilo sa mu v očiach, ako sa obzeral v ostrom svetle okolo seba, zachvel sa, že znova došiel sem, do týchto ulíc, ktoré videl kedysi v noci, a ktoré ho upomínaly na básne a tie zas na opojenie rozbehu a páľčivé nádeje počiatkov. Blúdil potkýnajúc sa ako opilec. Na brehu jarku kvitol bodliak, blen a polynka. Pošakane si ohmatal zarastenú bradu, ktorú tiež pokrývaly jedovaté ostny, ošklivé červené chlipy, lebo sa už neholil niekoľko dní.

Nesnášal ďalej myšlienky, hlasite výskal, aby jej nepočul.

„Iba to previesť,“ opakoval, „tak je to jednoduché,“ a zasmial sa, jak to bolo jednoduché.

Teraz začal utekať. Tak sa dostał k chatrči, ktorú obklopoval zabladený dvor s kŕmnikom pre prasatá.

Kopol do dverí. Malá scvrklá žena, ktorú dobre znal, stála pred ním.

„Daj mi jedu,“ povedal zadýchčane ako chorý.

Locusta mu niečo predložila.

„Nie,“ povedal, „neverím ti. Skazil sa, je už starý. Uvar nový. Tu predo mnou.“

Žena vyšla, doniesla korene a z kasne vybrala kelímok a láhev, uvarila nejakú kašu.

„Tento bude dobrý?“ opytoval sa cisár.

„Dobrý.“

„A je smrteľný? Iba takého potrebujem, od ktorého skape. Lebo sú aj iné. Poznám ich. Od tých len dávia, dostanú hnačku a potom prídu k sebe. Zabíja hned?“

„Ihned.“

„Chcem vidieť.“

Žena vohnala do izby brava, na ktorom sa len húpalo sadlo. Zamiešala jed kúskom dreva do otrúb a predložila bravu.

Nero vstal so stoličky. Díval sa vzrušene.

Brav vŕtal rypákom. Hltal otruby, chutily mu. Ale ledva ich prehltol, natiahol sa na zemi.

„Je po ňom,“ povedala žena a víťazne sa zaškľabila.

„Nie,“ namietal Nero, „ešte krochká.“

Potom brav zatíchol.

Cisár sa teraz zohol podozrievavo. Odrazu brav kopol nohami.

„Ach,“ kričal Nero, „ach,“ ako by bol videl strašidlo, zapotácal sa k stene poľakane, „ach.“

Na čele mu vyrazil pot.

„Teraz vypustil dušu,“ utišovala ho žena.

Dlho ho spolu pozorovali. Brav sa natiahol a nepohol sa.

„Jak je hnusný,“ vravel cisár a napľul naň. Potom ho kopol do brucha.

„Hnusota,“ hovoril, „ty hnusota. Je po tebe,“ a šťastne sa zasmial, „je po tebe.“

Vzal jed, vzal ho toľko, že by bolo stačilo celej čriede svíň. Doma ho už čakal v pracovni Zodicus.

„Teda na začiatku obedu?“ opýtoval sa.

„Nie,“ zatriasol Nero hlavou. „Na konci. Nech najprv jie.“

Vhupol Thalamus, dvorný holič. Prišiel s hrebeňami a kefami vo vlasoch, britvami a nožnicami, ukláňal sa a tanecným krokom sa blížil k cisárovi, ktorého namydlil a začal holíť. Zadržoval dych, keď ho holil okolo úst a nosu, potom žhavým želiezkom mu zakrucoval plavé vlnivé vlasy; pri tom tento výrečný Sicilan táral o tom, o čom počul na foru, o rečníkoch, o zápasníkoch, o ženách. Nero skúmal v ručnom zrkadle svoju tvár, na ktorej tmavely ešte vždy stopy prebdených nocí. Preto išiel do kúpeľa, kde sa najsikôr umyl. Chcel byť svieži a mladý.

Ked' Zodicus došiel do hlavnej jedálne v západnom krídle, bolo tam už viacej hostí. Po skupinách stáli senátori, ktorí obdivovali túto zázračnú pohyblivú sieň, ktorou vo dne v noci otáčal prístroj umiestnený v pivnici, a hore na povale vykladanej slonovou kostou bolo znázornené nebo so všetkými hviezdami. Hádali, kde je ktorá hviezda. Potom postrieckali odrazu voňavkami celú spoločnosť. Vojaci, ako Vespasianus, Rufus, Scribonius Procular, sa umiestnili okolo jednoho stola. Počúvali Burra, veliteľa telesnej stráže, ktorý krivou rukou niečo vykladal. Zodicus pozdravil senátorov a stranu vojakov, cisárových verných ľudí, potom prešiel ohromnou jedálňou a ponáhľal sa do kuchyne, kde sa obzeral po víne.

Agrippina sa objavila vystrojená a ozdobená ako páv v slnici. Mala fialové šaty s mnohými striebornými ozdobami. „Najlepšia matka“ ako ju syn nazýval, už šedivela. Okolo slúch sa belelo niekoľko kučier, ktoré obratne začesávala a zakrývala závojmi, aby sa stále zdala mladou, aj zvädnuté ústa si maľovala, len na jej rozkydnutom tele a na jej silných prsiach, ktoré vystrihnuté šaty obnažovaly, sa zračil vek. Obklopovali ju vysokí svalnatí chlapci, všetci boli plaví s modrými očami,

vojaci germánskej stotiny, ktorých si prikázala za telesnú stráž, lebo už len im dôverovala. Vedľa týchto obrov javili sa rímski vojaci ako zakrpatelí piadiamužíci.

Pomaly kráčala dopredu, rozširujúc slavnostnú náladu. Senátori a vojaci, ktorých nenávidela, pudove sa jej ukláňali. Cítili, že prešla bývalá cisárovna, ktorá kedysi na víťaznom vozni pádila na Capitol, ako rovná bohom. Pallas ju nasledoval.

Posadila sa na čele. Pallas sa položil vedľa nej a šepтал jej do ucha, že je pozvaný aj Britannicus. Agrippina sa rozveselila a tešila sa, že nebude opustená medzi cisárovými pochlebníkmi. On bol jediný, ktorého mohla upotrebiť proti synovi, ktorého rastúcu ctižadosť márne sa snažila tísiť. Nero sa rútil vpred, vedený Senecom.

Octavia prišla v sprievode niekoľkých vojakov s Britannicom. Kniežaťa zaviedli k Agrippine.

Nero zľahka vkročil a ľahol si k Octavii. Z jeho jemne holených tvári sálala vôňa. V bielej tóge s nakadernými vlasmi vyzeral ako švihák. Brúsené sklo nasadil si na ľavé oko, lebo toto bolo zvlášť slabé, a obzeral sa po hostoch.

Hľadal Britannica, ktorého v prvom rozčulení ani nebachádzal. Konečne, keď pohľadom obišiel niekoľkokrát stôl, spozoroval ho naproti vedľa Agrippiny. Srdce mu zabúšilo. Neveril, že je tak blízko. Mohol pozorovať každý jeho pohyb.

Zdal sa ľahostajný a medzi nastrojenými dvoranmi temer nepatrny s krátko ustrihnutými vlasmi a s malou, nápadne malou hlavou. Prehovoril s každým niekoľko zdvorilých slov. Potom sa tváril, ako by sa díval skrze spoločnosť, ktorá sa pohybovala okolo neho a jeho zrak spočinul s láskou na sestre.

Cisár sa pozrel na Zodica. Ten ležal vedľa Fannia v čiernej spoločnosti pokútnych básnikov. Kývol, že je všetko v poriadku.

Jedálňou prebehli posluhovači v bielych tunikách, s bielym pláteným pásom, prinášajúc predkrmy.

Nero mnoho jedol, mal chuť ako vlk. Čo zameškal

v minulých mesiacoch, odrazu vynahradzoval, sprostil sa odtučňovacej kúry a temer sa najedol predkrmmi. Hlatal čerstvé ústrice, ochutnával redkovku, chrest a olivy. Pštrosí mozog, svoju najmilšiu lahôdku, žral.

„Ty neješ?“ opýtoval sa Britannica. „Úfam, že nie si chorý? Máš lepšiu barvu. Pomaly prídeš k sebe.“

Octavia a Agrippina naslúchaly, jedna starostlive, druhá prísne.

„Jedz, bratu, básnik sa musí dobre živiť. Len bohom stačí ambrózia.“

Dolu sa veršotepci smiali. Agrippina zodvihla svoju malú tučnú ruku, žltú ako maslo. Nato nastalo ticho.

„Nemáš rád rybičky?“ opýtoval sa Nero stále Britannica naťahujúc. „Alebo krvavú jaternicu, teplú, korenenu klinčekmi. Môžem ti ju doporučiť. Síli od nej hlas.“

„Jeho hlas je dosť silný,“ hovorila Agrippina.

„Viem,“ odpovedal Nero, „ale niet v ňom ohňa.“

„Vrelosť je hodnotnejšia ako oheň,“ namietala Agrippina.

„Preto musí jest mäso,“ priložil Nero bezradne a rozpačite. „Úhor nie je dobrý.“

Nero požiadal o chlieb, aby si oň utrel mastné prsty. Na tácni mu doniesli krajíčky jeho chleba s pozlátenou kôrkou. Kuchárik purpurovou metličkou odpratal s po-krývečky omrvinky.

„Kde je Seneca?“ opýtovala sa Agrippina, ktorá vždy žiarlive sledovala svojho najväčšieho protivníka.

„Omluvil sa,“ poznamenal cisár, obrátiac sa k matke. „Náš veľký mravokárca je chorý, trápi ho lámka. A je aj unavený. Teraz dokončil svoj kus. Večera mi ho poslal.“

„Ako sa ti zdá?“ ozýval sa Fannius, ktorý hltal plnými ústami.

„No,“ povedal cisár. „Je písaný jeho slohom. Je v ňom mnoho všeobecných miest a vzletu. Nie je to jeho najlepšia práca. Vedľa je už starý. Vypísal sa.“

„Jaký je názov toho kusu?“ zaujímala sa Octavia, aby niečo povedala.

„Thyestes.“

„Ach, ach,“ šeptali básnici.

„Vieš, cisárovna, kto bol ten pán?“ hovoril Nero Octavii.

„Nie.“

„Jestli dovclíš, vysvetlím ti. Jeho starý otec je Tantalus. Od neho pochádza.“

„Od neho,“ sekundoval Fannius, „ktorý upiekol vlastného syna.“

„Od neho,“ potvrdil Nero.

„Od slávneho kuchára?“ opýtoval sa Zodicus.

„Skutočne,“ pokračoval Nero studeným hlasom. „Ale ani vnuk nebol nehodný starého otca. Nepoznáš tú rozprávku? Začína sa, že Thyestes zahrdúsil nevlastného brata,“ pozrel sa na Britannica.

Britannicus bol teraz krásny, veľmi krásny. Jeho žhavé čierne oči horely unaveným a duseným plameňom. Nevinne, pokojne počúval cisárovu poviedku, ktorej pointu vedel vopred. Zjavne ho nudila.

„To je len rozprávka,“ opravilo ho Agrippina.

„Rozprávka,“ povedal Nero, „ale aká rozprávka,“ a sotrel si s úst ružovú omáčku, ktorá dodávala kozine korenenej chuti. „Kozu mám radšej ako v mlieku vareného kapúna. Dajte mi soli.“

Osolil stehno, vzal ho do ruky, a pokračoval:

„Thyestes bol vlastne dobrý chlapec, ale trochu zamilovaný. Sviedol bratovu, Atreovu ženu, s ktorou mal viac detí. Bratríček sa preto trochu nahneval,“ a tu sa tak rehotal, že víno sa mu rozlialo na ústa, „a ženu hodil do mora. Urobil správne, všakže?“

„Moralisti,“ hovoril Zodicus, „by to schvalovali.“

„Aj Seneca?“ opýtoval sa Fannius za všeobecnej veselosti.

„Ale to nie je ešte, cisárovna, koniec. Ani Atreus ne padol však na hlavu. Potrestal záletného brata. Zdanlive sa s ním pomeril, pozval ho na hostinu. Na paraciech sa misách predložil jemné mäso. Thyestes sa najedol po krk. Potom mu prezradil, že zjedol vlastných synov.“

„Príšerné,“ povedala Octavia.

„Každé básnictvo je príšerné,“ hovoril cisár k básnikom. „To nie je cukrová voda. Nad týmto obedom zhrozilo sa aj slnce a druhého dňa omylom vyšlo na západe a zapadlo na východe. Čo ješ, Burrus?“

„Drozda,“ odpovedal starý vojak.

„Ach, drozda. Mám aj ja rád drozda s pieprom,“ a pozrel sa rozcitlivele na misu. „Hľa, takto končí životný beh spevavého vtáka.“

Básnici sa chórom smiali. Nero pripojil ešte, aby využil úspechu:

„Milý kolego, zvečnely speváku, prehltnem ťa. S kolegiálou láskou.“

Potom pokračoval v historii rodiny Atreov, ktorú Agrippina pohrdavo a s hnevom počúvala:

„Vážim si tejto šľachetnej rodiny, ktorá sa tešila všeobecnej cti, bolo v nej toľko bezprostrednosti. Na príklad Thyestes, ten udržoval so svojou dcérou vrelé styky. Zo šťastlivého a príkladného spojenia narodila sa dcéra. A Atreus, Thyestov brat, z roztržitosti oženil sa s týmto dievčaťom, ktorá bola Thyestovou dcérou i vnučkou zároveň. Alebo ako to je vlastne? Prestanem, lebo sa celkom pomätiem. Korene ich rodu siahajú až k Hadu.“

Obed sa chýlil ku koncu. Podávali už ovocie a zaváraniny. Nero jedol podľa chuti jablká, hrušky, marhuľky, čo mu lekári prísne zakázali, ale teraz sa nestaral o svoj hlas a žral a hovoril, stále hovoril. Zodicovi, ktorý sa díval naň netrpezlive, kývol, že nie. Chcel mať zo situácie pôžitok.

„Títo bratkovia mali veľké oči,“ pokračoval, „veľké a pokojné oči a nebolo možno v nich nič zazret. Od nich pochádza i Agamemnon, o ktorom som napísal svoju báseň. Tú, ktorá sa tak páči Britannicovi. Všakže;“

Britannicus hovoril s Agrippinou a nedával ani pozor.

„Praješ si?“ prebral sa pozdejšie.

„O mojej elegii je rec.“

„Áno,“ povedal Britannicus.

„O tom, aká je tvoja mienka o Agamemnonovi?“

„Bol to veľký kráľ,“ odpovedal Britannicus a viac sa neozval.

„Zdá sa, že nevieš hovoriť,“ kričal Nero v dobrej náladе. „Napi sa vína, aby sa ti vrátil hlas.“

Pythagoras prinášal v krčahu falernské. Ale od aloe a iných korenín zhustlo ako med a zo dňa džbánu nožom sa muselo soškrabáť, v kusoch naložiť do čiaš a horúcou vodou rozredit. Sluhovia podľa zvyku ochutnali víno a potom podali pánovi. Podali aj Britannicovi.

Nero sa udivene pozrel na Zodica.

Britannicus vypil dúšok, ale víno mu bolo príliš horúce a žiadal si studenej vody. Nato Zodicus priskočil a vlial mu do čiaše obsah svojho pohára. Britannicus teraz vyprázdnil sklenicu.

Agrippine sa zdala zábava nekľudnou a nebola by ťutovala, keby sa bol obed skončil. Parátkom si čistila zuby. A Nero zase začal svoje zvýšeným hlasom.

„Teda Agamemnon, kráľ, o ktorom som napísal svoju básen...“

Ale tu Octavia vykríkla:

„Zle mu je,“ a ukázala na Britannica.

Britannicus ešte prehltol. Hlava mu poklesla do zlatého taniera.

„Ako brav,“ pomyslel si cisár, „ako brav.“

A uspokojene sa díval na jeho bledosť.

„Má len záchvat,“ povedal hlasno, „ved' má zrádnika. Azda aby si sa ešte napil, braček. Nestojí ani za reč. Hned' mu to prejde,“ a upokojoval ženy, ktoré poľakané povyskakovaly a bežaly k nemu.

Cítil, že všetky oči sa k nemu obrátily. Ale ani sa nezachvel. Hovoril ďalej:

„Dost na tom, že táto znamenitá rodina kvitla.“

Tu už mnohí vyskakovali smrteľne nařakaní.

„Zomrel,“ kričali a vybehli zo siene.

Octavia sa dívala skamenele. Bratova hlava pokojne ležala na stole a viac sa nepohla. Ale cez to sa neod-

vážila ani plakať, ani nariekať. Agrippina odbehla pobúrená a odviedla Octaviu.

Britannicovo telo vyniesli. Ale v hostine pokračovali. Teraz pili ľažké grécke vína, rhódske a cypruské s figovou šťavou. Priviedli piadimužíka Vanitia, odopäli mu reťazi a napájali ho. Na hlavu mu položili veniec.

Básnici sa pritiahli bližšie k cisárovi, ktorý v zúrivo dobrej nálade opile škrečal.

„Spevavý vták,“ povedal Fannius, narážajúc na Britannica.

„Ba, ba,“ povedal Zodicus, „drozd,“ a napodobňoval spev drozda.

XIV.

Z A B U D N Ú T

„Konečne,“ kričal Nero, keď zostal sám, „konečne, konečne,“ a hlasite sa zasmial, a nariekal a chodil sem i tam a stál a sedel a usmieval sa a plakal a cítil, že je voľný, že mu viac nemôže nikto škodiť, že premohol každého.

Ach, čo všetko mu odpadlo s prás, kamene a skaly, ktoré v noci na ňom spaly a nedovolily mu dýchať. Teraz odrazu sa mu uľahčilo.

Toto bola prvá vražda. Neveril nikdy, že je len tak krátka a ľahká. Šla tak dobre a rýchle, až to zarážalo.

Zomrel hned. A on sám sa tak prirodzene choval tam pri stole, že sa tomu nedivili len hostia, ale teraz aj on sám. Ako by bol vždy len vraždil, nestratil kľud ani na chvíľu. Ani potom, keď počul, že na tvári mrtvoly sa objavily po smrti drobné modré škvŕny, stopy jedu. Tieto dal sádrou natreť, aby ich nikto nezbadal, a mŕtvoho dal ešte tej noci pochovať. Rýchly pohreb odôvodňoval senátu, že ľutoval brata a chcel skrátiť dobu utrpenia.

Britannica niet viacej ani na nebi, ani na zemi, ani pod vodou, nikde.

Spokojil sa s tým, že sa kochal v tejto prázdnote s vyškerenou nádherou, so škúľavou radosťou, lebo chcel oddychovať, a bolo mu príjemné upínať svoju pozornosť na bezprostredné veci.

A to bolo ohromné.

Odrazu mal všetko: vavrín, potlesk, kľud a slávu, navrátenie života, celého života, ktorý mu tak úplný padol do ruky, že zpočiatku nevedel, čo si má s ním počať. Chcel opäť žiť, hľať všetko, čo sa mu vplietlo do cesty, a hlavne písat, písat bez strachu ako predtým.

„Britannica niet viacej,“ povedal ešte raz.

Bola v ňom prostomyseľnosť ako v dieťati, ktorú mu našepili falosní mudrci, a ktorú Seneca len pestoval. Keď sa vyrovnával sám so sebou, videl, že ľudia sú zlí, podlí a závistiví. Len v nich sa sklamal, v sebe nie. On chcel dobro, ale nedovolili mu ho konať. Je zrejmé, že chyba nebola v ňom, nie tam, kde ju hľadal, ale v iných, mimo neho, vo svete, ktorý sa uzavrel pred láskou. Len to bola chyba, že toho nespozoroval. Tu vonku treba urobiť poriadok a nie tam vo vnútri zápasíť, v duši. Tým sa nedostal nikam.

Pokora ho sotila len dolu, sem, kde došiel. Musí pevne obhájiť seba. Veď sila je len k tomu, aby chránila hodnotu, ako telo svoj dych, a moc je tiež skvelá, jestli jej užijú na dobré veci. Je vôbec svätejšieho cieľa než je jeho? Svoju osobu obklopí kovovou stenou, aby mohol nerušene tvoriť. Bez neho zahynie i básnik, márne píše najkrajšie básne.

Naučil sa hovoriť kovove a rezavo, s takým prízvukom, ktorému sa nebolo možno vzopriť, naučil sa dláviť každú myšlienku vznikajúcemu v poslucháčovej hlave, naučil sa naozaj vládnutť dušiam. Však štát zabezpečí to, čo nebolo v jeho moci. Začal si všímať tejto lebo onej strany, o ktorú sa dosiaľ nestaral, ľudí, ktorí sú koniec koncov obecenstvom básnikovým. Teraz pocítil prvý raz, že je mocný, že je cisárom a bol šťastný, že ním je.

Matke neodpustil, čo povedala pri stole. Krátkym roz-

kazom dal jej vedeť, že ju zbavuje germánskej telesnej stráže, i palác musela opustiť a prestahovala sa do kaštieľa Antonie. Agrippina skúšila prosiť. Cisár, ktorý ju prijal pred ozbrojenými vojakmi, zostal neoblomný. Zodvihol hlavu a pozrel sa na ňu cudzím pohľadom.

Zmenil sa ako herec, ktorý sa preoblieka. Stučnel neuvieriteľne. Čo zanechal telesného mučenia a jedol všecko, po čom len zatúžil, ukladaly sa na jeho tele tukové vankúšiky, na chrbte i na krku nahromadilo sa mu mäso v ružových jaterniciach, i druhá brada sa mu okrúhlila. A na tvári ako by mal škrabosku, neznámy, temer božský odlesk, blyskot moci, sebavedomia, istoty, čo pozorovateľa uvádza do rozpakov.

Agrippina odišla zničená.

Ináč prichádzaly dobré zprávy so všetkých strán. Na východe, na arménskom bojišti, v Sýrii nastalo konečne rozhodnutie. Rímski orli leteli vpred. Corbulo, ktorý s niekoľkými posbieranými legiami vytiahol proti Arménom a s nimi spojeným Parthom, súc už unavený prešibanými ústupkami orientálcov, odhodlal sa k činu. Vysslúžilcov poslal domov, v Cappoditii a Galécii nariadiil nové odvody, potom rozbúral Tigranocertu, dobyl Artaxelu a sústrediac vojsko v otvorenom boji, porazil arménskeho kráľa Tirada. Rím slávnostne osvetlili. Nero obdržal názov imperátora.

Teraz sa mu zdal palác, v ktorom dosiaľ býval, malý. Dal odnieť sochy starých cisárov, ktoré ho tiažily, pred stĺpovou dvoranou postavil vlastnú sochu, bronzového kolosa, vysokého na sto stôp, ktorý bol tak vysoký, že sám bol dojatý, keď sa pozrel na vlastnú podobu. Staré šaty dal všetky spáliť. Každého dňa si obliekol novú tógu, ktorú večer zahodil. Do kúpeľne dal zaviesť morskú vodu zo vzdialenosťi dvanásťich mil, takže oceán mu tiekol priamo do kúpacej a z druhého kohútika tiekla zas horúca sirnatá voda, ktorá prichádzala z Bají. Sám sa ujal aj udržovania dvora. Kuchár, zlatník, voňavkár, strážca vonných mastí, krajčír, obuvník, všetci mu podávali zprávy. Palác tvoril teraz celé mesto so sieňami

a dvoranami, vinnými pivnicami a rodinnými hrobkami. V záhrade sa prechádzali skrotení pardáli a ľvi, za každým stromom díval sa naň nejaký boh.

Najviac starostí mu narobila pracovňa. Stále ju okrašľoval. Steny dal vyložiť perleťou, drahými kameňmi a nad písací stôl mu postavili sochy. Tu sedel od rána do večera. Lenže práca mu nešla. Do ruky dostával kŕč, písatko mu vypadávalo.

Sužoval sa, čo je toho príčinou. Jedného dňa sa mu zjavila bledá a chudá ženská tvár. Videl Octaviu.

„Ona je príčinou,“ povedal hlasno, „ona je príčinou všetkého,“ a divil sa, že na to neprišiel skôr.

Octaviu nemiloval nikdy, ani na chvíľku. Ani vtedy, keď sa s ňou ženil. Od tých čias zmenila sa ľahostajnosť v odpor a pocítoval bolest v jej prítomnosti. Čierne prosté vlasy česala si hladko. Potom mala v tvári čosi cudzieho, čo schladilo každú vášeň. Hovorila ľahavo a vopred si rozmýšľala, čo povie a strnule sa dívala večne modrými očami, z ktorých sálala nevľúdnosť. Dostalo sa jej školského literárneho vzdelania, ako to nebývalo zvykom u žien jej doby, a nikdy ju nezaujímalo, čo hovoril cisár.

Po bratorej smrti neúčastnila sa ani obeda. Jedávala sama. A keď veľmi zriedka prišla medzi ľudí, obzerala sa občas za seba, jestli nestojí niekto za ňou. Obyčajne si hrávala vo svojej izbe s panenkami, ktoré v červených, modrých šatôčkach sedely na pohovke, a tak sa dívaly bez duše nehybnými očami ako ona. Tieto obliekala a vyzliekala, spievala im drobné kolembavky.

Detí nemala. Za lupercalií, keď bijú neplodné ženy remeňom, cisár ju dal vyniesť a sám veľkňaz sa dotkol jej lona. Ani to nepomohlo.

„Je neplodná,“ povedal cisár, „a ja sa stávam prinej tiež neplodným.“

Nero ešte neznal ženy, len jej kyslé bozky a vyprahlé objatia. Bol presvedčený, že ona zničila jeho sľubné nádanie, ona, ktorá s ľadovým telom chodila po paláci,

a v jej blízkosti mrzol vzduch i jeho plamene, ktoré preňu nemohly ani vybuchnúť. Cisár s neukojenou dušou oslovoval radosti. Myslel na lásky, ktoré v nás uvoľňujú všetko to, čo je ináč nerozpustné, na zmalátnenie vlažných tiel, na horúčky, ktoré šeptajú básne. Čo mohol od nej očakávať? Mávol len pohŕdavo rukou.

Zodicus a Fannius mnoho hovorili o týchto veciach, ale cisárovi sa už sprotivili. Básnici sa opakovali a zrejme ho využívali.

Túžil po inej spoločnosti. Po duchaplných, pekných chlapcoch, ktorí by sa vedeli obliekať, aby ho bavili, rozveselili. Tajomník Epaphroditus, Grék, vyberal s umeleckou znalosťou túto spoločnosť, ako pikantný jedálny lístok, aby rôzni ľudia sa úspešne dopĺňovali. Paris, miláčik rímskych žien, predstavoval úspech. Doryphorus, jeho pisár, krásu, Anicetus, divý námorník, niekdajší cisárov vychovávateľ, drsnú mužnosť, Senecio vedel písat, Cossinus znal vypravovať vtipy, Anneus Serenus, Senecov príbuzný, zastupoval obecenstvo, bol oným tičhým spoločníkom, ktorý je v každom priateľstve nepostrádateľný, a obetavosťou, vernosťou, útrpnou nečinnosťou si vykupuje právo na prítomnosť. Otho bol symbolom vtipu, tento lenivý a milý svodca žien, ktorý s iškrievou duchaplnosťou vypravoval o dobrodružstvách, prežitých v dvoch dieloch sveta.

Tu sa cisár dobre cítil. Bolo mu ľahšie žiť medzi nimi, ktorí hladkými spôsobmi spríjemňovali chvíle, neboli úklady ako básnici. Život sa mu zdal takto znesiteľný. Mal rád obzvlášť kvestora Othu, ktorý pochádzal zo vznešenej consulskej rodiny, rozhadzoval peniaze obidvoma rukama, neznal filozofov, ale bol tak dokonalým epikurejcom, že prevýšil aj zakladateľa tejto školy. Na červených ústach mu sedel sýty úsmev. Rozprával dvojsmyseľné žarty, ktoré počul v divadlách od mimov. Mierne jedol a pil, ale v láske prejavoval nenasýtnú chuť. Cisára skutočne oslnil, keď vetrал tajnosti ložníc, menoval svoje milenky, zelené panny a zrelé ženy, ctnostné ženy senátorov, ženy pekárov, obuvníkov a

manželov s parohami, ktorí s usínajúcou nevinnosťou nevedia nič o tom, čo sa stalo.

Epaphroditus priviedol raz aj ženy. Po hostine, keď cisárovi hostia sa natiahli na poduškách, vystúpily slávne krásy. Známe dievčatá, o ktorých každý vedel, ale i patricijky z dobrých rodín, ktoré dostaly tajné pozvánky. Nero ľahostajne ich prezeral, a potom mu padla do oka otrokyňa, ktorá sedela v kútiku a nebola ani smutná, ani veselá, nechcela sa ani páčiť ako ostatné, ktoré závodili o jeho priazeň a dívala sa len pred seba. Prebýval v nej pokoj plodnej prírody.

Na túto zakýval. V jej objatiach poznal požehnanú túhu, ktorá je výživná ako chlieb a hasí smäď ako voda. Na ceste domov bolo mu príjemné vidieť Octaviu a blažilo ho vedomie, že ju ponížil do prachu. Inej radosti však nemal. Ženu miloval len do tých čias, kým ju videl, pozdejšie na ňu zabudol. Keď sa pokúsil o nej premyšľať, cítil, že jestvuje a že je dobre, že jestvuje, ale nič viac. Táto túha mala len šťastnú prítomnosť. Minulosti a budúcnosti nemala.

„Toto má byť láska?“ opytoval sa Epaphrodita. „Kde zostávajú okrídlené slová? Prečo nebedujú a nespievajú ako básnici?“

Žil opäť medzi priateľmi, ktorých už unavil. Bál sa zostať o samote. Ako miloval predtým samotu, tak sa jej desil teraz, chcel stále počúvať svoj hlas i hlas iných, ktorí ho obklopovali, aby nenastalo ticho.

A Epaphroditus musel ho odprevadiť k posteli a tam vyprávať, kým nezaspal.

XV.

ŽENA V HLADIŠTI

Často chodil aj do divadla.

Raz večer šiel s Epaphroditom a Paridom do Marcella. Sadol si do vystupujúcej lóže na ľavej strane, tesne v blízkosti javišťa, vedľa orchestru, šíkmo od proscenia.

Divadlo bolo nabité. Tri ohromné poschodia boli plné ľudí. Tvrdé hlavy so štetinami, ktoré sa nedaly učesať, s čiernymi vlasmi ako drót, Rímani, ktorí sali mlieko vlčice. Títo pri cisárovom príchode povyskakovali, naťahovali k nemu ruky na pozdrav, volali jeho meno. Nero stál šťastlive v tomto reve vlkov, potom roztvoril ruky smerom k balkonu. Teraz sa znova ozvalo volanie. Takáto pocta sa dostala len Vergiliovi.

Spustil mreže svojej lóže, aby sa položil na pohovku. Paris a Epaphroditus si sadli k nemu.

Tu hrali rôzne malé kusé výstupy, pretože doba veľkých tragédií už bola pominula. Boli to roztrieštené frašky, ktoré donucovaly obecenstvo, aby sa smialo, alebo spevy, so sprievodom flétny, alebo klzké nemé hry. Obecenstvo milovalo už len takéto veci.

Predstavenie sa začalo.

Na proscénium vystúpili dvaja herci. Jeden predstavoval tučného, druhý chudého. Posmievali sa jeden druhému, nie veľmi vtipne, vyplazovali na seba jazyky. Na koniec sa pobili.

Galerie zúrily, divadlo sa ozývalo smiechom.

„To je nudné,“ povedal Nero, „stále rovnaké. Čo je ešte?“

Paris, ktorý tohto večera nevystupoval, vysvetľoval program.

„Zdá sa, že už nebude nič zaujímavého. Antiochus a Terpnus prednesú pieseň so sprievodom lýry. Ich privrženci vystúpia v rovnakom počte. Ale nie sú organizovaní. Počúvaš?“

Antiochus vystúpil na javisko, pri čom sa ozvalo tlapkanie i pískot. Obidve strany spolu zápasili. Ale naraz umlkol aj tlesk, aj pískot. Nastalo ticho.

„Čo ďalej?“

„Ďalej bude nemohra. Na koniec vystúpi aj Pammanes. Ten už nič neplatí. Úbožiak, každý deň sedí u zubného lekára, ale stále má menej zubov.“

Výprava nemohry predstavovala vrch s potokom a vyvolala potlesk obecenstva. Dej sa udržiaval v obvyk-

lých medziach. Objavila sa Venuša, po nej Vulcanus od hlavy po päty v brnení, a aby pobavil luzu, začal poštipovať nahú bohyňu. Nero sa odvrátil od javiska, opäť vytiahol mriežky lóže a radšej pozoroval obecenstvo.

Videl pred sebou Rím, druhé mesto, ktoré sa chce len smiať. Potiaci sa ľudia sa tlačili v polokruhovitom hľadisti, ženy a mužovia spolu, dievčatá zavesené do vojakov v dôvernej pospolitosti.

Pod lóžou na prízemí, v rade rytierov zazrel akúsi ženu. Ako by sa bola dívala na cisársku lóžu.

„Kto je to?“ opytoval sa Nero Parida.

Paris mu pošeptal:

„Nepoznáš ju? Tu je každého večera. To je Poppaea Sabina.“

„Othova žena?“ opytoval sa Nero.

Ako sa zdalo, žena zbadala, že o nej hovoria. Ihneď otočila hlavu a hľadela na javisko.

Nosila priezračný závoj, ktorý jej zakrýval tvár až po nos, ukazoval len jej trhajúce sa ústa, ktoré sa krivily trpkým rysom.

„Poppaea,“ opakoval Nero, „toto meno znamená pannu. Malú hraciu panenku. Jak je to divné!“

Uprel na ňu oči. Ženino telo ticho dýchalo. Bolo malé, s okrúhlymi malými prsmi, s krehkou a nežnou bradou, s umdlenými rukami. Jej krásu pôsobila silou trpkej vône, ktorej nemohol porozumieť. Vlasy nemala bohaté. Boly to vlasy akoby tripiace a plné smútka a jantarovej barvy. Celkom neprirodzené.

„Vyzerá ako by spala,“ poznamenal cisár, „alebo bola chorá.“

„Jej matka milovala herca,“ vypravoval Paris, „a preň sa zabila. Aj ona bola známa krásavica. Celý Rím sa za ňou bláznil.“

Nato sa žena obrátila. Závoj si neočakávane odhrnula. Pohybom dvojsmyselným a plným rozkoše. Bolo možno vidieť jej tvár.

„Je vždy takto bledá?“ opytoval sa Nero.

Pravé kúzlo tejto tvári dodáva jemný, milý noštek a

nepravidelnosti, ktoré sú samy o sebe vadou, ale spolu sa slievajú v prekvapujúcu a nepreniknuteľnú tajuplnosť. Sochu by nebolo možno podľa nej vytiesať, ale nenamaľoval by ju ani portretista. Jak je premenlivá a nedá sa zachytiť! Jej ústa po dlhšom pozorovaní ani sa nezdajú byť trpké, ale skôr prosebné, ba azda vyhrožujúce. Priečin medzi perou a nosom je veľmi úzky. Nízke čelo vzbudzuje tupú túhu. Oči sú šedé a driemu v nich smutné sny. Tenké kostičky dodávajú pôvabu jej súmernosti.

Kto sa na ňu díval, myslal na krásu jej matky, románovej milenky a pocítil nové prekvapenie, lebo cenil v nej viac, zdala sa mu zvláštnejšou, viac vzrušujúcou: vyžiarovaly z nej papršleky dávneho leta. Bola ako mladá jeseň, ktorá omdlie pod vlivom žhavých spomienok.

Závoj opäť stiahla, až po ústa. Len jej pery zostaly obnažené.

„Niekto sedí vedľa nej,“ povedal cisár.

„Alityros.“

„Kto je to?“

„Herec. Táto žena mre za umením.“

„Iste nie je Rímanka,“ odpovedal Nero. „Je Grékyňa?“

„Tak viem, že Židovka.“

Cisár sa zamyslel.

„Aj Židia sú modloslúžobníci, sú práve tak nebezpeční a výtržníci ako kresťania. Tiberius vypovedal z Ríma štyri tisíc Židov.“

„Prečo sa nedíva sem?“ opytoval sa Nero netrpezlivo.

Nemohra sa skončila. Na javisko vystúpil starý spevák, kedysi miláčik obecenstva, dnes už len zrúcanina hodná úcty.

Cisár hľadel na ženu. Paris, ktorý ju znal, klebetil o nej ďalej:

„Jej prvým mužom bol Rufrius Crispinus. Toho jednoho krásneho dňa nechala. Potom sa vydala druhý raz.“

„Zajtra ju chcem vidieť,“ povedal cisár.
Paris sostúpil do hľadišta. Sadol si k Poppaei a tlmočil jej pozvanie.

XVI.

POPPIA EA SABINA

Octavia ešte kvitla. Bola ako odrezaný biely púčik v skleničke vody. Bola dávno mŕtva, ale preca krásna. Poppaea prišla druhého dňa.

„Som tu tajne,“ hovorí Poppaea, „nevie o tom nikto, ani Otho.“

A bojazlive kráča vpred ako zbabelé dievčatko.

Nero si pomyslel:

„Je milá a zvláštna.“

Ale nie je taká ako včera.

Zďaleka sa zdá složitejšia. Takto je prostá. Človek by si mysel, že je úprimná.

Hore u koreňa nosu má niekoľko píh, ktorých v diadle nevidel.

Jej šaty — z jemného a drahého čínskeho žihľavníku — boli bez stúh a ozdôb. Šperkov nenosila. Ani šnúroväčky. Pôvab jej prís možno pod látkou tušiť. Barvičkami pohŕdala vždy. Matka ju naučila, že sa líčia len obyčajné ženy, a ona sa tomu vyhýba s tradičnou vznesenosťou dynastie milovníc. Len na mihalničiach sa zdá akási čierň a na víčku modrý stín.

Veľmi sa nepripravovala.

Doma užila niekoľko kvapiek dráždidla, ktoré mala od svojho lekára, aby bola svieža a nekludná, a dole, keď nosidlá došly k mramorovým schodom paláca, výbrala z púzdra myrtovú guľôčku a rozhryzla ju. Takto si navoňala dych.

Dávno čakala na túto udalosť, vedela, že sa iste prihodí, preto chodila aj do divadla.

Teraz dostáva závrat od nádhery. Ale sa neprezradí. Lahostajne sa díva na cisára.

Neronovi tlčie srdce. Chce niečo povedať, ale hrdlo mu vyschýňa. Len toľko môže povedať:

„Moja pani, sadni si,“ a ukáže jej na mäkkú pohovku.

Poppaea, ktorá je vo všetkom opatrná, nesadne si ta, ale vyhľadá si stoličku ďalej. Na tú sa skrčí.

Obidvaja cítia, že to je odvážlivosť a neuctivosť. Ale aj to cítia, že táto príhoda zmenila náladu a hoci sa nezdá, priblížila ich k sebe. Neuveriteľne priblížila.

Cisár sa tomu teší. Môže s ňou prirodzene hovoriť.

„Prečo nesložíš závoj? Chcem vidieť tvoju tvár.“

A keď Poppaea složila závoj, povedal jej:

„Inakšou som si ľa predstavoval.“

„Sklamal si sa?“

„Myslel som si, že si trochu smutnejšia. Včera si bola v divadle smutná.“

Poppaea sa zasmiala. Jej hlas bol tupý, ako by bol ochabol sladkostou jej prás, kým nimi prechádzal.

„Raz,“ hovorí Poppaea zľahka, „videla som sa, keď som plakala. Zastala som si pred zrkadlom a dívala sa na perly, ktoré sa mi kotúľaly po lícii. Bolo to divné. Slza je slaná. Ako more,“ posledné slová povedala po grécky.

„Ty vieš grécky?“

„Pravdaže. Vedľa je gréčtina skoro moja materinská reč. Mala som pestúnsku Grékyňu a moji vychovávatelia boli tiež Gréci. Aj moja matka dobre hovorila po grécky.“

Poppaea začína po grécky hovoriť, cisár je šťastlivý, že počúva túto literárnu reč, ktorá je ináč aj v Ríme v móde, a znamená vznešenosť vedľa plochej latinčiny. Hovoria, smejú sa, hovoria. Rútia sa spievajúcim jarkom lejáku, v kvetnatom člnku a pod nimi džavotajú peny, džavotajú vlny.

„Je zvláštne,“ hovorí cisár s lesknúcima sa očima, vrelo, „všetko, čo hovoríš, je zaujímavé. Druhé ženy pradú pri praslici, pridájajú a nudia sa. Aj mne sú nudné. Možno, že sa ma boja. Veľmi si ma ctia. Chýba im trochu smelosti. Ty, ako vidím, si smelá, tvoje slová

plynú prirodzene a sú jemné. S tebou je mi dobre, s tebou si môžem pohovoriť.“

Poppaea si nevšíma tejto poklony. Prichádza k sebe. Vzdychne si, ako by chcela prehovoriť a významne umlkne. Ale ticho nie je nepríjemné.

„Si nekľudná,“ hovorí cisár.

„Bojím sa. Niet tu nikoho?“ a obzrie sa okolo seba.

Potom dôverne pokračuje:

„Prišla som v zastretom koči, cez malé uličky. Keby len tušil, aj to by bolo hrozné.“

„Ktože?“

Poppaea teraz neodpovedá.

„Pozri sa,“ ozvala sa potom, „ako mi tlčie srdce.“

Cisár nežne priloží ruku. Malé srdiečko sa búrlive zmieta v klietke hrudníka.

Ale cudzí jazyk dodáva cisárovi smelosti.

„Si krásna,“ hovorí cisár zmorene, „panenka, unavená, chorá panenka. Vlastne ani nie si krásna. Si zvláštna. Ale mne sa práve preto páčiš. Ako som sa vždy vysmieval Venuši, ako som ňou pohýdal, ako som nenávidel bohyňu krásy z povolania. Nepáčila sa mi nikdy. Ani ona, ani ostatné. Ani Minerva, ani Diana. Ony patria davu. Čo je pravidelné a rovné, nemôže byť krásne. To je ošklivé. Krásne je len to, čo je hrozné a krivé, čo je nepravidelné. Aj ty si takáto. Ach, ty si tiež takáto, so svojím podivným, nepokojným obočím, ktoré sa vznáša ako drobné lodné plachtičky.“

Poppaea napoprvé chcela iba toľko. Poppaea, ktorá dosiaľ strážila každý svoj dych a pečlive pozorovala, čo urobila a čo povedala, teraz vstala, a vytiahla ruku z cisárovej dlane. Na dnes bolo dosť.

Ešte povedala niekoľko neurčitých slov o Othonovi, ktorý ju kdesi čaká a opäť vzdychla. Musela ísť.

Odpoludnia poslal cisár pre ťu. Ale nebola doma. Druhého dňa Poppaea odkázala, že je chorá. Stretli sa len tretieho dňa.

„Kde si zmizla?“ opytoval sa Nero. „Skrývaš sa pred mnou, a keď ťa zas vidím, dívaš sa na mňa, ako by si

ma nepoznala, a ako by som bol našiel niekoho iného, nie tú, ktorú hľadám. Aké máš veľké oči. Teraz sú celkom čierne.“

Poppaea, skôr ako sem prišla, nakvapkala si do očí jedu. Zorničky celkom pohltily duhovku.

Nero leží na poduškách, má privreté oči, stále hovorí: „Si vták. Lastovička. Ľahká lastovička. Alebo krahulec. S ostrým zobákom a pazúrmi. Nie, si niečo iného. Si ovocie, si ruža, si ovocie,“ kričí.

Potom:

„Milujem ťa,“ a hodil po nej týmto slovom ako nejakým ťažkým predmetom, „milujem ťa.“

Poppaea sedela pred ním. Bola zaťatá, mlčanlivá, pojogná. Opiera sa o kolená, rukami sviera svoju neplodnú hlavu. Predstiera, že nedáva pozor, a že ani ju nezaujíma, čo počuje. Potom hladká Neronovo čelo ako čelo stenajúceho decka:

„Upokoj sa,“ hovorí, „upokoj.“

Po malej chvíľke pokračuje:

„Tak. Teraz môžeme rozumne hovoriť. Preto som prišla, aby som ti povedala, že sa musíme rozísť, pekne, bez hnevú, teraz, kým nie je pozde. Aký by to malo smysel? Trpíš ty, aj ja. Škoda nás. Si mocný,“ a pri tomto slove privrela oči s dôležitosťou mladého dievčatka, „ale nemožnosť ani ty nemôžeš premeniť v možnosť.“

„Prečo?“

„Preň.“

„Pre Othona?“ poľakal sa Nero.

„Preň,“ hovorí Poppaea, „a pre ňu,“ a ukáže k izbám cisárovniiným.

„Pre ňu?“ opytuje sa cisár pohŕdavo. „Úbohá,“ pripojuje súcitne.

„Ved' hovoria, že je krásna.“

„Možno. Ale pre mňa si krásna len ty, len pri tebe mi búsi krv horúčkou a zaplavuje ma žhúce vytrženie. Ty máš teplé ruky. Ona má studené. A máš aj teplé nohy. Aj ústa. Tvoje neznáme ústa s chuťou žhavého medu sú horúce. Toto hľadám,“ a ústami sa k nej blíži.

Ale Poppaea ustupuje.

„Nie. Cisárovna znamená viac. Ona je vnučka boha. Alebo jeho dcéra. Neviem.“

„Nehovor o nej.“

„Ona je tvojou ženou a je matka.“

„Ano,“ hovorí Nero so smiechom, „matka Gracchov. Bez detí.“

„Ale je vznešená. Pozri sa, vo mne niet vznešenosť.“

„Ach, jak nenávidím vznešenosť. Jej nudnú vznešenosť.“

„Hrešíš proti nej,“ vraví Poppaea ľahostajne, „ona by ťa mohla učiniť šťastným.“

„Ale ja nechcem byť šťastným, rozumieš? Ked' som šťastný, som neštastný. Počula si pohádku o gréckom básnikovi? Básnik bol chorý, so dňa na deň ho ubúdalo, nemohol ani jest, ani spať. Zašiel k slávnemu lekárovi. Ten ho uzdravil. Básnik mohol aj jest, aj spať, len písat nie. Nato neštastný básnik zabehol k lekárovi a povedal mu: ,Vrátil si mi zdravie a vzal si mi básnenie, vrahu . . .‘“

„A čo urobil?“

„Zavraždil svojho lekára,“ dychčal Nero.

„Tak, čo je šťastie?“

„Toto,“ povedal cisár.

„To, že sa nemáme radi?“

„Čo ja viem, azda to. Ked' nie si tu, aj vtedy si tu. Neopúštaš ma nikdy. Si vždy so mnou. Večne. Nechávaš ma hladovet a tým ma živíš, podávaš mi prázdný pohár a z neho ma napájaš, nebozkávaš ma, ale spaluješ mi ústa. Nemôžem sa tebou nikdy nasýtiť. Čoho nemáme, tým sa nemôžeme nasýtiť.“

Poppaea teraz číha. Zodvihne múdrou hadiu hlavu. Potom rozhodne povie:

„Ty si umelec,“ hovorí s úctou, „ty si básnik.“

„Ano,“ vraví Nero ako námesačník, ktorý sa na chvíľu prebudí zo sna a nevie, prečo je tam, kde je, potom znova zavre oči a ide ďalej po okraji pripasti. „Ale už som dávno nespieval.“

„Zaspievaj niečo.“

Nero vyhrabe kdesi lýru a hľadá po strunách. Zaznie z nich hluchý chaos.

Ale Poppaea, táto dokonalá hudobníčka, ďalej vyhráva na jeho tele, na tomto božskom nástroji.

„V poslednej dobe si nič nenapísal?“

„Nie.“

„Zanedbávaš písanie. Škoda. Niektoré tvoje piesne znám nazepamäť. Máš mnohých nepriateľov.“

„Mnohých,“ hovorí Nero zachriplutý a sadne si po-hodiac lýru na stôl. „Každého.“

„Umelci sú žiarliví, chcú sa navzájom podkopať. Prečo im to dovoľuješ? Tvoje básne a piesne sotva znajú, vedľ dosiaľ si olupoval o ne svet, neukazoval si sa nikomu.“

„Áno.“

„Tvoje domáce obecenstvo bolo malé, a ako viem, ani nebolo najlepšie. Keby sme ťa raz mohli vidieť a počuť, všetci, niekoľko tisíc ľudí. Umelcovi nemôžu stačiť úzke okolie. Ozaj, cisárovna má rada hudbu?“

„Ona? Nemá rada.“

„Je zvláštne,“ povedala Poppaea, „ani flautu?“

„Nie. Prečo sa opytuješ?“

„Pre nič. Len som tak počula. Viesť, všeličo povrávajú.“

„Čo?“

„Nechajme toho,“ hovorila Poppaea.

„Ale teraz chcem vedieť,“ žiadal Nero rozčulene.

„Akýsi flétnista,“ hovorí Poppaea, „ktorý jej vraj vyhráva. Tajne. Ale iste to sú len reči.“

„Ktože?“

„Jeho meno som zabudla. Počkaj. Zdá sa mi, že Eu-caerus je jeho meno.“

„Eucaerus,“ povedal cisár. „Áno. Egyptan.“

„Ten,“ prikývla Poppaea.

„V noci stále hrá na flétnu. Pod cisárskymi zahrada-mi. Nemohol som preň spať. Pod jej oknami.“

„Ešte je dieťa, hovoria,“ pripojila Poppaea a začala hovor o inom.

Poppaea sa chystá k odchodu. Nero jej podáva šnúru perál.

„Nie,“ riekla Poppaea, „ja nenosím perly,“ a vloží mu ich do ruky, ako bezcenné kamienky.

„Čo ti mám dať?“

„Seba,“ povedala Poppaea náhle.

„Aspasia, Phryne, Lais,“ kričí Nero zúrive.

„Básnik,“ odpovedá mu Poppaea a vykľzne.

Závoj si stiahne a ide. Otho ju čaká. Obidvaja sú spokojní. Otho je aj naďalej žiarlivý, lebo peňazí mu ubúda, a kvestorský úrad je tiež chudobný. Zatiaľ sa nemôže nič prijať od cisára, ani perly, ani zlato. Je hlúpost zapredať budúcnosť. Otho sa blíži aspoň k miestodržiteľskému úradu. Poppaea k niečomu inému. K niečomu o veľa vyššiemu.

Octaviny izby obsadilo vojsko ešte toho večera. Telesná stráž pustila sa do práce. Výsluch sa konal veľmi krátko pri svetle pochodní. Eucaerus zapieral a plakal, tak ho vliekli aj do väzenia s okovami na rukách. Cisárovnine komorné nevypovedaly. Jazyčily s vojakmi, pľuvaly im do tvári, keď pomlúvajúc ich paniu chceli z nich vylákať našeptanú lož. Octavia neodpovedala na otázky. Ani nemohla vysvetliť, prečo toľko plakávala v poslednej dobe, čo tak vysvetlovali, že sa trápila pre milého. Po tejto udalosti cisár sa rozhadol, že cisárovnu vypovie. Ráno ju odviedli vo vojenskom sprievode do Campanie.

Poppaea odcestovala. Medzitým dala poslať Alityra k cisárovi s krátkym dopisom, v ktorom ho upozorňovala na svojho starého známeho, výborného herca, ktorý svojou prostou osvedčenou metodou ho naučí tajnostiam umenia. Tento systém bol opravdu veľmi ľahký. Alityros bol všetkým nadšený, čo počul o Neronovi, neopravoval ho, ohováral pôsobenie svojho predchodcu, ktoré vraj neviedlo k cielu, a nazýval ho starým opilcom. Nero si ho hned veľmi obľúbil. Terpna prepustil.

Alityros oznamil Poppaei, čo sa stalo.

Na zprávu sa vrátila.

Predošlého večera sa krášlila. Ruky si mazala slinami krokodíla, aby boly bledé a plavé, tvár si pred spaním namazala mastou, ktorej predpis znala ešte od matky, namazala sa smesou jačmeňa a oleja. Tento náter smyla zavčas ráno mliekom. Potom sa chvíľu kúpala. Otronkyne jej vysušovaly telo labutím páperom, leštily jej nehty, jazyk hladili doštičkami zo slonovej kosti, aby zostal hladký a zamatový. Veselá sa dala doniesť do cisárskeho paláca.

„Dcéra dávnych kráľov,“ povedal Nero divadelne, s ohromným gestom, „cisár ťa miluje.“

„Ja nemilujem jeho, ale,“ povedala významne, „teba.“

„Trpel som pre teba,“ vzdychol cisár.

„Chcela som, aby si trpel. Pre mňa a pre iných, básniku. Tomu venujem svoje ústa, svoje malé krvavé ústa. Som tvoja.“

Dusili sa bozkami.

Poppaea odtrhla svoje pery od jeho úst. Potom vložila ruku do jeho a po mramorových schodoch dolu — už celkom ako doma — viedla básnika.

Dolu, do cisárskych zahrád.

XVII.

DEŇ TICHA

Rím, ohromné revúce mesto, nezatíchne.

Div sveta, ktorý kričí, nikdy sa nevyčerpá a nezachrípne, od rána do noci hlásia život, ktorý sa skladá z ľudských hlasov, z rachotu kovu a údera nástrojov.

Hluk sa začína včas ráno, keď pekár chodiac od domu k domu, predáva drobné čerstvé pečivo a mliekar starodávnou pesničkou zobúdzza spáčov. Vtedy sa spiaci pohne. Prebúdzajú sa chatrče, ktoré sa krčia pod pahorkami, veľké nájomné domy, ktoré sa strácajú medzi oblakmi prachu, s chatrnými špinavými schodmi, s obyvateľmi-proletármi, ktorí spia v posteliach plných plôštíc, s piatimi, šiestimi deťmi a k raňajkám žvýkajú len kyslý čierny chlieb.

Aký je chaos po uliciach! V dielňach hučí práca. Kladivá, dláta, píly odvrávajú si navzájom. Kočiši hrešia, málo chýba a zadlávili by niektorého z otrokov, parobkovie a žiaci gladiátorského kurzu zápasia v bráne školy, holiči sa ukláňajú a potmešilými nápadmi lákajú chodcov, v krčme dobijú nos nejakému človekovi, ktorý reve, čomu sa druhí rehocú, a na rohu ulíc rečnia kuzelníci, šaškovia, hadí muži, krotitelia prascov, že prekričia aj hluk vozov.

Dav sa ľahostajne pohybuje, páni v kočoch, otroci pešo, shýbajúc sa pod ohromnými ťarchami. Ale nie je každý pánom, kto ním vypadá. Pod mnohými tógami sa skrývajú podozrivé osoby, lovci dedictiev, nebezpeční podvodníci, ktorí nemajú dosť peňazí ani na obed a nosia falošné prstene, aby vzbudili dôveru v ľahkoverných starcoch, prichádzajúcich z vonkova.

Cudzincov je vždy spústa. Kto vyhliadne z vysokého balkónu niekde na siedmom poschodí, ten počuje latinou pomiešanú reč sobranej luzy veľkomesta, spievajúce slová Grékov, Arabov, Egyptanov, Židov, Maurov, barbarské hrdelnice Parthov, Alánov, Cappadočanov, Sarmatov a Germánov.

Tento hluk zatichne len vo februári o feráliách.

Ferália sú sviatkom mŕtvych. V týchto dňoch onemajú pouliční vyvolávači, zatvoria kostoly a obchody, nepočuť nikde ani hudby. Každý myslí na tých, ktorí ležia pod zemou. Pluto vypustí z podsvetia tiene, tieto zaplavia mesto a na hrobitovoch a uliciach, kde stoja hroby slávnych ľudí, horia smolnice.

V deň ticha sedel Nero sám v paláci, v tej sieni, v ktorej napísal kedysi prvú báseň s nadšenou dôverou v seba, so vzrušením. Neprijal nikoho. Vonku jednotvárne kvapkal zimný dážď.

Minula už dlhá doba od tých čias, čo Britannicus Augustus ležal v mauzoleu. Dosiaľ ho nevyrušoval. Cisár napísal aj báseň o novej milenke, ku ktorej složil sprievod Alityros. Poppaea, v ktorej cítil znalca, bola obidvoma uchvátená.

Čo mysel o tejto básni sám, o tom už nepremýšľal a ľažko by bol o tom aj hovoril, lebo sa díval len na tvári, tešil sa uznaniu, ktoré k nemu sálalo. Len dnes pochyboval trochu, ako onej noci, keď nemohol spať a túžil po slovách.

Odpoludnie nebo sa zachmúrilo snežnými oblakmi a prichádzaly zlé myšlienky. Britannicus ho znepokojoval. Vyprávali mu, že na pohrebe dážď mu smyl s tvári sádru a modré škvŕny sa znova objavily. Nero sa obával, že tohoto dňa jeho duch s ostatnými tieňmi a dušami sa vyslobodí a chodí po paláci. Preto z púhej zvedavosti odišiel do severného krídla paláca, kde býval Britannicov byt.

Tieto siene hned po smrti zapečatili, od tých čias nemohol nikto do nich vkročiť. Pečati teraz odtrhli a cisár, ktorého sprevádzal len jeden vojak, sám šiel vopred.

„Kto je to?“ opýtoval sa polakane hned, ako vstúpil do siene.

Nikto neodpovedal. Ticho, ktoré hlas vyrušilo, trochu sa zvlnilo, potom sa zahladilo, mlčanie sa zväčšilo.

Všetko zostało ako predtým.

Pozdĺž steny stála dlhá nepopravená posteľ, stôl so sklenicou, dve stoličky, z ktorých jedna bola prevrátená. Potuchlý vzduch miestnosti ešte zachoval vlažnosť predošej jesene. Šeré odpoludnie sa chmúrilo. Nero sa zamyslene zastavil. Hľadal na posteľ, ktorá márne čakala svojho pána, na stôl, na sklenicu so stopou per, na prevrátenú stoličku, ktorú prevrhol niekto vo vzrušenom spechu a pokúsil sa čítať v týchto znameniach. Ale bezvýsledne. Hľadal nové stopy. V inej miestnosti našiel bratovu šabľu. Mal v nej vryté meno. Našiel aj zrkadielko. Pozrel sa do neho a radoval sa, že uvidel v ňom vlastnú tvárv. Nič viac. Bol tam len jeho šatník. V ňom viselo niekoľko sto tóg a tuník, pristrihnutých na jeho tenulinkú postavu, a stalo tam práve toľko vysokých topánok so sponami v podobe polmesiaca, alebo s pozláteným remienčokom, lebo sa rád pekne obliekal.

Na ktoromsi stolíku našiel jeho lýru.

„Hľa,“ povedal Nero, s akýmsi zvláštnym úsmevom, „zostala tu.“

Lýra, temer živý a nadšený nástroj, na ktorý si už celkom nasadol prach, ležala okrúhla na stole a mlčala. Snáď ešte viac mlčala ako ten, ktorý na ňu hrával. Jeho mlčanie bolo tak silné, že ho bolo možno počuť.

Cisár naklonil sa nad ňu so šialenou zvedavosťou.

Natiahol k nej ruku a brnkol na strunu.

Zlatý zvuk struny rozliahol sa po vymretej sieni a v deň ticha azda toto bol jediný tón, ktorý melodicky a silne zatriasol smútiacim mestom. Ale potom onemel.

Nero divo pritisol k sebe lýru. Za ňou sa vznášala nekonečnosť ako neviditeľná vlečka.

„Ani som o nej nevedel,“ povedal a vzal ju s sebou zabalenú do tógy.

Seneca dostał tohto dňa neočakávané pozvanie k cisárovi. Ani sám nevedel, ako mu má rozumet. Už mesiace žil vzdialený dvoru pod zámienkou choroby, ktorú tak starostlivo predstieral, že kríval aj pred otrokmi. Zaoberal sa len vojenstvom ríše.

O Britannicovej vražde sa dozvedel ešte toho dňa. V žilách mu stydla krv. Domnieval sa, že na ňom je rad, a zbledol.

Prvý raz mysel na to, že pobeží k cisárovi, prizná sa, vylieči ho z domnenky, ktorú v ňom úmyselne vznecoval, zastaví ho na šikmej ploche. Ale čo by bolo toho následkom? Bude sa cisár vedieť smieriť s pravdou? Nie je už pozde? Obvykle pružným spôsobom rozpriadal ďalej myšlienky, jasne, duchaplne, ako písaval v listoch, vyložil si, že za nič nemôže, že bol len nástrojom v rukách osudu a aj ináče nesmie obetovať pokoj duše, nad ktorý niet väčšieho pokladu. Nedá sa nič iného robiť, než sa poddať.

Pozdejšie, keď už aj preň bolo toto dvojsmyselné chovanie ľarchou, odhodlal sa priznať. Britannica obviňoval zo vzbury a odboja. Potom si nahovoril, že Nero ani nie je zlým básnikom. Toto si hlasno opakoval, kým sa prechádzal po záhrade a čoskoro uznal, že si bol

veľmi istý v tom, v čom nikto nemôže byť istý a už s dobrým svedomím poslal svoj vavrínový veniec na prezvedy Niobinmu básnikovi. Nedostal odpovedi. Teraz pozvanie zapôsobilo naň ako tajomné prekvapenie.

Pozde večer sa vydal k palácu.

Cestou ho mučily zlé predtuchy.

Stretával ľudí, ktorí sa vracali z cintorína a zmoknutí do niti motali sa po tmavých uliciach a kašťali. Bol ošklivý, nepríjemný večer, v ktorom má človek chuť zomreť.

Ked' však uvidel cisára, rozveselil sa. Nero bol opäť naplnený jásotom a radosťou. Nikdy ho tak srdečne nevítal.

„Preto som ťa dal volať,“ hovoril, „aby som ti prezradil svoje rozhodnutie: statky a pozostalosť Britanicovu rozdelím medzi teba a Burra. Tvoja je aj táto lýra,“ a odovzdal mu ju.

Seneca sa rozplýval radosťou. Z očí mu žiarila vernosť všetkého schopná.

„Bol zradcom,“ povedal, „zaslúžil si toho, chcel sa zmocniť tvojho trónu.“

„Áno,“ prehodil Nero pohŕdavo, lebo videl, jak málo ho Seneca zná! „Ale ty si mojím priateľom, všakže, a ním aj ostaneš?“ a objal ho.

Lýru dal odnieť, ale veľmi si tým nepomohol.

Aj potom počúval jej hlas a neviditeľný básnik ďalej s ním zápasil. Nero pochopil, že sa musí s ním pustiť do boja a dokázať mu, že je lepší.

Večný súper, ktorý stál za ním, štvval ho vpred. Vždy ďalej a ďalej.

XVIII.

POTLESK

Poppaea mala svoju metodu. V určitých obdobiah zmizla bez vysvetlenia a márne ju volal, neobjavila sa. Potom vzdychajúc a slziac sťažovala si na rodinné hád-

ky a ošklivé výstupy žiarlivosti. Nero si obyčajne pre ňu odkázal.

Teraz ho starosti tak zaujaly, že na ňu zabudol.

Poppaea zašla k Senecovi.

Zazvonila. Vrátnik jej otvoril. Po piesčitom chodníku medzi opatovanými pestovanými trávnikmi a záhonmi kvetov utekaly jej v ústrety dve biele milé psíčatá. Bohate zariadená vila ju osnila. Hore, na konci záhrady, za korintskými stĺpmi peristyla čítala žena, briliantovými náušnicami a prsteňmi zdobená, Paulina, mladá žena starého básnika.

Seneca sedel v parku pri stole zo slonovej kosti, a pracoval.

„Majstre,“ hovorila Poppaea, „odpust, že ťa vyrušujem a plaším Múzu.“

„Ách,“ odpovedal Seneca s vľúdnym úsmevom, ako starý gavalier. „Múza Múze neublíži. Teraz sú tu dve,“ a pritiahol stoličku.

„Len preto si sadnem, lebo viem, že by som ťa vždy vyrušovala. Ved' u teba je Múza stálym hostom.“

„Si veľmi roztomilá. Čím ti môžem poslúžiť?“

„O to ide,“ vravela Poppaea, „že chcem, aby vystúpil pred verejnosťou.“

„Kto?“

„On.“

„On?“

„Áno,“ odpovedala Poppaea. „Od istého času je veľmi nekľudný. Častejšie robil na to narážky. Patrí sa, aby sme mu rozumeli. Básnici, jeho priatelia, ho nudia. Rád by sa predstavil širšiemu obecenstvu.“

„V divadle?“

„Prípadne tam.“

„V ktorom?“

„Neviem. Myslela som na Bulbovo divadlo. Je milé. Ale malé! Alebo na Marcellovo. Aj to je pekné. Azda v Pompeiovom. Ale to je zas veľké. Koľko obecenstva sa tam vlastne zmestí?“

„Štyričať tisíc.“

„Nie, tam nie,“ hovorila Poppaea a usmievala sa.
„Vieš, na čo myslím.“

„Viem,“ povedal Seneca.

„Preto som prišla sem. Aby sme všetko premysleli. Ne-smie sa prihodiť prekvapenie. Znáš Rím. Je posmešný, rozpustilý, nevychovaný. Aj cisár vidí v ňom mesto barvarov. Skrátka, musíme sa na predstavenie pripraviť.“

„Tak,“ povedal Seneca zamyslene. „Môžem v to za-svätiť Burra?“

„Pravdaže.“

Seneca zatlieskal, načo pribehlo niekoľko otrokov v tunikách, s nahými pažami. Jednoho z nich poslal pre Burra.

„A čo by predniesol?“ opytoval sa Seneca.

„Prirodzene báseň. Vlastnú báseň, ktorú napísal po-sledne. O bakchantke.“

„O žene s jantarovými vlasmi?“ hovoril Seneca a úctive sa Poppaeu uklonil.

„O nej,“ odpovedala Poppaea a nepatrne ovisla pery.
„V zelenej tóge. Škrabošku už pripravil. Je to moja tvár. Predstavujem si to tak, že by ho najprv v divadle niekto ohlásil. Povedal by len niekoľko slov. Gallio je ochotný. Hodí sa?“

„Pravda. Počkajme,“ premýšľal Seneca. „Teraz budú juvenalia. Sú to jeho sviatky, ktoré sám označil na pamiatku svojej brady. Juventa, bohyňa mladosti a tak ďalej. Domnievam sa, bolo by mu to tiež milé. O týchto sviatkoch nech sa prvý raz predstaví.“

„Dobre. A o ostatných umelcov sa postaraj ty. Paris nech sa nevynechá v žiadnom prípade. Jeho veľmi miluje ľud, obzvlášť ženy. Nech vystúpi azda i Alityros. Jeho má zas cisár rád.“

Burrus došiel. Stenajúc sostúpil z nosidiel, lebo kedysi dostal v akejsi bitve ranu do stehna, ktorá ho časom pánila.

Bol zasmušilý a bez vôle. Od vraždy nerád ani hovo-ri. Nenávidel sám seba, že nevrátil hodnosť cisárovi, a

nenávidel svoje okolie, ktoré ho čím ďalej, tým viac zapietalo do sieti, takže sa už nemohol ani vymotať. Vzdychol, složil prilbicu. Na čele mu zostal bledý červený pruh.

„Podme azda k inému stolu,“ hovoril Seneca, „lebo sem svieti slnce,“ a zaviedol hostí pod koruny stromov, kde v tmavozelenom chládku stál tiež stôl zo slonovej kosti.

Prepych vily závodil s cisárovým. Všade stály sochy, relify, obrazy, vzácnosti starého sberateľa umeleckých vecí. Senecov majetok odhadovali na tri sto milionov sestercií. Mnoho zarábal a peniaze požičiaval na veľký úrok do Britanie.

„Musíš sa postarať o poriadok,“ povedal veliteľovi telesnej gardy, „cisár vystúpi o juvenaliách.“

Burrus sa pozrel tázavo na Poppaeu, ktorej bledá tvár bola tak snivá a mäkká, že starý vojak nemohol prehovoriť.

„Praje si,“ pokračoval Seneca, „aby predstavenie bolo kludné. V poslednom čase vyskytly sa výtržnosti v cirkoch a arénach, ktoré rušily pokoj, i v divadlách vykrikujú na hercov. Minulého týždňa zbili jednoho do krvi.“

„Prečo?“ opýtoval sa Burrus.

„Lebo sa im zdal príliš veľkým,“ hovoril Seneca. „Ale zajtra zmažú toho, kto im bude malý. Nemôžeme teda robiť pokusy. Domnievam sa, že telesná stráž vie udržať poriadok.“

„Koľko bude divákov?“ zaujímal sa Burrus.

„Asi desať tisíc,“ povedal Seneca.

„Tak potrebujem päť tisíc ľudí. Na dvoch divákov legionára. So šablou a korbáčom. Aby utišovali revajúcich. Takto všetko pôjde hladko.“

„Áno,“ vravel Seneca, potom sa obrátil s úsmevom k Poppaee. „A ostatné? Myslím tým, jestli aj to pôjde hladko?“

„Nero,“ ozvala sa Poppaea, ktorá dosiaľ mlčala a pomenovala cisára tak ľahko, ako by už bola že-

nou. „Nero,“ povedala ešte raz, tak určite, že obidvaja poslucháči pozreli sa na ňu teraz s úctou, „si praje, aby nerobili s ním výnimok. On nevystúpi ako cisár, ale ako umelec. Preto sa najprv riadne zapíše do soznamu závodiacich, vhodí svoje meno do urny, potom losovaním sa rozhodne, kedy príde naň rad.“

„Ale, v záujme slávnosti považoval by som za potrebné,“ poznamenal Seneca, „keby sme sa preca dohovorili o jednotlivostiach. Na príklad o potlesku.“

„Tlieskať môžu moji vojaci,“ prehlásil Burrus.

„Ani za svet,“ odvetila Poppaea. „Majú mocné dlane. Ale k potlesku nestačia len dlane. Otroci nevedia, kedy treba plakať, kedy sa smiať.“

„Smiať sa netreba?“ zaujímal sa Burrus.

„Nero,“ pokračovala Poppaea, „predstaví sa ako tragický spevák. Za toto musí dostať potlesk. Ale tak, aby nič nezbadal. Potrebujeme ľudí, ktorí to vedia zariadiť. Potrebujeme patriciov.“

„Môžem povedať niekoľkým priateľom,“ navrhoval Seneca.

„Nemyslím to tak,“ vysvetlovala Poppaea. „My im zaplatíme. Sú zkrachovaní šľachtici, ktorí okrem klobúka nemajú ničoho. Na stá sa ich potuľuje po fore, a sú o veľa biednejší ako otroci, ktorí postávajú na brehu Tíbera. Dostali by štyričať tisíc sesterciov pod titulom, že organizujú slávnosť. Prečo by si nemali zarobiť aj oni? Celá ich práca bude, že nacvičia tlieskajúcich, ktorí na dané znamenie začnú, alebo prestanú. Lebo musíme byť opatrní. On je veľmi múdry a citlivý. Nechcem hrubý úspech. Na príklad po dojímavých veršoch potlesk nesmie sa hned ozvat. Musí prejsť chvíľa, ako by dav bol dojatý a nemohol sa ešte prebrať z opojenia. Nech len neskoršie potlesk zaduní, ale vtedy už dunivo, naplno, v takte, ako by sa nechcel utíšiť. Poviem vám, kde a kedy. Ale musíte sa staráť aj o to, aby sa nepreťahoval do nekonečna. Je to smutné, keď sa potlesk zmieta, keď zaznie iba niekoľko dlaní, a potom zas prestane. Vtedy pocítíme akúsi prázdnnotu. Novú túhu, aby sa začal zno-

vu, temer zatúžime, aby nám neboli tlieskali vôbec. Viem to od spisovateľov a od Alityra. Koniec nech je teda určitý ako začiatok. A niektorí môžu i proti záklazu slušnosti a na vzdory vojakom, nebojac sa korbáča, zakričať niekoľko slov na javisko, nie mnoho, nie úctive, ale drsne, jednotlivé slová, ktoré by tlmočili, ako sú diváci uchvátení, ako sú bez seba. Nech dupajú, aby prach vsadol do nosa božského herca. To nezaškodí. Ostatne o tomto sa ešte zvlášť dohovoríme. Tleskáči nech prídu do cisárskeho paláca. Tam sa môžu nacvičiť.“

Poppaea hovorila bez prerušenia, svieže a milo. Burrus jej sotva rozumel. Ale Seneca, ktorého obdiv rástol každým slovom, ked' Poppaea dohovorila, žartovne zatlieskal. Aj ona tlieskala.

Otroci priniesli nosidlá, Poppaea sa zahalila závojom, posadila sa a rýchle sa dala odnášať, lebo sa zdalo, že má ešte mnoho práce.

Seneca a Burrus sedeli v záhrade. Niekolko minút sa ani neozvali.

Konečne Seneca prehovoril.

„Vieš, čo sa tu stalo?“

„Cisár bude hercom,“ vravel Burrus udivene.

„Nie,“ povedal Seneca, „Poppaea bude cisárovou.“

XIX.

BOŽSKÝ HEREC

Zodicus a Fannius po polnoci išli cez záhradu k východu z paláca v podrúšenej nálade.

Ako došli na koniec nesmiernej budovy, ktorý mohol byť na polhodinu cesty od cisárovho krídla, odrazu začuli krik.

Akýsi otrok, ktorý niesol na misie pečeného páva a nedávno sa vrátil s bojišťa, myslel si, že zas počúva rev Parthov, dunenie železných vozov. Naťakal sa a upustil misu s pávom na zem.

„Hrmí?“ opytoval sa Fannius.

„Kdeže,“ povedal Zodicus, „cvičia.“

Potom vo tme načúvali.

„Ešte raz,“ kričal akýsi hlas, „rýchlejšie a bezprostrednejšie. Toto nie je uchvátenosť.“

Potlesk zaznel znova.

„Teraz bolo dobre. Ty začneš vždy tam na tej strane,“ a pod olejovou lampou bolo vidieť dirigentovu postavu, ktorá veľkými pohybmi dávala pokyny.

Bol to vysoký patricij s našedivelými vlasmi. Pred ním sedeli veselí chlapci v pekných tógach. Boly to chtivé a potmešilé bytosti, odhodlané na všetko, za ktorými čnel krátky život so vznešenými a hriešnymi láskami, so zlatom, nadobudnutým po tajných chodníčkoch.

Niektoří vyšli na chodbu, pili víno pri stole, iní si ofúkvali boľavé dlane.

„Ešte raz,“ povedal hlas — a teraz palác sa zatriasol hlukom.

„To je koniec,“ vysvetloval Zodicus, „zdá sa, že už vedia. Nero zajtra vystúpi.“

Juvenalia začaly včas ráno. Rím sa toho dňa premenil. Nepracovalo sa. Vence a reťaze kývaly s priečelí domov, po Meste chodili sprievody s hudbou, v búdkach postavených z príležitosti tohto dňa, každý dostal zadarmo ješt a piť, ľud sa prevážal na kvetom vyzdobených kočoch.

Nero neprijímal nikoho. Už niekoľko dní neprehovoril ani slova, aby šetril hlas. Hrdlo si zabalil do hodvábnej šatky a učupene sedel. Pri ňom Alityros.

„Oh, šťastlivý ľud, ktorý sa baví,“ napísal na voskovú doštičku, lebo hovoríť nesmel, „oh, nešťastlivý umelec, ktorý baví,“ a podal ju hercovi.

Alityros prikývol s veľkým porozumením.

Cisár vyšiel do stĺpovej dvorany, aby sa pozrel na sprievod. Na víťaznom voze niesli phallus z figového dreva, za ktorým šiel dav, kňazi a deti z ulice, počestné ženy i spustlé dievčatá, s rozpustenými vlasmi šialene revajúc. Na závodišti mladíci poodstrihovali prvú než-

nú bradu, hádzali ju do pahraby a spálili ju, potom následovaly gladiátorské hry a závody vozov. Nero sa hier neúčastnil, lebo vystúpil na predstavení a šetril silami na večer.

Hned' odpoludnie ho zachvátilo veľké rozčulenie, že sa nevedel ovládať. Chodil sem i tam, s rukami vzadu, na čele mu vyrážal pot. Cítil, že nastal rozhodný deň. Uši mu blčaly, tvár zozelenala. Potom ho obliala horúčosť, alebo triasol sa zimou, pýtal si teplé alebo studené veci, ale ničoho sa nechcel dotknúť zo strachu, aby mu nezaškodilo. Horúčka ho drvila. Neskoršie ho začalo picháť okolo stiahnutého žalúdku. Ani nemal kľudu, kým sa nedal odniesť do divadla.

Divadlo bolo prázdne, predstavenie sa začínalo až večer po osvetlení mesta po ohňostrojoch. Ihned' zašiel do šatne, ktorá bola pri stene za javištom a položil sa na pohovku. Onedlho prišla Popaea, ktorá sa zdala ako by bola bledá a vzrušená.

„Jaj,“ vravel Nero a položil si ruku pred ústa, ukažujúc, že je mu zakázané hovoriť, potom napísal na doštičku, že sa bojí.

Bál sa hlavne pravidiel závodu, ktoré musí presne zachovávať každý účastník, ináč ho vylúčia a nedostane ceny. Na príklad pri speve je zakázané sa posadiť a odpľať, pot si smie sotret len okrajom plášťa. Tieto zakázy opakoval v duchu a hladil si čelo. Nos si vôbec nesmel utreť, čo ho znepokojovalo, lebo bol trochu pre-chladnutý.

„Neboj sa,“ hovorila Popaea.

„Daj poslat na javisko víno,“ napísal na doštičku, „samoské žlté a lesbické červené. Nech sú obidve teplé. Nie teplé,“ pripisoval, „ale len vlažné.“

Nero vyšiel na javisko, aby všetko sám zariadol. Prezrel si obrovské hľadište, ktoré takto prázdne bolo čierne a vyhrožujúce.

„Je po mne,“ napísal, keď sa vrátil do šatne, „omdliem strachom.“

„Maj odvahu.“

„Už napísali moje meno? Pozri sa. Kedy príde na mňa rad?“

„Si štvrtý.“

„Je to dobré miesto?“

„Najlepšie.“

„Kto spieva ešte?“

„Alityros a Paris.“

„Ale predo mnou?“

„Starý Pammanes.“

Nero sa usmieval.

Vonku na ulici hučaly sviatočné ohňostroje, horely lampy. Ale obecenstvo sa schádzalo pomaly. Najprv vstúpila zvučným krokom telesná stráž, vzbudzujúc strach a rozostavila sa podľa vykázanej úlohy. Udávači s rysími očami stáli pri schodoch, medzi sedadlami, vysoko, aby si mohli každého všimnúť.

„Už je ich mnoho?“ opýtoval sa cisár.

„Mnoho.“

Nakukol zpoza steny. Šťastím dostával závrat.

„Až príliš mnoho. Bolo by azda lepšie, keby bolo obecenstva o niečo menej. Alebo možno, Poppaea, že ty máš pravdu. Sudcov už vylosovali?“

„Teraz, všetkých päť.“

„Sú prísni?“

„Nie, nemôžu sa dočkať, aby ťa počuli.“

„Ale iste majú veľmi prísnu tvár.“

„Vôbec nie prísnu.“

„Len žiadna straníckosť,“ píše Nero, „nech nerobia výnimok.“

Každú chvíľu napísal niečo iného a jeho rozkazy naskrz si protirečily. Nero už nevedel, čo si myslí. Díval sa raz sem, raz tam, smutnými, tekavými, horúčnatými očami, alebo uchvátil Poppaeu za ruku a tú mlčalivo stískal.

Lucanus sa vrátil na slávnosť z vyhnanstva. Tajne sa ubytoval u priateľa Menecrata, ktorý ho informoval o udalostiach a predstavil ho svojmu hostovi, praetorovi Antisiovi. Praetor práve tak miloval cisára ako on sám,

napísal o ňom niekoľko zdarilých satirických básní. Rozhodli sa všetci traja, že si pozrú predstavenie, ktoré premeškať bolo by hriechom. Vydali sa vo veselej nálade.

Než došli k divadlu, videli u vchodu veľký čierny dav. Každý sa chcel dostať dnu. Ľudia, ktorí sa rozdráždili celodennou zábavou, ruvali sa, odvrávali vrátnym, ukazovali slonovú kost alebo olovenú doštičku, ktorá sa celé hodiny potila im v ruke a platila za vstupenku. Nastal životu nebezpečný stisk. Zadlávili matku s dieťaťom na ruke, ale cez ich mŕtvoly pohly sa k divadlu nové útočné zástupy s bojovnými výkrikmi. Dostať sa sem nebolo ľahké. Tomu, kto ukázal vstupenku, vojaci posvetili najprv do tvári, a len potom ho vpušteli.

Akémusi mladíkovi uvoľnili cestu. Neukázal ani vstupenku, len pokývol. Bol to Zodicus, ktorý mal stále miesto na každé predstavenie pri cisárskom prosceniu. Za ním sa dostali akosi dnu aj traja jeho priatelia.

Lucanovci sa dostali na tretiu galériu, kde boli otroci pod dozorom vojakov. Už hučal stroj, sypali piesok a balvany, čo naznačovalo začiatok predstavenia. Andaluzanky a Egyptanky tancovaly na javisku. Po nich vystúpili účastníci súťaže.

Herci z ohľadu na cisára závodili dnes v tom, kto zaspieva horšie. Mali skutočne ľažkú prácu, lebo Alityros, prvý spevák, naschvál spieval falošne, že ostatní mu vytýkali nečestnú súťaž. Paris prosté dal prepadnúť svoje číslo. Ale Pammanes, ktorý chcel vyniknúť, prekonal obidvoch. On bol preca najhorší.

Pred štvrtým číslom spustili oponu, a potom nasledovala dlhá, veľmi dlhá prestávka. Diváci pili vodu, lapali vzduch, lebo v divadle bolo horúce, a horúci, vydýchaný vzduch ľudí nestačilo pohlcovať ani množstvo kvetov, ktoré všade porozsypali.

Vpredu proti orchestru sedel veľkňaz s augurmi a hauruspexmi, potom senátori, ktorí boli zodraní dennou prácou a v hojnom počte boli zastúpení aj vojaci, ktorí sa vrátili s bojišťa, ako Rufus, Scribonius Proculor i

Vespasianus, ktorý došiel v poslednej chvíli s akejsi prehliadky a sotva mohol držať hlavu priamo.

Dav bol nepokojný, očakával nasledujúce číslo. Ale telesná garda bola na stráži. Prísnym pohľadom sa zdívali na každého výtržníka, ako by sa ho opytovali: azda sa ti nepáči? Tu a tam náhle umlkly rehoty, lebo zapraskal úder korbáča. Udávači napínali sluch.

„Nerevte,“ zakričal na treťom poschodí akýsi hlúpy africký vojak, o veľa hlasnejšie ako tí, ktorých upozorňoval.

„Teraz príde,“ pošeptal Lucanus Menecratovi.

Všetci traja očakávali mimoriadnu zábavu a pripravovali sa na ňu. Sotva mohli dusiť smiech.

Ale ešte stále neprichádzal.

Oponu spustili, predstavenie sa začínalo.

Herec Gallio objavil sa pred oponou. Povedal len toľko:

„Nasleduje Domitius.“

„Ktože?“

„Domitius,“ opakoval.

„Cisár, cisár,“ kričali. „Domitius, Domitius.“

Hľadište tupo hučalo. Toto meno, ktoré označovalo pochybný Neronov pôvod, bolo dosiaľ zakázané a príne trestali toho, kto ho vypovedal.

„Nero, Nero,“ ozvali sa mnohí. „Prečo Domitius?“

Gallio sa s úsmevom uklonil:

„Vystúpi básnik a nie cisár.“

„Počúvaš?“ povedal Antisius Lucanovi.

Ale toto cisárovo poníženie lichotilo luze, ktorá mimovoľne začala tlieskať.

Javište zostało ešte chvíľu prázdne. Potom začal nástup.

Jeden za druhým prichádzali na javište: telesná stráž so šabľami a v prilbiciach, tribuni a na koniec veliteľ telesnej stráže.

„Burrus,“ vzdychol Lucanus tam hore, „aký je, chudák, smutný.“

Potom vystúpil akýsi starec, bojazlivo, oslepený veľ-

kým svetlom. Jeho tvár bola chudá ako pergament. Roztržite sa díval okolo. Bol vzrušený.

„Seneca,“ vyjekol Lucanus, „milý, starý, starušký Seneca. Ani ho nepoznávam pri tejto komedii.“

Na koniec páža prichádzalo javištom sviatočne, pomaly: prinášalo cisárovu lýru na hodvábnej poduške a položilo ju na Dionysov oltár.

Diváci boli už teraz do tej miery vybičovaní, že plešivý a bezzubý Pammanes, ktorý vystupoval ako podnikateľ divadelného sdruženia, vošiel do cisárovej šatne a na kolenách ho prosil, aby nenechal obecenstvo čakať, lebo každé opozdenie škodí úspechu, a ináče podľa pravidiel súťaže nesmú byť medzi jednotlivými číslami takéto časové medzery.

Nero sa pohol na javište, kolená sa mu podlamovaly. Poppaea ho podpierala.

Ale skôr než vystúpil, napil sa ešte oleja, do ktorého nakrájali pažitky, aby sa mu hlas zosílil.

„Tu je,“ povedal Lucanus.

Všetci traja sa naklonili dopredu.

To, čo videli, nebolo smiešne, ako očakávali, ale skôr ohromujúce a strašidelné.

Cisár stál na javišti na ohromných drevených nohách, že sa zdal všetkých prevyšovať. Mal kothurny so zlatou sponou, zelenú tógu posypanú hviezdami, na ktorú ľud hľadel s otvorenými ústami, lebo takého nádherného šatu ešte nikdy nevidel, a plátenú škrabošku, ktorá napodobňovala Poppaeinu tvár lemovanú kaderami jantarovej barvy. Cisár sa potil pod strapatými vlasmi. Vzduchu sa mu dostávalo len hlasovou trúbkou, tou hroznou a spotvorenou škárou, ktorá tvorila ústa, a ktorej pomocou mal hlas duneti a zliaťať k najvzdialenejšímu sedadlom. S pleca mu visely barevné stuhy. Tak bol naobliekaný, že jeho postava sa zdala ako napuchlá.

„Príšerné,“ šeptal Lucanus, ohromený tým, čo videl, „príšerné.“

Poppaea pozorovala za spustenou mrežou cisárskej lóže, čo sa robí.

Ked' vystúpil Nero na javište, nevidel nič, celý svet pred ním ztmavel, a zdalo sa mu, že hľadište je prázne ako pred chvíľou. Potom zaznel búrlivý potlesk, že skoro ohluchol. Slepý a hluchý sa tackal na drevených noháč, ktoré klopaly. Srdce mu búchalo. Strach, ktorý ho trápil v šatni, len rástol. Najradšej by bol omdlel a klesol a zabudol na všetko. Nos mu pod škraboškou blčal, s čela mu kvapkalo a neodvážil sa ho utrieť, hrdlo sa mu svieralo. Ale zvieracie vzrušenie, ktoré bolo na neho obrátené, bedlivosť, zvedavosť iných, vliały mu akosi dušu. Pokročil dopredu.

„Počúvajte,“ povedal a hlas mu zlyhával.

Speváci nikdy nehovorili nič okrem básne, a preto tento úvod divákov akosi zarazil, a ani nevedeli, čo má znamenať. Neronovi teraz prišlo na um, že sa prehrešil pravidlám súťaže. Jeho rozčulenie sa tým stupňovalo. Pohyboval sa sem i tam, potom odhodlaný ku všetkému smelo povedal:

„Napijem sa len vína, len trocha, a potom zaspievam niečo svojím príjemným hlasom.“

Davu sa páčila táto táranina, v ktorej videl prejav bezprostrednosti. Už tlieskali. Lucanus hore na galerii búchal dlaňou o dlaň, že mu div nepopukaly. Akýsi vojak zlostne sa naň díval.

„Nie je dovolené tlieskať?“ opýtal sa ho Lucanus.

„Ešte nie,“ odpovedal prísne vojak.

Cisár sa napil vína, potom mu niektorí zakričali:

„Na zdravie!“

Nero sa uklonil, vzal lýru a začal spievať.

Jeho kapúni hlas bol slabší a nejasnejší ako inokedy. Ale flautisti tým usilovnejšie pracovali v orchestre. Napravovali jeho prestupky, ponáhľali sa za ním, opozdňovali sa, ako bolo treba, a jestli zabral falošne, pískali tak silne, že nebolo možno niečo počuť. Spevák niekoľkokrát začínal od začiatku. Tak sa aj orchester vracał, polakane, kým sa niekde nesišli a dlhý dithyramb o bakanke sa skončil.

Každý tlieskal. Lucanus, Menecrates, Antisius, galerie,

Ľud, vojaci, senátori, kňazia, gardisti na javišti, herci, i Burrus a Seneca. Hrmivé hučanie zosilňovaly nesrozumiteľné a nadšené výkriky. Nikdy to nešlo ešte takto dobre a dirigent potlesku sa šťastlivo kýval. Búrlivý tleskot trval pridlho a hrozil divadlu zrútením. Oslavanému básnikovi hádzali stuhy, vence a škovránkov so zapálenými krídlami, ktorí umierajúc začali spievať. Každý vrieskal, zavýjal a chrcal.

Nero toho neočakával. Oči mu zaplály pod škraboškou ohňom blaženosťi. Urobil netrpezlivý posunok, potom strhol škrabošku, ukázal seba, vlastnú tvár, aby sa vykúpal v plnej sláve úspechu.

Teraz sa potlesk premenil v zúrivosť. Nero sa díval na šialiaci ľudský oceán, do očí sa mu tlačily slzy, úprimné slzy detského dojatia.

„Ach,“ stenal, „ďakujem, veľmi ďakujem,“ a plakal, „nezasluhujem si toho.“

„Si božský,“ zareval jeden z profesionálnych tleskáčov.

„Ľud je božský,“ povedal cisár a klesol na kolená pred vznešenosťou ľudu a otvoriac náruč, hádzal všetkým bozky.

Ale hľadište vždy neumlkalo. Žiadalo novú pieseň. Nero váhal, pozrel sa na súdcov, ktorí po stojačky tlieskali, potom vyšiel pyšne, bez úklony. Nepridal.

Zavrávoral priamo do šatne, do malej izbietky, ktorá sa naplnila ukláňajúcimi a tlieskajúcimi ľuďmi, ktorí priniesli čečinové, vavrínové a olivové vence a očakávali oslávenca. Nero sa dostal sem špalierom senátorov, hercov a spisovateľov, držiac v ruke škrabošku a utierajúc si spotenú tvár. Nevedel utajiť svoje šťastie. Ale keď videl toľko ctiteľov, ovládal sa, pocit víťazstva zamenil za strach, a zatial čo prehltával slzy opojenia, bedákal s predstieranou skromnosťou:

„Bolo to zlé? Veľmi zlé?“

„Nepočuješ potlesk? Ešte stále tlieskajú,“ odpovedali všetci odrazu.

„Koľko vencov,“ hovoril, keď sa v šatni posadil, „a

koľko kvetov. Vzduch je ťažký. Zadusím sa,“ pripojil a zakýval, aby kvety vyhodili.

Najprv zbadal Parida, ktorý stál v rohu s nemým uznaním.

„Paris, bolo to dobré. Dnes si nádherne spieval. Počul som ťa,“ luhal, pretože nevypočul ani jednoho z druhov. „Aký hlas a prednes. Márne, ty si umelec a nie ja, ktorý sa len pokúša, ja úbohý. Nič nevrav. Čo cítim, to cítim. Dnes som stratil cenu. Niet záchrany. Urobil som mnoho chýb, nedodržal som pravidlá súťaže. Vtedy, keď som vošiel a aj, keď som vyšiel. Hovoril som, strhol som aj škrabošku, dva razy. Trochu som sa pozabudol. Ale ľudu sa to páčilo. Cítil som, že sa mu páčilo. Tlieskali trochu, však?“

Naslúchal a počul, že v hľadišti ešte vždy tlieskajú.

„Alityros,“ pokračoval a podával ruku hercovi, „a i ty Pammanes, áno, aj ty si nádherne spieval. Len nebud skromný. Keď ťa vidím, mám pred sebou dlhý poctivý život, všetky zápasy ušľachtilej umeleckej dráhy. Veniec je váš, vás všetkých. Mňa vylúčia zo súťaže, to je isté. Prijmite toto,“ a podával hercom po venci, „vavrín za umenie. Všetko čo mám, je vaše. Aj srdce.“

S hľadišťa prichádzali poslovia, ktorí oznamovali, že porota nariadila po cisárovom speve prestávku, lebo nepovažovali za slušné, aby bezprostredne za ním vystúpil iný spevák, a odobrala sa k porade, aby sa porozprávala o udalostiach.

Nero poľakane sa díval pred seba. Myslel na najhoršie možnosti. Na to, že ho zahanbia, pre prestupky vykážu ho navždy z verejného vystúpenia, a trebárs nepovažoval to za podobné pravde, tak živo si to predstavoval, že sa chcel vzdať súťaže. Pammana sa nebál, ten neprichádzal v úvahu. Alityros je veľmi mladý, a ako hovoria, vlni dostal cenu. Mohlo sa hovoriť len o Paridovi, ale nie je isté, či lepšie spieval. On tvrdí, že nie, mal aj on zlý deň. Aby si zmiernil horúčku, vypravoval cisár žarty, ktorých si nevšímal ani sám. Potom zmietaný medzi nádejou a pochybnosťou, sedel medzi

Paridom a Poppaeou, zápasiac celú hodinu závratmi, ktoré sa snažil mierniť Andromachus, stojac pri ňom na stráži. Konečne porota oznámila výsledok súťaže.

Tento znel, že na žiadosť ľudu musí ešte raz vystúpiť, lebo umelca takýchto kvalít nie je možné posúdiť po jednom vypočutí, a porota trvá na tom, aby jej posudok bol presný, určitý, nestranný. Nero sa znova obliekal, čo vyžiadalo si zas mnoho času, a pretože zatiaľ iný herec nemohol vystúpiť, obecenstvo bezradne čakalo.

Chýlilo sa k polnoci. Mnohí boli ospanliví, boli by radi išli domov, ale dvere zamkli, vojaci dostali rozkaz, aby nikoho nevypustili.

Cisár si obliekol druhý raz voľný ružový plášť, vysoké čižmy, ktoré mu zakrývaly aj stehná. Už sa voľnejšie pohyboval, keď došiel na javište, hlboko sa uklonil členom poroty a pri speve neodvrátil od nich očú. Prednášal po sebe svoje básne o Agamemnonovi, o Apollonovi, ktorý ďaleko dostrelí, Daphnis a Chloe, po ktorých po každé nasledoval potlesk. Tleskáči ešte stále statočne pracovali, ale nedá sa zapreť, že pozdejšie ustávali trochu aj oni, märne ich povzbudzovali Burrus a ostatní dozorci. Krik neboli tak jednotný ako predtým, dunivá búrka s hromobitím, keď sa strhla, zmenila sa v leják, ktorý najprv sa spustil, potom nastaly v ňom trhliny, len tiekol a kvapkal. Nero teraz zarazil sám potlesk mávnutím ruky. Nepovažoval ho za dôležitý. Dôležitý bol text, ktorý čítal bez každej pobídky. Celkom sa rozohnil.

Po hodine požiadal o prestávku, ale podvoliac sa predpisu neodišiel s javišta, ale večeru si dal priniesť do orchestra, kde jedol. Keď sa navečeral, po polnoci, neúnavne pokračoval v recitácii. V obecenstvu zavládla všeobecná neistota, kedy predstavenie skončí. Vzdelaní starí páni, ktorí za mlada študovali v Aténach, hlasite sa pohoršovali nad touto hrou bez konca. Vyhlásili ju za ostudu Ríma, že sa niečo takého mohlo vôbec prihodiť. Len tu sa môže takáto vec stať.

Predstavenie nudilo každého, aj tých, ktorí ho prijímali vážne, aj tých, ktorí sa dosiaľ len smiali. V hlavách divákov sa zahniezdily zúfalé myšlienky. Už si mysleli, že je koniec, a v tom nasledovala nová pieseň. Nemohli nič iného robiť, než že sa oddali nude, ktorá plochá a šedivá sa nad nimi rozprestierala.

Vespasianus, ktorý sedel na jednom z prvých kresiel, zadriemal. Jeho suchá a chudá hlava klesla stranou, ústa mu zostaly otvorené. Práve sa mu o tom snívalo, že recitácia je už dávno u konca, že došiel domov a natiahnutý leží na pohodnej posteli. Náhle sa zobudil na drsný náraz. Chytili ho dvaja členovia telesnej stráže a tlačili ho von. Zaviedli ho na chodbe do miestnosti, podobajúcej sa šatni, ktorá pri tejto príležitosti slúžila za strážnicu. Jeden z centuriov ho vyslúchal, zistil, potom mu pohrozil, a prepustil ho len z ohľadu na pokročilý vek.

Zpráva o tejto príhode sa rozniesla v hľadišti a tí, ktorí tam sedeli, triasli sa, že zaspia aj oni. Požiadali súsedov, aby ich uštipli do ruky, keby driemali. S vyvalenýma očima sa premáhali. Niekoľkým bolo zle od horúčosti. Akási matka porodila dieťa. Takýchto vynášali vojaci na nosítkach. Teraz smelší, ktorí za každú cenu sa chceli dostať domov, odvážne padli na zem, natiahli sa, ustrnuli a dali sa vyniesť ako mrtví. Divadlo sa podobalo dobývanému mestu.

Ale Lucanus, Menecrates a Antisius sa nenudili. Oni sa pekelne bavili, tam hore, v závratnej výške, pri každom verši pozreli sa na seba, a tajné porozumenie prebiehalo z jednoho do druhého. Lucanus nestaral sa o to, že ušiel z vyhnanstva s nasadením života, zábava stála za to. Utlieskal si ruky, zachripol od revu. A keď cisár posledným úklonom zakončil spev, temer mal toho ešte málo. Ešte sa to nemuselo skončiť.

Členovia poroty vstali bez toho, že by sa boli radili a najstarší, starec hodný úcty, chvejúcim sa, ale dosť pevným hlasom oznámil, že víťazom je Nero, na ktorého čelo položili ihneď veniec. Tak tam stál chvíľu za

búrlivého potlesku, vyčerpaný a zmorený, rozplývajúc sa šťastím, lebo tleskáči vydávali posledné sily.

Kto vystúpil zo zapáchajúceho divadla, v prvej chvíli si mysel, že už svitá. Všade žiarili veľké svetlá. Ešte stále horely ohne radosti, na Aventine zelené plamene, na Palatine zas červené, revajúc blčaly v údolí i na pa-horkoch, všade, kde len pohľad zablúdil.

Nero v šatni vybozkával hercov, utešoval prehravších, že druhý raz zase oni zvíťazia. Dnes ich premohol on, lebo v druhej časti programu vydával skutočne také hlasy, akých od spevákov ešte nepočul a posledné básne zobudili živelný dojem. Ináč ku každému bol úslužný a milý. Odchádzajúcemu obecenstvu posielal malé košíčky naplnené datlami a figami a do rozptylujúceho sa davu dal sypať zlato po hrstiach. Ale spať nešiel. Na koči o desiatich koňoch vyšiel k baviacemu sa ľudu. Pri ňom bežali na obidvoch stranách otroci s horiacimi pochodňami.

Tiber bol osvetlený ohňom a na lodiach sa rozprúdila hostina. Ľud hltal plnými ústami, mužovia sedeli v lone nahých žien, ktoré umeleckí poriadatelia zábavy s obľubou posadzovali k manželkám senátorov a k počestným matkám. Na námestiach revali flautisti. Všade sa tančilo, čomu sa na cisárovo prianie, nemohol nikto vyhnúť.

„Ste všetci rovnakí,“ kričal Nero, „ako v zlatej dobe. Menom umenia, sväteho a nesmrteľného umenia,“ a tlieskal aj sám.

Zodicus a Fannius ponevierali sa stále okolo neho. Striehli tých, ktorí netančili a ktorí sa zarazene utahovali do pozadia. Týchto predviedli básnici pred cisára a ich trestali tak, že v najväčšom osvetlení museli si zatancovať s tým, koho im cisár určil. Dámy, aby sa vyhly nutnosti, navliekly si škrabošky. Ale Zodicus a Fannius strhávali im škrabošky k potešeniu ľudu. Náladu dosahovala vysokého stupňa. Revali a vrieskali. Vtom sa stalo, že Aelia Catella, osemdesiatročná starena, každým ctená patricijka, ktorá na parthskom bo-

jišti stratila dvoch synov a troch vnukov, vystúpila z davu a ako v náhlom pomätení smyslov pristúpila pred cisára a zodvihnuvšia si šaty ukazovala strhané lýtka a vydávajúc divné mečanie a vysoké zvuky začala tančiť s akýmsi otrokom. Dav sa rehotal. A Nero uklonivší sa po zem, pobozkal jej ruku.

K ránu boli muži i ženy rovnako opití. Cisár si ľahol, ľud sa tiež rozchádzal. Zádumčivé ráno sa zamračilo zpoza vrchov na túto otrávenú noc, ktorá sedela nad mestom ako vyzdobený blázon. Vo vzduchu poletoval dym a sadza. Ľudia chodili po rozdupaných vencoch, umierajúcich kvetoch, po listí, ktoré naposled vydýchlo. Na niektorých miestach černaly sa kaluže vína, ako mláky po dáždi. Slon stratil kdesi pána, zabehol na forum a tam pred sochou si ľahol na bruch a trúbil.

Seneca sa ubieran domov na nosidlách.

Ked' došiel k Jupiterovmu chrámu, stretol sa s nosidlami, z ktorých niekto naň zakričal:

„Seneca.“

„Lucanus,“ odpovedal starec, ktorý sa z nosidiel vyclonil.

Zahľadeli sa na seba, ako ked' sa v podsvetí stretnú dva tiene, ktoré sa hore kedysi milovali.

Seneca dávno nepočul o Lucanovi. Už dlhší čas nedostal ani listu, nemohol pochopíť, ako sa mohol dostať vyhnaneck z takej diaľky až sem. Chvíľu si mysel, že stretnutie je videnie, posledný prelud bláznivej noci. Vytrel si oči.

Vystúpili z nosidiel. Úsvit ich osvetil. Tváre obidvoch boly popoľavé, smrteľne triezve.

„Čo tomu hovoríš?“ opytoval sa Lucanus a zasmial sa. Dlho sa smial z celého hrdla.

A trasúcu sa hlavu pritisol na Senecove prsia, nad srdce starého básnika.

„Ach,“ hovoril Seneca, „ja sa už nemôžem smiať.“

„Prečo? Nebolo to snáď skvelé? Hra, báseň, pieseň, všetko?“

„Nie,“ odpovedal Seneca, bojazlivo, starecky mäkko, „ty si ho nepoznal predtým. Ved' ja som ho vychovával. Mal si ho vidieť skôr, keď mal pätnásť rokov a učil sa a veril a chcel niečo, ako druhí. Ako ty a ja. Kam dospel. Ani si nevieš predstaviť, kam dospel,“ a ukázal dolu, na zem.

Oči sa mu naplnili slzami. Slzy mu tiekly na obidvoch stranách tenkým prúdom na smutnú, neživotnú tvár.

„Úbožiak,“ povedal, a ešte keď vstupoval do nosidiel plakal.

XX.

VÍŤAZSTVO

Cisár spal dlho. Nasycoval ho tučný sen, ktorý naliel jeho údy príjemnou lenivostou.

Keď otvoril oči, slnce stalo už vysoko a jeho tvár poštaklil papršlek, ktorý mu prinášal veľké, veliké šťastie zdáleka, šťastie detských úsvitov. Okolo neho ležaly vence, koristi včerajšieho večera.

Svieže sa na ne pozrel. Bol celkom vyspatý. Zachvátila ho ona príjemná chabosť, ako po dlhom spánku, keď telo sa prirodzene odlúči od posteľe ako zrelé ovocie a netúži po ničom, len vychutnáva hojnlosť ticha. Vlnité vlasy mu neporiadne padaly do čela. Teraz sa zdal temer pekným. Jak mu z košeľe vystupovalo ružové hrdlo a nezarastené prsia, pôsobil dojmom spokojného mladíka, umelca, ktorý, keď došiel svojho ciela, spomína na zápasy, ktoré mu strpčovaly život kedysi v utrpeniach bojov.

„Chachacha,“ smial sa, „chacha,“ a v hrdle ho štekliala sladkosť, ktorú si vyvolával, kým ho neznudila.

Trepal nohami na nesmiernej posteli, aby nejak zamestnal prebytočnú energiu v tele nashromaždenú. Potom usúdil, že svet nie je tak zlý, ako si ho predstavoval, ľudia sú vôbec milí, len treba vedieť, ako s nimi

zaobchádzať. Vonku modré a horúce jaro prevalovalo v slnečnom jase páperie kvetov. Úspech a opojenie sa naň usmievaly. Prečo tápal tak dlho vo tme?

Zo snenia ho vyrušil Epaphroditus, oznamujúci tých, ktorí sa mu prišli rano pokloniť. Prišli veľmi mnohí, aby tlmočili svoje blahoželanie k úspechu včerajšieho večera. Prišli šľachtici, súkromníci, poselstvá. Ich mená naplnily šest voskových doštičiek.

„Nemôžem nikoho prijať,“ povedal Nero zívajúc, „som veľmi unavený. Prečo ma vyrušujú? Nezaujímajú ma.“

Ale pretože šťastím zmäkol, preca si prezrel meno-slov. Zastavil sa u každého mena.

„Otho?“ opýtal sa. „Čože asi chce? Jeho zavedte preca.“

Otho začínal s obvyklým lichotením, ale cisár si ihneď povšímol akéhosi tieňa na jeho tvári.

„Azda sa niečo nestalo?“

Priateľ bol v rozpakoch. Stále sa vracal nerozhodne k určitému bodu. Hovoril, že zmenil životnú múdrost, nie že by mohol prisaháť na zásady stoíkov, ale epiku-rejci zabudli, že nemá každý možnosť sa riadiť ich druhou filozofiou. Dost na tom, veritelia ho prenasledujú, pretože prostriedky sa mu míňajú, jeho majetok dnes-zajtra odpláva. Potom hovoril o malom letohrádku, o vile pri mori, ktorú mu ponúkli ku kúpe. Ale on zatiaľ nemôže pomýšľať na niečo takého.

Nero ľahko pochopil. Pokiaľ Otho hovoril, napísal niečo a odovzdal mu to, aby si zamenil u štátneho pokladníka. Otho sa zdráhal, ale povolil. Bola to veľká čiastka. O mnoho viac, ako očakával.

„Ináče?“ opyoval sa cisár, hovoriac o novom predmete so shovievavým záujmom šťastných ľudí.

„Nič nového.“

„Stará spoločnosť, Anicetus, Senecio, Annaeus, Sere-nus. Schádzate sa ešte?“

„Málo.“

„Nejaké dobrodružstvo?“

„Žiadne.“

„Nejaké divoké hýrenie,“ zamrkal Nero a smial sa tomu, že hovorí s oklamaným manželom, ktorý, ako sa zdá, nevie o ničom.

Otho sklonil hlavu a ticho povedal:

„Nie, nič. Vlastne,“ a premýšľal, „som zamilovaný.“

„Ach.“

„Áno.“

„Do koho?“

„Že do koho?“ Otho sa usmial. „Divne to znie. Do svojej ženy. Áno, do vlastnej ženy. Pretože som sa pokúsil o všetko, ochutnal som všetky ženy, plavé, rusé, čierne a vrátil som sa k nej. Nie kajúcne, ale s novou túhou. Ty tomu nemôžeš rozumieť. Aj manželstvo má obdobia, keď stará láska ožije a stáva sa temer blaho-slavenou. Čo bolo predtým zvykom, odrazu sa stane neobvyklým ako hriech. Znovu objavíme, čo sme kedysi milovali, vôňu minulosti, a prijmeme ju za svoj osud. Aj ja som tak pochodil. Po jednotvárnej nude modrých a hnédych očí obdivujem šedivé, v ktorých sa slučuje bohatstvo všetkých bariev. Pozri sa, snívam o nej, ako školák. Úprimne rečeno letohrádok, o ktorom som sa zmienil, patrí tiež k tomuto sneniu. Zhnusilo sa nám mesto a chceme ho opustiť. Je tu samý prach, krik, poschodia. Túžime žiť niekde ďaleko, v tichu jasnom ako krištáľ, spať pri hudbe vln, vidieť kŕdle, pastiera, kúpať sa a bozkávať.“

Vonku na ulici viezli na voze železné žrde a vyrušili improvizovanú pastiersku idylu.

Nero počúval len jedným uchom. Neveril mu. A potom bol presvedčený, že Poppaea len jeho miluje. S úsmevom povedal:

„Ja si viac cením Mesta. Ríma a Atén. Hluku a jasu, purpuru a handár,“ a prepustil svojho priateľa.

Otho sa ponáhľal k pokladníkovi, aby si vymenil peniaze.

Ked prechádzal predsieňou, bola už preplnená, najviac posolstvami umelcov, ktoré prichádzaly pozdraviť

nového, vznešeného, nedostihnutelného kolegu. Speváci tragédií, speváci a komikovia hovorili hlasno a s istotou. Každý ich pohyb prezrádzal, že tu sú oni obľubencami. Boli tam aj úbohí občania, biedni prosebníci bez nádeje, ktorých pred chvíľou prezerali na dvore, či niečo neskrývajú, a ktorí len potom sa dostali až sem, kde čakali od časného rána a nevedeli ani teraz, kedy dojde na nich rad. Zbožne sa dívali na umelcov, ktorých každé slovo a skutok je záhadou. Opravdu, je ľažko rozhodnúť, či hrajú alebo žijú. Predstieranie stalo sa už natoľko ich prirodzenosťou, že stratili pôvodný hlas a stále sa vypínali, ako by hrali v nejakej scéne.

Herec Pompeiovho divadla, ktorý predstavuje Hercula a Jupitera, prezeral si obecenstvo úhladnými očami, krivým lomeným obočím. Tí, ktorí stŕpnutými údami a rozochvenými nervami striehli otvorenie dverí, bojazlivu sa pustili do reči s umelcami. Vypytovali sa na cisára a snažili sa okľukami získať si ich priazne a prímluvy. Vdova po senátorovi vyprávala so slzami v očiach, že jej synovia chodia otrhaní. Pri nej nariekal starec. Dvacäť rokov bol zamestnancom cisárskych tovární na purpur, ale ochromel, nemôže pracovať, a teraz ho vypovedali. Prosí o podporu, aby mohol užiť seba a neschopnú manželku. Podvihoval chromú ruku, ako by ju verejne vystavoval, a pláčlivým hlasom bedákal ďalej. Herci ho obklopili. Prezerali si ho zpredu, zozadu, s boku, so znaleckým okom ako nejakú vzácnosť. Tvorca Hercula a Jupitera rozhadol, že týchto neobratných a neobyčajne podarených pohybov upotrebi pri najbližšej príležitosti, až bude hrať starého Priama.

Tajomník vpúšťal posolstvá jedno za druhým. Najprv členov Pompeiovho divadla, potom Marcellovho, a Bulbovho; potom sdruženie flétnistov a Jednotu rímskych citaristov.

Po nich by boli nasledovali tanecníci a závodníci vozatajovia, ale cisár odrazu zakončil audiencie, lebo zaklopali na tajných dverách siene.

Vstúpila Poppaea, ktorá ho nevidela od divadelného predstavenia.

Včerajšie víťazstvo považovala právom aj za svoje. Kráčala k nemu, ako by stúpala na prvy schod trónu.

„Miluješ ma?“ opytovala sa útočne.

„Milujem ťa,“ odpovedal Nero.

Cisárova tvár bola pokojnejšia, jasnejšia. Zmizla s nej trpkosť a neurčitosť. Poppae sa zdalo, že im už nič nestojí v ceste.

„Môj citarista,“ stenala a skočila mu na ústa celým svojím sladkým telom.

Po bozku sa ho opýtala:

„Si unavený?“

„Nie,“ povedal cisár. „Áno. Trochu,“ a sadol si.

Poppaea mu nerozumela.

„Je to div?“ opytovala sa cisára. „Ach, vieš, ako by ma to svetlo ešte oslepovalo. A ten potlesk, ako by som ho ešte počula. Klesám blaženosťou. Skvelé dúšky, božské sústa. Som opitá a sytá.“

Cisár sa spokojil s tým, čo dostal. Ani o inom nehovoril.

„Pamätáš sa?“ hovoril. „Videla si všetko? Počula si ľud, sudcov poroty a básnikov, ktorí lichotili cisárovi, ale závideli sokovi, že celkom zbledli, mizeráci. Biedna háved. Jak by ma radi pošliapali, ale ja sa držím. Nero zvíťazil nad všetkým a nad každým. Porážka Parthov nebola takýmto víťazstvom.“

Zaviedol ju k vencom a ukazoval jeden po druhom. Potom dlho vyprával o novom vystúpení. Ale o ničom inom.

Poppaej si ani nevšimol. Nežobral a nekoril sa, ale bozkal ju ako muž, zaviazal si ju svojou láskou.

„Že by som bola pochybila?“ premýšľala Poppaea.
„Ja som mu pomohla k úspechu, postarala som sa mu o potlesk. A teraz...“

Najprv sa zdalo, že stratila hru. Ona, ktorá usporiadala večerné predstavenie, vyjednávala a namáhala sa, platila tleskáčov, udivene pozorovala, že cisár netúži tak ako predtým.

„Nebol tu nikto?“ opytovala sa.

„Ale áno. Otho.“

Poppaea ho poslala vopred ako posla, aby všetko prípravil. S chvejúcim hlasom sa vypytovala:

„O čom hovoril?“

„Ako obyčajne. Žvanil. Dve na tri.“

„Aj o mne?“

„Aj o tebe.“

Nero sa zas vrátil k vencom. Poppaea však teraz vybuchla.

„Hľa, preto som prišla. Nemôžem ďalej takto žiť. Prenasleduje ma a striehne. Dáva ma tajne striehnuť každému.“

„Ozaj?“

„A bojím sa ho. Často sa na mňa divne díva. Nepovie ani slova. Len sa díva. Ešte ma zabije.“

„Otho?“ povedal Nero pohŕdavo. „Ved’ ho znám. Je zbabelý.“

„Ale odvedie ma, chce ma odviesť ztadeto, od teba, kam si k moru. Zachráň ma,“ kričala Poppaea.

Potom iným hlasom pokračovala:

„Nepust ma s ním. Ponechaj si ma u seba. Ja ho nemám rada. Len teba, teba.“

Kŕčovite plakala. Na tvár jej padaly hladké, krásne slzy, ktoré sa jej rozmrívily na ústach, neprirodzené slzy, ktoré mala vždy pripravené, ako smiech alebo hnev. Cisár povýšene vypýjal tieto slzy.

„Nemiluješ ma,“ dychčala Poppaea. „Toto je pravda. Teraz, keď ťa najviac milujem, a si slávny, prvý na zemi. Už ma nemiluješ. Viem to. Cítim. Nechaj ma,“ hovorila, „neopust ma,“ vravela popletene, „odídem na večnosť, neuvidíš ma nikdy viac, ostanem tu pri tvojich nohách, márne ma budeš odháňať.“

Nero ju nechal, aby sa zariekala a plakala na jeho prsiach, kým sa neunaví, ospalé dievčatko.

Táto plačúca žena nebola nepríjemná. Patrila k jeho víťazstvu, a vedel, že svojím umením dobyl si aj jej a teraz môže s ňou robiť, čo len chce. Niekoľkými slova-

mi ju upokojil. Nariekajúce ústa umlčal, pery jej drtil perami. Potom ju víťazne poslal preč.

Bol by sa s ňou rád zaoberal aj viac, ale tohoto dňa sotva mal voľnej chvíle. Zašiel do Jednoty rímskych citaristov, aby sa po verejnem vystúpení prihlásil a svoje meno Lucius Domitius Nero dal zapísť do soznamu členov. Týmto bol povinný predpísaným pravidlám, ako aj láske kolegov, ktorí už nevideli v ňom amatéra, ale umelca ako sú sami. Pri Jednote zriadil veľký fond.

Tu ho obťažovaly nové posolstvá. Zástupci ďalekých východných provincií, gréckych ostrovov žiadali ho, aby vystúpil, chcú vidieť a počuť božského herca.

Akýsi praetor slúbil milion sesterciov za jediné vystúpenie.

„Nie je to možné,“ omlúval sa Nero a vďačne stískal praetorovu ruku, „už mám všetky dni zadané. Ved' sa nemôžem roztrhnúť na tisíc kusov.“

XXI.

DISK SA ODRAZIL

Za dáždivého a špinavého svitania krčila sa Poppaea pred zrkadlom zničená.

Pod očami mala modré kruhy. Tvár nevyspatú.

Keby ju bol teraz niekto videl, kto sa jej obdivoval, keď sedela vo svojej lóži v divadle, obdivuhodne pripravenú a nervózne sviežu, ten by sa zarazil a pomyslel by si, jakých obetí, jakej uvedomej práce vyžaduje krása, ktorá potešuje vždy len iných, nie nás samotných.

Plášť, ktorý chvatne na seba prehodila, keď vyskočila z posteľe, sklzoł jej s ramien a odhalil jej unavenú nahotu. Zachvela sa v chladnej miestnosti. Po páternici jej prebehol nejaký zlý, čarodejný prúd, celkom hore na vrch hlavy a telo sa jej znetvorene zmietalo.

Cesala sa, lebo nevedela čo iného robiť, zamestnávala sa s biednymi vláske, vybíjajúc v drobných pohyboch svoju netrpezlivosť. Trhala, kvákala si zlostne vlasy a

hrebeň mala plný žltých chuchvalcov. Jej hlava zápasila s novými a novými plány. Bola nekludnou, strapatou guľou, krásnou bobuľou prírody, jedovatou diablovej čerešňou krásy.

„Komediant,“ hovorila drkotajúc, „komediant. Preca je len blázon. Trochu som sa prepočítala.“

Nero nepochopil jej tajný smer. Nepočúvol ju, nesplnilo sa, po čom túžila. Prvý raz v živote utrpela porážku v boji proti mužovi. Ináč bola by už musela byť cisárovou. Ako je to vôbec možné?

Chcela ho prilákať k sebe a odpudila ho. Asi príliš dychtive jednala, a jej skutky prezradily zámer. To nie je správny spôsob. Musí začať všetko znova.

Ked' sa rozodnilo, prišiel k nej do izby Otho.

„Jak ste ďaleko?“ opytoval sa, ako to mal vo zvyku. Poppaea zasmušile čupela na stoličke.

„Nijako,“ odpovedala.

Otho pokrčil plecom.

„Všetko si skazil,“ hovorila Poppaea.

Pri obliekaní nahnevala sa za každú maličkosť. Ženu, ktorá jej podávala šaty, poškriabala ihlou, že zo snedej kože kvapkala krv.

Ked' sa obliekla, nepohla sa Poppaea od zrkadla. Jej skutočná práca pozostávala z toho, že stála tu celé hodiny a študovala sa. Dívala sa na svoje pohyby, ktorých ešte stále dobre nepoznala, pozorovala hnutie mihalníc, a neuvedomelé zachvenia, ktoré premieňala v uvedomelé, aby ich mohla použiť vo vhodnej chvíli ako zbrane.

Všímla si, že časom mohla si vložiť do tvári, čo chcela. Zrkadlo nielen že odráža, ale aj mení. Preto nikdy nezameškala toto dívanie sa na seba, denne pracovala na sebe, ako usilovná umelkyňa, a odchádzala len vtedy, keď sa celkom zmocnila svojho tela a ukončila čary, ktoré sústredili ako by na hrote ihly všetok jej pôvab.

Už vedela aj teraz, čo urobí. Nevedela to rozumom, ale telom, každým nervom, cítila to každým končekom prstu, z ktorého sršaly neviditeľné magnety. Jestli v ňom dosiaľ vzbudzovala príliš mnoho viery, vezme z nej tro-

chu, toľko, koľko je práve treba. Musí ho odvrhnúť ďaleko. Obratne, ako v cirku kúzelníci disk, tvrdo, ale na ostatok sotva pozorovateľným pohybom, ktorý ním trhne zpäť, takže keď odpadne, vráti sa sám tam, zkade ho vrhli. Disk sa odrazí vždy.

Dala sa niesť po Campu Martiu, pod stĺporadím Octaviovým, kde sa prechádzali vznešené ženy a muži. Pred Marcellovým divadlom stretla sa s Menecratom, ktorý ju pozval do svojej izby.

Poppaea vyhľadala hercov a spisovateľov, ktorých v poslednom čase zanedbala, hoci medzi nimi sa cítila najlepšie.

Tu sa dozvedela o najnovších literárnych klebetáčach.

Seneca, od tých čias, čo sa pomeril s cisárom, zanechal vedy, a písal len básne — ako jeho patron.

Lucanus vykradol sa po predstavení bez každej nehody do vyhnanstva.

Ale Antisius sa chytil. Raz na večeri prečítal svoju posmešnú báseň o cisárovi, za čo ho zatkli a žalovali pre urážku veličenstva. Každý bol presvedčený, že bude odsúdený na smrť. V senáte bolo búrlivé zasedanie. Thrasea, starý smelý senátor, s malou hrstkou privržencov hájil posmešného básnika, pochlebníci sa zasadzovali za smrť. Preto rozhodnutie vložili do rúk cisárových. Nero ho vrátil senátu. Spokojil sa s tým, aby skladateľa básne, ktorý ho nazýval opitým bláznom, poslali do vyhnanstva. Konečne cisár sa ani necítil urazeným. Vedľa každý básnik je trochu opitý a blázon.

Nero bol skvelý, štedrý, dobrý a odpúšťajúci. Úspechy v Ríme a v okolí ho celkom omámyly. Na pohostinské vystúpenia odcestoval s tisíci vozmi a vojací mu vliekli lýru a masky. Jeho sláva dosahovala vrcholu. V školách učili jeho básňam vedľa Vergiliových a Horatiových a malí školáci usilovne dreli Agamemnonovu smrť.

Bol bez soka ako klasik. A to, čo dostal, vrátil každému v peniazoch, ktorých ceny už ani neznal. Doryphorovi, ktorý mu opísal niekoľko básní, dal dva a pol miliona denárov, a keď ho upozorňovali, že je to snáď mnogo, so zvláštnym smiechom vyplatil raz toľko.

Poppaea bola k nemu láskavá, občas ho aj pobozkala na čelo, ale pri rozhvore naladila na ostrý tón prostoty a prirodzenosti. Najčastejšie referovala o zprávach, ktoré počula na schôdzkach.

„Lucanus napísal dlhú báseň,“ hovorila. „Vravia, že je veľmi pekná. Počul si z nej niečo?“

„Aká je?“

„Mne ukázali výňatok. Zaznieva v nej široký hrdin-ský hlas. Umelecké výrazy. Všeobecne sa páči. Potom je niekoľko nových básnikov, ku ktorým sa upínajú veľké nádeje. Zrodil sa nový Vergilius. A rímsky Pindaros.“

Nero sa nechytíl.

„Aj Seneca píše mnoho básní,“ pripojila Poppaea.

„Dobrý starček, milý starček,“ maznal sa otecky Nero.

Poppaea mala ľažkú prácu. Cisár neboli už na nikoho žiarlivý, nafúkol sa vo svojej pýche.

Poppaea poznamenala raz len tak s pol pleca:

„Včera som počula malú básničku. O fialkovom mori. Celá pozostáva len z niekoľkých riadkov.“

„Áno,“ povedal Nero neobyčajne rozrušene, a už vedel, o čo ide.

„Kto ju napísal?“

„Britannicus. Tak som počula, že po ňom zostala.“

„Je pekná?“

„Či je pekná?“ a trhla plecom. „Skôr divná.“

Nero ako by videl mátohu prichádzajúcu z hrobu, pozrel sa na Poppaeu. Počúval ju:

„Áno, divná. Lebo, keď ju človek raz počuje, už ju nezabudne. Ani nespozoruje a stále ju opakuje.“

„Lenže je slabá,“ povedal cisár.

„Je ako bol on, chudá a bledá. Je to chorá a ušľachtilá pieseň.“

„Nemyslís, že niečo takého nemá trvania? Má chvíkový úspech. Potom ju odfúkne vánok.“

„Možno.“

„Zdravie znamená viac,“ vravel Nero vzrušene, „znamená budúcnosť a nesmrteľnosť. Prečo neodpovedáš?“

„Úprimne hovoriac nerozumiem tomu,“ a náhle umlkla.

Nero sa ozval.

„Viem na čo myslíš. Na to, že ja som nenapísal nič takého. Áno, na to myslíš.“

„Kdeže.“

„Prečo to hovoríš tak neisto?“

Poppaea sa zahľadela nad Neroiou hlavou.

„Aj ja som písal o mori,“ hovoril cisár. „Tam hučia vlny, pení sa a vlní verš. Znásť to?“

„Áno.“

Nero cítil, že Poppaea ním pohýda, nenávidel ju aj preto, ale už nemohol sám ísť ďalej. Posielal pre ňu každého dňa. A Poppaea prišla. Viedla ho, trhala jeho dôveru v seba tichou potmešilou rukou, občas mu upustila do lona trochu uznania. Už nebola sama. Podporoval ju mŕtvy básnik, jej tajný pomocník so vzdialou spomienkou.

Boje končily znetvorenými bozkami, ktoré neprinášaly ani uspokojenia, ani radosti.

Zavolali Doryphora, aby vyžiadali od neho niektoré rukopisy, lebo Nero a Poppaea často čítali aj básne.

Ešte stále opisoval Neronove básne, znova a znova, mnohé nezmenené, na pergamen a papier, červenými a čiernymi, nádhernými perlovými písmenami, čo vzbudzovalo v cisárovi príjemné klamanie, že pracuje. Ne mal mnoho prác. Módny básnik nepísal viac. Recitoval staré básne a žil z toho duševného fondu, ktorý nashromaždil kedysi.

Pisár bol Grék, o dve hlavy vyšší ako cisár, sotva dvacačročný. Prišiel skromne, so zasmušilosťou mladosti a vracal sa rozpačite.

„Kto je to?“ opytovala sa Poppaea.

„Nikto. Môj pisár.“

„Pekný chlapec,“ povedala roztržite a začala obraciať rukopis. „Má pekné písmo. Vždy je taký bojazlivý?“

„Prečo sa opytuješ?“

„Zaujíma ma. Podobá sa soche, ktorú som videla v Aténach.“

Viac nehovorili. Ale o chvíľu musel zase vníť. Teraz Nero chcel, trval na tom.

Doryphorus zarazene podal rukopis. Jeho ruka sa kdesi potkla a Poppaeina žhavá ruka klesla do ruky mladého Gréka, kde chvíľu spočinula. Potom ruky po krátkom sne sa poľakane a bolestne prebudily.

„Je neobratný,“ povedala Poppaea, keď Doryphorus vyšiel.

Poppaea raz ráno sa objavila sama v cisárskej kancelárii. Sbieraťa Neronove básne, aby našla novú látku, lebo ustavičným pohostinským vystupovaním tie staré ovšednely a cisár už nemal nič.

Doryphorus, ktorý viedol kanceláriu, sa začervenal. Biely mramor sa premenil v ružový, v krásnu sochu, s blúznivými modrými očami.

Celé hodiny spolu hľadali. Doryphorus sotva hovoril. Srdce mu bilo v hrdle. To všetko sa mu zdalo blúznením.

Poppaea našla si zámienku, aby ho nepopustila a vzala ho so sebou do záhrady. Rozprávala. Šli po pekých cestičkách, pri veľkom jazere, v chladnej blízkosti sôch a stromov, tak prirodzene, ako by boli vždy spolu chodili. Poppaea, bez toho, že by sa ho bola dotkla, túlila sa k nemu a jej telo páliло Doryphorovo telo, ktorý omámene kráčal zachycujúc sa olív.

Nero ich uvidel z okna na poschodí. Už to očakával niekoľko dní. V tisícich podobách si predstavoval tento tesný obraz, ktorý sa pred ním teraz uskutočnil a ktorý ho mučil v nepokojných chvíľach.

„Miluješ ho?“ opýtoval sa Poppeay.

„Koho?“

Pošeptal jej do ucha. Poppaea sa zasmiala.

„Toho chlapčeka,“ a z chuťou sa zasmiala.

„O čom ste hovorili? Prečo chodíte vždy spolu? Nie teraz prvýkrát. Aj inokedy. V noci stojí pred tvojím domom, a pláče a voňavkou zalieva tvoj prah. Na

hlave má veniec z ruží. Zbláznili ste sa? Stretla si sa s ním v svojom byte, tajne, viem o tom. Dám ho sem priviesť, dám ti ho, milujte sa tu, predo mnou. Len povedz pravdu. Pozri sa mi do očú.

Poppaea sa mu pozrela do očú. Otvorene, poctive, úprimne. Tento pohľad ho uviedol do rozpakov. Len toľko videl, že nevidí nič. Mala oči prázdne ako sklo.

Žena sa s chlapcom viac nestretla. Už bol zbytočný. Ale cisár sa neupokojil ani teraz. Pozoroval oboch, a vo všetkom nachádzal dvojsmysel, z ich ľahostajných slov a skutkov odvodzoval dalekosiahle závery, ktoré sa pomotaly v kľuku podozrievania. Keby im mohol rozbiť hlavy, mohol by sa pozreť, čo je v nich, vedel by snáď viac. Postavil strážnika pred kanceláriu, dôvernými ľuďmi dal ich stopovať, ale tí neoznámili nič podozrivého, ale bol presvedčený, že práve to je podozrivé. Preto ich striehol sám. V prestrojení šiel za Poppaeou, a raz celú noc postával pred jej domom v prudkom lejáku. Pozoroval lampu, ktorá sa rozsvietila, zhasla, zvuky, ktoré k nemu prenikaly. Nikde ani stopy, nikde. Stopy nikde, nikde.

Raz, keď ho Poppaea očakávala, skryl sa za záclonu, u nej, v jej sieni.

Nero konečne sa objavil zpoza záclony.

„Tu som,“ povedal.

Poppaea vykríkla:

„Čo chceš?“

„Priznaj sa ku všetkému.“

„Nemuč ma,“ hovorila Poppaea. „Som v tvojich rukách. Daj ma zavraždiť.“

Nero premýšľal.

„Ani vtedy by som sa o ničom nedozvedel,“ povedal.

„Nie. Ty musíš žiť.“

„Musím žiť,“ plakala Poppaea, „a veru nechýbalо veľa, aby si ma nevidel. Včera som chodila po Fabriciovom moste. Mala som divý nápad. Rieka je hlboká, prúd je prudký. Len chvíľočka a bolo by po všetkom. Dalej už nevydržím,“ a lomila rukami.

„Ty trpíš?“

Poppaea privrela oči:

„Ani nemôžem vyjadriť ako.“

Nero sa teraz bál, že sa zavraždí a potom bude po všetkom. Ak ju nevidel, bol nervózny. Pozde v noci dal ju priviesť do paláca.

„Hovor niečo,“ povedal unavene.

„Rozíďme sa.“

„Nie, neodchádzaj. Zostaň tu. Chcem. Tak aspoň znešiem utrpenie. Musíme sa o všetkom dohovoriť. Odcestujme, my dvaja. Tu sa človek dusí horúčostou. Nie je možno premýšľať.“

V Ríme bolo tak horúce, že mesto žilo v noci a vo dne spalo. Mnoho otrokov dostalo na ulici slnečný úpal a zomrelo. Slnečný papršek ich prebodol ako rozžhavená kopija.

Nero a Poppaea odcestovali do Baií, k misenskému mysu, do útulných kúpeľov, kde barevne a hlučne vrieskala rímska vznešenosť, zástup milionárov-leňochov a darebákov.

Nervove chorí a reumatikovia, ktorí hľadali kedysi uzdravenie v horúcej sŕnatej vode a v mori, už sem sotva chodili, takí ticho žili v blízkom meste, utiahnutí v lacnejšej izbe, a liečivého miesta sa zmocnili tí, ktorí hľadali zábavu; dávali si vyhrávať celé noci a nenechali spať úbohých neduživcov.

Letovali tu nudiaci sa patricijovia, ktorí v slnečnom úpale viac očerneli, ako ich čierni otroci, továrnici, kupci, medzi nimi aj nesmierne bohatá rodina, ktorá za parthskej vojny dodávala vojsku popruhy, konský postroj, a teraz si najala slávny Lucullov letohrádok. Zdraví synkovia, jemné dcérušky, tučné paničky polehávali na slnči, dívali sa na vodu, ktorá sa im nemohla sprotiviť, a na ktorej vlály plachty temne rudej a pomarančovej barvy, a vypchaté drobné koráby zariadené s celým komfortom. Veselí veslári, muži, ženy člnkovali na šíre more a tam sa stratili zrakom.

Na vlnách plávaly ružové vence. Grécke a egyptské

hetéry, ktoré v celom roji zaplavily vily na zprávu o bohatých ľuďoch, lialy toľko voňaviek do vody, že sa moru od nich čkalo a dvíhalo sa a pri prílive vypľávalo všetko na breh. Pri západe slnca kývaly sa na brehu va-vríny a myrty. Zamilovaní sa ruvali pod nimi a divoko vzdychali.

Neronova vila siahala do mora. Po jej mramorových schodoch prechádzalo sa avernské more.

Tu sa usadili s Poppaeou po dvojdennej ceste.

„Cítis sa lepšie?“ opyovala sa Poppaea.

„Lepšie.“

„Oddýchni si trochu,“ vravela a dlho mlčala.

Sedeli na otvorennej stĺpovej terase, zkade bolo vidieť nebo a more, veľmi ďaleko, vzdialené biele vily, v ktorých večerievali po kúpeli hostia pri svetle lámp.

Ešte stále bola veľká horúčosť. Poppaea vytiahla z kabinky malého hada, otočila si ho okolo hrdla, aby ju občerstvovala jeho chladná krv.

Boli obidvaja ustati.

Prišli až sem v spoločnom voze zmučení dlhou cestou i hádkami, ktoré nepriniesly rozlúštenia; ich ústa sa často vklínili do seba bozkom, ktorý ich však opäť nesblížil.

Teraz bolo príjemné mlčať, dívať sa na nebo zelené ako jablko, ktoré sa slialo s blednúcou vodou.

„Sme sami,“ prerušil ticho Nero.

„Áno,“ odpovedala Poppaea, „v paláci nikdy nemôžeme byť sami. Tam nás pozorujú.“

„Ktože?“ opyoval sa cisár.

„Všetci. Nemyslíš, že preto si trpel aj minule? Takto nie je možné milovať. Ale ty si rozhadol,“ a pohladila ho po ruke.

Nero sa zadumal.

„Ozaj, a pustili ťa? Agrippina. Nemôžeš vraj bez nej urobiť ani kroku.“

„Ja?“

„Ty. Teraz si dostal voľno. Ten chlapček, dobrý a poslušný chlapček.“

Poppaea hovorila materinským hlasom. Bola staršia ako Nero.

„Nekrč si obočie. Takto vyzeráš ako nahnevaný Jupiter. Nesluší ti to. Ach, keby to videla matka, bolelo by ju to, ublížil by si jej veľmi. Azda sa nehneváš, že ťa chválím? Každý sa ti obdivuje pre túto chlaapeckú lásku a básnici budúcnosti budú ťa iste predstavovať ako vzor synovskej vernosti, ktorý matke obetoval všetko. Svoj kľud a život. Aj trón.“

„To nie je tak.“

„A či si ta nesadla? Keď prišli vyslanci, pred tebou si sadla na trón a prijímalas ich hold.“

„Od tých čias nebýva v paláci. Nemá ani telesnej stráže.“

„Áno,“ odpovedala Poppaea tiahle, ako by ju to nudilo, „ale Antoniov palác, do ktorého sa prestáhovala, dnes je dôležitejší ako tvoj. Ty snáď to ani netušíš. K cisárovi je mälokto úprimný. Len tí môžu takto hovoriť, ktorí nemilujú cisára, ale Nera. Vojakov skutočne nemá. Lebo každý je jej vojakom. Tajne, neviditeľnými nitkami popretkala celý svet a teraz vládne pomocou tých ľudí, ktorí ju obklopujú. A čo sa skutočne stane, je spojené s jej menom. Tribunovia, aedilovia, praetorovia sa neponáhľajú k tebe, ale k nej. Znáš ju, ako je skúpa a húževnatá. Vypráva sa, že nasbierala ohromný majetok, a jej zlaté sa rozkotúľaly všade, aj na koniec sveta. Pallasa si vyhodil. Miesto neho prišlo ich desať. Jej bojovníkmi sú ženy, ľstivé amazonky, ktoré sú všade, a žvanivé furie donášajú zprávy. Rob, čo chceš, ale o tomto musíš vedieť, ináče budeš smiešnym. Ja sa dopočujem o všetkom. Teba, Nerona, dnes už nazývajú cisárovnu a ona, Agrippina, je rímskym cisárom.“

„Ach nie.“

„Ale áno. Alebo pozri si peniaze,“ a hodila mu zlatý peniaz. „Tu je ona. A tu na druhej strane ty. S tváričkou nemluvniatka. Zostaneš večne nemluvniatkom.“

Nero sa díval na zlatý peniaz.

„Viď jasne,“ hovorila Poppaea. „Teraz, že si sa stal

s Pisonom po druhý raz konzulom, omdlela. Ani toho nemohla snieť.“

„Ale čo chce?“ opytoval sa Nero udivene.

„Nemám ani poňatia. Ani to nie je dôležité. Konečne to všetko záleží na úsudku. Jestli je ti takto lepšie, nech zostane pri tom. Moc sa nehodí pre každého. Niektorí sa vtedy cítia dobre, keď sa nimi pohadzuje ako míčom. Teba ešte zaujíma niečo iného.“

„Som umelec,“ povedal Nero.

Poppaea sa usmievala.

„Čomu sa usmievaš?“

„Tomu, že Agrippina ušetrí umelca útrap vládnutia. Ale zase nie je nadšená ani básnikom, ktorému tlieska svet. Spomeň si na predstavenie v divadle. Agrippina tam nebola, demonštratívne zostala vzdialená, keď sa ti každý vrhal k nohám. Dcéra Germanicova, božská krv, trochu sa hanbí, že jej syn je priateľom Múz. Bola by rada, keby si zanechal básnenia, lebo škodí tvojej vážnosti, ohrožuje trón. Jej trón.“

„Zkade to vieš?“

„Každý to vie.“

„Až sa vrátim domov,“ povedal Nero odhodlane a vzbudzoval teraz strach, „prehovorím s ňou.“

„Nenahnevaj ju. Hovor s ňou šetrne. Nesniesla by drsného tónu. Úbohá, mnoho trpí.“

„Prečo?“

„Pre Britannica. Mala ho veľmi rada. V noci o fera- liách bola v mauzoleu, zaniesla mu veniec. Vavrínový veniec.“

Pripozdievalo sa. Na mori blúdil zelený svit mesiaca, zaplavil stromy a zasiahol aj Poppaeinu tvár, ktorá hovorila studeným, smaragdovým výrazom.

Niekde v diaľke vykrikovali opilci, vrhali na seba drsné žarty a podlé narážky. Potom nastalo ticho. V južnej noci zaznieval iba cvrkot svrčkov.

Priniesli lampy, prestreli na stĺpovej terase k večeri. Poppaea vnišla do izby, aby sa preobliekla. Nero zostal vonku sám. Všetko, čo počul, točilo sa pred ním v bez-

tvarnom kúdeli, a nevedel, čo má robiť. Umučene sa díval pred seba, bol by rád zas hovoril ďalej, kde prestali, a ústa sa mu pohybovaly. Na jazyku sa mu striedalo ano s nie. Konečne sa Poppaea vrátila.

Obliekla si ľahké a voľné šaty, ktorými svietilo telo. Šaty maly len ten účel, aby jej zahalená nahota bola žiaducnejšia. Bola vyzývavá a divná v neobvyklej tunike s drobnými kvietkami, aké nosily len prostitutky.

Začali jesť. Ale nemohli. Sústo sa im menilo v ústach v olovo. Odstrčili misy, radšej pili. Sklenicu za sklenicou. Poppaea mnoho pila, ale sa neopila, bola triezva a vzrušená.

Pretože ich svetlo rušilo, Nero rozkázal odniesť lampy a tak sa rozprávali. Mesiac svietil ako vápno bielym svetlom, ako bludička. Jeho mrazivý svit ochladzoval cisárovo čelo.

„Tak čo mám robiť?“ opytoval sa od vína ľažkým jazykom.

„Ach, ešte stále sa preto trápiš. Nestojí za to. Nevzdoruj jej. Ty ju máš rád. Zbožňuješ ju. Mnoho sa o tom vypráva. Sú to staré spomienky. Nesmiesť sa mučiť, trápiť sa mŕnymi starostmi, rozhodni sa. Poddaj sa. Odpros ju, kľakni pred ňou. Azda ti odpustí.“

„Keby nebola moja matka,“ povedal Nero s ľažkým vzduchom, „tak by som vedel, čo mám robiť.“

„Ale je tvoja matka. A ty si jej syn. Aj ním zostaneš. Načo tie hlúposti? Mňa nemá rada. Kým žije, bude ma nenávidieť, a aj teba len pre mňa nenávidí. Stojím v ceste. Jestli odídem, bude všetko v poriadku.“

„Nemôžem nič robiť,“ povedal cisár malátne.

„Veru nič. Pomer sa a zavolaj nazpäť Octaviu.“

Nero sa zachvel.

„Áno, ju,“ pokračovala Poppaea. „Bud' ona, alebo ja,“ a vstala a narovnala sa. „Prečo sa bojíš? Musíš priznať barvu, na obidve strany nemôžeš byť. Mňa nemá rád ani ľud. Ľutuje Octaviu, úbohú, nevinnú, ktorá vo vynhanstve — ako vravia — dostala detskú chorobu, bo-

lelo ju hrdielko, ale doma milkovala sa s egyptským flétnistom. Búria sa proti tebe, že s ňou kruto zaobchádzaš. Nedostáva dosť jedla, schudla, mravčí ako mačiatko. Je to vskutku neľudské. Vezmi ju nazpäť, zavolaj ju sem. Potom zase sa začne, čo pominulo. Zase uslyšíš flétnistu. Každej noci.“

„Mlč,“ kričal Nero, „nehovorme viac,“ a uchopil ju celou silou.

Malé, ľahké tielko posadil si do lona. Šialene ho stískał, zachytil sa do neho ako do jedinej bezpečnosti v tomto chaoe.

Znovu pili. Ako sa červené víno rozlievalo na bielom mramorovom stole, Poppaea si pohrávala v drobných mláčkach a podľa zvyku zabávajúcich sa rímskych žien nakreslila na stôl písmeno. Veľké D.

Nero ho uvidel.

„Doryphorus,“ reval, „tvoj milenec.“

Poppaea rozmazala škvru.

„Dionysius,“ odpovedala, „náš boh, boh lásky.“

Nero ju divo odstrčil. Poppaea udrela cisára po tvári od vína mokrou rukou.

„Divá mačka,“ povedal Nero a skočil za ňou.

Poppaea zastala u stĺpu na druhom konci terasy. Bránila sa nehtami. Neronove oči žeravely.

„Blázon,“ kričala Poppaea a fučali na seba, dvaja dravci, nepokojné beštie.

Nero sa zasmial. Poppaea mu nerozumela.

„Tomu sa smejem,“ hovoril cisár zadýchčane, „že ti môžem dať zoťať hlavu.“

Dlho sa vzájomne mučili. Konečne sa pomerili. Mravčajúc rozkošou zmietali sa v dlhočizných, horkých bozkoch, v ktorých ich smrteľne vyčerpané nervy našly chvíľkovú úľavu. Potom sedeli zmučene.

Poppaea len toľko povedala:

„Ráno sa vrátim,“ a odchádzala.

„Aj ja s tebou,“ a bežal za ňou.

Naháňali sa, zatratení, raz Nero Poppaeu, raz Poppaea Nerona.

„Svitá,“ povedala Poppaea tupo.

Noc minula neplodne a už prichádzalo ráno. Strhol sa vietor. Voda dostávala olovený lesk. Potom nebo začalo napodobňovať vodu, navliekalo na seba priezračné závoje, podobné sklu, a prevalovalo oblaky. Obidvom zamilovaným bola zima v ľahkých šatoch, ale nepohli sa ztade, dívali sa z balkónu poschodia na more.

Oceán bezmocne reval u nôh paláca, hrýzol mramorové schody, vyskočil i na najvyšší a dobýval múry. Lišajovité vlny cválaly s bielymi šupinami. Vlna, ktorá sa dostala ku vchodu do vily, roztrieštila sa o stĺp a dala zauchu satyrovi, ktorý s vínnym mechom, ako podnápitý figliar, stál na stráži, a teraz, ako by pocítil odpor, prskal z úst i z nosa slanú vodu. Všetko sa pohybovalo. Ľudia, ktorí sedeli hore s prebdenými tvárami, vzbudzovali dojem, že sa zmietajú na lodi a trpia morskou chorobou.

Nero obdivoval túto panorámu. More na úsvite sa podobalo pomätenej hetére, ktorá ráno pred česaním, strapatá a roztrpčená šiali, ozdobená pravými perlami, s titanský modrými vlasmi. Zmietala sa v bezesnej posteli a neupokojila sa, plakala a bedákala, a ako neplodná žena, ktorá sa svíja v jalovom pôrode a nemôže dať nový život, omdlela a vrhla sebou v kŕčoch sa zmietajúc.

XXII.

MEDZI ŽENAMI

Ráno sa vydali spolu na cestu.

Krajina, ktorú videli cestou sem, tiahla sa pred nimi už druhý raz, nerozčulovala ich, práve ako slová, ktoré si už raz povedali. Nemali sa o čom dohovárať. Unudene sa opierali o nosidlá. Mlčali, zívali, mlčali.

Ked' prišli do Ríma, rozlúčili sa.

Nero mal hlavu plnú hmlly. Cítil, že nič nevybavil, nič si neujasnil, a celá cesta že bola celkom zbytočná.

Najprv chcel vidieť Doryphora.

Už ho nezamestnávala ani túha, len žiarlivosť, ktorá mu zostala z lásky ako z umenia strusky ctižiadosti.

„Čo ti je?“ zareval naň. „Máš drobnú tvár. Potom, aké je to písмо! Trasie sa ti ruka,“ hodil mu doštičky.

Pisár vyšiel skormútene a cisár sa naň díval, ako šiel s ovisnutou rukou, so sklonenou hlavou do kancelárie.

Potom oľutoval, že tak krátko s ním jednal a nevypočul ho. Poslal preň, ale mladík bol už vtedy odišiel.

Cisár zápasil sám so sebou. Prenasledovaly ho potupné scény, oplzlé skupiny, ktoré sa ustavične vracaly, märne sa ich pokúšal odohnať. Proti svojej vôle ich musel vidieť, a sám si ich vymýšľal, aby trpel ešte viac. Poppaea a Doryphorus, oni všade vystupovali. Keby sa stalo, čoho sa obával, a videl by to na vlastné oči, snáď by sa ani vtedy bol tak nehrozil.

Poppaea ho nechala samotného, aby dozrely v ňom slová, ktoré zasiala a očakávala ich pôsobenia.

Nero bežal k matke.

Vyobcovaná matka-cisárovna žila v Antoniovom paláci, nedaleko cisárskeho. Obklopovali ju udavači a o každom jej hnutí podávali zprávy cisárovi a Senecovi, ktorý ju celkom zbavil moci. Agrippina mohla len úfať v lepšie časy. Aj ona mala udavačov. Títo sa stretávali s cisárovými ľuďmi a vzájomne sa pozorovali. Ale nedosiahla úspechu. Po Britannicovej smrti vkladala všetku úfnosť do toho, že najde spojenie s Octaviou a spojí sa s privržencami Claudiovcov, ktorí privedú zpäť Octaviu, a jej pomocou znova sa jej dostane starej moci. Ale Poppaea zmarila všetko. Syn jej vykľzol z rúk. Teraz už vedela, že ho nemôže zastaviť, a túžila len po tom, aby sa čo najskôr dostal po šikmej ploche dolu.

Po večeroch schádzala sa u nej spoločnosť žien, ktorá šepťala o tom, že v najbližšej dobe nastane na tróne veľká zmena. Len čakajú na príležitosť. Táto príležitosť zostala však vždy vzdialená.

Neronov príchod ju zarazil. Prišiel k nej bez vojen-

ského sprievodu, bez zbraní, ako kedysi, v dobách blažených.

„Chcem odpočívať,“ povedal cisár, „u teba,“ a ľahol si na lehátko.

Agrippina si sadla k nemu, vzala do lona jeho hlavu. Kolembala syna, dívala sa naň, na toho, ktorý pochádzal z jej tela. Jemnou a všetko znajúcou rukou, ktorá už sa pobflala v živote, zakryla cisárove oči, aby nič nevidel. Mohutným poprsím naklonila sa nad ním, a zaclonila ho.

„Syn môj — syn môj.“

Nero ochabol. Načúval jej slovám, ktoré ho osviežovaly, a na chvíľu pocítil zabudnutú chuť mlieka, počoj, ktorý nás obklopí iba v blízkosti matky, v dobe nebezpečia. Videl ju ako obryňu, ako kedysi, za nocí v detstve, keď ležiac chorý, pýtal piť. A Agrippina poznávala vlastnú krv, dieťa, pre ktoré zašla tak ďaleko, že sa sama zľakla, pretože sa jej objavila v duši beznádejná cesta, ktorú vykonala.

Prosila ho, pekne, ticho.

„Octavia,“ povedala, „Octavia. Prečo sa na ňu hneváš? Len pre ňu trpíš. V Ríme ľutuje ju každý. Aj senát sa hýbe, aby ju priviedol domov. Potom by sa všetko zahladilo, a boli by sme všetci šťastní.“

Neronova hlava pomätene sa hýbala v Agrippinom lone.

A Agrippina ho pripútala k sebe. Vzala ho do nosidiel, ležali vedľa seba dôverne si šeptajúc ako kedysi. Nepustila ho niekoľko dní.

Večer sa postavila pred neho, ona, ktorá získala trón, ona, matka, s rozkazujúcim pohybom. Tvár si namaľovala, do čela načechrala drobné poletujúce kučery, bozkávala ho, objímalu. Potom nastavila k bozku ústa a prsia, vrhla sa mu ku kolenám, z očí jej tiekly slzy, bola celá bez seba.

„Privolaj ju,“ prosila, „privolaj.“

Nero začal naslúchať. Ako by počul vzdialenú ozvenu, ktorú už znal. Poppaea ho práve tak prosila:

„Privolaj ju, privolaj.“

Nikto nevedel, čo sa deje v paláci. Nero sa vozil stále s matkou, a po čas jej poručníkovania sa aj upokojoval. S úsmevom rekonvalescenta prikyvoval všetkému.

Jednoho dňa, keď sa preberal v knižkách, počul hluk.

Na foru hovorili, že Octaviu priniesli zpäť, a tajne ju ubytovali vo vzdialenom krídle paláca.

Utvorily sa skupiny, pojednávaly o udalosti, dúfaly v zmenu. Niektoré skupiny sa pohly k palácu, aby pozdravily cisára, ktorý udelil milosť, aby privítaly cisárovnu, ktorá dostala milosť, a demonštranti sa stretli aj s inými skupinami, ktoré sa skladaly z lenivých zavedavcov, buričov. Títo sa spojili a tak postupovali vpred ako vlny.

Dav nebezpečne vzrastal. Bil, drúzgal všetko, kade šiel, shadzoval Poppaeiny sochy a miesto nich staval ovenčené obrazy Octavie.

Nero so striedavými pocitmi počúval hluk. Sám nevedel, čo urobil a už toho ľutoval. Nedúfal v nič dobrého.

Vonku sa bila telesná stráž. Šabľami odháňali dav, ktorý vnikol do paláca a už bežal hore po širokých mramorových schodoch, aby vnikol k cisárovi. Odrazu sa otvorily dvere siene. Poppaea stála pred ním. Bez závoja, strapatá.

Bolo vidieť, že utekala a pešo došla sem vo veľkom stisku, s nasadením života. Bola zadýchčaná.

Pohla ním táto prenasledovaná žena, na ktorú volala ulica smrť, a teraz sem zalieta, rozchechaná, ošarpaná, ani dievča pri ceste. Po dlhom odlúčení jej krásu zapôsobila naň novou silou. Premohla ho.

„Čo sa stalo?“ opytovala sa Poppaea hlasom, ktorý ho obžaloval a volal k zodpovednosti.

Nero stál pred ňou so zlým svedomím.

„Hlúposti,“ odpovedal Nero. „Ľud hrá divadlo. Je povstanie, demonštrácia. To sa deje.“

Zaznela hudba. Flétnisti hrali pod oknami paláca. Hádzaly kvety.

„Toto patrí jej,“ smiala sa Poppaea, „flétnisti sa skutočne môžu teraz radovať.“

Potom dav zahučal. Niekoľkí zapískali. Skaly lietaly.

„A toto patrí mne,“ povedala Poppaea celá bledá.

„Mne to patrí,“ jachtal Nero.

„Tebe a mne, ktorí sme zničení. Lebo, pozri sa, chcú nás zničiť. Otvorene hovorím. Ony dve. ,Najlepšia matka‘ a ona, ,najlepšia žena‘.“

Nero sa zrútil do kresla.

„Odídem,“ povedala Poppaea, „prišla som sa len rozlúčiť. Ale ty nemôžeš byť zničený. Nemôžeš dopustiť, aby ti siahli na život. Nesmieš dopustiť. Octaviu sem vpašovali. Zajtra jej najdú aj cisára.“

Nero naslúchal, čo sa deje vonku. Hluk sa tíšil. Potom telesná stráž oznamovala, že sa dav rozchádza.

Cisár Poppaeu zdržoval. Keď nebezpečie pominulo, posadil ju vedľa seba.

„Predpovedala som to,“ povedala Poppaea skrúšene.
„Vedela som. O tom som hovorila. Ale ty si mi neveril.“

„Komu mám veriť?“ opytoval sa Nero rozpačite.

„Mne,“ vravela Poppaea rozhodne.

„Jestli slúbiš . . .“

„Sľúbim.“

„Že nikdy viac . . .“

„Nikdy viac . . .“ prikývla Poppaea.

Cisár sa upokojil a uchopil Poppaeinu ruku.

„Mala si pravdu,“ hovoril, „len ty si mala pravdu, a len tebe môžem veriť. Teraz vidím,“ a vytreštil mátožné oči, „vidím každého. Len keby som aj teba videl, drahá, a keby ma to nebolelo.“

„Čo?“

„Že ťa tak veľmi milujem.“

„Prečo nechceš byť celkom šťastlivý?“ opytovala sa Poppaea prísne. „Prečo sa bojíš šťastia? Veľkého, velikánskeho šťastia?“

Nero ju pritiahol k sebe, položil na ňu zmámenú hlavu.

„Rob so mnou, čo chceš,“ povedal unavene. Potom pokračoval:

„Ešte dnes dám poslať zpäť Octaviu. Na Pandatariu,“ pripojil.

Pandataria bol ostrov odsúdených k smrti, močaristý, vraždný kraj, v ktorom vyhnanci umierali po krátkej dobe.

„A Otho?“ opytovala sa Poppaea. „Aj on je tu. Osloboď ma,“ prosila, keď mu padla umdlená na prsia.

Nero menoval Otha miestodržiteľom Luzitanie, a ten hned odcestoval s veľkým víťazstvom.

A Antoniov palác obsadila od toho dňa dvojnásobná stráž, a Agrippina nemohla sa ani hnúť. Len čakala s tvárou obrátenou k noci.

Pre každý prípad nosila s sebou dýku, a ako bolo v lepších kruhoch všeobecným zvykom, pred každým jedlom a po ňom užila protijedu z tabatierky, ktorú nosila v tajnom vrecku tuniky nad srdcom.

XXIII.

„JEDNOTA RÍMSKÝCH CITARISTOV“

„Jednota rímskych citaristov“ na Via Appia mala len dve izby na poschodí, a pred rokami slúžily len k tomu, aby sa umelci mohli schádzať, mohli sa dohovoriť o rôznych veciach, týkajúcich sa ich remesla. Predávali tu struny, nedorobené hudobné nástroje výhodnejšie ako inde. Po večerach citaristi spolu jedávali v chudobnej izbe, napĺňali svoje bezodné žalúdky kutľami a fizolňami s octom, popíjali víno a spievali.

Teraz je Jednota najskvelejším, najviac vyhľadávaným miestom Ríma. Zaberá celé prízemie a poschodie, ale ani takto sa nemôže umiestniť, lebo počet členov vzrástol, toľkí ju vyhľadávajú, že sa stala priamo strediskom spoločnosti a vo dne v noci sa v nej odohráva rušný život. Toto je možné pozorovať aj na vonkajšku. Na le-

hátkach vzdúvajú sa podušky, na miesto neúplného nábytku prišly pozlátené kreslá a sochy, podávajú sa tu teplé jedlá a dráždivé pochúťky, ktoré môže človeku poskytnúť zem aj nebo. Citaristi sa už vyberanejšie obliekajú, nosia aj klobúky a tógy, lebo sa musia prispôsobiť novému prostrediu, vojakom, patriciom a kupcom, ktorí stále častejšie vyhľadávajú ich miestnosti.

Zpočiatku nakukli sem len niekoľkí, pod rôznymi zámienkami, príležitostne, niekoho vyhľadávajúc. Dnes je ich druhým domovom. Zase aj oni prijali spôsoby citaristov, literátov, gramatikov. Hovoria ľahko, nedbalým spôsobom, ktorý odkukali od básnikov, nedabajú veľmi o vonkajšie formy. Najde sa továrnik, ktorý každého rána piye rascovú vodu, aby mal tvár zaujímavo bledú. Časom sa básnici a občania viac a viac sebe podobali a teraz sa spolu dobre cítia.

Hned pri dverách sedí trpaslík Vanitus, na tej istej stoličke, na obvyklom mieste. On je stálym hostom Jednoty. Prichádza už dopoludnie, a odchádza s poslednými len pozde v noci. Nerobí viac žarty u cisárovho stolu, ale jeho teraz nimi zabávajú. Má nesmierne peňazí a autority a vznešene so sebavedomím nosí svoj hrubší, ktorý mu dopomohol k vážnosti a mimoriadnemu postaveniu. Ktorí vchádzajú, najprv sa tu ukláňajú. Stojí pred ním stolík, na ktorom sú jedlá, nápoje. Sotva sa ich dotýka. Nie je viac lačný, ani smädný. Obklopujú ho pochlebníci, obťažujú ho pre nejaké miesto, ktoré by ho stalo len jediné slovo, ale on sa ich ľahko zbaví. Hlas má tenký. Najviac mlčí, nerád hovorí.

Odpoludnie začína hra v kocky. Sberba sa pustí do hry. Vyhadzujú zo skleníc kocky zo slonovej kosti, hoci sádzka, ktorá bola predtým jeden as, dosiahne aj štyri sto sesterciov, ale prirodzene sú i vyššie, ako kto môže. Najprv sa bije len niekoľko strapatých spisovatelíkov. Ale neskôr sa rozohní nálada, začína opravdová hra. Prichádza niekoľko básnikov, ktorí teraz veľmi rozhadzujú, niekoľkí lepší herci, medzi nimi Antiochus, ktorý je vášnivým hráčom a sype pred seba zlaté peniaze. Jeho

si tu veľmi vážia. V Marcellovom divadle má ročitého platu šesťsto tisíc sesterciov.

Počuť výkriky hráčov, ako oznamujú sádzky s poznámkami:

„Psia,“ hovoria, „psia sádzka. Ty si prehral.“

„Venušin vrh,“ ozval sa osamotený hlas. „Vyhral som.“

Výherca je básnik Sophokles, slabý človečik, ktorý hrabe mnoho peňazí, lebo Šťastena ho má rada; otáča kocky zvláštnym spôsobom, ktorý nechce prezradiť.

Tento Grék, ktorého oči bez mihalníc sú červené od bdenia, vychvaľuje sa tým, že je pokrvným, blízkym príbuzným niekdajšieho tragéda, čo sa nedá kontrolovať. Druhí mu teda niekedy veria, niekedy nie, podľa toho, či vyhráva, alebo prehráva. Ináč vlastne žije len z tejto viery, lebo nevie ani spievať, ani písat, aspoň nikto nečítal od neho nič, a ani jeho reč nesvedčí o básnikovi. Luhá dve na tri, svoj rodokmen odvodzuje od bohov. Je skúpy a sobecký.

Pri ňom sedí Tranio, člen Bulbovho divadla, bezvýznamný herec, ktorý v divadle napodobňuje za kulisami psí brechot, je známy svojím nešťastím, a preto už vrel tichú dohodu so šťastným priateľom. Sophokles mu od rokov už nepomáhal, ale preto ich priateľstvo neoslablo.

Pozdejšie prichádza Bubulcus, mnohonásobný milionár, obchodník vlnou, ktorý tu našiel prístup k cisárovi, dvorný dodavateľ, a od tých čias nakradol toľko majetku, že závodí s najbohatšími občanmi.

V Ríme má päť domov a v Sabinu vilu olivami ohradenú, vilu s rybníkom a ovocným sadom, okolo nej do nekonečna sa tiahnuce pozemky, na ktorých chovajú ovce, strihajú vlnu, polia, na ktorých nájomci sejú a žnú. Jeho stáda, čriedy, žrebčínce sa nedajú spočítať. Ale už sa nestará o majetok. Ako ho cisár osloboďil, obrátil sa k práci chrbotom a jeho otrocká ruka, ktorá kedysi hnietla hnoj, zjemnela, a jeho pôvod je vidieť len na krivých nehtoch a krátkych prstoch, medzi ktorými te-

raz nepočítane prechádzajú miliony. Má divé a násilné čelo. Ale v očiach už sedí zmiernený úsmev, snaží sa byť milý k tým, s ktorými hovorí. Má obrovskú tvár, ako egyptský nosorožec.

Na beztvaré telo navlieka najdrahsie šaty, aby vždy demonstroval svojím bohatstvom a prsty mu trpnu od prsteňov a drahých kovov. Aj ináč sa snaží kráčať s dobou. Hoci sotva vie čítať a grécky nerozumie vôbec, nadobudol prekrásnu knihovňu, ktorá zaberá niekoľko izieb so stojanmi z cedrového dreva, a skúpil u bratov Sosiov a u Horatiovho kníhkupca vzácne rukopisy, knihy v kožených väzbách, ktoré sú na fore len po jednom exemplári. V paláci má súkromné divadlo, v ktorom vystupuje so svojou ženou, ktorá sa učila u Parida tančiť, a chodí do Zodicovej školy. Jeho synov učí Fannius v kurze „Jednoty rímskych citaristov“, kde žiaci čítajú básnikov a sami významnejší básnici recitujú nové básnne. V tomto prostredí, ktorý mu dáva smysel bytia, zrieka sa nadutosti, pripomenie si, čím je zaviazaný mnohým básnikom, a je vľúdny, skromný a blahosklonný.

Vstúpil s Galliom, malým hercom, ktorý je milencom jeho ženy, a s Latinom, zvaným „krásnou dušou“. Prijali ich veľmi úctive. Všetci, ktorí hrali v kocky, povstali a prerušili na chvíľu hru, aj Vanitius zodvihol ľahostajnú hlavu.

Sophokles, čulý potonok spisovateľa tragédií, ktorý má nesporne smysel pre takéto dramatické obraty, ihneď vykocil s miesta, vzal ho pod pažou, a viedol ho k stolku, kde sa hralo v kocky. Tranio je nadšený jeho sviežostou a mladosťou. Florus vychvaloval jeho prstene. Phornius, verný svojej ľsti, častoval ho hrubosťmi, ktorým sa obchodník smial. Každý volá ku hre iba jeho. Ale táto spoločnosť ho nevypustí z drápov, a privádzajú ho k stolu, pri ktorom sedí jeho každodenný dvor, pochlebníci a príživníci.

Tu postáva aj Fabius, chudobný pisár, niekoľkonásobný otec rodiny, ktorý opisuje úradné zprávy Acta diurna. Jeho úloha niekoľko rokov pozostáva len z toho,

že striehne Bubulcove kocky, a keď ten prehráva, vzdychá, keď vyhráva, usmieva sa. Je nešikovný lichotník, spokojí sa s tým, že občas povie nejakú blbosť, za čo ho Bubulcus buchne za súhlasu spoločnosti do chrbta. Ale Fabius neodchádza. Čaká trpezlive, potom dostane ako bolestné zlatý peniaz, aby mal za čo večerať. Bubulcus s mierou rozhadzuje peniaze, lebo už zná svojich ľudí, a vie, akú hodnotu má ktorý na trhu, do akej miery je v obľube u cisára. Preto pri rozdávaní riadi sa určitým klúčom. Vyzibly olejkár, Crispus, je však nový človek. On len krátko sa pohybuje v kruhu umelcov, s láskavostou ktorých rád by sa stal dvorským dodavateľom, je neobratný a nesmelý, neinformovaný, takže Zodica považuje za tak veľkého spisovateľa ako Senecu, Trania za takého herca ako Parida. Je šťastlivý, jestli sa niektorý dá s ním do reči. Z tohoto sa mu dostáva hojne. Aj jeho obklopujú povačiči a ticho si požičiavajú od neho, v čom im Crispus ochotne vyhovuje. Úbohý, dobrý olejkár pripadá zblúdilým dieťaťom medzi týmito obľúbencami Múzy.

Iný svet vládne teraz ako kedysi, keď herci sa podobali otrokom, keď ich mocní posielali do vyhnanstva, bili korbáčom, a počestný človek im nemohol dať ani dcéru. Skoro všetci sa oslobodili. Nariadenia starých cisárcov, ktoré vydávali proti uvoľneným mravom, strácaly platnosti, nastávala nová doba, a štátna kolonia umelcov kvitla so dňa na deň. Aedilovia, usporiadatelia predstavení, mávajú tu temer denne úradné hodiny, aby sa stýkali s významnými osobnosťmi doby, a ani jeden z vyšších úradníkov nemôže opominúť, aby sa neukázal na tomto mieste, kde večeriava cisár po divadelnom predstavení.

Zodicus došiel k večeru s Fanniom na čele hlučnej skupiny. V ich škole skončilo sa vyučovanie. Pylades, pantomimik, ktorý na burze vyučujeancu a šermovaniu, čule vplával s poletujúcimi rukami a nohami. Aj on mal mnoho žiakov, hlavne medzi senátormi. Nero posledne na slávnosti usporiadal závody senátorov s gladiátormi

v šermovaní, a tí, aby ich nenašiel boj nepripravené, otužujú telo, snažia sa staré svaly urobiť ohybnými, obratnými.

Ale autority požívajú Zodicus, profesor poetiky, i Fannius, ktorý učí žiakov recitovať a spievať. Kráčajú v zástupe privržencov, ktorí ich vždy obliehajú otázkami.

Lentulus, skromný a stárnucí zemedelec, ktorý sa na staré kolená rozhodol, že sa pokúsi písat básne a študoval básnikov, ocitá sa stále pod dojmom prednášky, a prosí Zodica, aby mu vysvetlil ešte raz, čo predniesol. Drobny statkár unavene sa díva pred seba. Všetky tie nové veci, ktoré počul na týchto hodinách, ho unavily, a pokial hovorí jeho učiteľ, myslí na rodinu, deti, ženu, gazdovstvo, a sotva môže už dávať pozor. Je neobyčajne usilovný, ale nemôže to nikam doviest. Má ľažkú hlavu.

„Keby som len znal daktyl,“ vzdychá.

„A je preca veľmi jednoduchý,“ odpovedá Zodicus a palcom poskakujúc po kľboch na prste skanduje hexameter.

„Áno,“ odpovedá hlúpo Lentulus, a aj on si ohmatáva prsty.

Miestnosť je plná hluku a svetla. Crispus, vľúdný olejkár, v sádzke stratí pol miliona, vstáva olúpený, ale preca sa láskave usmieva. Bubulcus ešte stačí.

Zodicus a Fannius sa nezamiešali do spoločnosti, sadli si stranou pod stôp a rozprávali sa.

„Sotva stačím,“ hovorí Zodicus. „Zase šesť patricijov. Prichádza ich stále viac.“

„Ja som zvýšil školné,“ hovoril Fannius, „ale dnes ma zas napadli. Šermujú hlavne starci.“

„A pokračujú?“ opýtal sa Zodicus.

„Nie veľmi,“ odpovedal Fannius, s bledým úšklebkom na závistivých ústach.

Obidvaja napuchali peniazmi a preceňovaním, ale cez to neboli v dobrej vôle.

Týchto dvoch ľudí pojila závist. Spolu žiarlili na kaž-

dého, ktorý niečoho dcisiahol, a vôbec nič neschvalovali, čo bolo dobré a uspokojujúce. Lenže aj na seba sa dívali s lačnou nenávistou. Zodica bolelo, že sa aj Fanniovi vodí dobre, a Fannius zas nesnášal Zodicov úspech. Preto chodili stále spolu, lebo sa báli, že jeden v neprítomnosti druhého dovedie to ďalej, a boli presvedčení, že jak sa rozídu, len sa zle ohovárajú. Takto sa stal z nich Castor a Pollux.

V živote sa im dostalo málo radosti a uznania vôbec nie. Zodicus za mlada behal po fore a sentimentálne básničky, ktoré spieval o poskakujúcich jahniatkach a cukrujúcich hrdličkách, hučal každému do ucha, ale nedosiel vyslyšania, vysmiali sa mu, alebo ho odstrčili. Na toto nezabudol ani teraz, keď ho cisár k sebe pozdvihol. Túžil sa pomstíť každému, kto je veselý a spokojný, a vracať zlo aj tým, ktorí mu nikdy neublížili. Fannius, ako otrok, vláčil kedysi na chrbte skaly, vymkol si ľavú lopatku, a zlomená kost ho tak bolievala, že mnohokrát nemohol ani spávať. Ani on sa nesmieril nikdy. Krochtaľ radostou vždy, keď niečo zlého počul, alebo mohol o niekom povedať. V týchto dvoch nízkych mäsiatých Rímanoch sídlilo nesmierne nešťastia a podlosti. A v očiach im mrkala bojazlivá dávna túha po láske, hlboko zasypaná popolom, a vždy ožívala, keď ich začal niekto chváliť, alebo len vzbudzoval nádej, že cíti k nim vážnosť.

Sedeli smutne:

„Príde?“ opýtal sa Fannius.

„Čo ja viem,“ povedal Zodicus podráždene.

Ešte vždy patrila každá ich myšlienka cisárovi, aj teraz, keď ich sotva prijal. Ale hanbili si to priznať.

„Kedy si bol u neho?“ vyslúchal ho Fannius.

„Minule,“ povedal Zodicus, „teraz mám mnoho práce.“

„Aj ja. Potom stále hrá.“

„Áno,“ vravel Zodicus so spotvoreným pohŕdaním. „Chodí s Paridom. Vystúpil v divadle Bulbovom. A v Marcellovom. Videl som ho.“

„Bol dobrý?“

Zodicus sa smial:

„Hnusný. Smiešny. Neberú ho vážne. Vlastne nie je ničím.“

„Ničím,“ povedal Fannius hlbokým pohŕdavým hlasom. „Len my sme urobili z neho niekoho.“

S jazyka im striekala žlč. Prehltli ju ako niečo odpornejšo, od čoho im ošpatnela aj tvár.

Potom pátrali, pozorovali sa, nechceli prezradíť, že vypadli z cisárovej milosti.

„Kde vystupuje dnes?“ opytoval sa Fannius.

„V Pompeiovom,“ odpovedal Zodicus. „Ani som nesiel,“ a skrivil ústa.

Callicles sa objavil s tromi ženami, ako to robieval, s Lollyou, ktorá je Bubulcovou milenkou, ale nikdy s ním nie je, a bohatý kupec, ako sa vraví, drží ju len z módy, a s dvoma egyptskými hetérami, ktoré si obrúbily drobné plavé tváričky modročiernymi kučerami, a s osobitou veselostou ukazovaly vo svetle biele zuby. Každý sa k nemu obracal s milou prívetivosťou, za čo on širokým pohybom ďakoval.

Cez to, že mal grécke meno, bol rímskeho pôvodu, ale v mladom veku dlhšie sa zdržoval v Aténach, zvykmi a rečou sa celkom pogrēčil a choval nesmierne pohŕdanie k vojenskému latinskému štátu, ktorého krvavé barbarstvo, ťažkopádná neumeleckosť pripadaly mu smiešnymi. Mal krehkú postavu. Vlasov mal málo, uprostred nosil pečlivý a rovný pútec, ktorý si občas malíčkom upravuje. Má tógu ametystovej barvy, dosť obnosenú, ale zato zriasuje ju vznešene ako patricij.

Mnohí ho považujú za herca, spisovateľa, tanečníka, trebárs nie je ani jedným zvlášť, ale všetkými spolu. Skrýva v sebe zničený život, a jeho šľachetná a smutná bezúčelnosť mu vysadla na unavenú tvár, ktorú od nosa k ústam zatemňovaly hlboké rýhy, vysadla na dlhý a zaujímavý nos, ktorý ako by plakal za dávnymi túhami. V očiach mu spočíva čierňava, spaľujúca, hlboká a spálená, ako v oku starého vtáka.

Ale z toho, čo život kazil po štyričať rokov, urobil zázrak, a drahé trosky rozhadzoval mrhačskými rukami. Táral po grécky. Ako príval vedel hovoriť o všetkom, čo mu prišlo na um, o topánkach žien, o náušnicach, o okraľujúcich prostriedkoch, básniach, vymyslených láskach, ktoré prežíval s egyptskými princeznami, ktorých predkovia spia pod pyramidami, o nestydostach básnikov, o zvykoch známych štátников, o samých kľavých veciach, ktoré poslucháč mal za významné a dôležité, pretože vlialy do neho toľko duše, že ožil. V tomto sídle umelcov, tak sa zdalo, je umelcom len on, ktorý sa ním nevyhlasoval.

Každý visel na jeho perách.

Vytvoril zvláštny jazyk, z dávnych slov, ktorých užívali starí klasikovia, a tieto posmešne, s určitou predstieranou dobromyseľnosťou miešal s tými nočnými výrazmi, ktoré tu počul. Bcl bodavý, niekedy kúsavý a ukrutný. O každom sa vyslovoval ironicky, predovšetkým o sebe, aby vzbudzoval ľútosť so sebou samým. Množstvo citov, ktoré žilo v jeho jemnej duši a sladká horúčka, skysly, víno sa premenilo v ocot. Ale je tuhý a ešte stále aromatický.

Ženy, ktoré sedely okolo neho, načúvaly. Hovoril príjemným zamatovalým hlasom. Vychvaľoval Poppaeiny žlté stuhy, ktorými si prevazuje nohy v zlatých topánkach.

Občas prerušoval reč, lebo si povšímol niektoj ženy, ktorá vedla neho prepŕchla.

„Pôvabná,“ povedal k žene, „okúzľujúca,“ lichotil dievčatom s preháňanou zdvorilosťou, so zmierňujúcim úsmevom na ústach.

Tieto lichôtky rozsypával ako bezcenné ruže, povrchne, ale milo.

Potom hovoril ďalej:

„Och,“ vzdychol, „v Aténach nosia ženy bledý závoj. Hlavu zas naklonia trochu dozadu, keď spievajú, takto. Lakte Atéňaniek sú jemné a dôverčivé.“

Trochu sa napil, lebo miloval víno a zahľadel sa smutne do sklenice.

„To je veľmi smutné,“ pripojil s ovislou hlavou.

„Čo?“

„To je veľmi smutné. Dnes som videl Rímanku, vo vlnenom rúchu. Bola tučná a fučala. Nie je to smutné, moje dámy?“

Vzadu u hracieho stolku umierala hra v kocky. Vstal aj Bubulcus, básnici sa delili o peniaze. Sophokles podnikol ešte jeden útok proti kupcovi.

„Počestný pravnuk umelcov,“ povedal Callicles, s neopísateľne divným pohybom ruky veľkého básnika Sophokla. „Ejhľa, nová scéna z Oidipa: ,Oidipus v Ríme.“

Babulcus šiel k ženám.

Callicles, ktorý ho nazýval obyčajne len bachratým mužom, a opisoval v rôznych variáciách jeho chlpaté prisia, hrčkovité nohy, napuchnutú hlavu, teraz, keď sa blížilo vrece peniazí, navliekol výraz plnej úcty, lebo sa bohatým ľuďom obdivoval.

„Adonis,“ vystrelil k nemu slovo.

„Prosím?“ ozval sa kupec, ktorý nevedel, kto to je Adonis.

Callicles neboli schopný pochlebovať, lebo hoci sa považoval za ľstivého, neznal ľudí, nevedel nikdy utajíť pohŕdanie k tým, ktorých chcel získať. Nikdy ani nič nedostal, a živil sa tým, že hetéry učil po grécky.

Kupcovi sa každý smial. A Callicles rozpačite vysvetloval:

„Je to vážny, počestný muž,“ povedal ukazujúc na Bubulca. „K svojmu cieľu ide v kovových topánkach. Ako okrídlený Mercurius. Nerozumejte mi zle,“ pripojil.

Teraz sa priplichtil k nemu i Zodicus. Potreboval denne, aby počul o Fanniovi niečo zlého, v čom mu Callicles ochotne vyhovel. A Fanniovi zase charakterizoval zhustene Zodica.

„A Nero?“ opytovali sa Callicla obidvaja.

„On je cisárom,“ povedal úctive.

„Ale jeho básne?“

„Má ruky ako vankúšiky a teplé,“ pokračoval Callicles.

„Preca,“ spovedali ho básnici, ktorí vedeli, čo si o ňom myslí.

„Anakreon,“ hovoril Callicles, „bol veľkým básnikom,“ tu vyprázdnil sklenicu, „ale nebol cisárom,“ a pozeral sa okolo seba ukrývajúc úsmev, ktorý mu žeravel len v očiach.

Vyskočil, ponáhľal sa do kuchyne, aby sa zaujímal o večeru, lebo bol aj labužník, mal rád jemné jedlá a samotok. Tu sa bavil s umyvačkou, ktorá bola sice trochu špinavá, ale veľmi pekná. Callicles vytiahol láhvičku, ktorú nosil vždy so sebou, nalial dievčaťu za krk voňavku, ktorá jej stekala po páternici a donutila ju, aby vykrikla, potom on, milenec omamujúcich princezien, divo pobozkal otrokyňu na ústa a nazval ju bohyňou. Potom sa vrátil k trom hetéram.

„Bude polievka zo škovránkov,“ oznamoval, „pred chvíľou dva tisíce ich vykrvácalo pod nožom nášho skvelého kuchára,“ a odprevadil dámy do jedálne.

Jedálňa bola plná ruží. Štátna pokladňa vydala osiemsto tisíc sesterciov, pretože sem očakávali cisára.

Nero tam ležal pri stole. Prišiel po divadle a zdal sa byť unavený. V poslednej dobe musel mnoho hrať, lebo ľud si stále viac hier žiadal, a on spieval, recitoval, v cirku, v divadle, skoro každého večera, aby vymazal pamiatku vzbury. Pred večerou vhodil do vína pravú perlu a vypil ju. Ako povedal, prehltol milion. Potom cítil, že perla mu obohacuje krk a do očí mu vkráda lesk perlôviny.

Obklopovali ho herci, ktorí s ním hrali a teraz ho bavili. Pozdejšie, keď pili ľahké vína, boli srdeční ako kolegovia. Gallis napodobňoval bezzubého Pammana, Alityros Trania, Lucius Phanuma, Phanum Porcia, a Porcius Alityra. Z tejto úlohy nevypadli celý večer. Ničko z nich nebol samým sebou. Každý predstavoval niekoho druhého. Antiochus, ktorý sa dosiaľ neúčastnil tejto divnej hry, odrazu vstal a napodobňoval veľkého herca, ktorého sa dosiaľ neodvážili napodobňovať, svojho slávneho soka Parida. Žiaril z neho tragickej strach,

šepтал, lebo vo veľkých scénach Paris vždy šepтал a rukou urobil poľakaný pohyb. Hral ho tak verne, že sa Nero váľal smiechom.

Ked' sa najlepšie smiali, vstúpil Paris. Nálada dosiahla vrcholu. Bavili sa na účet dvoch Paridov, pravého a predstieraného, ktorí sa stretli.

Ale Paris bol zničený a poľakaný. Šiel priamo k Neronovi a pošeptal mu do ucha:

„Spiknutie.“

Nero pochopil žart:

„Strašné,“ šepтал Paridovi a, ako dobrý herec, zbledol.

Potom sa pozrel Paridovi do tvári a zasmial sa. Potlapkal ho:

„Skvele si hral,“ smial sa, „lahni si a pi.“

Oni dvaja, veľký herec a cisár, žili v dôvernom priateľstve, a často si dovoľovali takéto žarty. Temer závodili, kto vie lepšie pomýliť druhého, aby hru považoval za skutočnosť. Nespokojili sa chvíľkovými nápadmi, škádlenie pripravovali, podopierali a pokračovali v ňom často celé dni. Paris raz, ked' spolu pili, dal poslať k sebe posla, že mu vykradli vilu. Pri zpráve začal plakať, trhal si vlasy, utekal domov a dlho sa cisárovi neukazoval. Potom podrobne opísal so slzami v očiach, jak všetko v izbách poprehádzali a nechal cisára, aby ho tešil. Nero, ked' poznal úskok, nahneval sa. Oznamoval mu vzrušene, že pre neslušný žart pošle Parida do výhnanstva, a ihned že musí opustiť Mesto. Herec bol už na ceste, ked' ho dal zavolať zpäť s odkazom, že on zvíťazil. Lebo aj on len žartoval. Nato sa obidvaja herci objali, boli vzájomne spokojní a smiali sa.

Nero sám naliel Paridovi, ale ten sa nedotkol skleneice.

„Nie,“ šepтал potichu, „teraz to je nie žart.“

„Robíš to tak skvele,“ povedal cisár, „ako ešte nikdy.“

Paris bol ustatty. Nero vstal stále skúmajúc jeho tvár.

„Nehrám,“ povedal Paris, a teraz okolo úst čosi prezradilo, že hovorí pravdu.

Sisli dolu a vstúpili do nosidiel. Ked' zostali sami, po-

kúsil sa ho Nero ešte raz prosiť, aby nepokračoval vo hre. Už sa aj smial, ale v tom mu primrzol smiech k ústam.

„Rubellius Plautus,“ povedal Paris, „Augustov príbuzný. Toho chcú posadiť na trón.“

„Och.“

Paris nervózne hovoril:

„Časť senátu už získali. Medzi vojskom vznečujú vzburu. Stýkajú sa aj s telesnou strážou. Všetky nitky majú v rukách. Aj ich vodca.“

„Ktože?“

Paris len prehltol. Ako by nechcel hovoriť. Potom povedal:

„Agrippina.“

„Ona?“ kričal Nero, „moja matka,“ a hrýzol podušku nosidiel, „moja matka, moja matka,“ a ruval podušku zubami ako tyger.

XXIV.

B Ú R K A

Ked' došiel domov, aj vtedy len toto opakoval.

„Moja matka,“ kričal, „moja matka.“

Spomienky sa mu hrnuly do hlavy, staré, z detstva, a nové, sladké a príšerné.

Seneca, ktorý sa dostavil na nočnú poradu, choval sa pokojne.

On znal túto ženu, bol dlhé roky jej milencom. Smutne pokývol.

„Že by to bola ona?“ opytoval sa ho cisár.

„Ona,“ povedal Seneca.

„A čo sa má robiť?“

„To,“ odpovedal Seneca zvýšeným hlasom, „čoho vyžaduje záujem štátu.“

Agrippina zapierala. Nezľakla sa, tri razy bola cisárovou, vedela, čo je moc. Ľudmi hlboko pohýdala. Bola to múdra hlava, húževnate sa bránila.

Pristúpila prísne k synovi. Krčné svaly sa jej napínaly, mužné ramená sa trhaly. Tak vypočula obvinenia. Potom len toľko povedala:

„To nie je pravda.“

Na nahnevaného Nerona sa dívala pyšne. Bol jej syn. Bol pekný. Bol mohutný. Aj teraz si myslela len to, keď nastupoval na trón: nech ma dá zavraždiť, len nech vládne. Ked' ju však začal vyslúchať, skríkla naň:

„Nero,“ nazvala ho menom, ako v detstve, keď ho hrešila, a stiahla husté obrvy.

Po meste chodila stráž. V noci pri svetle pochodní vnišla na niekoľko miest, ale nenašla vinníkov, tí, ktorých podozrievali, dokázali svoju nevinu. Všetky stopy zmizly. Agrippinina ruka previedla majstrovský výkon.

Potom, nemohli nič iného robiť, predvolali veliteľa telenej stráže. Burra obviňovali, že o tom vedel. Zavliekli ho pred cisára a vyslúchali ho. Starý vojak odpovedal sebavedome a hrubo. Tvár mu zrudla pod šedivými vlasmi.

Z paláca vyšiel s páľčivou hanbou a sadol si na koňa. Namieril von a milý kôň ho niesol. Zahalil ho tupý smútok. Išiel krokom, díval sa na prírodu, ktorá ho utesňovala s dobrotvorou ľahostajnosťou, díval sa na zem, na kry, stromy, na milých a otvorených priateľov vojaka, ktorých si tým viac zamiloval, čím viac sa vzďaloval od ľudí. Zem je zákop, ker je útočište, strom je prekážka, ale v ľuďoch nie je možno sa vyznať.

Začal slúžiť za Caligulu, ako cisárov privrženec, účastnil sa mnohých bitiev, a bol by zomrel aj pre nič. Svojej krvi nešetril nikdy, neviazal sa na život. Ale tu v mieri vojak sa potkne aj o hrudu, hrdinstvo nemá účelu, a nevie sa vyznať z mnohých ľstí a záujmov, ktoré ho strhujú tu na jednu, tu na druhú stranu, ako slepý nástroj. Už sa nevyznal v tomto chaose. Podozrenie zasiahlo aj jeho ako ostatných. Lutoval tých, ktorí dnes žijú, pretože čaká na nich ešte nesmierne utrpenie, a tešil sa, že je tak starý a blízko hrobu. Poctivý človek nemá už tu viac čo hľadať.

Kôň, bez toho, že by ho bol riadil, šiel do tábora, do vojenského leženia, ktoré sa tiahlo pod Rímom, a kde bolo vojsko ubytované. Túto cestu vykonali toľko ráz, že kôň sem šiel pudove. Na zemi žuval žoldnier jačmenný chlieb. Centurionovia vydávali rozkazy na druhý deň, mulice ťahaly útočné nástroje. Burrus bol dojatý, keď uvidel známy obraz a rozšírenými nozdrami vsakoval surovú, mužskú vôňu tábora.

Zamieril tam, kde vial modrý prápor, k táboru jazdcov, ktorý sa chystal k spánku. Počul rehtanie a chichot. Koniari česali, krmili mohutné vojenské kone. Sadol si na stoličku. Po ceste šli starí vojaci, divokí hrdinovia, ktorých znal podľa mena, zo starých čias, i nováčkovia, ktorí prichádzali s cvičišta, s hrubými šabľami alebo malými dýkami, prakovníci a lukostrelci, neznámi, ktorí sú mladí, práve tak mladí, ako keď on začína, a hlásali nehynúci život vojska, ktorý sa stále znova rodí, a nesmrteľného latinizmu. Ich prilbice sú veselé, zastieňujú zdravé tváre a pancierové košeľe sa im napínajú na prsiach.

Burrus objímal dlhým pohľadom na rozlúčku večné vojsko večného Mesta a opojil sa veľkosťou svetovej ríše Rímanov, ktorá sa rozprestiera od Britanie k Maesii, od Gallie k Dáciu, od Hispánie k Achaji. Ale jeho sovreménu srdcu našeptávala akási predtucha, že aj toto je len pomíjajúce, a jeho oči, ktoré neznaly citlivosti, sa zakalili.

Tu a tam zapalovaly sa ohne. Trúby sa ozývaly vždy z viacej miest, vojaci šli večerať k poľnej kuchyni a potom sa uložili k spánku. On si však neľahol, ale premýšľal o dávnych veciach. Viackrát chodil tu s cisárom, pred rokmi, aby vzbudil v ňom záľubu k vojenským vedám, ale márne. Nero neboli chápavý, behal za hrami, a jeho opustil. Žili každý osobitne. Teraz sa naplnil osud ich obidvoch.

Vietor potriásal stromami, zdvíhala sa búrka. Hrmenie sa tiahlo od severu k západu neobvyklým potuteľným hučaním. V tom videl zlé znamenie. Burrus bol

nábožný človek, potomok vojenskej rodiny, jeho praded krvácal tiež na bojištiach, a on medzi bezbožnou generáciou uchoval si čistú vieri, ktorú vyznávali jeho predkovia. Nebeské znamenie ho ohromilo. Vzdychol a zo smutnel. Potom vkročil do svojho stanu, napísal cisárovi zaďakujúci list, v ktorom prísne a proste žiadal o prepustenie.

Búrka sa netíšila. Zmietala sa bez toho, že by bola mohla prepuknúť, a že by sa bol vzduch ochladil. Nebo stále hučalo. Dolu na spodku obzora prebehávaly drobné, nemé a sotva viditeľné blesky.

Nero s Poppaeou sa rozprávali v spálni.

Poppaea viac už neodišla. Chodila po paláci s istotou mátohy.

Shon, ktorý prezívali v poslednej dobe a po ňom nastupujúca pochybnosť, ich strhaly. Obidvaja ľažko dýchali v sparnej noci, ktorá rozsypávala prach a slepo sa tackala vonku v záhrade. Palác bol nevľúdný.

„Azda aby sme si ťahli,“ povedala Poppaea.

Lahli si na posteľ vedľa seba. Ani sa nezakryli, ani k tomu nemali chuti a povaľovali sa nahí. Dlho mlčali.

Konečne sa ozval Nero:

„Spíš?“

„Nie.“

„Prečo?“

„Ach,“ vzdychla Poppaea.

Obrátili sa napravo, naľavo, ale neupokojili sa. Periny pálily ich telá. Nemohli ani spať, ani sa bozkávať. Otvorenými očami hľadeli na tmu, ako nemé mrtvoly na posteli.

Okolo nich krúžilo niečo ohromného.

„Strážia ju?“ opýtala sa Poppaea.

„Pri každých dverách traja strážníci.“

Poppaea si sadla:

„Nemôže ma nikto počuť?“

„Nie,“ odpovedal Nero.

„Rada by som hovorila. Ked' počujem svoj hlas, je mi lepšie.“

Nero si sadol na okraj posteľe. Poppaea zostala na posteli. V tmavej izbe bolo vidieť čosi bieleho. Jej telo presvitalo. Slabo, ako mesiac cez oblaky.

„Toto nebude mať nikdy konca,“ povedala. „Už mi nedá ani spáť.“

Nero mlčal.

„Márne,“ vravela Poppaea. „Takto musím zahynúť.“

„Aspoň keby mi niekto poradil,“ hovoril Nero, „mne je jedno, kto a ako. Keby mi povedal: urob toto. Ja by som urobil. Ale toto je neznesiteľné.“

„A preča to znášaš.“

Nero premýšľal:

„Keby som sa vzdal trónu. To by pomohlo. Šiel by som na Rhodos. Spieval by som.“

„Ale,“ prerušila ho Poppaea. „A ja?“

„Ty by si šla so mnou.“

„Áno, a čoho sa mám zrieť ja? Teba? Lebo to ona chce. Života? Lebo po tom túži.“

Bdeli vedľa seba.

„Pozri sa,“ povedala Poppaea a ukázala k Antoniovmu kaštieľu, z ktorého sa predieralo riedke svetlo. Aj ona bdie. — Ani ona nemôže spať.“

Nero pozrel von oknom. V hustom prachu kmital pruh svetla.

„A na čo môže myslieť?“ opytoval sa Nero.

„Na čo? Na teba a na mňa. Teraz prídeme my na rad. Ty.“

„Ja?“

„Pravdaže ty. Môžeš byť istý, prejde ti cez rozum. Má prax. Mala troch mužov. Prvý bol tvoj otec. Domitius Aenobarbus.“

„Môj otec,“ šeptal Nero.

„O druhom mužovi, bol to bohatý patricij, všetci vyslovujú, že ho dala otráviť pre majetok. A Claudius si pýtal piť.“

„To som videl,“ udrel na ňu Nero.

„Tak teda?“ vybuchla Poppaea tak silne, že ju musel Nero utišovať. „Co očakávaš?“

Nero sa hodil na posteľ.

„Ona bola počiatok,“ kričal, „matka. Pre ňu som na zemi. A pre ňu som aj tu, tejto noci, kde som teraz.“

Poppaea sa vrhla k cisárovi, vlasy sa jej rozpustili, trhala si ich. Aj ona plakala len na sucho, bez slz a bez zvuku.

Cisár díval sa na ženu, ktorá sa nehýbala. Volal ju menom. Ale ona neodpovedala.

„Čo to je?“ prosil ju. „Prečo nehovoríš? Nepočuješ?“

Nero, ktorého oči privykly tme, videl v tom malom prísvite, ktorý vyžiarovala Poppaeina nahota.

Poppaea ležala temer bez života, ľahostajne. Kŕč rozdrobil jej telo na mnohé drobné vlnky, potom ju upevnil a zmenil v kameň. Oči mala otvorené. Škúlila.

„Kam sa dívaš?“ povedal Nero. „Prečo škúliš tak šikmo? Zbláznila sa,“ kričal.

Pokúsil sa ju utišovať, láskal jej bozkami chladné pery, ale tie strnule prijímaly jeho dych.

Prešiel dlhý čas.

„Aký som neštastný,“ povedal Nero, „akí sme neštastní.“

Poppaea vydýchla zhlboka, prichádzala k sebe. Ale ľavú tvár mala ešte strnulú a mdlú.

„Raz,“ šeptal Nero a vnoril sa do tejto tvári, v ktorej zazrel bratské neštastie, ako by hľadal v minulosti starú spomienku, „aj ja. Áno, takto som ležal, na posteľ. Pamätám sa. A nemohol som spať, ako teraz ty. Celú noc. Len som čakal ráno.“

Poppaea počúvala.

„A?“

„A nastal deň. Práve taký som musel byť. A potom . . .“

„Čo bolo?“ opytovala sa Poppaea.

„Druhý deň. Okolo poludnia obed. Britannicus.“

Opäť mlčali.

Poppaea rozhodne povedala:

„A je potom ľahšie?“

Nero čakal.

„Neviem.“

„Nastane pokoj.“

„Niečo takého,“ povedal Nero. „Ticho a mlčanie. Umrvvujúce.“

Obrátili sa k sebe tak, že si hľadeli do očí, a ich ústa sa dotýkaly, temer si nahmatali vypovedané zvuky. Ich tváre sa teraz podobaly. Obidve vyjadrovaly muky, zvedavosť. Neronovými ústami vytrysklo krátke slovo:

„Ale ...“

Poppaea bozkom mu zatvorila ústa. Odovzdala mu svoje zimničné vzrušenie.

Potom, bez toho, že by boli hovorili, cítili obidvaja, že myslia na jednu vec.

„Áno?“ prosila Poppaea tak ticho, že jej hlas bol sotva viac ako dych.

„Áno,“ prikývol cisár.

Vonku ešte stále zápasila búrka. Zadrapila sa do olív pred palácom, a ako prevracala na opak ich listy, obelely na chvíľu a pohybovaly sa ako obrovské ženy v bieľych tunikách. Lietaly aj oblaky prachu.

Ale nemohlo pršať.

XXV.

NAJLEPŠIA MATKA

Skúšali mnoho vecí.

Nero neschvaľoval jed, lebo zanecháva škvarky, a prieslo by sa na stopy. Poppaea radila, aby sa s ňou na oko pomeril. Cisár to robil, zanechal zábav a využíval všetkých schopností, aby ju udobril a vzbudil v nej starú dôveru. Vrátil jej telesnú stráž. Ked' sa stretli, pozdravil ju tak, že jej pobozkal ruku. Hral ako dokonalý herec.

Anicetus, veliteľ misenského loďstva, dal urobiť liburnskú galej, ktorej spodné komory dal naplniť olovom, aby sa loď na voľnom mori rozpučila a cisárovnu-matku popotila. Ale Agrippina bola stále podozrievavá, nechcela si sadnúť na galej, len na zpiatočnej ceste sa podarilo

cisárovi ju prilákať, ale aj vtedy vyplávala z mora. Všetci traja boli zúfalí. Poppaea dala na ňu shodiť strop v ložnici, aby ju zabil. Aj tento pokus utrpel fiasko a učinil postavenie útočníkov ešte neznesiteľnejším.

Anicetus sa potom rozhodol pre niečo iného. V noci, chvíľu pred poľnocou, vtrhol s dvoma vojakmi do lucrin-skej vily, kde cisárovna-matka ležala chorá. Dvere vypáčili a votrelci vnikali s veľkým krikom a násilne.

Vpredu šiel Oloaritus a Hercules, dvaja vysokí námorníci. Za nimi Anicetus.

Námorníci mali len veslá, v Anicetovej ruke bola holá šabľa.

Bola tma, svietil len kahanček.

Malá otrokyňa, ktorá spala pri posteli, aby bola na stráži, sa vyplašila a kričiac, vybehla z izby.

„Chod,“ povedala pohľadovo Agrippina, ktorá zostala teraz sama a vedela, čo nastane.

Nepovedala nič, prosiť sa ani nepokúsila, zodvihla len pravú ruku nad hlavu, aby sa bránila. Ale vrahovia sa báli. Mala povest čarodejnice, ktorá mala moc nadzemského kúzla. Nehýbali sa.

„Čo chcete?“ opýtala sa.

Nato Oloaritus priskočil, a plnou silou buchol ju veslom do hlavy, že cisárovna-matka dostala závrat.

Ale ešte mala toľko sily, že vstala. Vstala s posteles a dívala sa tvárou v tvár Anicetovi, ktorému sa v ruke triasla šabľa.

„Sem bodni,“ kričala z plného hrdla a zodvihla si košeľu, „do toho, čo porodilo Nerona.“

Vtom ju veliteľ svalil jediným bodnutím.

Nero vôbec neveril v úspech atentátu, vystúpil aj tohto večera, hral Oresta, matkinho vraha, a hoci sotva sa pripravoval, bol tak úchvatný a vzrušený, že divadlo mu úprimne tlieskalo.

Potom s Poppaeou vyčkával v blízkom letohrádku.

Mnohokrát sedeli už takto, pozde v noci, striehnuc vždy na to isté. Teraz už ani neúfali. Niekoľkokrát sa sklamali, a potom vytrezvenie bolo vždy trpké.

Cisár hodil škrabošku na stôl. Ani sa nepreobliekol, ani neshodil herecké šaty, kothurny a grécky plášť.

„Márne čakáme,“ povedal chabo.

„Odchádzal odhodlane,“ povedala Poppaea. „Horel. Vieš, že ju nenávidí.“

„Ale už by musel byť tu.“

„Ešte nie,“ hovorila Poppaea, „vila je ďaleko.“

„Chytili ho,“ vravel Nero, „snáď ho zabili.“

Pravdepodobnosť Anicetovho úspechu stále rástla. Minule, keď nevykonal nič, rýchle sa vrátil, a podal zprávu. Čím ďalej, tým boli rozčulenejsí.

Nero nariadil, aby ženu nevpustili do vily v žiadnom prípade, lebo sa bál, že Agrippina príde sama. Potom mu prišlo na um, čo sa stane, keď sa vkradne v mužskom prestrojení. Možno, že v Anicetovej škraboške.

„Tak ju skolím,“ povedal šermujúc šabľou.

Zaujal obranný postoj, pokúsil sa šermovať, hľadal si úkryt pre ten prípad, keby ho matka napadla s ozbrojeným vojskom.

Poppaea naslúchala, čo sa deje vonku. Neozval sa ani šuchot.

„Kto to chodí v tak pozdnej noci?“

„Nikto,“ odpovedala Poppaea.

„Akô by som počul kroky,“ vravel cisár. „To sú jej kroky.“

„Kdeže, to je stráž.“

Strážcovia ticho prichádzali a odchádzali.

Noc bola pokojná. More v diaľke sotva sa pohlo. Na klenbe nebies trblietaly sa veľké hviezdy.

Anicetus prišiel koňmo, sám. Pred vilou ho zastavili, musel sa legitimovať, len potom mohol vníť.

Nero sa naľkal, a aby ho prichádzajúci nepoznal, schytal so stola škrabošku a priložil si ju na tvár.

„Stalo sa?“ opytovala sa Poppaea.

Anicetus prikývol spokojne.

Potom si pýtal vína. Na dúšok vypil za krčah. Bol veľmi smädný.

„Zomrela?“ vyslúchala ho Poppaea.

Anicetus zase prikývol.

„To nie je možné,“ kričal Nero zpod škrabošky. „Nezomrela. Vy ju neznáte. Ďalej hrá aj teraz. Ona vie predstierať spánok zpod dlhých rias. Len si zatvorí oči, zbledne a nedýcha. Kolko ráz som ju tak videl. Potom sa zasmeje hrozným smiechom. Vedľa sa neutopila ani pod vodou, celé hodiny sa plazila na dne morskem, nepotrebuje vzduchu, a vyšla. Nezmôže ju ani oceán. Ukáž šabľu.“

Na šabli niet stôp.

„Žije,“ povedal Nero, „žije a príde sem, už môže tu byť, uprchla.“

„Vojaci strážia vilu,“ vravel Anicetus, „aj jej okolie. Je ich viac ako trávy na lúke.“

„Ale kto je pri nej?“

„Oloaritus a Hercules.“

„Len dvaja? Premôže ich.“

„Bolo ihned po nej,“ opakoval Anicetus, „preklal som ju sám.“

„Neverím,“ hovoril cisár. „Chcem ju videť.“

Anicetus a Poppaea odrazu sa opýtali:

„Ty?“

„Ja,“ povedal Nero. „Teraz. Pozrem sa na ňu,“ prípojil trasúc sa a usmievajúc hrôzou.

Poppaea si ľahla, aby sa po dlhom bdení spokojne vyspala.

Nero a Anicetus sa vydali na cestu. Voz ich odvážal do noci.

Lucrinskú vilu obklopovalo vojsko. Nero vošiel.

Agrippinu položili medzitým na posteľ, pri hlave horely a syčaly pochodne.

Nero bol tichom stiesnený.

„Matko,“ šeptal, „úbohá,“ a vrhol sa na posteľ.

Mrtvola bola veľká. Tak ohromná ako vrch. Vládla všetkému, aj teraz, násilne.

„Aká je pekná,“ povedal Nero, „ani som nevedel, že je takto pekná. Tá ruka,“ a zodvihol chladnúcu ruku, „je jemná a zamatová. Aj rameno má svieže, temer mla-

distvé. Ale plecia má mužské. A vpadnuté. Tu ich prebilo veslo. Škoda jej. Oči,“ a nazrel do nich, „tie má zlé. Anicetus, prečo nehovoríš?“

„Čo mám hovoriť?“

„Pravda, ty nemôžeš ani pochopiť, čo sa tu deje. Tragédia Atreovskej rodiny nie je ničím proti tejto. A ja som tu a vidím ju.“

Vstal od posteľe, narovnal sa a pozoroval chladnými očami mrtvolu.

„Spievajme,“ povedal — a začal spievať. „Ach, matko a otče, Klytaimnestra-Agrippina a Agamemnon-Domitius, váš syn, osiralý Orestes, zúrivý herec a divý básnik, čože vám môže obetovať? Hľa, len pieseň a slzy. A utrpenie, ktoré je nekonečné. Matka dá synovi život a syn matke smrť. Teraz sa vyrovnali. Lebo matka, takto hovorí pastierska pieseň, odovzdáva so životom aj smrť. Kričme trochu, synáčkovia, aby počulo aj hluché ucho mŕtvej a videlo slepé oko, v ktorom sa rozhodila tma. Chod do Hadovho lona, ty, ktorá si činila proti mne úklady, ktorá si ma povzniesla a zavraždila. Ved ja sa už ani nebojím. Som len mátoha, ktorá sa živí krvou a škúli ako mesačný svit. Nebojím sa ďa. Si hrozná. Ale ja som ešte hroznejší. Žehnám ďa, drahý had môj. A teraz idem. Idem k vám, stenajúce bralá, plačúce rieky, búriace sa ohne.“

Chcel sa hnúť, ale ustrnul hrôzou.

„Tu sú aj títo?“ povedal udivene. „Všetko tak ako tam. Od slova do slova. Pri dverách sú bezzubé furie s ústami starých strýg. A Erinnie. So šedivými a kravými kučerami. Klaknú si na prah. Lenže tieto nevrieskajú, ale smejú sa. Toto zakazujem. Nesmejte sa viac. Pusťte ma ztadeto, vlcie samice. Tragédia,“ hovoril zchripnute, „tragédia, tragédia.“

Vonku začali vojací trúbiť k pocte odchádzajúceho cisára.

„Nech netrúbia,“ povedal podráždene.

Keď došiel do vily, bola ešte tma. Vošiel sám.

Zastal uprostred izby. Trúby ešte trúbili.

„Prečo trúbia?“ opytoval sa stenajúc, sám pre seba. Potom sa vyklonil a povedal skromne, prosebne:
„Netrúbte.“

Chcel sa dostať k Poppaei, ktorá spala kdesi v zadnej izbe, ale v cudzej vile sa nemohol vyznať; v ktorejsi izbe sa potkol a spadol na zem. Zostal tam. Nechcel vstať. Strhol si škrabošku. Mal teraz obnaženú tvár. Tú si ohmatával vo tme dlho.

Ked' sa brieždilo, našla ho Poppaea: kľačal na zemi, s hlavou posunutou dopredu hľadel pred seba. Pri ňom ležala škraboška. Jeho ruky rytmickým pohybom hladily zem.

„Čo tu robíš?“ opýtala sa Poppaea našakane.

Cisár chcel hovoriť, ale napínajúci sa jazyk nevedel vydať zvuku. Hľadal niečo, aby si spomenul na to, na čo dávno zabudol. Ruky sa mu pohybovaly ďalej, škrabaly, ako by písaly po zemi písmená.

XXVI.

POLITICKÉ POUČENIE

Neronovi, ktorý sa dosiaľ nestaral o sny, teraz častejšie sa snívalo o takých veciach, ktoré vlastne sú bezvýznamné a nič neznamenajú, ale zamestnávaly ho aj vo dne a to niekoľko dní.

Matku nevidel. Tá sa mu ani neukázala. Vo snách sa odohrávaly drobné príhody, ktorých pravý význam mohol pochopiť len sám.

Socha u Pompeiovho divadla sostúpila s podstavca, začala chodiť pomaly, veľmi pomaly a železné čelo sa jej potilo. Druhý raz sa potácal v akejsi tmavej chodbe, z ktorej sa nemohol dostať von.

Tieto videnia pripočítal miestu, blízkosti mora, ktoré, ako cítil, stále sa pamätá na jeho matku, preto opustil letohrádok a s Poppaeou sa vrátil do Ríma.

Tu nevyhľadával zábav a priateľov, nehybne sedel na jednom mieste, s kľudom choromyseľného.

K Senecovi bol úprimný. Hľadel naň s otvorenými očami:

„Matku,“ povedal pomaly, „dal som zavraždiť matku.“

Artikuloval, srozumiteľne vyslovoval, vychutnávajúc hrôzy toho, k čomu sa priznal.

Nero už v mladšom veku rád vyslovoval podlélé slová, ktoré ho ponižovaly, ale nikdy mu nebolo ponižovanie seba tak príjemné ako teraz.

Seneca sa zhrozil toho, čo videl. Ani ozbrojený všetkou múdrostou nemohol sa naň ľahostajne dívať, na neho, ktorý je jeho chovancom, ktorý bol jeho duchovným dieťaťom, a ktorého nakoniec on poslal na cestu, onoho času, ako básnika.

„A,“ zajachtával sa cisár, „aj sníva sa mi. Vždy sa mi sníva. Len keby nebolo snov. A keby človek nemusel vidieť, aj so zatvorenými očami. Ale len toto oko môžem zatvoriť. To, ktoré vidí sny, to nie,“ a striasol sa.

Seneca pudove zatvoril teraz oči, aby nevidel cisára.

Nedovolil, aby to, čo videl, naň zapôsobilo, nechcel mu rozumieť. Konečne aj on sa díva naň takto pobúrene, a v ňom sídliaci básnik opakuje slová, ktoré pred chvíľou počul od cisára.

Preto sa pred ním uzavrel.

„Všimnime si faktov,“ povedal s ľahostajnou tvárou.

Nero ho nepočúval:

„Som vrahom matkiným,“ stenal.

V Ríme považovali matkinho vraha za najväčšieho zločinca. Pompeius vydal prísny zákon, ktorý bol ešte v platnosti. Matkinho vraha zašili do koženého mecha, so psom, kohútom, zmijou a opicou, potom ho hodili do mora. Nero videl raz sám takého previnilca.

Odsúdeného priviedli k moru v hnedej tége. Na krku mu visel zvon, na nohy mu uviazali drevené podošvy, aby neznesvätíl matku zem, a po nahom tele ho bili liktori slivkovými trstenicami.

Nemohol sa zbaviť tohoto obrazu.

„Nechajme toho,“ pokývol Seneca, ktorý chcel skončiť jeho utrpenie, „skúmajme pokojne, čo sa stalo.“

„Dal som zavraždiť matku.“

„Nepriateľku štátu,“ vysvetľoval Seneca neochvejne. „Ty si ju ani nedal zavraždiť. Sama sa dala zavraždiť. Zavraždila sa sama cudzou rukou. Zlo sa zničí samo. Preto nemusíš bedákať.“

„Nerozumiem.“

„Nikto nemôže zapierať,“ povedal mu majster, „že poburovala proti tebe senát, stýkala sa s nespokojencami, z ktorých udržovala okolo seba stály dvor, chcela uchvátiť cisársku moc, ktorá patrí jedine tebe. To sú faktá, ktoré sú jeden po druhom dokázané.“

„Preca,“ koktal Nero, „je to vražda.“

„Vražda?“ povedal Seneca vytiahnuc vysoko obrvy. „Povedz radšej, štátny záujem a budeš sa usmievať. Ne-smieš sa zlaknúť slova. Slová samé o sebe sú vždy hrozné ako prázdne lebky. Chýba im život, teplý ľudský tep krvi, ktorý im dodáva smyslu. Vedľ premýšľaj, čo by sa bolo stalo, keby sa toto nebolo prihodilo. Ona ďalej snuje úklady, vojsko sa rozdelí na dve strany, vypukne vojna, občania a vojací vraždia sa vzájomne. Bolo by tak lepšie? Priznaj sa, úprimne, cítil by si sa nevinnejší, lepší, keby bolo miesto jednoho života zahynulo niekoľko tisíc a kopa mŕtvol by prikrývala Palatin a Capitol?“

Nero premýšľal.

„Hovoria,“ povedal bojazlivo, „po vražde porodila nejaká žena hada, s neba pršal krvavý dážď.“

„To sú rozprávky pre deti,“ mávol Seneca, ktorý sa zaoberal aj prírodnými vedami, „žena nemôže porodiť hada, a s neba nepršal nikdy krvavý dážď. Ver skutočnosti, ktorá je pred tebou. Tá je hroznejšia, ako takýto prelud, ale viac upokojuje.“

Naklonil sa k nemu a šeptal mu temer do ucha:

„Nepovažuješ za zvláštne, že čo je svet svetom, nikto sa neodvážil vysloviť celkom rozhodne, že vraždiť sa nemá? Niektorí filozofovia, celkom správne, chcú krotiť naše väsne. Ale ani oni netvrdia, aby si nastavil lupičovi srdce a zahynul. Môžeš sa brániť, môžeš lupiča zavraž-

diť, to považujú za oprávnenú obranu seba. A vôbec nechajú vždy nejakú škáru, ktorou vražda obdrží svoje staré sväté práva. Títo sa odvolávajú na obecné záujmy, tí na dobrotu cisárstva, oni zas na potrestanie hriechov. To je jedno, týmto uznávajú jej potrebnosť. Vedľa vidíme my, krehkí ľudia, filozofovia, privrženci všetkých učení, že by bolo dobre žiť bez krvi, ale nie je to možné, lebo v človeku sídlia také nedôslednosti, že ich je možné preklenúť iba šabľou.“

„A dobrí?“

„Tí sú praví vrahovia, lebo sú farizeovia a zbabelci. Neodvážia sa priznať, že sú ľuďmi, a odvodiť z toho zarmucujúce, smutné, konečné dôsledky. Nezadlávili by ani chrobáčika a pláču nad zahynutým vtačím mláďatkom. Ale veru prijímajú dobro, ktoré pochádza z usta vičnej vraždy, totiž poriadok. Oni sú len pohodlní. Druhému sveria podlé práce a obrátia sa k nim chrbtom, ako by sa pre nich nekonaly. Ale kata, ktorý znemožní lúpežného vraha, ani oni by neprepustili. Väznice boli vždy plné, a nevinní vždy nariekali. Čo sa mňa týka, považujem každého človeka za nevinného, aj najväčšieho zločinca, lebo ho chápem ako výslednicu životných shôd, pomerov a považujem za nutné, čo robí, lebo ináče by to neurobil. A na podklade vysokého, filozofického stanoviska mienim, že niet hriescika, súdiť nie je dovolené, sám by som ani nemohol, snáď ani za cenu svojho života. Ale ešte vyššie filozofické stanovisko hovorí, že áno, sú hriescici, že treba sa starať, aby boli, treba súdiť, a, bohužiaľ, vždy musia trpeť tí, ktorých ľudia prehlasujú za vinníkov na základe celkom náhodných úsudkov, ktoré sa menia podľa dôb. Títo sú vinníkmi, ktorí umožňujú, aby tí druhí mohli nerušene žiť.“

„Hrozné,“ povedal Nero, ktorý sa sám ľakol tohto svetla.

„Nie je to hrozné,“ uhodil naň Seneca rozhodne, „len ľudské. Alebo nazývajme ľudské hrozným. V dejinách niet ukrutnosti. To vidím, že mäkkí, ktorí sa báli skutkov a nevedeli skrotiť vzbúrencov, spôsobili vždy viac

škody, ako tí, ktorí vo vhodnom čase, rýchle, vedomí ciela, pustili žilou ľuďom ako lekári. Vinníci sú vždy snílkovia, hlasatelia krotkosti a rozlievajúcej sa dobroty, lebo tí stavajú na oblakoch, veria v také veci, ktoré sú azda v predstave krásne, ale vo skutočnosti majú ničivé sily. Skala nebude ľahšia, keď ju nazvem páperom, a ani človek nebude lepším, jestli ho nazývam bohom.“

„To je pravda,“ povedal Nero.

„Zatial veru,“ vzdychol Seneca, „sa vraždíme. Silnejší zožiera slabšieho, ako ryby. Obratný gladiátor prebodne nešikovného, dobrý básnik umlčí zlého. Niet milosti. A takto bude vždy, možno aj po tisíc rokoch. Či sa vyvíjame, ako to tvrdia niektorí filozofi, o tom pochybujem. Pračlovek sa plazil po štyroch, ja lietam s veľkou rýchlosťou na voze, lebo už znám os a kolesá. Ale to nie je pokrok. Obidvaja robíme to isté: ideme. To by bol pokrok, keby sme premohli sami seba, tu vo vnútri, na základe uznania, keby dvaja bratia, ktorí sa delia o dedictvo, neznenávideli sa smrteľne preto, že jeden dostane o sto sesterciov viac ako druhý. Nikdy nepovažujem človeka za schopného takýchto vecí.“

„Čo je pravda?“ opýtoval sa Nero chtivo.

„Pravda? Ach, niet pravdy. Totiž je toľko právd, koľko je ľudí. Tieto sa nemôžu uplatniť, protirečia si. Ale z týchto mnohých právd možno sostrojiť lesklú, studenú, múdro lož, podobajúcu sa mramoru, ktorú ľudia nazývajú pravdou, a jej sostrojenie je tvojou úlohou. Pochop, my mudrujúci, nevieme určite, čo je dobré a čo zlé. Píšeme o tom, poučujeme čitateľov, aby sme ich skrotili, ale pochybujeme aj my. Hľadáme niekoho, kto by jednal bez rozmyšľania, politika, ktorý by smelo podnikol vraždený čin, bez ktorého človek by vraždil človeka. Vykonaj potrebné zlo a staneš sa najväčším dobrodincom všetkých. Tvoja je všetka sloboda. Niet zákona. Zákonom bud' si sám. A niet mravnosti. Mravnosť si ty. Tvoj dych určí, ako majú žiť miliony. Neľakni sa chatrných pochybností. To nie je dôstojné teba, ktorý

si povolaný vládnuť. A hlavne, nezameň umenie za politiku, ktorá nezištnosť nepovažuje za ctnosť, ale za nečestnosť. Keď kričím, že som lačný a mám plné bricho, môžem byť dobrým básnikom, ale zlým politikom. Kto takto nesebecky politizuje, je hlúpy simulant, nemá ani práva hovoriť. Aj ty poslúchaj len svojho záujmu, svojej vôle. Takto pôjdeš po správnych cestách, keď budeš považovať za správne všetko, čo mieniš robiť.“

Senecu uchvátil zápal. Pohladil si čelo, cez ktoré zableskol letmý plameň.

„Cisáru,“ povedal, „cisáru. Nemuč sa ďalej, nepoznávam ťa. Čo som tu povedal, to znal každý politik pudsive od počiatku sveta. Pozri sa na obrazy cisárov, na sochy štátников na fore. Vpadnuté tváre s jamkami, s hlbokými vráskami, čelá bez spánku, ktoré sú zvečnelé mramorom a kovom, všetky rozprávajú o tom, že v tejto viere vyrastaly a poznaly nesmierne podlosti ľudí, skúpost, podplatnosť, zbabelosť a nerozhodnosť, z čoho vytvorily preca nesmrteľné a božské veci. Básnici znajú nebo. Ale oni znajú túto zem, s celým jej blatom a špinou.“

Rečník bol vo svojom živle, cvičil sa v starom remesle. On, ktorý dal Neronovi prvé básnické rady, teraz ho obrátil znova k činu, aby zobudil v ňom záujem o to, od čoho ho kedysi odvracal. Viedol ho opatrne, s kroka na krok. Cítil, že chodí po správnej ceste, že jeho slová pôsobia. Nero naslúchal. Ale Seneca potreboval ešte jednoho útoku:

„Preto sa divím tvojim starostiam,“ pokračoval, „ktoré by slúžily ku cti otrokovi, ale nie tebe. Kto je vrahom? Každý je ním, kto žije. Včera som šiel pešo po Janiculu. Náhodou som sa nezaoberal svojimi myšlienkami, ako to mám vo zvyku, lebo som bol hotový s každodennou prácou a hlavu som mal príjemne prázdnú. Veselo som sa díval. A odrazu vidím, že povoz sa rúti dopredu, a po ceste kráča bezradná starenka, babička, ktorá nepočuje ani nevidí. Zakričím na ňu, babka odskočí, a tak jej zachrám život. Keby som bol náho-

dou nedopísal svoj list o vľúdnosti a jemnosti, a zaoberal sa s ním aj cestou, nevšimnem si okolo seba ničoho a babku voz iste zadlávi. A či by som bol preto jej vrahom? Niet nikoho, kto by mi vedel na toto odpovedať. Všetci žijeme v takejto sieti. Náš život a naša smrť závisí vzájomne na našich pohyboch, ba závisia na tom aj osudy ríší. Jestli si mi nesadne na nos mucha, zajtra bude vojna. A jestli teraz nevypijem dúšok vody, vypukne v mojom dome oheň. Života si nesmieme veľmi všímať, ináče ho stratíme. Tisícásobne to platí o panovníkovi. Hod' do prachu svedomie. Pravý panovník ho neznal nikdy. Neboj sa toho, že sa bojíš. Lebo teraz ťa len to mrzí. Julius Caesar dal povraždiť viac neviných ľudí, než koľko lupičov sedí teraz po žalároch, a vo svojom stane preca spokojne diktoval pisárovi prácu o gallskej vojne, a po krvavých bojoch sladko spával. Pohŕdal ľudmi, ktorí zrejme si iného ani nezasluhujú, prijal závod so životom, ale potom ho aj vydržal. Táto skvelá socha, ktorú tu vidíš, s plešatou hlavou a vavrínovým vencom, vedela sa plazit, pochlebovať a vedela byť úlisným človekom, ktorý vedel lichotiť a zamlknúť, ako aedil dal stavať, potom sa nepohodol so senátom, účastnil sa Catilinovho spiknutia, ale v poslednej chvíli zbabele opustil svojich druhov. Cicero, jeho advokát, sotva ho mohol zachrániť. Jestli ho vtedy chytia, bude neznámou obeťou v sozname popravených. Potom, aký bol ľstivý v každom skutku! Vo vyhnanstve sa naučil, čo je moc, a ako ju treba nadobudnúť. Hlásil sa za aristokrata, pravnuka Venušinho, ale spojoval sa s ľuďom, aby mohol vládnuť. Neveril v žiadneho boha a dal sa zvoliť za najvyššieho knžaza všetkých bohov. Britaniu si podmanil a za vydrancované zlato si kúpil dušu Rímanov. Malý skutok je vždy zločin, veľký nie je ním nikdy. Hromadil teda skutky, o ktorých neviem, či sú dobré alebo zlé, len viem toľko, že sú ohromné, uchopil ľudské nedôslednosti, prijal ich do služieb a týmito balvanmi vyvýšil svoju osobnosť, ktorú dnes ani neposudzujeme, ktorej sa iba obdivujeme. Nedal sa zdeptať, hoci

každý len po tom túžil a mal sily k zápasu, lebo vedel, kam kráča, lebo vedel, že zákonom a mravom zeme je on, ktorý jedná voľne mimo zákon a mrav. Hovorím teraz o takých veciach, ktoré by som sa zdráhal opísať, ale sú v tom skúsenosti dlhého života. Odovzdávam ti ich. Riad' sa nimi. Uč sa súdiť, ale zachovávaj mieru pod dozorom múdrosti. Buď aj ty, Caesar.“

Seneca uchopil za ruku sediaceho Nerona, ktorý teraz vstal. Rečník mal pocit, že ho vzmužil.

„Niet inej možnosti,“ opakoval. „Buď žiť alebo zomreť. Jestli nechceš zomreť, tak ži. Len ten je dobrý a hodný súčitu, kto zomre. Menšiu láskavosť ľudia od nás ani neprijmú.“

Nero bol veselý, hlavu mal jasnú. Potecha ho vzpružila.

Seneca objal svojho chovanca, hoci videl, že sa Nero nenašiel ani umelcom, ani politikom, lebo v umení je krutý ako politik, a v politike citlivý ako umelec. Myslel si, že je zlý umelec a zlý politik. V tejto chvíli bol aj toto úspech.

Cisár odišiel pružnými krokmi. Ale keď sa rozlúčil s majstrom a vnišiel do druhej siene, počul zas hlas polníc.

XXVII.

ZÁVODNÝ VOZATAJ

„Teraz sa môžem s tebou oženiť,“ povedal chabo Poppaea.

Poppaea bola v trónnom sále. Aj ona hľadela tupo.

„Budeš cisárovou,“ povedal Nero mrzute.

Myslel na to, že keď ju videl po prvý raz, ako nedolateľne ju chcel mať, a jak sa mu to zdalo ľahké. Poppaea zas myslala na ustavičné zápasy, ktoré sa teraz končia. Nikto z nich sa netešil neako neobyčajne, že sa ich túha vyplnila. Predstavovali si to inakšie.

Poppaea vystúpila na trón. Bola z nej jemná, hybká

cisárovna, podobajúca sa herečke, ktorá sa temer stratila na veľkom tróne, usmievala sa úsmevom podobným kvetu tam, kde predtým strašily zasmušilé ženské hlavy, ktoré pripomínaly svojich ploditeľov so širokými čelami, na prísnych a zmužilých panovníkov. Ona bola celá žena. Ale jej ľahkosť sa nepriečila výsostnosti a jej vznešenosť bola prirodzenejšia ako ich. Jediným pokývnutím hlavy vedela mnoho vyjadriť. Vždy dala pocítiť, že je človek, a preto kúzlo, ktoré šírila zvysoka, učinila vnímateľnejším.

O svoju krásu sa už nestarala toľko ako predtým. Ani toho nepotrebovala, aby bola vždy svieža: nuda a ochablosť príjemne pôsobia tam hore, na vrchole moci. Ináčé úspech, najlepší okrášľujúci prostriedok, ochránil jej tvary. Spala mnoho a žila spokojne, ku každému bola milá a blahosklonná, obľúbili si ju aj, lebo videli v nej len ženu, ktorá je vždy a všade tá istá a vytvorila v obecnom zmätku jednotu. Pomaly sa zápasom aj unavila. Nepovažovala za príliš veľký úspech, čoho dosiahla, výsledok nebol úmerný túhe a bojom, ktoré ho predchádzaly. Zdalo sa jej, ako by bola odvždy cisárovou.

Nero ju považoval za pôvabnú, cítil, že zmierňuje a pečlakuje zachmurenosť rímskej ríše. Bol s ňou veľmi často. O minulosti nestrácali slov, budúcnosť ich už nezaujímalu. Najviac hovoril cisár. Poppaea unudene sa operala o stoličku.

„Moja báseň,“ povedal cisár.

„Ach, tvoja báseň.“

„Môj úspech.“

„Ach, tvoj úspech.“

„Moje plány.“

„Ach, tvoje plány.“

Nero raz vypravoval jej svoj sen a tíško, hľadajúc útechu, opýtal sa jej, čo môže znamenať. Poppaea odpovedala len toľko, že takými vecmi nie je dobre sa zaoberať.

Dávni cisárovi druhovia v zábavách, veselí kamaráti

z mladosti, vypadli zo spoločnosti, rozptýlili sa po sveste, jeden naľavo, druhý napravo. Otho vládol v Lузitanii, Zodicus a Fannius vyučovali, so Senecom sa súdili jeho nepriatelia a obžalovali ho z úžerníctva. Nero sa nečinne díval, jak sa topí jeho vychovávateľ v špinavých vlnách. Seneca ich nemohol vôbec navštevovať, lebo tak ostarel, zoslabol, že celé hodiny musel ležať v záhrade utiahnutý pred svetom.

Svet bol veľmi nudný, zvonku aj zvnútra. Nero sa snažil premeniť v ňom niektoré veci a uskutočnil niektoré sny z mladosti. Dal fialku zaštetiť ružou, spáriť orla s holubom, a pretože sa mu sprotivil červený a bielej mramor, dal pomiešať modrý so žltým, a tým si dal vyložiť dvorany.

Ani divadlo nebolo také, ako kedysi. Ešte hrali, bez všetkej chuti, ale dav sotva navštevoval predstavenia. Túžil do voľnej prírody, do cirku, chcel sa dívať na krvácajúcich gladiátorov, na vzrušujúce závody vozové, ktoré by vybičovaly jeho väšne a rozdrobily divákov na strany, ktoré by sa nikdy nesmierily. Herci vyšli z módy. Ich miesta zaujali závodní kočiši, hrubí chalani, rozmažnané modly ľudu, ktorí poháňali za potlesku davu, boli populárni aj oni, aj ich kone, o mnoho populárnejší, ako ktorýkoľvek z básnikov.

Nero začal poháňať. Hoči jeho tclo bolo zmäkčilé, a neschopné zaobchádzať so zbraňou a účastniť sa aj vojen-ských cvičení, naučil sa novému remeslu a dosiahol akéhosi úspechu. Najprv sa pokúšal s dvojzáprahom, ale na pythijských hrách vystúpil so štvorzáprahom a na isthmických už so šiestimi koňmi. Obklopovali ho závodní kočiši, ktorí kričali a pohadzovali peniaze, ktoré usporiadatelia im sypali z vriec. Cisár v poháňaní zmohutnel. Tvár mu ohorela, na koži sa objavily veľké pehy, podobal sa svojím spoločníkom. Bol hrubý, zavalitý kočiš, aj on hovoril o koňoch a cenách, len vtedy sa cítil dobре, keď stál na vozíku a opájal ho vzduch, ktorý ho bil do čela, a vzrušenie letu.

Potreboval tehotu opojenia, tohoto barbarského vzru-

šenia, ktoré ho zachvacovalo pod šírym nebom, ticho ho rozčuľovalo, a v izbe nemohol zostať sám. Mal radosť, keď jeho ľahký vozík letel po dráhe, a kone sotva sa dotýkajúc zeme, letely ďalej. Dívalo sa naň štyristo tisíc ľudí, na priestore medzi Palatinom a Aventinom, dole v radách kresiel, vonku pred cirkom, hore na stromoch a strechách. V takýchto chvíľach oddychoval. Videl modro, nebo, a zeleň, trávu, a čierň, zem. Potom obrovskú škvruňu barvy tela, ľudské tváre, ktoré sa pomiešaly v jedinú tvár sfingy, bol to dav. Ten mal otvory, ústa, z ktorých vytryskaly povzbudzujúce a vyhŕážajúce výkriky, že musí zvíťaziť.

Tam stál vo vozíku, ktorý mu siahal po pás, obtočený liacami, v pase s krátkym ostrým nožom, aby, v prípade nebezpečia, mohol uvoľniť sviazané telo. Striehol, aby už otvorily povrazmi zavrenú bránu a vhodili na dráhu bielu šatku, ktorá znamenala počiatok. Jeho ústa temne dychčaly. Vedľa neho stála biga a ďalej dve quadrigy. S tými musel závodiť. Nepriateľsky skúmal kočišov. Kone sa nemohly dočkať začiatku. Naslúchaly s ušami sklonenými dozadu a s očima vzrušene sa pohybujúcima.

Toto napnutie vybuchlo v jedinej chvíľke, keď na znamenie vypustily vozy. Aj on bol medzi nimi. Letel nevedome ako prach, ktorý rozvíril. Zdvíhaly sa oblaky piesku, hluk doliehal mu na bubienky, dav kričal, skákal na lavice, vytržením bol bez seba. Ten ho už videl. Tam letel na samom predku v krátkej zelenej tunike, s vyhrnutými rukávmi, člen zelenej skupiny, cisár, bolo vidieť jeho tučné paže, jak napínaly liace, nahnevané čelo, na ktorom sa odrážalo odhodlanie. Neďaleko neho cválali kočiši ostatných troch skupín v bielej, červenej a bledomodrej tunike. Majitelia závodných vozov boli vzrušení. Ale ľud, ktorý opustí porazených, postavil sa na jeho stranu, a všetky hrdlá revaly len jeho meno.

Vozy letely a on mal pôžitok z neohraničeného úspechu. Cválal pri nízkej stene, ktorá obklopovala závodnú dráhu, potom v úpätí zákopu, potom sa obrátil a pri

stlpe, kde si už mnohí zlomili väzy, príjemné stŕpnutie mu vystupovalo k mozgu. Zatočil dopredu na otvorenú dráhu. V tomto hore cítil život a spomenul si na otca, ako na ovenčeného vozataja, ktorý za mlada často závodil.

Sedem ráz musel obísť závodište. Počet behov ukazovalo hore sedem delfínov, z ktorých zmizol jeden vždy, keď došli pred hlavnú bránu. Vozy letely už v jednej čiare. Nahol sa dopredu, natiahol sa ako jeho kone, ktoré hrázly uzdu, oči im prechádzaly od únavy a prachu, ľadvie sa im lesklo potom. Honci zabudli, že závodia s cisárom, a nadávali. Všetky štyri biče horúčnate pracovaly. Dav sa ruval, mnohí sa bili.

Už videli cieľ. Vozy hrčaly medzi sochami a stromami a prichádzala smrteľná najnebezpečnejšia zatáčka. Hnat sa dopredu bolo tak nebezpečné, ako zostať pozadu, lebo ľud ľahko by bol ubil toho, ktorý ho sklamal v očakávaní. Rozžhavené osi hučaly. Diváci temer tiskali závodníkov svojimi túhami. Nero slepo vypúlil oči. Kone sa mu plašily, ale jediným trhnutím priviedol ich do rovnej čiary a posledným behom došiel prvý.

„Eheu,“ kričal bez seba, „eheu,“ a len vtedy prišiel k sebe, keď ho vymanili z pút liac.

Desať afrických plnokrvných koní, ktoré poháňal, triaslo sa od behu. Aj on sotva stál na nohách.

„Čo je to?“ opytoval sa tajomníka a ukazoval na hranicnú čiaru. „Táto biela kriedová čiara je cieľom,“ jachtal. „Utekal som za niečim,“ povedal a rozpačite sa díval okolo seba, ako ten, kto nevie, kde je a kam sa dostal. „Letel som,“ povedal, „ako Ikaros. Bolo to božské.“

Tunika sa mu na tučnom bruchu spotila a rozširovala nepríjemný zápach.

Pri obliekaní bolo vidieť jeho telo, ktoré sa beztvárne rozpadávalo. Pokrývaly ho hnedé, mastné bodky.

S Epaphroditom vstúpil do nosidiel. Jeho tvár vyjadrovala zaťatosť, oči mal krvavé.

Keď prišiel domov, vyšiel do záhrady. Zastal pred Jupiterovou sochou. Rozprával sa s ňou.

„Zvíťazil som,“ povedal jej ticho. „Veniec je môj. Keby si ma bol videl. Ale ty ma nevidíš, si pyšný a nechceš ma vidieť. Alebo sa azda hneváš, že som väčší ako ty?“

Naroval sa, hľadel na najvyššieho boha s vedomím všemohúcnosti. Chcel búrku, blesky, aby mu ukázal, že aj on je tak mocný, ako Jupiter.

Vypovedal akési slovo a v ušiach mu zarachotil hrom. Potom privrel oči a opäť ich otvoril a zdalo sa mu, že sa na celom nebi blýska.

„Vidíš?“ povedal soche.

XXVIII.

TEN DRUHÝ

Doryphorus nemal už mnoho práce.

Od cisára nedostával nič opisovať. Miesto hexametrov škrabal teraz účty, hospodárske výkazy slávností, ktoré štátna pokladňa často vracała, lebo ich nemohla vyplatiť.

Hry a závody všetko spotrebovaly, a to, čo dodávaly kolonie, hladné mesto zožralo za niekoľko týždňov. Bolo treba peňazí, veľmi mnoho peňazí, ale nevedeli, zkade ich brať. Všetky kostoly Malej Azie a Grécka boli už prázdne, vojaci ich vylúpili, dane vyštvali tak vysoko, že nariekal každý, bohatý aj chudobný. Ľud, ktorý tlieskal cisárovi, k jaru zväčša nedostával jest, a lode privážajúce obilie, nedochádzaly presne. Žobráci prosili o milodary po uliciach, pred kostolmi, pri mostoch, ukazujúc svoje rany, a ponevieraјúcich bolo už toľko, že sa shlukovali v zástupy.

Jedného dňa vytiahli na Capitoliu červený prápor, čo znamenalo vojnu. Z kolonií prvá sa vzbúrila Britannia, Icenovia a Trinabonti, ktorých viedla Bondicca, plavovlasá, mohutná ženština s kopijou v ruke. Burrus už nežil, ktorého dňa náhle zomrel, Paula Suetonia porazili vzbúreni, deviatu legiu celkom zničili.

Pisár sedel v kancelárii, vedel o všetkom, ale nestaral

sa o nič. Unavené oči zodvihol z listín k palácu, kde bývala Poppaea.

To, čo sa kedy zrodilo v jeho duši, vyvýjalo sa ďalej. Každý deň mal svoju príhodu. Smelé predstavy, ktoré sa neuskutočnily nikdy, blažené a smutné dobrodružstvá, drobné hnevy, drobné smierenia, ktoré sám vymýšľal, aby oživil svoj život. Tieto ďalej spriadal, bez toho, že by si bol niečo vo svojej pýche od skutočnosti vypožičal. S Poppaeou hovoril len vtedy, v záhrade. Viac ani nechcel. Chránil svoju túhu pred novým otrásom. Len práve, že sa každého večera prešiel pri jazere, na pamätnej ceste, a považoval toto za zakázané smilstvo, že sa divil, prečo ľudia neukazujú naň prstom, prečo si nevšímajú hriechov, ktorých sa dopustil.

Práve preto bol pred ľuďmi neobyčajne bojazlivý a mlčanlivý. Mysel si, že je všetko, čo sa v ňom deje, viďť, a že každý o všetkom vie. Kdežto nikto nevedel o ničom. Poppaea sa sotva naň pamätala. Inokedy, ako by sa bola preca naň pozrela, ako by sa opytovala, kto je tento neznámy. V takej chvíli sa Doryphorus začer-veňal s tajným vedomím hriechu. Ponáhľal sa ďalej a predstieral, že ju ani nevidel.

Poppaea sa nudila. Majstriňa v objímaní, ktorá všetko vychutnala, netúžila viac po láske. Ale tento mladík by ju bol azda ešte zaujímal. Keby bola uvidela, čo v sebe skrýva, snáď by sa bola ešte raz vykúpala v ostrej, trpkej jari, bola by mu podala ruku a so zatvorenýma očima by bola dovolila, aby ju pbozkal po pleciach a hrdle. Ale mladosť mlčí.

Doryphorus dlho hral túto úlohu.

Ale keď sa míňaly týždne a mesiace, bez toho, že by sa bol stretol s Poppaeou, nemohol sa viac ovládať, a on, ktorý sa v svojej cudnej láske bál, že sa triasol pri každej myšlienke na stretnutie, vošiel do cisárskeho paláca.

Stráž ho vpustila, lebo ho znala.

Tu nenašiel nikoho. Nedbalo a smutne kráčal vpred. Zabudol si zapnúť aj sponu na črevičkách. Nevedel, čo chce urobiť.

V jednej sieni, kde sa kedysi rozprával s Neronom a s Poppaeou, zastal a vdychoval z nábytku náladu zašlých čias. Potom, ako by niečo hľadal, prechádzal z izby do izby, až konečne došiel do spálne, kde spávala Poppaea.

Tu sklesol k posteli, a ako ten, kto vidí hrob, do ktorého zahrabali toho najmilšieho, žalostivo plakal. Vybucchlo z neho všetko, čo sa sbieralo oddávna a tu sa rozplynulo. Doryphorus čakal bez nádeje, bez cieľa, hoci sa vkrádal súmrak, a pomaly nastala tma.

Nero ho prekvapil večer pred posteľou.

Jeho hnev bol ako blesk.

V následujúcej chvíli chytili ho už dvaja otroci.

„Tu,“ povedal Nero otrokom.

Tí mu niečo podali. Doryphorus vedel, čo to je. Vzal to do úst a zubami chtivo hryzal smrť.

Potom sa ticho natiahol vedľa posteľe.

Poppaeu priviedol sám Nero.

„Kto je to?“ opýtal sa jej s úsmevom.

„Neviem,“ odpovedala Poppaea. „Nejaký chlapec.“

„Neznáš ho?“

„Ach,“ povedala Poppaea, a čosi sa v nej rozbresklo, „pisár. Ten, ktorý opisoval tvoje básne. Ako by som bola s ním raz hovorila. V záhrade,“ pripojila.

Poppaea sa naň dívala. Vlasy sa mu rozpustili okolo mladého čela. Odrazu sa otvorily pred ňou diaľavy a pochopila všetko, čo pisár nevyrozprával.

„A prečo?“ opytovala sa Nera.

„Pretože vošiel.“

„Chudák,“ povedala Poppaea s úprimnou lútosťou.

„Potrestal som ho.“

„To si nemal urobiť,“ poznamenala Poppaea, a odvrátila sa s odporem.

Prvý raz ju zachvátil k nemu tento pocit. Predtým len ním opovrhovala.

„Milovala si ho?“ opytoval sa Nero.

„Nie,“ odpovedala Poppaea rozhodne.

Cisár ju chcel objať, ale Poppaea sa mu vyvinula. Sklonila hlavu.

Nero tušil, že sa prenáhlil a vzal na seba novú čarchu. Nebol by ľutoval, keby sa nebolo nič stalo.

„Bol opovážlivý,“ povedal, aby sa upokojil.

Potom závodil ďalej. Ale úspech ho opúšťal, stihlo ho mnoho neštastí. Zde sa pohol, spadol s voza na závodišti, poranil si čelo a vypískali ho. V takomto prípade jediným pohybom dal zastaviť vozy a seba vyhlásil za víťaza.

Raz prišiel domov v šerej nálade. Došiel posledný, nemohli mu pomôcť ani sudcovia. V zúfalstve dal rozbiť sochy víťazov, ktoré zdobili cirkus. Poppaea mu vyčítala, že nie je nikdy doma. Nero neodpovedal, jazdeckým bičíkom búchal do stola.

„Nechaj toho,“ povedala Poppaea.

„Čoho?“

„Všetkého. Vidíš, že to je nie pre teba.“

A s unudenou tvárou pokračovala:

„Premôžu ťa vždy.“

Nero neveril svojím ušiam.

„Koho?“

„Teba,“ povedala, skrivila ústa a ukázala na cisára, ktorý sedel v obleku vozataja, v čižmách vybitých klincam, dlhých až po stehná a s bičom v ruke.

Inokedy útočil zas cisár:

„Plakala si?“

„Nie.“

„Si smutná,“ povedal Poppae a skúmal jej tvár.

„Doryphorus?“

„Ale,“ odpovedala Poppaea, „už nežije.“

Poppaea mohla s ním teraz robiť, čo chcela. Za ňou stál jej druhý spojenec, Doryphorus, mrtvý milenec, ako kedysi Britannicus, mŕtvy básnik.

Nero sa zmietal medzi dvoma mŕtvymi. Všade šípil udavačov, ktorí ho pozorujú na nejaký tajný rozkaz. Už by sa bol oddal, len keby ho nechali na pokoji. Nasledovali ho podozriví mužovia. Zastal a chvejúc sa rozkošou, očakával, aby ho schytili odzadu a potom odvliekli železnou rukou niekam za osudom. Ale chodci pokojne kráčali ďalej.

Ale najviac trpel tým, že sa hnevala naň aj Poppaea. Vydal rozkaz, aby zavraždili Octaviu.

Octaviu vydali šestročnú za Claudia Silana a potom, keď mala jedenásť rokov, oženil sa s ňou Nero. Otca a brata stratila, potom žila štyri roky vo vyhnanstve, bojac sa a pláčúc medzi cudzími. V osemnástom roku skončilo jej utrpenie na nevľúdnom ostrove.

Jej hlavu priniesli do mesta. Poppaea ju chcela vidieť.

Bola bledá a smutná. Jej čierne vlasy ticho sa túlily k čelu, ako za živa. Oči sa jej otvorily.

Poppaea sa jej dívala do očí, dlho, nenávistne.

Mŕtva vydržala chvíľu Popaein pohľad. Potom zatvorila oči, akoby unavená bojom.

Zomrela ešte raz.

XXIX.

VZBURA

Vlečná loď na Tiberi bola na odchode. Viezla látky, šatstvo, obuv, riad a iné domáce potreby do Londonia pre biedny britanský ľud, ktorý počas vojny ošarpal a schudobnel.

Sotva loď odplávala, došla plachetnica, ktorá privážala v mechoch a sudoch grécke víno. Bolo počuť pískaňie, pobrežie ožilo, skladištia sa pohybovaly. Prístavní nosiči vláčali náklady na pleciach, na hlave, kupci, ktorí očakávali tovar, kričali na robotníkov.

Galeja, ktorá privážala z Alexandrie ľanové látky a arabské korenje, vykladala pri svetle pochodní. Prichádzali rôzni Orientálci, ktorí hľadeli na mesto pred nimi ležiace, a na pobreží snažili sa s pomocou tlmočníkov dorozumieť sa s Rimani. Boly to strakaté živly kolonií, ktorými opovrhovali aj žobráci.

Nastala noc. Blyščal sa len Tiber v podobe veľkého S a niekoľko olejových lámp.

Pozdejšie došla ešte jedna loď, ktorou prišli do Ríma námorníci misenského loďstva.

Pristali s ohromným krikom, nadávajúc a hádajúc sa, neporiadne vyskákali z lodi, na brehu sa somkli dvaja traja a tak šli do mesta.

Nesľubovali nič dobrého. Tvári im špatilo, že boli poškriabaní a dohryzení. Na opálenom hrdle nosili sklenené korale, medailu proti búrke, v ušiach náušnice. Ich ruky boli popísané rôznymi znameniami, kotvami, lodami. Len spodina šla za námorníkov, tí, ktorých majetok nemal ceny tisíc osem sto sestercií, druhí slúžili radšej u pechoty alebo jazdy, lebo služba tam bola ľahšia.

Dvaja zavalití námorníci, ktorí sa dosiaľ skrývali v skladišti, očakávali loď pri prístavnom moste. Jeden bol o voľačo vyšší ako druhý.

„Hej,“ povedal vyšší námorníkovi, ktorý vystupoval, „čo máš nového?“

„Nič,“ odpovedal tento, objímajúc sa s bledým, chorlavo vyzerajúcim chlapcom, ktorého držal za tenkú ruku a kráčal ďalej.

Teraz nižší zastavil iného námorníka.

„Kamže, kamarát?“

„Von.“

„Nože sa neponáhľaj tak veľmi,“ povedal a chytil ho za rameno. „Vy ste z misenského loďstva?“

„Ztade.“

„Povedzže,“ opytoval sa vyšší námorník, „čo ste mali dnes na obed?“

Námorník skrčil nos:

„Nuž to, čo obyčajne. Ostnatého slaného haringa a ovsený chlieb.“

Vysoký i nízky námorník sa smial.

„Ale vína ste hádam mali?“ opytovali sa.

„Pravdaže. Morskú vodu.“

„A mäsa?“

„Nevideli sme ho už koľko týždňov. Len ľudské mäso.“

Zase sa smiali všetci traja.

„Máš peniaze?“ opytovali sa ho.

Potriásol hlavou.

„Tak už nedostávate ani žoldu? Hej, ale ste vy dobrí blázni, že slúžite cisárovi.“

Rozprávajúcich obklopila skupina námorníkov.

Nižší námorník sa teraz ozval:

„Tak kamaráti, chcete jest a piť? Tu máte každý po zlatom peniazi,“ a rozdal hľbu zlatých, „chodťte, a bavte sa. Lebo preca je niekto, kto myslí na vás. Je to Piso. Nezabudnite jeho mena. Calpurnius Piso.“

A vyšší námorník hovoril k inej skupine.

„Námorníci hladujú,“ povedal, „to je svinstvo, námorníci hladujú. A Nero hýri.“

Námorníci sa rozišli do zapadlých krčiem a obidvaja zavalití mužovia chytro zmizli medzi skladištami. Pri svetle lampy sa potom zasmiali. Zodicus a Fannius hľadeli na seba v námorníckom obleku, s pásom a v čiapke.

Od tých čias, čo cisárska milosť nevynášala, živili sa týmto, a to dobre a výdatne. Boli vo spojení s nespokojnými veľmožmi, ktorí sa usilovali o to, aby ľud poučili, a vyložili mu, že je vlastne nespokojný. Ale práca im nešla ľahko. Sám ľud, hoci žil v núdzi, nebol nespokojný, vedľa na ulici a v cirku vládol ešte on. To, o čom hovorili senátori a patricijovia, ho nezaujímalо, spomienka na republiku bola tak vzdialená, že ani nevedel, čo to je. Starý vojak, ktorý vo svojej tanistre ešte niečo nasiel, pri reči revolucionárov záporne potriásal hlavou, do ktorej sa nijak nepratala myšlienka vzbury. Vedľ si vojenskému životu zvykol od osemnástich rokov, keď vstúpil do legie, a aj on chcel slúžiť cisárovi ako jeho otec, ktorý ztrávil tam dvacäť päť rokov a službu opustil ako veterán.

Zodicus sa radoval z dnešného výsledku. Rýchlo sa vydal na cestu po krivých uliciach i s Fanniom k domu senátora Flavia Scaevina, kde sa spiklenci radievali po nociach.

Noci vlastne vôbec nepotrebovali, mohli sa schádzat aj vo dne, ale spiklenci sa pridržiavalí nočnej taujplnosti. Cítili v tom romantičnosť a vzrušenie. Za príklad si

vzali spiknutie proti Juliovi Caesarovi, ktoré napodobňovali do najmenších podrobností, a pri tom sotva myslili na to, čo chcú vlastne urobiť. Pohybovali sa ako herci, a tak aj jednali.

Zodicus dôležite povedal pri bráne otrokovi, ktorého dávno poznal:

„Dobrý priateľu.“

S Fanniom vošiel do dvorany, ktorá bola sídlom spiklencov.

Podľa zvyku zastal uprostred siene, zodvihol pravú ruku, a stál ako by sa bol premenil v sochu.

„Revolúcia,“ povedal konečne.

„Cassius,“ kričali naň vážne i posmešne.

On bol Cassiom.

A Fannius Brutom. Ten nosil za ſadry dýku, a kedykoľvek prišiel sem, vytiahol ju a ſou zablýskal.

„Spiknutie,“ zaſeptal chraptivo.

„Námorníci hladujú,“ chrčal Zodicus. „Jednajme.“

„Jednajme,“ opakoval Fannius.

Nevšímali si ich veľmi. Spiklenci sa radili v tiesnivej nálade. Piso, vodca spiknutia, vzneſený muž, prebohatý patricij, ktorého celý podnik stál už hrôzu peniazí, sedel medzi nimi so zachmúreným čelom, a pochybne sa díval na posbieranú spoločnosť, s ktorou sa onoho času z marnivosti spojoval. Nebol určitým privržencom republiky, len nenávidel Nerona a túžil po zmene za každú cenu. Ale medzitým vypadly mu z ruky opraty. Takto sa nemohol dostať ani dopredu, ani dozadu, nemohol sa z toho ani vymaniť, ani ďalej zotrvať. Nevedel, kam je vlečený.

Tí, ktorí sa kupili okolo neho, rozmýšľali podobne. Skladali sa z rytierov a šľachticov, ktorí sa hlavne preto ozývali, že moc senátu klesla, a bolo im príjemné vyzrozprávať všetko, čo museli v senáte zamlčať. Ale ked si uľahčili, zmizla všetka ich aktivita.

Domáci pán, Flavius Scaevinus, bol neobyčajne opatrny človek. Hoci súhlasil s každým v tom, že Neronova vláda musí sa povaliť, preča považoval za nutné, hodno-

tiť každé slovo a stále sa strachoval. Slávnostne dal napísat poslednú vôľu, zjavne sa chystal na atentát, ktorý stále odkladali. Africanus Quinctianus a Tugurinus, niekdajší Neronovi priatelia, stávali sa užitočnými, že prinášali proti nemu materiál. Títo mierni boli všetci bohatými a mocnými, a len preto sa búrili, aby mohli byť ešte bohatšími a mocnejšími.

Krajné krídlo spiklencov, ktoré chcelo hned' jednať a zjavne sa usilovalo o republiku, neshodlo sa tejto noci s Pisonovci. Teraz ich preto napádali, že Piso zmaril atentát nečakane a z nepochopiteľných dôvodov. Podľa dohody vylákal do Baií cisára, ktorý aj zašiel k nemu bez sprievodu, ale v poslednej chvíli ho preca nedovolil zavraždiť, pretože mu prišlo na um, že Nero je jeho hostom, a rímsky patricij nezneužije pohostinského práva.

„Ešte neprišiel čas,“ hájil sa Piso rozpačite. „O koho sa máme opret?“

„O svoju silu,“ zakričal mu niekto z dolného konca stola, kde hučali revolucionári.

Tu sedeli zväčša dôstojníci. Vódca, Lucius Silanus, stotník telesnej stráže Sulpicius Asper, tribuni ľudu Subrius Flavus a Foenius Rufus.

Ten, ktorý sa ozval, vstal. Teraz bolo vidieť, kto to je. Bol to Lucanus, ktorý sedel medzi dvoma vojakmi.

Na zprávu o spiknutí sa vrútil bledý a zničený. Krásnu jeho tvár presekaly už vrásky. Už nemal viery, ktorá žiarila kedysi z neho, zostala mu iba nenávist, ktorá mu vlievala sily, aby sa pomstil a dodávala smysel jeho znivočenému životu. Blčal hnevom.

Ináče vyzeral unavene. Dokončil veľkú prácu, ktorú začal pred rokmi, ďaleko od Mesta. Ale Pharsalia, ktorá sa začínala oslavou cisárov, v posledných knihách velebila už Pompeia, a na koniec Caesar sa vynoroval na kope mrtvol ako vrah. Básnik sa stal odhadlaným republikánom, vzdychajúcim po dávnej slobode.

„Žoldnierí sa nebúria,“ pokračoval Piso, „žijú v táboroch, medzi valy, ako dosiaľ, so ženami a deťmi. Doštávajú aj jesť.“

„A ľud?“ ozvala sa mohutným hlasom žena.

Bola to Epicharis, prepustenka, ktorá nosila krátko odstrihnuté vlasy a mala červenú, mäsitú tvár, nohy a ruky ako jazdecký kapitáň. Už dávno pracovala v misenskej tovární na lode, kde chcela získať námorníkov k odboju a divými barvami im popisovala Neronove zločiny.

„Ľud,“ povedal Piso smutne, „nechce o nás ani vedieť. Chodí na vozové závody a tlieska. Bohužiaľ, nie nám. Nezamestnaných ešte stále je nie toľko, ako by sme potrebovali. Sme o všetkom presne informovaní. Barviari, tkáči, pekári, lodníci, pltníci, tesári, mäsiari, olejkári, cukrári nechcú sa hnúť. Pracujú a už nejak vyžijú.“

„Ale vrah matkin preca nemôže žiť ďalej?“ povedal Lucanus.

„Ľud,“ riekol Piso, „neverí, že on je vrahom.“

„Podpaľač Ríma,“ povedal Lucanus.

„Každý vie,“ konštatoval Piso, „že túto povest sme vymysleli my.“

„Na čo čakáme?“ opýtoval sa teraz Lucanus nenávistne.

„Na lepšie časy,“ povedal Piso skromne.

Krajné krídlo vstalo a pohľdavo si prezrelo miernejších.

„Na to čakáme,“ vyl Lučanov hlas, „aby nás všetkých zavraždili.“

Nemohol sa premáhať a pripojil:

„Nech žije cisárska republika.“

Trasúc sa vzrušením, díval sa im do očí.

„Čo chcete?“ kričali mierni.

„Nech žije cisár,“ povedal Lucanus posmešne za smiechu radikálov.

Všetci cítili, že obidve strany chovajú k sebe navzájom viac nenávisti, ako k cisárovi. Piso a Silanus viac milovali Nerona ako seba navzájom.

„Takto sa nedá jednať,“ povedal Piso a začal hovoriť.

Nasledovala nová reč, na ktorú odpovedala druhá.

Znovu sa prihlásila stará latinská výrečnosť s krásnymi stavbami, zhustenými vetami, žhavou vášnívostou, ako sa stretli revolucionári.

Ale radikálna časť žiadala rýchleho jednania, chcela, aby na Ceredin sviatok, až bude Nero v cirku, odovzdal mu konzul Lateranus žiadosť, práve ako Metellus Juliovi Caesarovi, a ostatní aby sa mu vrhli k nohám, ako Brutus Cassius a Casca, a potom aby ho preklali. Stará pamiatka strašila všade.

„To je príliš skoro,“ povedal Piso.

„Pozde,“ vrešťala Epicharis, „treba to previesť zajtra, alebo dnes.“

„Ked' nie Rimana, ktorý by to urobil, tak sám zakolem toho zlého veršotepca,“ horlil Lucanus.

„Treba priznať barvu,“ revala Epicharis.

Natalis, mierny spiklenec, ktorý bol Senecovým prepustencom, a z neho zbohatol, ujal sa slova a posmešne sa opyoval:

„Kdeže je Seneca? Ten neprizná barvy?“

„Je chorý,“ odpovedali.

„Má riaditeľnú chorobu.“

„Sedí doma,“ pripojil Natalis, „mudruje. A potom sa pripojí k tej strane, ktorá zvíťazí.“

Lucanus sa rozčulil:

„Mlčte,“ kričal, „on je básnik, nie je mu nič do nikoho a do ničoho. Ani do nás, ani do vás,“ a zbledol.

Lakol sa vlastného hlasu a hanbil sa, že ho vášnívé nadanie zaviedlo sem, do tejto hnusnej a podlej spoločnosti, z cisárovho dvora, ktorý bol tiež hnusný a podlý. Čo hľadá vlastne básnik v politickej strane? Sadol si, bol veľmi zničený. Už sa necítil viac básnikom. Jeho život bol bezcenný, a bol by ho rád dal zadarmo ktorejkoľvek strane.

Ale Senecu žiadaly obidve strany pre seba. Jeho vážené a veľké meno chodilo z úst do úst, šeptali len o ňom, ktorý neboli prítomný, a nestýkal sa s nimi vôbec.

Zodicus a Fannius mlčali. Natiahli sa na lehátku a s nemalým záujmom pozorovali, čo sa robí, hoci nebolo

im jasné, na čom sú. Preto sa prísne zdržali každého prejavu súhlasu alebo nesúhlasu. Ale keď nálada ochabla, došli na to pole, na ktorom sa bezpečne pohybovali. Nový Cassius a Brutus sadli si k Pisonovi a obidvaja mu vysvetľovali, koľko sa naniáhali a koľko treba ešte vykonáť, aby udržali náladu ľudu, aby zaistili vzburu. Piso si poškriabal múdrú plešivú hlavu a vytiahol peniaze. Veden, čo to znamená.

Schôdzka sa rozišla. Ani sa nedohodli o ničom dôležitejšom, a nikto nevedel, prečo tu bol, okrem Zodica a Fannia.

Lucanus udivene sa pozrel na nich:

„A to sú kto?“ opýtoval sa Subria, tribúna telesnej stráže.

„Básnici.“

Lucanus zodvihol plece.

„Kto?“

„Republikáni, revolucionári.“

Lucanus vytiahol aj druhé plece.

„Keď vidím týchto,“ a objal tribúna, „zdá sa mi, že nie som básnikom. A jestli títo nenávidia Nerona, tak ho ja milujem.“

Spiknutie skončilo hnusným a trpkým nezdarom. Mnohí ušli zo strachu, mnohí zaspali. Epicharis, tučná a nadšená revolucionárka, plúvala odporom.

Lucanus sa už len smial.

V poslednej chvíli, keď sa chceli pohnúť, vošiel zo dvora do siene pes. Ohromné zviera s červenou srstou, miláčik domáceho pána, ktorý siahal hostom až po pás. Lucanus sa dlho díval na jeho červený kožuch, potom naň zavolal:

„Nero.“

Ostatní plesajúc opakovali nové meno psa, ktoré jednohlasne prijali.

Ale to bola jediná vec, na ktorej sa dohodli.

Epicharidu chytili ešte tej noci, ako sa vracala do predmestia, do chudobného podnájmu.

Nevzpierala sa. Nepovedala ani slova. Ale nechcela hovoriť ani v žalári.

Vojaci ju udreli po tvári, z nosa a z úst prúdom jej tiekla krv, telo jej roztrhali na handry, ale preca nevedeli z nej vylákať jediného slova priznania. Tie ohnívité, výrečné ústa, ktoré toľko sa nahovorily námorníkom, ako by sa boly rečou unavili a stratili svoj cieľ a ako sa dostaly do väznice, umíkly. Neskoršie sa v cele obešila. Nemotu, ktorú prijala, dovršila novou nepomíjajúcou nemotou, ktorú nikto nemôže zlomiť.

Ale Piso sa zavraždil, a potom vyšlo všetko najavo. Epaphrorita vyhľadal onen otrok od brány, ktorý vpuštil Zodica a Fannia. Jeho pána Flavia Scaevina zatkli. Našli jeho poslednú vôľu. Potom sa chytil do oka aj Natalis. Potom pochytili celú spoločnosť, okrem Zodica a Fannia, ktorí včas ušli.

„Seneca,“ koktali všetci.

Aj teraz bolo počuť len jeho meno. Všetci spiklenci jeho spomínali, lebo vedeli, že slávny spisovateľ je cisárovým priateľom, a dúfali, že trest bude miernejší.

Šľachtici a rytieri udávali jeden druhého, a to, čo si nemohli navzájom vytknúť na schôdzkach, s rozkošou rozkrikovali. Len niektorí členovia radikálnej skupiny sa chovali dôstojne. Vojaci, ktorých umením je vraždiť a umierať, nespôsobili hanbu revolúcii. Sulpicius Asper naposled napľul cisárovi do tvári svoje pohŕdanie a potom zomrel. Mnohých zavraždili na mieste, kde ich chytili. Lateranovi nedovolili ani, aby objal deti, tribun ho zaškrtli vlastnými rukami v jeho dome.

Nero zúril. Spiknutie, ktorého myšlienky sa predtým bál, ho vzpružilo, tešil sa zjavne, že teraz môže odsudzovať bezpečne a s dobrým svedomím a stále vydával rozkazy. Rozjasnilo sa mu, konečne sa dozvedel, čo má robiť.

Žaláre sa už naplnily, nebolo ani viac miesta, ale privážali stále nových väzňov. Okrem udavačov z povoľania, pracovali aj otroci a prepustenci, ktorí udávali svojich pánov za pohlavky pred desiatimi rokmi, a mesto ustrnulo strachom. Za jasného dňa usadlo na domy polnočné ticho. Nikto sa neodvážil hovoriť ani v zatvo-

renej izbe, aj steny maly uši. Na ulici tu i tam sa plúžilo niekoľko osôb. Nebolo možné rozpoznať, či sa boja, či strašia, či sú udavači alebo udaní, alebo obidvaja v jednej osobe. Kto hovoril, bol podozrivý, kto mlčal, ešte viac. Nadávať na cisára znamenalo smrť, ale aj chváliť ho a líškať sa mu bolo nebezpečné, pretože ten, kto tak robil, iste chcel niečo zatajiť.

Stá a stá zomieraly pre starú sochu Cassiovu alebo Brutovu, na ktorú nasadol na pôjde prach. Niektorých zaklali preto, že údajne pred sochami sa trochu hlavou poklonili.

„Treba vyhubiť šľachtu,“ povedal cisár, „aby zostal len ľud.“

Nero bol šťastlivý a svieži. A ľudia zas zosmutneli. Sedeli zronení po domoch ako kedysi cisár.

„Kto ešte zostáva?“ opytoval sa Epaphrodita.

„Každý je už potrestaný,“ odpovedal tajomník.

„Len nech ide všetko po poriadku,“ povedal. „Je treba si zvyknúť. Potom nie je strašná ani smrť. Je to div? Tvár zbledne, srdce sa zastaví. Nie je to ani zázrak.“

Tajomník pozoroval Neronovu tvár, na ktorej blčala umelecká radosť:

„Ale je preca zaujímavé,“ pripojil cisár, „snáď jediná zaujímavá vec na zemi. Niekedy je smiešna. Niektorí sa natiahnu s dôležitou vznešenosťou, že sa musím zasmiať. Potom sú aj zvláštne prípady. Tí stŕpnu, a cítim začiatok čohosi, čo nemá nikdy konca. Každý mŕtvy je sochou živého. Nemyslís, že ten, kto vraždí, je sochár? Len teraz vychutnávam život, len teraz viem, čo si smiem dovoliť, čo nevedel dosiaľ ani jeden cisár. Nič nie je zakázané,“ a urobil rukou veľký pohyb.

Túto rozkoš rozdrobil, vychutnával ju po malých dávkach, pripravoval sa na ťu. Senátora Thraseu Poeta, ktorého nenávidel, pretože nechodil do divadla, a pretože sa neozval v senáte, zažaloval a po dlhom svedomitom pojednávaní dal ho popraviť preto, že má zasmušilú tvár ako učiteľ. Inokedy všetko záviselo na náhlej myšlienke. Nieč si usmyslel a musel to hned urobiť. Lepidu, svoju

tetu, ktorá ho vychovávala ako decko, mal veľmi rád, ale keď stará teta ochorela, a prosila o prejímadlo, poslal jej smrteľný jed. Egyptský miestodržiteľ vykúpal sa v jeho vani a zato o chvíľu zahynul. Druhá teta, Domitia, musela zomreť preto, lebo mala v Baiách a v Rave nevily, po ktorých Nero túžil.

Mrtvých si vždy pozrel. Ležali pred ním jeden pri druhom, a on hľadal, čo je v nich, v ich otvorených očiach a mozgoch. Ale nič nenachádzal.

Raz sa bavil so šľachticami. Bolo mu divné, že Scylla má šedivú hlavu. Vzrušene odišiel, potom si dal priniesť šedivú hlavu bez tela.

„Jak je šedivý aj teraz,“ povedal udivene.

Ked' mu prinášali hlavu Rubellia Plauta, usmieval sa:

„Má veľký nos,“ povedal, „a teraz je to ešte čudnejšie.“

Nemohol odolať tejto hre, tejto preveľkej zvedavosti, a pokračoval v nej ďalej.

Po večeroch vychádzal na ulicu v sprievode niekoľkých vojakov, ako kedysi, za mlada, zastavoval chodcov.

Pristúpil k prvému človeku:

„Zomri,“ povedal mu, „buď ktokoľvek,“ a vrazil mu dýku do srdca.

Neznámy klesol do prachu.

„Som nevinný,“ povedal umierajúc.

„Viem,“ odpovedal cisár, „tým je to zaujíma vejšie,“ a díval sa pozorne, ako neznámy umiera.

XXX.

SENECA

Seneca sa vyslobodil z väzenia. Dokázala sa jeho nevinnosť. Sami praetori videli, že sa neúčastnil spiknutia, zamiešali ho len pre jeho známu nerozhodnosť. Svedkovia svedčili však preca proti nemu. Boli aj takí, ktorí ho obviňovali, že číhal priamo na cisársky trón.

Filozof tieto obžaloby znášal trpežlivo. Od ľudí nečakal nič lepšieho. Moc zla a podlosti uznával vždy a nevzpieral sa jej ani teraz, keď jej obeťou sa stal sám. A pretože nemal možnosti pomluvy vyvrátiť, mlčal.

Prvá jeho cesta viedla k cisárovi. V jeho duši sa už rozhostil veľký mier, ale považoval za povinnosť, aby predĺžil svoj život, pokiaľ je v jeho moci. Neosvedčoval sa, svoju nevinu nedokazoval. Presvedčil sa, že pravdou v živote sa nedá bojovať. Často musíme luhať, keď máme pravdu. Takým spôsobom dojdeme skôr k cieľu.

Ponúkol Neronovi celý svoj majetok, domy, umelecké sbierky, aby si odkúpil zbývajúce dni života. Odvolával sa, že je unavený a starý a chce žiť v chudobe.

Ale cisár jeho nabídky neprijal.

Potom ponúkol Neronovi svoj život, aby ho dal zabiť. O smrti hovoril ako o vytúženej slobode v nádeji, že týmto spôsobom odzbrojí cisárovu dravú, detskú túhu, ktorá, ako cítil, po ňom siahalo. Ale Nero odmietol aj toto.

„Radšej zomrem ja,“ odpovedal.

Seneca vrátil sa domov po dlhom väznení zronený. Paulina ho čakala v záhrade.

Keď ho uvidela, pustila sa do pláču. Senecovi narástla vo väzení brada a vlasy, ktoré už dávno nečesal a nemyl, lepily sa mu vrch hlavy v dlhých chumáčoch. Aj odev mal zanedbaný.

Žena básnikova šla mu v ústrety, pobozkala ho po vrásčitom čele, ktoré sa podobalo uschnutému ovociu. Potom si sadli v záhrade.

Usadili sa pri tom stole zo slonovej kosti, pri ktorom sedela kedysi Poppaea, keď ich navštívila pred cisárovým vystúpením v divadle. Aj ostatné stoly tam stály ako kedysi.

„Nemám dať pripraviť kúpeľ?“ opytovala sa s láskou Paulina.

„Nechaj toho,“ kývol Seneca.

Díval sa okolo seba špinavý a zmučený. Dávno žil

takto, zriekajúc sa všetkých radostí, ktoré poskytuje život, aj rozkoše, ktoré poskytuje osviežujúca kúpeľ. Spal na tvrdej posteli, mäsa nejedol, aby ho neotrávili, len koriency, a vo dne v noci premýšľal.

„Takto je lepšie,“ a díval sa na svoju ženu.

Aj Paulina naň hľadela. Verné zbožňovanie vyžiarovalo z jej pohľadu na tohoto starého človeka, ktorý bol pre každého modlou, ale pre ňu tým viac, že bol mužom, ktorého ctila a hlboko milovala. Každý jej pohyb prezrádzal porozumenie.

„Takto je lepšie,“ opakoval básnik, „ticho upúšťať život. Každého dňa trochu.“

Seneca, žltý starec, sedel pod žltým stromom. Trocha mu bola zima. Jeho španielska krv ochladla, sotva mu v žilách žblnkotala. Zahrievalo ho ešte slnce.

„Teraz by bolo treba skúsiť,“ vzdychal, „usmievať sa ako jeseň, proste a ticho. Ako jeseň, ktorá už nič nechce.“

Paulina ho vzala za ruku, aby z jej mladého tela vprúdilo do neho trochu tepla. Teraz ho zahrievali dvaja: žena a slnce.

Hovoril ďalej, a žena ho oddane poslúchala.

„Človek by sa nemal tak príliš pútať k životu. Tak to bolí. Tomu som sa naučil za mlada od židovských sektárov. Ten, komu majú niečo vziať, urobí múdrejšie, jestli im to skôr dá. Preto som sa mučil v mladosti, nejedol som, nespal som a nepocítil som nikdy väčšej radosť, ako vtedy a mojom najväčšou bolestou je, že som toho skoro zanechal. Ver mi, pôst a nespavosť je hýreňie. Aké sny navštievujú človeka pri bdení, jaké chuti cíti pri hladovaní, ktoré je neúnavným kuchárom a nasýti nás bez ošklivosti. Teraz mám pravý pôžitok z ústrice, keď ju viac nejem. To je pravé labužníctvo. Ani v tom nemáš pravdu, milá Paulino, že mi núkaš mäkké vankúše a ťutuješ moje strhané telo, pretože ho narovnávam na tvrdých doskách. Ja, ktorý onedlho budem spať na najhoršej posteli, proti ktorej každý brloh je rozkošný a teplý, navykám si na budúcnosť, utišujem

svoje svedomie, ktoré ma môže z mnohých vecí obviňovať.“

Žena tomuto nerozumela, ale neodporovala mu. Seneca skrčil na chudom čele vyschnutú, temer čiernu kožu a pokračoval:

„Áno, z mnohých vecí,“ a zamyslel sa. „Akože to začalo?“ opytoval sa akoby sám seba. „Miloval som, veľmi som miloval. Tým sa začalo. Tu sa začalo všetko zlo a klamstvo. Tu sa začne vždy.“

Paulina chcela niečo povedať, ale Seneca ju jemne umlčal.

„Áno, láska ma niesla dolu. Len ona vrhá do skazy a oddáluje od cieľa, láska: veľká, preveliká láska.“

Potom bez smútku, príjemne vyprával:

„Bol som kedysi mladý. Mal som husté, tvrdé vlasy, štíhlú postavu, ohnivé reči. Otec ma priviedol do Ríma, prial si z ctižiadosti, aby som zanechal mudrovania a učil sa filozofii. Privolil som mu. Stal som sa slávnym a bohatým mužom, ktorému závideli. Akým krásnym mi pripadalo vtedy Mesto. Miloval som slávu. Potom si obľúbili aj mňa. Keď som sa prešiel po Campu Martinu, obrátil sa každý za mnou, a len mňa maznali. Ja, šťastlivý hispánsky švihák, španielsko-latinský sopliak, hlásal som pythagorskú múdrost. Pravdaže, krásnym ženám. Tie poslúchaly moje prednášky. Aj Julia Livilla, sestra Caligulova. Raz po prednáške obrátila sa ku mne, žiadala vysvetlenie o akejsi mravnej otázke, ktorej celkom dobre nerozumela. Potom prešli sme sa v spoločných nosidlách. Táto prechádzka ma stála osem rokov, poslali ma do vyhnanstva na ostrov Corsicu. A či stála za to? Teraz sa mi zdá, že áno, lebo spomienka na ňu je veľmi krásna.“

Tichá a jemná žena básnikova načúvala bez žiarlivosti. Milovala v ňom túto bohatú a neznámu minulosť, kúzlo dávnych, zázračných a veľkolepých žien, úspechy, ktoré sa po búrkach staly aj jej úspechmi. Seneca sa rozohrial spomienkami.

„Lenže týmto dostal som sa do prúdu života, ktorý

ma objímal milionmi koriencov a nebolo už záchrany. Chcel som sa vrátiť do Mesta, vypisoval som listy mocným, pochleboval som kadeákym prepustencom, ktorými som pohýdal, aby sa primluvili u cisára v mojom záujme. A oni ma k môjmu nešťastiu, vyslyšali. Keby ma len boli nechali tam zahynúť. Samotného a pyšného.“

Teraz privrel oči:

„Dnes už jasnejšie vidím, čo minulo. Je tu každý, s kým sa stretávam, ženy, spisovatelia, herci, aj ja sám v starej podobe. Potom sú aj väčšie stíny. Agrippina. Ona je najmocnejšia. Potom plavá hlávka Nerona, ako dieťaťa. Toto všetko vidím už len z diaľky, cez závoj. Ale v strate života je aj čosi príjemného, upokojujúceho.“

Paulina si utierala oči, pritiahla sa k nemu bližšie.

„V žalári sa mi vysmiali,“ priznával Seneca, „vyčítali mi moje spisy, v ktorých vychvaľujem chudobu, a opytovali sa ma, prečo som bohatý. Hľadeli na mňa ako na kúpenú starú figuru. Nepovedal som im ani slova. Čo som mal vysvetľovať týmto hrubým blbcom, ako som k tomu došiel. Ale tebe, drahá, chcem všetko rozpovedať. Bol by som najradšej žil bez ľudí, nahý a pyšný, ako som sa narodil. Lenže to nebolo možné. Lebo ako som sa dostal medzi nich, obklopili ma a ihneď sa vypytovali, akú mám mienku o tejto alebo o onej politickej otázke. Bol som básnik a filozof. Ľahostajný ako príroda. Mal som mienku len o veciach večnej hodnoty, ale na tú neboli zvedaví. A o ich biednom, nudnom životnom boji som nemal mienky vôbec. Ved’ čo si myslí kvet o najnovšom usnesení senátu, alebo oliva o zelených alebo červených v cirku? Ked’ ma nútili premýšľať, lebo nebolo milosti ani pre mňa, prišiel som na to, že o ich veciach, o ktorých oni majú len jednu mienku, ja mám aspoň dve, bud’ túto alebo onú, podľa toho, s ktorého stanoviska na ňu hľadím. V básnikovi sa zmestí všetko jedno pri druhom, dobro a zlo, zlato a blato. Ale ja som, bohužiaľ, musel zaujať stanovisko. To nebolo ľahké. Každá pravda má dvoje líce, a ja som obidve videl

odrazu, a protivným stranám veľmi jasne som vyjadril, čo vlastne chcú. Povedali mi, že som neboli úprimný. Hoci vtedy, keď sa ma opyovali, hlásal som úprimné presvedčenie, čiastku toho, čo som vedel, lebo v mojom majetku bola celá pravda, ale oni by ju neboli sniesli. Ani to nie je moja vina, že som menil presvedčenie a bol som samé protirečenia, ako sám život, ale to, že som sa vôbec priznal. Filozof sa nesmie ozvať a nesmie jednať.“

Obrátil sa k žene:

„Miloval som život, jeho pravdu i jeho lož. Všetko sa stalo len preň. Hájil som svoj jediný nevracajúci sa život, ktorý pominie, v takej dobe, v ktorej žiť nebolo samozrejmosťou. Mal som k tomu právo. Narodil som sa plameňom, hodnotnejším, citlivejším, rozumnejším ako ktokoľvek. Som aj lepší, čistejší, ako tí obmezenci, ktorých nazývajú charakternými, tí hrubci bez vzletu, ktorých nazývajú mužmi, tí hlupáci, ktorých nazývajú hrdinami. Ale vidíš, kde som sa preca dostal. Znivočil som sa, lebo som prijal spoločenstvo s ľudmi. Viem, že som urobil chybu. Vtedy však tú najväčšiu, keď som sa oddal Neronovi, ja, básnik, jemu, ktorý je len cisárom. Považovali ma preto za pochlebníka a falosníka, mnohí za podliaka. Toto musím pripustiť. Kto miluje život, je ako ja. Podobný životu, ktorý je pekný i pomútený. Kto miluje smrť, je ako Nero. Neplodný a temný. Kto miluje priamost, je ako Burrus. Hovorí pravdu a pyká za to smrťou. Môj osud bol ten krajší. Žil som, pokiaľ sa dalo. Ale teraz musím zomrieť.“

Paulina vykríkla:

„Ticho,“ povedal Seneca karhajúc ju ako malé dievčatko, ktoré napomína, „musím zomrieť. Že prečo? Teraz som bol u cisára. Bol láskavý a povzbudzoval ma, ale práve z toho vidím, že mám málo času, bude dobre, keď sa pripravím. Neteším sa tomu. Nemyslím si, že zomrieť znamená smenosť. Smelí mŕtvi nejestvujú. Zomrieť je vždy veľká hlúpost, aj v ostatnej chvíli. Lenže osud, ktorý mi určila Prezreteľnosť, nemôžem odvrátiť. Celé roky som ho zdržoval, ale dnes som už slabý.“

Žena ho prosila, aby prchol.

„Nie,“ povedal Seneca, „bola by škoda trápiť sa ďalej. Keď som bol mladý, cisár Caligula ma odsúdil k smrti. Vtedy ma zachránila hetéra, ktorú sme obidva milovali. Aj pozdejšie často som sa ocital v smrteľnom nebezpečí, ale vždy som sa zachránil, dosiahol som, čo som chcel. Hral som sa s ľuďmi ako s lútkami, lebo, ver mi, v podstate sú to veľmi jednoduché bytosti. Slovo alebo pokyn odvráti ich od cesty a pripojí ich k nám.“

Paulina urobila prosebný pohyb, a ako by sa jej bola v očiach zaleskla nádej:

„Ale Nero je iný,“ povedal Seneca a potriasol hlavou. „Dnes som ho videl a viem, že je všetko beznádejné. Nie je ho možné už zastaviť. Aj s ním som si dlho zahrával. Miesil som ho a modeloval, pokiaľ bol v mojej moci. Ale teraz sa stala nejaká celkom zvláštna vec. Už nestojím len proti jeho duchu, ale aj proti svojmu, ktorý sa obracia proti mne, totiž stojím proti neobmedzenému a mocnému daimonu, ktorého som ja do neho nalieval. Žije v ňom nevypočítateľný vrtoch básnikov. Proti nemu som bezmocný. Ja, ktorý som celý život víťazil svojou myšlienkovou, teraz na túto myšlienku zahyniem.“

Seneca sa zasmušil:

„Mňa zvolili za jeho vychovávateľa. Áno, len toto je príšerné. Približoval som sa k nemu len s dobrým úmyslom, táral som mu o odpúštaní, ale potom — ani sám som nebadal — odhaloval som so dňa na deň, s kroka na krok pred ním svoju povahu, ukázal som sa v pravej podstate, a on uvidel básnika, ktorý sa podobá neobmedzenej, šialiacej prírode. Od tejto podívanej mohol by sa ktokoľvek zblázniť. Myslím si, že básnik, ktorý považuje na zemi všetko len za zvláštnosť, je pravý zlý duch. Chýba mu ona obmedzenosť, bez ktorej niet života a mravnosti. Od toho sa zrútil aj on. Ako by aj básnik mohol vychovávať niekoho, ktorý sa ani sám nevie vychovať pre život a šťastie, vedľ práve

preto sa stane básnikom. A my dvaja sme ho vychovávali. Agrippina a ja. Zavraždil matku. A teraz zavraždí mňa, svojho pestúňa.“

Pokyvoval.

„Vlastný syn, moje duchovné dieťa ma napadne a v ruke má zbraň, ktorú som mu ja podal. Utahuje sa v ňom starý a hlboký hnev proti mne. Kto vie, čo mohol o mne počuť, čo sa mu dostalo kedysi k ušiam. Od tých čias mi neodpustil nikdy. Vôbec ma nemal rád. Lebo som sa ho márne snažil klamať a predstierať, v očiach mi videl, čo si o ňom myslím, cítil pohŕdanie, ktoré mi nemôže odpustiť ani teraz. Veru je po všetkom, a to je veľmi divné. Toľko som písal o tomto, od tých čias, čo premýšľam, každá moja myšlienka patrila smrti, a teraz často vzývaný host stojí na prahu. Teda je taký. V mladosti som si ju len predstavoval, ale teraz, že som starý a nosím ju v sebe, viem, aký je. Starý človek je príbužný zániku. Nebúrim sa proti nej. Spokojím sa s tým, že zem patrí hlupákom. Filozofov nesnesie.“

„Ty si dobrý,“ povedala Paulina, „a svätý a čistý a nevinný,“ a pobozkala Senecovu ruku s nevysloviteľnou nežnosťou.

V záhrade sa triasly staré stromy. Chladný októbrový prúd vzduchu prebehol po cestách, vo vetre šuchoťaly suché konáre a suché listie. S ramien sôch padaly listy.

„Lucanus zomrel,“ povedal Seneca bezbarvým hlasom. „Popravili aj jeho. Vravia, že zomrel veľmi zbabele. Bol by ešte rád žil a písal, kričal a zúril, tak veľmi nechcel zomrieť. V žalári sa pomiatol. Chcel sa za každú cenu osloboodiť, udal aj vlastnú matku a zamiesšal ju do spiknutia. Myslel si, že za túto cenu dostane milosť vráh matky, od druhého matkovraha. Sklamal sa. Včera mu podrezali žily. Ale v poslednej chvíli ho zachvátila horúčka a recitoval. Pamätaš sa z Pharsalie na onu časť, v ktorej opisuje smrť Lycida, ktorého zavraždia pri mori? Mne teraz neprichádza na um. Paulina, prines knižku.“

Básnikova žena priniesla Pharsaliu, v ktorej Seneca dojate listoval. V každom písmene videl nesmrteľnosť príbuzného, mŕtveho básnického druha. V treťom speve našiel onu časť, ktorá je medzi šesťstotričiatym siedmym a šesťstoštyričiatym piatym veršom. Seneca oprel unavenú hlavu o strom, a tak jej načúval. Mladý hlas jeho ženy pekne a ticho sa vlnil v jesennom vzduchu.

„Vtom aj už chytajú priatelia klesajúceho reka,
Prúdom sa krv valí, nie však ako z malých rán,
Hrnie sa potokmi veľkými, veď ju chrlí žila ľatá,
Však onen prúd, ktorým zákrutami ako blesk beží život,
Zamrzol teraz do vôd. Odpadol nikdy nešiel
Ztadeto veľkej tak po ceste. Chladlo telo úbohé,
Ale, kde sa zapaľuje už dychčanie spuchnutých útrob,
Tam aj osud zastavil sa, a trhane prenikal plúca
Vtrhol mu aj do srdca, a v zápase svalil ho na zem...“

Slzili obidvaja. Seneca sa ozval:

„Pekné sloky, presné a dobré verše. Práca opravdového umelca. Zhustený popis, bez franforcov: hmatateľný zánik. Tak zomrel, toto kričiac, a posledné slová boly posledný verš. Považovali ho za komedianta, pohľdali ním, ktorí videli jeho vernosť k životu, ale prisahám, že bol pravý básnik, ktorý miloval deň a nenávidel noc. Nemôžem si predstaviť krajšej smrti. Bola to moja krv, dieťa môjho brata.“

Paulina sa ho opýtala:

„A ešte mnohí?“

Seneca prikývol:

„Veľmi mnohí.“

„Aj Zodicus a Fannius?“

„Oni nie,“ odpovedal Seneca. „Im sa nič nestalo. Teraz sú revolucionári, pretože to vynáša najviac. Kamaráti ich dobre ukryli. Nikdy im neprídu na stopu. Prostrednosť je nesmrteľná a podlosť je večná.“

Zažili pocit zármutku a smútku, a ako v takejto chvíli býva, začali hovoriť o inom.

„Vieš, kto ťa udal?“ opytovala sa Paulina, „Natalis,“ povedala udivene.

„Natalis?“ opytoval sa Seneca a divil sa trochu aj sám.

„On,“ odpovedala Paulina, „ten, ktorému si urobil toľko dobrého, ako nikomu inému, a nikdy si sa proti nemu ničím neprevinil. Ved' si ho prepustil, a celý svoj majetok od teba získal.“

Slovo jej uviazlo na jazyku. Dlhšiu chvíľu nemohli pochopiť nemiernosť ľudskej zvrhlosti a to im obidvom spôsobilo zrejme bolest.

„Nevďačník,“ povedala Paulina pohŕdavo, „otrok. Nerozumiem mu.“

„Ja mu rozumiem, drahá,“ povedal Seneca. „Nevďačnosť nie je nikdy nepochopiteľná. V živote som sa s ňou často stretol, častejšie ako s vdăčnosťou, preto ju nemôžem ani nazvať neprirodzenou, alebo neľudskou. Ba nevdăčnosť je veľmi ľudská. Tí, ktorým urobíme niečo zlého, o mnoho zriedkavejšie sa pomstia ako tí, ktorým sme urobili niečo dobrého. Skúsil som, že tí, ktorí sú nám zaviazaní, nezachraniteľne nás po čase nenávidia, skôr, alebo neskoršie. A to sa môže proste vyložiť. Tí, ktorí prijímajú od nás peniaze, alebo duchovnú pomoc, cítia sa ponížení tým, že nás potrebovali, a vrátia nám trpkostí, ktoré dostali od nás. Stále môžeš počuť, že chránenec sa obrátil proti svojmu patronovi, hoci tento očakával od neho útok najmenej. Ale filozof očakáva túto odmenu. A neboli ma to veľmi. Lebo on vie, že nemajú nás radi tí, ktorým pomôžeme, ale my máme tých radi, ktorým sme pomohli, vždy viac a viac milujeme v nich vedomie svojej obetavosti, na čo spomínať je nám príjemné, alebo správnejšie, milujeme v nich spomienku na svoju moc, na blahosklonnosť, práve ako oni nenávidia nás pre poníženie, na ktoré spomínať je vždy nepríjemné. Prečo sa mám hnevať na Natalisa? Len on sa môže na mňa hnevať. A ja ho mám vždy radšej, aj teraz mi je príjemné spomenúť si, čo som urobil v jeho záujme, že zabúdam na jeho podlosť a obdivujem svoju dobrotu, ktorá nezbledne pri jeho ničomnosti.“

Ked' toto pochopili, usmievali sa spokojnejšie a viac sa ani nedohadovali, lebo len nejasné veci spôsobia utrpenie. Pozorovali jeseň, ktorá tajne sledila po záhrade. Sobrala so stromov príležitostnú ozdobu, listie, ktoré na jar na ne povešala, pod nohy im nasypala suché listie, a počúvali ľažké údery ovocia, ktoré v poslednej chvíli, keď dozrelo, padalo na zem vážnym, hlbokým hudobným zvukom.

Pod záhradou sa blížily kroky.

„Tu sú,“ povedal Seneca.

Paulina vstala. Objavili sa dvaja liktori, vykonávateľia smrteľného rozsudku, v sprievode centuriona, ktorý prinášal napísaný rozkaz. Za nimi šiel lekár.

Rozpačite zastali, lebo hned' uvideli starého básnika, s ktorým mali skoncovať. Sedel na kresle zo slonovej kosti.

Seneca sa veľmi naľakal, tak ako dosiaľ nikdy v živote. Posledná kvapka krvi mu ušla s tvári. Všetko to, čo dosiaľ myslal a cítil, písal a povedal, poplietlo sa mu v hlave, a zo všetkého mu zostal len tento obraz, ktorý vo svojej prísnosti sa zdal už starý, a preca pravde nepodobný, neuveriteľný. Chcel vstať, aby predstieral kľud. Ale nohy mu vypovedaly službu a klesol zpäť.

Paulina v prvom ľaknutí zodvihla ruku, ako by chcela udrieť smerom k vojakom. Potom zanechala bezúčelného pohybu, pristúpila k mužovi, chytila ho za ruku, na ktorú vysadol studený pot.

Senecove ústa sa pohybovaly bez hlesu:

„Len poslednú vôľu,“ šeptal.

Dvaja verní žiaci, ktorí bývali u neho a ktorých vyučoval stoickej filozofii, podali mu voskovú doštičku a písatko.

„Ľutujem,“ povedal centurion nie bez účasti, „mám prísný rozkaz.“

„Ani to mi je nie dovolené?“ opytoval sa básnik.

Centurion sotva pohol hlavou, ale jeho ústa vyjadrovaly rozhodný odpor.

Seneca, aby zdržal, čo nemohol zadržať, opäť sa ozval:

„Len slovo by som napísal.“

„Nie je možné,“ povedal centurion.

Jeden z liktorov vošiel do vily, dal vo veľkom kotli zvariť vodu, ktorou naplnili temer celkom vaňu v kúpeľni. Druhý svietil smolnicou.

Seneca vstal podpieraný centurionom.

„Podme,“ povedal, keď ho už viedli do kúpeľne.

„Podte,“ zakýval i Pauline a obidvom žiakom, ktorí prinášali voskovú doštičku a písatko.

Prešli izbou, starými izbami, ktoré vyzeraly ako izby starého človeka, bez nádeje a bez budúcnosti. Tu všetky kľučky, všetky kľúče, ktoré zhnedly upotrebovaním, vsiakly do seba život pánov a teraz ho vyžiarovaly ešte naposledy. Keď sa Seneca pozrel na tieto predmety, rozlúčil sa aj so svojím životom.

Obidvaja žiaci čupeli už v kúpeľni. Voskovú doštičku položili na kolená, striehli na majstrove posledné slová, aby ich napísali, a poučili sa z nich. Seneca zpočiatku mlčal. Rýchle ho vyzliekli. Omámene stál v izbe, ktorá bola šerá parou a dymom smolnice, a díval sa na pohybujúcu, perliacu sa vodu. Centurion ho posadil na verysokú stoličku, takže pravá noha mu už trčala do vane, ľavá zostala nahá vonku.

„Tak sa to musí stať,“ povedal Seneca a neprichádzalo mu na um nič, ani jedná poučka alebo pravda, ktoré hlásal za života v Listoch o morálke, zamestnával ho len strach, čo bude potom, o čom nemá nikto istoty.

Obidvaja liktori ho chytili a narovnali mu kolená. Lekár pristúpil.

Bol to utrápený otrok, ktorý niekoľko rokov sprevádzal lekárske remeslo. Ani on sa tomu netešil.

„Doktore,“ opytoval sa ho Seneca, ticho sa sebe posmievajúc, „nemohli by sme ešte trochu počkať, aspoň chvíľočku? Aj tej je škoda.“

Ale centurion ho súril, aby voda nevychladla. Jeden z lictorov posvetil mu smolnicou na koleno.

„Nech sa stane,“ povedal Seneca a podal koleno, ktoré trčalo z vane.

Pozoroval, čo sa deje.

Lekár odborne hľadal pod jablkom žilu, hlavnú tepnu života, v ktorej krv prúdi ako vo veľkom žlabe, aby ju prerezal nabrúseným nožom, ktorý držal v ruke. Našiel ju chytro. Plnou silou do nej ľal. Žila, ktorá už zvápenatela, praskala drsným zvukom, keď ju nôž otváral. Seneca pustil sa bolestou do pláču. Plakala aj Paulina a jeho žiaci.

Teraz čakali všetci. Ale jeho stará krv, ktorá skysla dlhým životom ako staré víno, nechcela vytiečť.

„Nekrváca,“ povedal lekár nahnevane.

Nato mu prerezal žilu aj na ľavej nohe. Presakovalo trochu čiernej krvi. Potom mu otvoril pravý i ľavý laket, ktoré Seneca ovesil do vody.

Začal hovoriť prirodzeným hlasom.

„Píšte,“ povedal, „rozopoviem, aká je smrť. Vidím túto kúpeľňu, pochodne a vás, všetkých, ktorí tu stojíte. Vidím Paulinu, ktorá plače, tá milá a požehnaná,“ a obrátil sa k nej mávnuc rukou, „žiakov, lekára a vojakov. Divím sa, že cítim len toľko. A čakám, čo príde.“

Naslúchal hluku svojej krvi, ktorá ružove sa miešala s vodou. Potom zas pokračoval:

„Cítim slabosť, ako by som bol trochu ospanlivý. Alebo ľahkosť. Nič iného.“

Zase čakal.

„Ale teraz je všetko ľažké. A zlé. Napíšte: zlé. Ale moje oči vidia jasne. Počujem svoj hlas, a viem, čo hovorím.“

V tejto chvíli zbledol ako stena.

„Dvíha sa mi žalúdok,“ a naklonil sa nad vodu.

„Pre stratu krvi,“ vykladal lekár.

„A vidím všetko čierne,“ pripojil Seneca, „ako by bolo všetko z čierneho súkna. Píšte: je to zlé, veľmi zlé. Neumrite. Každý musí žiť, dlho žiť.“

Zhlboka dýchal.

„Nie je to tajomné, len strašné. Tajomstvo ešte neznám, a vypovedať, zdá sa, nie som ani schopný. Hoci som už iste niekde na kraji smrti.“

Chvíľu nehovoril. Omdlel do Paulininho náručia, ktorá ho držala pri vani.

Jeden zo žiakov nahol sa blízko jeho tvári:

„Aké je to teraz?“ opytoval sa.

Seneca neodpovedal. Hlava mu odpočívala na Pauliniých mladých, dvihajúcich sa prsiach, na sladkej živej hlavnici pohrebnej. Ale žiak ho vytrhol ešte raz zo smrteľného spánku.

„Aké je to?“ vypytoval sa a dotkol sa jeho tvári, ako by ho prebúdzal.

Seneca hovoril namáhavo, ale jasne:

„Nie je to také, aké som si to predstavoval,“ povedal.
„Je to iné. Celkom iné.“

„Aké?“ opytovali sa opäť obidva žiaci odrazu.

Senecovi sa čkalo, a zmietal sa naľavo i napravo. Voda vo vani krvavo sa zmietala.

Nato centurion jemne odviedol Paulinu. Jeden z liktov chytil na smrť odsúdeného za ramená, a s vysokej stoličky shodil ho, ale nie drsne, do horúcej vody. Básnik zavzdychol ešte raz a jeho telo sa potopilo.

Z posledného vzdychu urobila sa vzduchová bublina.

Tá dlho tančila na povrchu vody. Potom sa rozplynula.

Senecu viac už nebolo.

XXXI.

S Á M

Chvíľu pred polnocou najvyšší augur sa okúpal, zedol supie srdce, potom navliekol bielu tógu a vyšiel s ostatnými augurmi do lesa, nesúc v ruke lampu prikrytú stienidlom, na to miesto, zkade skúmavajú nebeské znamenia.

Bola veterná, nevľúdna noc. Víchor zahasil niekoľko ráz lampu. Palicou rozdelili nebo na štyri časti, napnuté hľadeli; dlho nevideli nič. Rozodnilo sa, ale na označené časti neba nezaletel jediný vták, ani rároh, ani

jastrab, z ktorého letu by sa dalo prorokovať, valily sa len oblaky v lenivých kúdeľoch, a tiene poletovaly sem i tam. Augurovia čakali na holuba, na cisárovho vtáka, lebo teraz sa ich prvý raz Nero dopytoval na svoj osud.

Prvý raz sa to stalo, čo panoval, predtým nikdy nežiadal od nich rady. Teraz nastaly pre rišu kritické doby. V Judei bojovali, Židia sa vzbúrili a zavraždili rímskeho miestodržiteľa. Ascalon, Acrae, Tyr, Heppo horely, v Gadare sa ľudia vzájomne vraždili, a ani z ostatných provincií neprichádzaly potešujúce zprávy. V Gallii vypukla na jar vzbura, a Vindex odkázal cisárovi, aby sa pripravoval na svoj konec. Z Hispánie nedochádzaly zprávy. Galba sa nechcel prejaviť, a šeptali o ňom, že sa spojil s Vindexom. Na fore poletovaly poplašné zprávy, hoci ich rozširovateľov prísne trestali, a už neveril nikto ani legiám.

Nero pochoval aj Poppaeu. Po závode sa s ňou hrubo povadil, napadol ju a železom obitou čižmou kopol do brucha cisárovnu, ktorá nosila pod srdcom nový život, nový výhonok bezdetného cisára. Než ju uložili, už ani nežila. Nabalzamovali ju, lebo židovskí kňazia nedovoľili ju spopolniť, a sám cisár povedal nad ňou smútočnú reč. Úprimne oplakával svoju ženu, ktorá bola preň trpkou milosťou neštastia, a po smrti mu viac chybovala ako ktokoľvek iný. Nemučil ho už nikto viac, ale ani ho nik nepovzbudzoval. A začal hľadať tú, ktorá ho naučila kedysi žiť a milovať. Potuľoval sa okolo Circa Maxima, pri býdach prostitutiek, s krákajúcimi, temnými spomienkami, ktoré za ním poletovaly, a v niektornej hetére sa mu zdalo, že ju poznáva, ale potom zbadal neurčitý cudzí rys, ktorý ho odstrašil.

Bolest ho zlomila. Vo dne v noci blúdil, cestoval a zachmúrený ju hľadal a bol presvedčený, že ju musí najst. Konečne ju našiel v chlapcovi, ktorý sa menoval Sporus. Chlapec v prvej chvíli ho ani na ňu neupomínal. Ale keď si ho pozornejšie všímal, oživly všetky zabudnuté spomienky, a zdalo sa mi, že sa k nemu vracia v tejto zvláštnej podobe, akoby v škraboške, tá, ktorú

jedine miloval. Nazýval ho Poppaeou. Bol plnšej postavy ako ona, a celá jeho bytosť sa jej podobala. Mal všetko ako ona, čelo, vlasy, niekoľko materinských znamienok u koreňa nosa a vrtošivé, trochu spurné ústa, ktorých bozk upomínal na chut hrozielenok.

Nero nemal pokoja, kym ho nezaviedol do kostola ako ženich so žltým závojom, a kym ich veľkňaz slávnostne neoddal. Z tejto príležitosti prišiel v plnom počte aj senát. Sporus prišiel v ženských šatoch v sprievode komorných so zapletenými vlasmi, so žltými papučkami na nohách, malými ako motýl, na tvári mal červenú šatku ako Vestálky, na hlave majoránový veniec. Kňaz podal neveste podľa zvyku žezezník, odznak plodnosti, a senátorovia blahoželali k novému spojeniu.

Lenže chlapec bol hlúpy a mlčanlivý. Po obede obyčajne sa opil a spal po celý deň. A Nero hľadal zase tú, ktorá zmizla, a ktorú nemohol najst.

Vtedy sa obrátil na augurov.

Augurovia dlho čakali, ale vtáci sa stále neukazovali, bohovia nechceli prezradiť svoje rozhodnutie. Nepočuli ani hlasov. Havrani, vrany, sovy, kuvici boli nemí a neobjavovali sa. Oči i uši augurov boli rovnako unavené. Ale odrazu na východe počuli v ostrom vetre ľudské hľasy, slabé a nejasné bedákanie, ako keby sa niekde niekto topil, alebo chrčanie, ako by niekoho škrtili, ktoré zvuky sa v šere zosilovaly, zmenily sa náhle v rev a potom zanikly. Najvyšší augur zbledol. To, čo on vycítal z týchto znamení, potvrdili aj haruspikovia, ktorí skúmali pečienku, ľadvincu a žlčník zabitych zvierat. Ani sväté sliepky si nevšímaly nasypanej im pšenice. Druhého dňa povedali cisárovi výsledky proroctva, a doporučovali mu najväčšiu opatrnosť a ostražitosť a radili mu, aby sa pri modlení obrátil k severu, kde sídlia sami bohovia.

Zlé proroctvo nepôsobilo veľmi na Nerona.

Žil sám, celkom sám, bez tých, ktorých znal, len medzi spomienkami, ktoré sa vzťahovaly všetky na mňulosť. Bol živou mrtvolou, blúdil bez vôle po opuste-

nom paláci a oddal sa lenivosti, ktorá je plná pomalých múk, nevyhranených utrpení. Píl aj on ako Sporus a každého večera klesal do posteľom omámený vínom.

Ale nespal. Premýšľal o rôznych veciach, ktoré pominuly.

Ked' sa nudil, zavolał žoldniera, stojacieho pri dverách, ktorý s kopijou v ruke stál na stráži, a porozprával sa s ním.

„Pod' už, Ancus,“ povedal.

Vstúpil chudý, smutný vojak s dlhou kopijou.

„Si to ty?“ opytoval sa na mol opitý cisár, a zaškúlil naň drobnými, sadlom zarastenými očami ako ježa. V posledných časoch sa mu oči veľmi pokazily.

Otrok miesto odpovedi vytiahol pery, vyškeril na cisára od podvýživy biele ďasno. Potom kopiju položil k nohám a očakával otázku.

„Máš ženu?“

Vojak prikývol.

„Deti?“

Zase prikývol.

„Koľko?“

Premýšľal, potom palec sohnúc ukázal na pravej ruke, že štyri.

„Chlapcov?“

Prikývol.

„Dievčat nemáš?“

Zase urovnával prsty a ukázal tri.

„Sedem detí máš? To je mnoho.“

Žoldnier prikývol.

„Čo robia teraz? Spia, že? Už si ľahly, zedly polievku i chlieb. Čakajú ťa domov. Rano ti skončí služba.“

Nero táral sotva srozumiteľne, lebo mu vypadalo už mnoho zubov, zle hovoril, ako by chlipkal. Vojak ho počúval:

„Ja nemôžem spať. Trochu som sa napil. Víno bolo tuhé. Čo si myslíš, kto som? Ty nevieš. Nevie to vobec nikto. Nechodil si nikdy do divadla?“

Ancus potriasol hlavou.

„Dívaj sa,“ povedal. „Vidíš to množstvo vencov na stene, tie visely kedysi na egyptskom obelisku. Všetky som dostal ja. Všetky. Tisíc osem sto vencov. Môžeš ich spočítať. Z vavrínových, olivových a čečinových vetvičiek. Huj! aké som mal úspechy!“

Vojak sa poobzeral.

„To je umenie. Mal si ma vidieť. A počuť. Tak veru. Lebo to sa nedá rozpovedať, čo ako by som chcel. Ani to nevníde do tvojej plochej hlavy. Písal som básne, ktoré som sám vymýšľal. Ztadeto, z hlavy. Iste ani nevieš, kto je to básnik. Vergilius, Horatius,“ kričal, aby prebral žoldniera a ukázal na seba. „Áno, aj ja som taký. No, to je jedno. A spieval som a hral som na citare. Ako som vystúpil na javisko, už hrmel potlesk. Každý reval: „Nero, božský herec!“ Potom malý úklon, takto, poklona obecenstvu, jediný pohyb v pôvabnom oblúku. A predstavenie sa začína.“

Nero predviedol toto všetko, a vojak stál ako hlúpy.

„Aké úlohy, kamarát. Mám závraty, keď si na ne pomýslím. Tento veľký veniec mi dali vtedy, keď som hral Oidipa. Oidipos je synom kráľovým, ktorý zavraždil otca v kúpeli a potom sa oženil s vlastnou matkou. Tým som bol ja. Nie naozaj, ale len tak som si hral. Obliekli ma, vzal som si škrabošku, aby ma nepoznali, a hup, začala recitácia. Diváci sa triasli. Ale keď v poslednom výstupe vylúpol som si medenými spónami oči, a slepý som odtackal, už hlasne plakali. Hľaď, a preca mám oči.“

Arcus sa díval na cisárove oči a divil sa.

„Nerozumieš, ty prašivec. Hrať nie je ľahká vec. Ukázať, čo nejestvuje, vymysleť niečo z ničoho a dávať pozor, aby sa podobalo tomu, čo je. Niekedy som zomrel. Veru, padol som na javisku, natiahol som sa, takže som sa aj udrel. Potom som vstal, nebolo to nič. Ale tak výborne som predstieral, že som každého pomýlil. Je zaujímavé, raz som pripravoval zúrivého Hercula, nejakú grécku tragédiu. Len sedím v šatni. Vieš, čo je šatňa? To je miesto, kde hercov vyobliekajú ako maškary, ty bu-

volie teľa, a vyzdobia ich ako figury. Ruky mi sviazali okovami. Nie takými obyčajnými okovami, ako si videl ty. Ešte toho by bolo treba. Také okovy dali tým ostatným, Antiochovi, Pammanovi a obyčajným komediantom. Ja som mal zlaté okovy, a dlhé boly a ťažké. Ťažké a lesklé. Teda to som mal na rukách. Naraz priskočí tam vojak, ktorý ma uvidel zpoza steny, taký asi ako ty. Takto ďaleko sme asi stáli od seba. Na dva kroky, nič viac. Mohol to byť nejaký nováčik. A zodvihne na mňa šabľu, aby mi rozťal okovy. Bol to dobrý, hlúpy chlapík, mysel si, že je to vážne. A chcel zachrániť cisára. Tak výborne som hral.“

Vojak sa rehotal.

„Ešte by som mohol hovoriť o mnohých veciach,“ povedal Nero, ktorého povzbudil vojakov smiech. „Raz som vystúpil na javisko nahý a zahrdúsil som tam ľvica. A veríš mi, že som bol už aj žena? Na nahom hrdle som mal čipôčku, vlasy som mal zvlnené, a šušlal som. Kus sa nazýval: ‚Canace rodí.‘ Vyšiel som s veľkým bruchom, s vankúšami pod tunikou, a stenal som, a diváci vykríkli: ‚Cisár, rod!‘ V tejto úlohe som bol najlepší. Paris to uznal. Cítil som, že som do nej vložil všetko, pohyby a prízvuk bol skvelý, cit tak dokonalý, že som sa vžil do toho a mysel som si, že som žena. Čakaj, čo som hral ešte? Niobu, a áno, Oresta. Už som skoro na to zabudol. Ancus, sadni si.“

Žoldnier, ktorý prestupoval s jednej unavenej nohy na druhú, sadol si, hlavu sklonil nad kopiju.

„Koľko slávy!“ povedal cisár. „Ale ľudia si nezaslúžia, aby sa im boh ukázal. Je to nevďačné remeslo: prináša mnoho závisti a málo uznania. Ver mi, nestálo to za to. Rím je hlúpe mesto. Ríman nerozumie umeniu, hodí sa len pre dvoch: pre vojaka a právnika. A týmto som dal svoju dušu. V Achaji ma prijali inakšie. V Neapoli šefranom posýpal cestu, kade šiel môj vôz a bozkávali mi ruky i nohy. Divadlo sa vtedy zrútilo zemetrasením, ale moje božské umenie zachránilo všetkých od nehody. Mal by som žiť v Hellade, v Aténach, tam v meste miest.

Ach, koľko ráz plačem, že som sa nenarodil Grékom.
Ancus, či nemám pravdu?"

Nero nedostal odpovedi. Vojak spal.

„Blbec,“ povedal cisár, „videt, že aj tento je Riman. Má rímsku vlčiu hubu. No, len spi,“ pripojil. „Pre vás je len korbáč, a nie umenie.“

Potom zaspal aj on.

XXXII.

VO PHAONOVEJ ZÁHRADE

Neronova socha pred palácom trčala do neba. Svietilo na ňu slnce, bil do nej dážď, sadal si na ňu prach, ale sa nezmenila.

Je dvacatkrát väčšia ako človek: očnú bulvu má ako päst, prst ako ruku, ústa má hrubé ako stehno. Príšerný strážca bdie.

Ked' arménsky kráľ Tirades bol v Ríme s tromi tisícmi parthských jazdcov, aby sa poklonil cisárovi, kľakol si pred sochou a modlil sa k nej ako k bohu.

Ráno tu zastal Nero. Pozrel sa na sochu, a srdce sa mu sovrelo.

Hore vo výške, na kolose, sa húpal kožený mech, ktorým vietor zmietal sem i tam. Na túto sochu, ktorej sa dosiaľ neodvážil nikto dotknúť, a ktorej si vážili ako jeho vlastnej osoby, pripevnil niekto so zjavnou narážkou odznak viny, ktorý ako príšerný obal plodu zadusí matkinho vraha.

Po chrbte mu prebehla studená hrôza až k mozgu, ktorý zmeravel a zmrzol. Teraz pochopil, čo dosiaľ nemohol.

„Koniec,“ myslel si.

Po uliciach hlasno bzučal dav. Germánia, ktorá zo stala verná do poslednej chvíle, sa vzburila, Rufus, miestodržiteľ, pripojil sa ku Galbovi, z Numidie vydal sa do Ríma Marcus Sodius a Otho prišiel pohrozit Pop-

paeinmu vrahovi. Našli sa aj takí, ktorí videli už hispánske legie sa vynoriť v sabínskych vrchoch.

Nero vydával zúfalé vojenské rozkazy. Hispániu chcel napadnúť od mora, ale nemal potrebného loďstva. Aj vojska mal málo, telesná stráž mala len dvacäť tisíc ľudí, legie boly na východe. Nariadil odvod a do vojska prijímal aj otrokov. Rubria Galla poslal proti vzbruncom.

Bola hlboká noc, keď Epaphroditus sa ponáhľal do paláca. Jediná stráž sa mu už nepostavila do cesty. Dvere boli pootvárané. Uchytil kahanček a s tým utekal prialo do spálne.

Okolo Neronovej posteľe ležaly voskové doštičky. Boli to samé vojenské rozkazy, pokyny, začaté básne.

Cisár, ktorý sa ho neopytoval, prečo prišiel, pretože v poslednej dobe považoval všetko za prirodzené, so slzami v očiach povedal:

„Napísal som smútočný prejav,“ a očakával účinok. „Napísal som o sebe nesmierne dojímajúcu smútočnú reč. Zajtra ju prečítam ľudu. Postavím sa pred neho, budem slzeti, a on všetko pochopí. Počuj, plynne dobre? Mne sa napáči. ,Lúčim sa s vami, och, Rimania . . .‘“

Bol by čítal ďalej, ale tajomník ho chytil za ruku.

„Teraz nie.“

„Prečo?“

„Je pozde,“ povedal zronene. „Vojna je tu. Pred palácom. Ľudia sa vzájomne vraždia.“

„To nie je možné,“ povedal Nero, ktorého blízkosť nebezpečia udrela do srdca.

„Ale áno. Galbu spomínajú ako cisára.“

„A ľud?“

„Ten je vždy na svojej strane.“

Nero schytíl voskovú doštičku a strčil ju Epaphrodi-tovi do ruky:

„Doruč rozkaz. Nech zavraždia celý senát, ľud a každého.“

„A kto ho vykoná?“

„Vojaci.“

„Niet vojakov.“

„Vojakov,“ reval cisár, „na vodu, na hradby, všade vojakov,“ a zúril.

„Tichšie,“ upokojoval ho Epaphroditus, „počujú ťa. Sme bez ochrany.“

Bolo treba času, kým prišiel k sebe.

„Tak zabijem sám seba,“ povedal. „Vskočím do Ti-bera. Kde je dýka? Sem gladiátora, ktorý by mi prepi-chol srdce,“ a roztrhol si tuniku, aby našiel srdce.

Trieskavé slová odznely do ospanlivej, stŕpnutej noci, ale ani sám ich nebral vážne. Potom povyťahoval kra-bičky, kelímky, ktoré pohadzoval a rozbíjal. Konečne našiel, čo hľadal.

„Jed,“ šeptal.

Teraz si tak dokonale predstavil smrť, že si mu vy-sadla na spotené čelo. Ruky a nohy mu strnuly, dýchal trhane, prehltával, ako by mu bola už sbehla hrdlom. Potom klesol na kreslo. Tmou preca prebleskla myšlien-ka.

„Žiť, za každú cenu žiť, akokoľvek, ale žiť.“

Nerona už nemrzelo, že stratil moc, ale môže byť umelcom, celkom umelcom. Chcel odísť do Alexandrie, do veľkého, vzdelaného, východného mesta, kde sa užíví spevom.

„Užíví ma aj umenie,“ povedal.

Už nadšene hovoril:

„Nemyslís, že v tomto je niečo aj skvelého a vznešé-ného? Zostať všetkými opustený a vidieť, že všetko strá-came, precítiť nič, vychutnávať tmu? Ako na konci tra-gédie.“

„Áno,“ prikývol Epaphroditus, „ale ponáhľajme sa, nemáme času.“

„Čo máme robiť?“

„Prchnime. Musíš sa preobliecť. Takto nemôžeš íst. Poznajú ťa.“

Nero sa tackal do šatne. Visely tam grécke plášte, purpurové prehozy, barevné tuniky, ktoré nosil pri rôz-nych úlohách, a hrabal v nich tupými prstami. Jedny po-

druhých hádzal na zem a šlapal po nich. Vzal do rúk oblek kočiša, ktorý mal na sebe pri prvom výlete, prepotený klobúk a šabľu, ktorú dostal od Parida. Spešne sa preobliekal, šabľu pripjal k boku a otáčal sa, či dobre vyzerá a napodoboval hrubú reč kočišov. Potom sobral niekoľko škrabošiek a Britannicovu lýru, ktorú podedil po Senecovi.

Jemný nástroj, ktorý mal podobu srdca, ani z ruky nepustil, ale ukryl ho pod plášť, bojazlive a s veľkou úctou. Na tú chcel hrať v Egypte.

Práve sa chystali odísť už pripravení na cestu, keď zo vzdialenej siene paláca bolo počuť hluk, zvuky blížiacich sa šmatlavých krokov.

Sporus, ktorý sa zobudil na rev nočných vzbúrencov, sa pritackal v nedostatečnom nočnom obleku, a chcel vybehnúť. Ale vojací už uzavreli hlavné schodište a nemohol sa dostať von. Prosil ich, aby ho vzali so sebou.

Bez svetla sa spustili po úzkych točitých schodoch, ktoré ústily do krídla otrokov. Tu našli ešte niekoľko spiacich žoldnierov, ktorých prebudili, a pretože východ nebol voľný, dali im prebúrať vedľajšiu stenu. Tou vyliezli všetci traja, po zemi, ležúc po bruchu. Sporus sa vliekol ospanlivo, kňučal a rozmaznane naťahoval na seba tógu; za ním bol Nero. Epaphroditus, ktorý ukazoval cestu, bol vopred.

Ked' vyšli na Palatin, mohli vidieť celý Rím, ale nezbadali nič divného alebo znepokojujúceho. Len azda viac ľudí bolo vonku ako inokedy. Títo sa rozprávali.

„Kočiš?“ povedal akýsi človek, ako vedľa neho prechádzali. „Ja som ho mal rád.“

„Bol to dobrý blázon,“ povedal druhý, „hral a spieval. To sa musí uznať.“

Nero strčil do Epaphrodita:

„Počúvaš?“

Toto upokojilo cisára na toľko, že sa už chcel vrátiť, ale tajomník, ktorý lepšie chápal situáciu, uchopil ho za ruku a viedol dopredu.

V diaľke, ako pred veľkými udalosťmi, hýbala sa noc.

Podozrivé osoby, potulní vojaci — sa rozprávali. Na Pinciu a Vatikáne vyšľahol oheň. Potom, keď kráčali na brehu Tibera, potkýnali sa o mŕtvoly, počuli zdáleka rehtanie poplašených koní, cvengot podkov a tajuplný hukot ďalekého, neviditeľného davu. Nero teraz mlčal. Bez slova sa ponáhľal dopredu, zdvojnásobiac kroky. Bál sa veľmi, takže ho tajomník musel povzbudzovať.

V tmavej noci bez mesačného svetla si ich nikto nevšímal. Bez nehody sa dostali pod Rím, na cestu vrúbenú olivami a tam rýchle kráčali v sladkom, hustom prúde vône. Tu už nechodil nikto. Až do úsvitu nestretli človeka.

Nedaleko mesta na Via Salaria, kde sa kopily pekné letohrádky a statky, býval prepustenec Phaon.

Slúžil kedysi cisárovi ako úradník fisca a za niekoľko rokov sobsíeral si pekný majetočok, na pol druhá milionu sesterciov. Bol by mohol ešte ďalej bohatnúť, ale spokojil sa s tým, čoho si nadobudol, rozlúčil sa s rímskym životom a s dvorom, od ktorého iní sa tak ľažko odpútavali, a teraz hospodáril na svojom majetku spôsobom primitívnych ľudí. Netúžil už po lesku a vzrušení, o udalosti sa nezaujímal vôbec, nečítal ani *Acta diurna*.

Phaon vstal zavčasu a vyšiel do záhrady. Nosil tuniku s vysúkanými rukávmi. Na jeho tvári sa rozlieval det-ský mier nočného kľudu. Robil niečo tu i tam, oberala húsenice s ovocných stromov, polieval kvety, klince, narcisy, hyacinty, ktorých korene dal priviezť z Afriky. Jeho pohľad sa kochal v barevných hradách a včelami hučiacich kvetoch. Bolo vidieť, že je spokojný a šťastlivý.

Trochu sa poprechádzal a potom si sadol raňajkovovať. Pil kyslé mlieko a na biely koláč natieral si med. Odrazu búchali na vráta.

Sám sa pozrel, kto to je. Stál tam nízky, zavality kočiš so zničenou tvárou.

„Phaon,“ povedal mu.

Phaon ho nepoznal.

Neznámy bol poľakaný a nerozhodný, ako by ho prenasledovali, a pritisol sa k vrátam s dojímajúcou prítul-

nosťou postrašených psov. Mal červenú bradu. Za ním stáli dvaja cudzinci, ktorých tiež neznal.

„Otvor,“ stenal a netrpezlivo hľadel na kľučku.

Teraz podľa hlasu sa mu zdalo, že cisár ho žiada, aby mu otvoril.

Phaon sa ukláňal a rozpačite ho vpustil.

„Ticho,“ povedal Epaphroditus, „podľme ďalej. Všetky cesty sú uzavreté,“ vysvetľoval Phaonovi.

Phaon, ktorý ešte stále nerozumel o čom je reč, zavedol hostí k rybníku ku stolu, nad ktorý sa nakláňaly konáre.

Nero sa zahľbal:

„Jak je tu krásne,“ a poobzeral sa okolo.

Stromy sa chvely v slabom vánku. Zelenými plúcami hlboko sa nadýchaly rannej sviežesti, lebo sa zdalo, že bude horúci deň, a už sa ohlašovala ranná horúčka prírody. Zem a piesok dychčaly s takým hlukom, ako ten, ktorý lapá vzduch. Hore v oslepujúcom vzduchu, dolu v pološeru krov hučal život s milionmi drobných zvukov, s nevyspitateľnými hrami. Muchy krúžily na hruďach, ktoré vzbudzovaly dojem, že sa pohybujú a hrajú sa, chrobáci liezli s krídlami kovovo modrými a smaltovo zelenými, včely vyletovaly v hustých strapcoch z blízkeho včelína a bohaté vyrábaly med. Prišli i motýli ako preludy horúčavy, poletujúc sem i tam medzi kvetmi, potom zmizli ticho, ako videnia, takže, kto sa díval na ne, mysel si, že si s ním hrajú len koketné, ťahúčke mátohy.

Phaon ponúkol cisárovi, ale ten nejedol. Pýtal si len trochu vody.

Ale ani jej sa nedotkol. Bál sa, že je otrávená. Ľahol si na zem a tam sa naklonil nad mláku, ktorá zostala po zalievaní a z tej pil chtivo a dlho.

„Som ospanlivý,“ jachtal a ani nevstal.

Natiahol sa na zem a zaspal so zabladenými ústami, v hrubom koženom klobúku.

Neronova strašná hlava odpočívala medzi voňavými trávami, medzi žltým divým kôprom na chvostíkoch

úponiek. Slnce sa predieralo listím, vysušovalo čierny strek blata na jeho ústach a menilo ich barvu v šedivú, páliло mu hrdlo, pieklo nos, ale on sa neprebulil. On, ktorý neboli únave zvyknutý a bol vyčerpaný cestou, spal až do pozdného odpoludnia.

Phaon sa len teraz dozvedel, prečo cisár prišiel. Senát ho vyhlásil nepriateľom vlasti, odsúdil ho na smrť ako matkinho vraha, a vzbúreni sú mu už v pätach. Sem vošiel len na chvíľu, potom, ako to bude možné, prchne ďalej.

Ale ako sa slnce chystalo zapadnúť, pod záhradou, aj na Via Salaria preválalo niekoľko jazdcov, a neskoršie stále viac ich bežalo smerom k vile. Phaon sa bál, že sa aj sám zapletie do nepríjemnosti, a preto sa Epaphroditus rozhodol, že Nerona prebudí.

Položil ruku na spiaceho. Nero ťažko sa preberal, zimnične sa roztahoval a ostré svetlo ním zatriaslo.

„Kde som?“ opytoval sa spánkom opojený.

Prezrel si svoj oblek, šabľu, a nepoznal viac sám seba. Chvejúc sa, povedal:

„Kto som?“

Epaphroditus naň hľadel, ale Nero pokračoval:

„Nerozumiem,“ jachtal, „nerozumiem ničomu,“ a usmieval sa. „Kto je to, kto teraz hovorí? Niekto hovorí zo mňa a počujem jeho hlas.“

Phaonovi mu ho bolo ľúto.

„Ach,“ povedal Nero Phaonovi, a uchopil ho za ruku horúčnate ju stískajúc, „on hovorí. Ten, ktorý vždy hovoril. Ty hovoríš z mojich prs a mojimi ústami, ty, ktorého hlas a myšlienku neznesiem. Niekto iný. Nech mlčí. Mlč. Robte niečo. Stále len on.“

Pristúpil aj Epaphroditus a Sporus. Nero prosebne sa k nim obrátil:

„Povedzte mi, čo to všetko znamená? Lebo už ničomu nerozumiem. A ty,“ a pozrel sa na Phaona, „stískaj mi ruku ešte viac. Cítim, že si človek. A to je dobré. Bije ti v ruke krv, oči ti žijú ako moje. Zostaň pri mne, bud ktokoľvek, neopusť ma nikdy. Lebo by bolo po mne.

Teba sa chcem chytiť. Alebo jestli ujdeš, aspoň pošli ku mne psa, a chytím sa jeho ucha, kým nezomrem. Len nech žije aj on.“

„Blúzni,“ povedal Epaphroditus.

„Si človek,“ povedal Phaonovi, „ale či si dobrý človek? Jestli si šťastlivý, tak si dobrý. Ale jestli si nesťastlivý, tak si zlý, veľmi zlý. Hľadám, mňa často bolievala hlava, pomútene som chodil sem i tam, nevedel som, kde idem. Ale či som preto zlý?“ oči sa mu zaliali slzami, a hlavu si položil na Phaonovo plece. „Ani bohovia nie sú dobrí. Ja som veľmi mnoho trpel.“

Epaphroditus musel v pravom slova smysle odtrhnúť Neronove prsty od ruky prepustencovej, horko-ťažko ho postavil na nohy, vysvetlil mu, že ihneď musia ísť ďalej, lebo ináč je po nich. Nero podlomenými krokmi šiel za ním v páľčivom podvečernom slnici. Ale odrazu sa začal. Zhrozil sa niečoho, a cúvol o tri kroky.

„Ach, ty si to?“ povedal posmešne.

„Ktože?“ opýtoval sa Epaphroditus.

Cisár neodpovedal. Plavé vlasy mu stály dúbkom. Špinavé ústa sa mu pohybovaly, ako by počítal a ako by odriekaval a zopakoval si, čo vidí, aké tvári a oči.

Sporus sa naklonil k Epaphroditovi:

„Poppaeu vidí.“

„Nie,“ povedal tajomník, „svoju matku.“

Optyovali sa ho zase, ale neodpovedal.

„Seneca?“

Nero potriasol hlavou.

„Nie, nie jeho,“ a dlho čakal.

Unudeným, plačlivým hlasom pokračoval:

„Vždy len jeho. Vždy, vždy. Ty si to teda?“ povedal tichšie. „Nemal si toho doteraz dosť? Dal som ti všetko, čo som mal, rozumieš, a všetko si spôsobil ty.“

Teraz ustupoval:

„Sádrová mátoha, malý chlapec. Má bielu tvár,“ a s odporom sa odvracal, „s modrými škvŕnami.“

„Britannica vidí,“ povedal Epaphroditus.

„Ako som ťa mal rád,“ hovoril Nero, „brat môj, vše-

tko si spôsobil ty. Aj to, čo sa deje teraz. Lebo si bol veľký. Veľký umelec . . .“

Vtom sa ozvalo tesne pod vilou znamenie surmitou.

Teraz všetci traja vtišli Nerona do kôlničky.

„Vojaci,“ povedal Epaphroditus rozhodne.

„Osud,“ rečnil Nero.

„Nekrič, lebo nás všetkých pobijú.“

Nero si sadol na kozu vedľa polien, v chladnej kôlni, kde sa vznášala trpká vôňa rezu a triesok.

„Zomrem,“ vzdychal.

Ostatní sa tomu nevzpierali. Len to očakávali.

Cisár začal hľadať jed, ale krabička, ktorú niesol na prsiach, bola prázdna.

„Ukradli mi ju,“ nariekal, „ukradli mi aj smrť.“

Vrhol sa na kolená.

„Zabite ma.“

Ucúvli všetci traja. Myšlienka, aby zabili tohoto človeka, ktorý toľkých vraždil, zdala sa im nemožnou. Ani jeden neboli k tomu ochotní.

„Urob už niečo,“ súril ho Phaon.

„Sporus,“ modlikal Nero, „drahý, ukáž, ako to treba urobiť, bodni sa.“

Chlapec sa naľakal a schoval sa za hromadu dreva.

„Alebo aspoň zaspievaj po grécky pohrebnú pieseň.“

„Rýchle,“ nútíl ho Phaon.

Teraz si cisár ľahol na zem. Vytiahol šabľu, ktorú mával na javisku; bola tupá. Priložil si ju na hrdlo:

„Urobím,“ povedal slabosť. „Zem, nebo, lúčim sa s vami.“

Vrhol sa celou váhou na šabľu, ale nechcela mu vniknúť do hrdla. Nato Epaphroditus zo súčitu pritisol mu hlavu na šabľu. Nero zakričal ako sviňa, keď ju zabíjajú, potom sa mu valila z hrdla krv.

„Veľký umelec,“ ľapotaly s rútiacou sa krvou jeho ústa.

Šabľu mu vytiahli z hrdla. Bol už mrtvý.

Zvrátil sa naznak. Dlho sa dívali naň v tichu, ktoré následovalo jeho výkrik. Viac sa nepohol.

OPLAKÁVACKA

Sporus vyšiel z kôlne, aby sa pozrel, kade chodia vojaci, ale cesta bola zas tichá, zdalo sa, že stratili stopu. Potom sa napil sladkého ostrého gréckeho vína.

Epaphroditus a Phaon zostali pri mítvole.

„V noci ho dáme odniesť,“ povedal Phaon, „až ho nikto neuvidí.“

Epaphroditus pohnutý sa naklonil nad ním:

„Pozri sa na jeho tvár,“ povedal, „jak je aj po smrti násilnícka. Čeľusti stíska a namáha sa. Aj teraz niečo chce. Niečo väčšieho ako iní ľudia. Ako by mal na sebe všetky svoje tajomstvá. Jak je každý jeho rys prepracovaný, vypálený, zuheňateľný. Teraz je zvláštny a zaujímavý. Zdá sa mi, že má peknú tvár.“

Epaphroditus čakal. A pripojil uvážene a s dôrazom:

„Je skoro ako básnik.“

„Povedal,“ ozval sa Phaon, „že je veľký básnik. Ktože?“

„Možno, že Britannicus. Možno, že on sám.“

„Bol zlý človek,“ povedal Phaon, „hrozný.“

„Básnici sú všetci hrozní,“ povedal Epaphroditus. „Z nich rastie krása a kvet. Ale koreň kvetov je dolu vo vlhkej zemi plnej dážďoviek.“

„Bol nešťastný,“ pripojil Phaon.

„Bol Rimán,“ povedal Epaphroditus. „A to, čo by bol Grék uskutočnil, ľahko, jemne a prirodzene, taký barbar vykonal s krvavým potom, so smrteľnou ukrutnosťou, s obetou vlastného života. On prežil, o čom by bol smel len snívať. Je isté, že skutoční básnici sú iní. Ale neobvyčajne silne chcel byť básnikom, s takou túhou, s takým zaprením, že niekedy bol veľkolepý, niekedy smiešny. Preto sa dostal sem. A v tomto ohľade bol aj ctnostný.“

„Ctnostný?“ zhrozil sa majiteľ vily.

„Áno. Ja som ho videl so dňa na deň a bolo mi ľúto, jak obetuje všetko cieľu, ktorého nemohol dosiahnuť.

Príkladne sa zriekol života, tak žil, že každý jeho dych patril umeniu. Ale čosi mu chýbalo. Veľmi málo, aby mohol byť opravdovým básnikom. Lenže toto málo je veľmi mnoho. Toho nenašiel. A tá divá hmota, ktorá nemohla z neho vyjsť prirodzenou cestou, teraz ho vyhodila do povetria. A je po ňom.“

„Koľko mal rokov?“ opytoval sa Phaon.

„Tricať preč.“

„Aký bol mladý,“ vzdychol Phaon súc hlboko zarazený.

„Teraz by bol mal tricať jeden,“ opakoval Epaphroditus s podivom. „Trinásť rokov vládol nad rímskou svetovou ríšou. Je Aeneov vnuk. Posledný z Juliovho rodu. Deti po ňom nezostaly. A preca, koľko žil.“

„Ešte mohol žiť,“ povedal Phaon.

„Teraz mohol začať. Aj život. Aj písanie. Po tomto. Táto chtivá, splašená, znetvorená duša.“

„Mnoho hriechov ho dusilo,“ bedákal Phaon.

Epaphroditus sa zasmušil:

„Každý človek, ktorý sa narodí, je hriešny. Ale kto zomre, ten všetko napraví. Mrtví sú všetci nevinní.“

Vyšli zpod stromov do besiedky, kde ich očakával prestretý stôl s jemným syrom, bryndzou, s maslom. Sporus ležal tam ožralý, hovorí nemohol, a keď sa ho opytovali, prečo mlčí, len sa smial a lenivo krčil ramenom.

Položili sa. Jedli z podaných jedál, ale to, čo videli a počuli, tak silne pôsobilo na nich, že nemohli o tom hovoriť.

Na bezmračnom nebi ligotaly sa žlté body hviezd, a dole na spodku obzoru letela vlasatica, ktorá predpovedala cisárov koniec. Letela ďalej ako blázon nebies so strapatými a rudými vlasmi, podávajúc krvavú zprávu.

„Môže byť ďaleko,“ povedal Phaon.

„Veľmi ďaleko,“ hovoril Epaphroditus, ktorý za mlada zaoberal sa pythagorským hvezdárstvom, „niekde uprostred vesmíra. Tam sa otáča okolo ústredného ohňa. Ľudia sú im vzdialení. Ale aj v nich je oheň.“

Takto sa rozprávali, keď sa v modravej júnovej noci medzi vinicami, v prachu, objavila postava, ktorá potkýnajúc sa, prichádzala po záhradnej ceste. Tu zastala a odhalila svoju tvár.

Videli obraz starenky, ktorú zahalil prach a smútok. Hľadeli na ňu, ale nevedeli, kto je to.

Epaphroditus ju poznal prvý:

„Ecloge,“ povedal.

„Dojka,“ povedal Phaon.

On znal grécku dojku z cisárskeho dvora, ktorá pridájala cisára a od tých čias žila v paláci vo veľkej úcte.

„Tu je dojka,“ povedala žena, mile, materinsky a vycítavo.

Takto hovorila vždy o sebe, ako sa rozpráva malým deťom: „Dojka prišla“, „dojka je“, „dojka si ľahne“.

Chceli posadiť hnedú, vrásčitú mumiu, ktorá priniesla sem z Ríma svoje sedemdesiatročné kosti na zprávu, že cisár, ktorý sal jej mlieko, uprchol, a že vybuchla revolúcia. Ale dojka si nechcela sadnúť.

„Kde je?“ opytovala sa tíško.

Epaphroditus a Phaon vstali a svietiac malým olejovým lampášikom, zaviedli dojku do kôlne. Vošli bez slova.

„Tu,“ povedal Epaphroditus a ukázal na cisára, ktorý prikrytý ležal na zemi.

„Zomrel?“

Prikývli obidvaja.

Ecloge stiahla prikrývku a posvetila na mrtvého. Nezľakla sa, lebo bola žena, a nedivila sa. Dojka, vykonávateľka prvých a posledných vecí, ktorá nadája a pochováva a je doma pri kolíske i pri rakvi, vysúkala rukávy svojej tuniky a pripravovala sa k práci. Pýtala si vody a dreva, aby mohla dať poctu, ktorá patrí mŕtvemu.

S usilovnou živostou, s nenapodobiteľnou ženskou obratnosťou, hoci bola veľmi stará, schúlila sa na zem, umyla studenú tvár i hrdlo.

„Ach, ach, ach,“ začínala, „jajajaj,“ tou sladkou gréčtinou, ktorá plače v tragédiách, s pilným bedákaním,

ktoré nemá konca a mäkkým štebotom, „nemáš matky, ktorá by ťa oplakávala. Ani dieťaťa, ktoré by vyronilo nad tebou slzu. Ani brata. Ani priateľa. Nikoho. Len dojku. Len tá ti zostala, osirelý cisár. Len dojka.“

Ecloge plakala. A obracala Neronovu hlavu v lone a hladkala ju ako malé decko, ktoré sa trochu udrelo.

„Nero,“ povedala, „Neronok, tvoja dojka hovorí s tebou. Hľa, aký je bledý a smutný. Spí. A veru vždy nerád spával. Bol si vždy hore, že, v kolíske si plakával celé noci. Zobudil celý dom. Vtedy som mu rozprávala. A spievala,“ a začala spievať grécku kolembavku, ktorá vypráva o koňovi a o jazdcovi, ktorý cvála rýchlo do ďaleka.

Dojka sa obrátila k Epaphroditovi a Phaonovi:

„Ale rád sa hrával. S vozíkmi sa hrával. Vozíky namaľoval na zeleno, na modro. On bol zelený. A chodieval rád do divadla. Koľko ráz ušiel od tety, od Lepidy.“

Ecloge sa dívala na jeho mŕtvu tvár.

„Čo je z neho?“ povedala veľmi smutne a zhlboka.

Epaphroditus a Phaon vyšli: dojka a mŕtvy cisár zoštali sami.

Teraz Ecloge hľadala niečo na prsiach.

Kutiac vytiahla zahrdzavelý obolus.

Peniaz vstrčila mŕtvemu do úst, pod jazyk, aby ho Charon, prevozník podsvetia, previezol po vode, ktorá prináša zabudnutie a odplaví vzrušenia a kfče, ktoré nás tu, hore, mučia, a potom nás urobí rovnými všetkým.